

Ingrid Staven
Kristine Moum Larsen

Masteroppgave i regnskap og revisjon

ved Handelshøyskolen BI

- Revisors rapporteringsplikt etter hvitvaskingsloven -

Eksamenskode og navn:

GRA 19204 – Masteroppgave i regnskap og revisjon

Innleveringsdato:

02.09.2013

Veileder:

Roy K. Kristensen

Stuedsted:

Handelshøyskolen BI Oslo

”This thesis is a part of the MSC programme at BI Norwegian School of Management. The school takes no responsibility for the methods used, results found and conclusions drawn”

FORORD

Denne studien markerer avslutningen på vår mastergrad i Regnskap og Revisjon ved Handelshøyskolen BI.

Vårt felles ønske var å skrive en oppgave med et dagsaktuelt tema, derfor falt valget på økonomisk kriminalitet. Økonomisk kriminalitet er et paraplybegrep for en rekke lovbrudd. I de senere årene har vi sett flere eksempler på økonomisk kriminalitet av betydelig omfang i Norge, både i det private og innenfor det offentlige. Vi valgte å se nærmere på hvitvasking, mer presist, revisors rapporteringsplikt etter hvitvaskingsloven. En effektiv bekjempelse av hvitvasking kan virke forebyggende på all økonomisk kriminalitet.

Samarbeidet om masteroppgaven har gitt oss bred erfaring, og gjennom diskusjoner, konstruktiv kritikk, drøftelser og analyser har vi lært mye av hverandre,. Arbeidet med oppgaven har gitt oss motivasjon til å gjøre en god oppgave ved at vi hele tiden har tilegnet oss ny kunnskap om emnet. Sammen har vi utarbeidet en god masteroppgave og tilegnet oss en god forståelse av revisors rapporteringsplikt etter hvitvaskingsloven. Prosessen har vært spennende, lærerik og utfordrende.

Vi ønsker å rette en stor takk til vår veileder, Roy Kristensen, for all hjelp og veiledning. Videre vil vi takke alle intervjuobjektene som stilte sin tid til disposisjon. Vi ønsker også å takke Henning A Siebke i Deloitte for god hjelp.

Oslo, 15.08.2013

Kristine M. Larsen

Ingrid Staven

SAMMENDRAG

Tittel:

Revisors rapporteringsplikt etter hvitvaskingsloven.

Bakgrunn og problemstilling:

Temaet økonomisk kriminalitet er et dagsaktuelt og spennende tema. Hvitvasking og terrorfinansiering har fått stadig større plass i samfunnsdebatten. På bakgrunn av dette har vi valgt å se på revisors rolle i forbindelse med hvitvasking. Vår problemstilling er følgende:

Hvordan oppfattes og praktiseres rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven blant Norges ti største revisjonsselskaper?

Resultat og konklusjon:

Gjennom arbeidet med denne oppgaven har vi gjort flere spennende funn. Vi har konkludert med at regelverket er utfordrende og vanskelig å forstå. Undersøkelles- og rapporteringsplikten praktiseres ulikt hos de forskjellige selskapene og vi mener dette skyldes mistolkning av reglene. Arbeidet har vist oss at flere ikke har forståelse for hvor mye begrepet ”hvitvasking” egentlig omfatter. Vi har videre avdekket at myndighetene har bestemt at visse forhold som ikke er omfattet av regelverket etter ordlyden, likevel skal omfattes. Dette skaper utfordringer for revisor både når det kommer til forståelsen og etterlevelse av regelverket. De formelle reglene etter hvitvaskingsloven etterleves imidlertid på en tilfredsstillende måte. Vi har i tillegg undersøkt om revisorene ulovlig eller lovlig har forsøkt å omgå reglene av forskjellige årsaker, men kan avkrefte dette.

Etter vår mening er det derfor et sterkt behov for mer bevisstgjøring og klargjøring fra myndighetenes side.

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	i
SAMMENDRAG	ii
INNHOLDSFORTEGNELSE	iii
LISTE OVER MODELLER OG TABELLER	vi
Del 1: Innledning og problemstilling	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Faglig utgangspunkt	3
1.3 Problemstilling	3
1.4 Oppgavens struktur	4
1.5 Definisjoner og forkortelser	5
1.5.1 Definisjoner	5
<i>1.5.1.1 Revisor</i>	5
<i>1.5.1.2 Store revisjonsselskaper</i>	5
<i>1.5.1.3 Mellomstore revisjonsselskaper</i>	5
<i>1.5.1.4 Rapporteringsplikten</i>	5
<i>1.5.1.5 Hvitvasking</i>	5
1.5.2 Forkortelser	6
<i>1.5.2.1 FATF</i>	6
<i>1.5.2.2 FIU</i>	6
<i>1.5.2.3 ØKOKRIM</i>	6
<i>1.5.2.4 EFE</i>	6
Del 2: Metode	7
2.1 Valg av forskningsdesign og metode	7
2.1.1 Kvalitativ eller kvantitativ metode	7
2.2 Dybdeintervjuer	8
2.2.1 Intervjuteknikk	8
2.2.2 Antall intervjuer	9
Del 3: De lege lata - Hvitvaskingsloven	11
3.1 Begrepet hvitvasking	11
3.1.1 Definisjon	11
3.1.2 Gjennomføring av hvitvasking	15
3.2 Bakgrunn for loven	16
3.2.1 Den internasjonale utviklingen	16

3.2.2 Den Europeiske Union	17
3.2.3 FATF	19
Del 4: Reglenes betydning for revisor.....	20
4.1 Revisor som rapporteringspliktig	20
4.2 Identitetskontroll/kundekontroll	22
4.3 Undersøkelsesplikt	23
4.3.1 Vilkår for undersøkelsesplikten.....	24
4.3.1.1 Mistanke	24
4.3.1.2 Transaksjon	25
4.3.1.3 Utbytte av en straffbar handling.....	26
4.3.2 Primær- eller sekundærforbrytelser.....	27
4.4 Rapporteringsplikt.....	30
4.4.1 Rapportering av tredjepersoner	31
4.4.2 Straff.....	31
4.5 Forholdet til revisors taushetsplikt	32
4.5.1 Ulike taushetsplikter.....	32
4.5.2 Konflikt med andre plikter	33
4.5.3 Unntak fra taushetsplikten.....	34
4.6 Statistikk og rettspraksis	35
4.6.1. Statistikk	35
4.6.2 Rettspraksis.....	36
Del 5: Analyse.....	38
5.1 Analyse av spørreskjema	38
5.1.1 De hvitvaskingsansvarlige	38
5.1.2 Rapporteringsplikten	39
5.1.3 Undersøkelsesplikten.....	41
5.1.4 Kundekontroll og andre formaliteter.....	42
5.1.5 Omgåelse av rapporteringsplikten	42
5.1.6 Avsluttende	43
5.2 Analyse av intervjuer	44
5.2.1 Rapporteringsplikten	45
5.2.1.1 Oppfatningen av regelområdet og dagens hvitvaskingslov.....	45
5.2.1.2 Synspunkter på om regelverket kunne vært klargjort bedre	47
5.2.1.3 Omfanget av undersøkelses- og rapporteringsplikten.....	48
5.2.1.4 "Vanligste" hvitvaskingsmetoder en revisorer kan oppdage.....	49
5.2.1.5 MT-skjema	50
5.2.1.6 Skille mellom primær- og sekundærforbrytelser	51

5.2.2 Undersøkelsesplikten	55
5.2.2.1 <i>Anvendelsen av undersøkelsesplikten</i>	55
5.2.2.2 <i>Grensen for undersøkelsesplikten</i>	56
5.2.3 Kundekontroll og andre formaliteter	57
5.2.3.1 <i>Interne rutiner etter hvitvaskingsloven</i>	57
5.2.3.2 <i>Opplæring og bevisstgjøring</i>	58
5.2.3.3 <i>Løpende oppfølging av kundekontroll</i>	59
5.2.3.4 <i>Skjerpet kundekontroll hatt effekt?</i>	60
5.2.4 Hvem skal rapporteres	61
5.2.4.1 <i>Rapportering av kundens forretningsforbindelser</i>	61
5.2.4.2 <i>Rapportering av små og store kunder</i>	62
5.2.5 Omgåelse av rapporteringsplikten	63
5.2.5.1 <i>Oppsigelse av kunden</i>	64
5.2.5.2 <i>Rasjonalisering</i>	65
5.2.5.3 <i>Kundens reaksjon</i>	66
5.2.6 Informasjon som ikke kommer frem	67
5.2.7 Hvitvaskingsansvarlig tar ikke forholdene videre	68
5.2.8 Avsluttende	69
5.2.8.1 <i>Bransjens etterlevelse av hvitvaskingsreglene</i>	69
Del 6: Konklusjon	71
6.1 Hovedfunn	71
6.1.1 Oppfatningen	71
6.1.2 Praktiseringen	72
6.1.3 Myndighetenes ansvar	74
6.2 Begrensninger ved oppgaven	74
6.3 Forslag til videre forskning	74
LITTERATURLISTE	76
VEDLEGG	84
VEDLEGG 1 - SPØRRESKJEMA	84
VEDLEGG 2 - SVAR SPØRRESKJEMA	89
VEDLEGG 3 - INTERVJUGUIDE	94
VEDLEGG 4 - REFERAT FRA INTERVJUER MED SELSKAPENE	96
VEDLEGG 5 - REFERAT FRA INTERVJU MED ØKOKRIM	139
VEDLEGG 6 - REFERAT FRA INTERVJU MED FINANSTILSYNET	147
VEDLEGG 7 - REFERAT FRA INTERVJU MED REVISORFORENINGEN	159
VEDLEGG 8 - STATISTIKK	169
VEDLEGG 9 - NORGES TI STØRSTE REVISJONSSELSKAPER	170

LISTE OVER MODELLER OG TABELLER**Modeller:**

Modell 1: Trefasemodellen.....	15
--------------------------------	----

Tabeller:

Tabell 1: Antall rapporteringer	35
Tabell 2: Benyttet tid på rollen som hvitvaskingsansvarlig	39
Tabell 3: Typetilfeller	40
Tabell 4: Grensen for undersøkelsesplikten 1	41
Tabell 5: Grensen for undersøkelsesplikten 2	41
Tabell 6: Avkreftelse av mistanker.....	42
Tabell 7: Omgåelse	42
Tabell 8: Forventninger til revisor.....	43

Del 1: Innledning og problemstilling

1.1 Bakgrunn

Økonomisk kriminalitet utgjør i dag en økende trussel mot samfunnet, økonomiens virkeområde og rettsstaten. Kriminaliteten preges av profittmotiverte lovstridige handlinger som ofte begås innenfor en økonomisk virksomhet som i seg selv er, eller gir seg ut for å være lovlig. Den retter seg i mindre grad mot enkeltindivider, men rammer økonomiske- eller ideelle samfunnsinteresser og store organisasjoner som finansinstitusjoner og industriselskaper.¹

Hvitvasking av ulovlige midler er et alvorlig samfunnsproblem med innvirkning på veksten i den økonomiske kriminaliteten og bidrar til å svekke tilliten til viktige samfunnsinstitusjoner. Bekjempelse av hvitvasking har påvirket den totale kriminalitetsbekjempelsen og fått høy prioritet over store deler av verden. Dette ser vi gjennom økende internasjonalt samarbeid med formål å samordne og harmonisere tiltak mot hvitvasking. Blant annet gjennom EU og Financial Action Task Force on Money Laundering sitt arbeid.²

Hvitvasking reguleres i lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering av 06.03.2009 nr. 11. Loven trådte i kraft 15. april 2009 og avløste den gamle hvitvaskingsloven av 2003. Målsetningen med reglene er å hindre kriminelle å nyte godt av profittmotivert kriminalitet. I tillegg skal reglene bidra til å spore opp midlens opprinnelse og dermed gjøre det mulig å avdekke den underliggende kriminelle handlingen. Sentralt i reglene om hvitvasking står undersøkelses- og rapporteringsplikten. Formålet med rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven er å gjøre det enklere å avdekke hvitvaskingshandlinger og forhindre at de rapporteringspliktige utnyttes i hvitvaskingsprosessen.

Som følge av implementering av EUs regelverk, ble revisorer omfattet av rapporteringsplikten i hvitvaskingsloven av 2003. Revisors rapporteringsplikt følger av § 4 annet ledd nr. 1 i hvitvaskingsloven av 2009. En revisor gjennomfører revisjon og utfører rådgivningsvirksomhet for revisjonspliktige selskap. Revisors rolle er å fungere som allmenhetens tillitsmann og som en

¹ Se <http://www.okokrim.no/definisjon-okonomisk-kriminalitet>, sist besøkt 13.08.2013.

² Se nærmere pkt. 3.2.3.

sikkerhet for at årsregnskapene gir et rettviseende bilde. Kjernen i revisors rolle er å kvalitetssikre regnskapene slik at brukerne av informasjonen, blant annet kapitalmarkedet, eiere, ansatte, offentlige myndigheter og kreditorer, skal ha tillit til at den er av tilfredsstillende kvalitet. Brukerne av informasjonen skal oppfatte det slik at revisor er kompetent og objektiv. Denne rollen og tilliten er revisors eksistensgrunnlag, og bakgrunnen for revisjonsordningen.³ Revisors plikter går ikke lenger enn det som er naturlig å utføre innenfor rammen av årsregnskapsrevisjonen. Revisor utformer normalt ikke revisjonshandlinger særskilt rettet mot å avdekke misligheter og lovbrudd. Hvitvaskingsloven pålegger ikke revisor å innrette revisjonen spesielt mot å avdekke forhold som er rapporteringspliktige. Revisjonen skal gjennomføres i henhold til god revisjonsskikk og etter beste skjønn. Revisor er pliktet til å vurdere risikoen for lovbrudd og misligheter. Det forventes at revisor oppdager slike forhold hvis de er av slik art eller omfang at det vil oppdages gjennom normal gjennomførelse av revisjonen. Kommer revisor over indikasjoner på misligheter eller lovbrudd, må saken følges opp og omfanget fastslås. Revisor har rett til å anmelde mistanke om straffbare forhold til politiet, samt en plikt til å rapportere forhold etter hvitvaskingsloven til Økokrim.⁴

Siden revisor ble rapporteringspliktig i 2003 har revisor blitt kritisert for å rapportere for lite. I 2012 fikk Økokrim inn 4069 meldinger og bare 54 av disse var fra revisorer, noe som utgjør kun 1,3 %.⁵ Dette lave tallet vekket vår interesse og danner grunnlaget for valget av problemstilling. Det er for oss interessant å se hvor mye en revisor, gjennom sin yrkesutøvelse og rolle, har anledning til å avdekke rapporteringspliktige forhold. På bakgrunn av dette ønsker vi å se på hvordan noen av Norges store og mellomstore revisjonsselskaper oppfatter rapporteringsplikten, og hvordan de håndhever den i praksis. Funnene ønsker vi å sammenligne med synspunkter fra Økokrim, Finanstilsynet og Den Norske Revisorforening (DnR).

³ Se ”Revisors rolle og oppgaver, og tilsynet med at dette blir tilfredsstillende ivaretatt”, foredrag av Anne Merete Bellamy i 8. mars 2004.

(<http://www.finanstilsynet.no/no/Revisjon/Informasjon/Artikler-og-foredrag/Revisors-rolle-og-oppgaver-og-tilsynet-med-at-dette-blir-tilfredsstillende-ivaretatt/>, sist besøkt 13.08.2013).

⁴ Se Gulden 2012, 42.

⁵ Se Økokrim. Årsrapport 2012, 14.

1.2 Faglig utgangspunkt

Vi møttes for første gang som studenter ved bachelorstudiet økonomi og forretningsjus ved Handelshøyskolen BI, høsten 2008. Vi har dermed felles bakgrunn og begynte samtidig på masterstudiet i regnskap og revisjon. Gjennom masterstudiet hadde vi begge som mål om å oppnå en faglig tyngde innen fagområdene regnskap, revisjon og skatt.

I løpet av studiet ved Handelshøyskolen BI har vi begge hatt en genuin interesse for temaet økonomisk kriminalitet, derfor anså vi det som en spennende plattform for valg av problemstilling. Gjennom pensum har vi utviklet en særlig interesse for rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven. Vi synes dette er spennende fordi den fremstår som uklar, det er relativt nytt og det er skrevet lite om det tidligere.

Det er mange aktører som omfattes av rapporteringsplikten, men vi valgte å rette søkelyset mot revisjonsbransjen fordi vi begge skal jobbe som revisorer etter endt utdanning. I utgangspunktet hadde vi en ambisjon om å se på hele revisjonsbransjen, men det viste seg vanskelig å oppnå kontakt med de minste revisjonsselskapene. Vi endte derfor opp med å konsentrere oss om de ti største revisjonsselskapene i Norge.

1.3 Problemstilling

Med dette som utgangspunkt velger vi å se nærmere på revisors undersøkelses- og rapporteringsplikt etter hvitvaskingsloven. Vi ønsker særlig å legge vekt på revisors oppfatning av regelverket. For å oppnå dette målet skal vi intervju den som er utnevnt til hvitvaskingsansvarlig ved Norges ti største revisjonsselskaper.⁶ Som et motstykke til de hvitvaskingsansvarlige skal vi også intervju relevante myndigheter for å få deres synspunkter, noe vi håper vil utdype analysen vår ytterligere.

Vi har definert følgende problemstilling for vår oppgave:

Hvordan oppfattes og praktiseres rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven blant Norges ti største revisjonsselskaper?

⁶ Se vedlegg 9: Norges ti største revisjonsselskaper.

1.4 Oppgavens struktur

For å skape en bedre oversikt synes vi det er hensiktsmessig å presentere strukturen i oppgaven. Vi har vurdert det som fordelaktig å dele oppgaven i seks deler. I den første finnes en innledning med bakgrunn for valg av tema og vårt faglige utgangspunkt. Problemstillingen presenteres i et eget avsnitt. I denne delen finnes også definisjoner av begreper som benyttes i oppgaven, samt forklaringer på sentrale forkortelser.

Del to er metodekapitlet, hvor vi presenterer metoden vi har benyttet. Dette innebærer hvordan arbeidet med oppgaven er gjennomført. Vi redegjør for de valg som er gjort for best å innhente de data som er nødvendig for oppgaven.

I del tre redegjør vi for den teoretiske forankringen oppgaven bygger på. Der har vi lagt vekt på begrepet ”hvitvasking” og bakgrunnen for hvitvaskingsloven. Formålet med denne delen er å gi leseren en grunnleggende forståelse av hvitvasking som fenomen og dets opphav.

Del fire handler om reglens betydning for revisor. Vi nevner de sentrale reglene i hvitvaskingsloven, men har lagt mest vekt på reglene om undersøkelses- og rapporteringsplikten. Del fire avsluttes med statistikk over antall rapporteringer foretatt siden loven trådte i kraft i 2004, samt en kort presentasjon av relevant rettspraksis.

Empirien fremkommer av del fem. Empirien består av en spørreundersøkelse og en rekke dybdeintervjuer, hvor det i dette kapitlet gjennomføres en kvalitativ analyse med utgangspunkt i problemstillingen. Våre intervjuobjekter er ti hvitvaskingsansvarlige, samt Økokrim, Finanstilsynet og Revisorforeningen. Referat fra intervjuene er vedlagt.

I del seks presenteres konklusjonen, begrensninger ved oppgaven og et avsnitt med forslag til videre studier.

Etter dette følger litteraturliste og vedlegg.

1.5 Definisjoner og forkortelser

1.5.1 Definisjoner

Gjennom oppgaven benyttes en del begreper og faguttrykk. Derfor har vi funnet det hensiktsmessig å foreta en klargjøring og presisering av enkelte begreper, men vi tar ikke sikte på at listen er fullstendig og uttømmende.

1.5.1.1 Revisor

Når vi anvender begrepet ”revisor”, referer det seg til de lovbeskyttede titlene registrert revisor og statsautorisert revisor. Det fremgår av revisorlovens kapittel 3 *godkjenning av revisorer m.m.* at det er krav med hensyn til utdanning, praksis og vandel for å oppnå disse titlene.

1.5.1.2 Store revisjonsselskaper

Når det i teksten er benyttet ”store revisjonsselskaper” vil det bety Norges fem største revisjonsselskaper.⁷

1.5.1.3 Mellomstore revisjonsselskaper

Når vi i oppgaven bruker begrepet mellomstore revisjonsselskaper mener vi Norges sjettede til tiende største selskaper.⁸ Sett i sammenheng med definisjonen av *store revisjonsselskaper* har vi fordelt de ti revisjonsselskapene vi har anvendt i vår masteroppgave som henholdsvis fem store og fem mellomstore.

1.5.1.4 Rapporteringsplikten

Rapporteringsplikten følger av hvitvaskingslovens § 18, og innebærer at rapporteringspliktige skal melde ikke avkreftede mistanker om utbytte fra straffbare handlinger eller terrorfinansiering til Økokrim.

1.5.1.5 Hvitvasking

Hvitvasking er å sikre utbytte fra straffbar handling. Formålet er å få det til å se ut som om utbyttet er ervervet på lovlig måte, samt å skjule dets illegale opprinnelse.⁹

⁷ Se vedlegg 9: Norges ti største revisjonsselskaper.

⁸ Se vedlegg 9: Norges ti største revisjonsselskaper.

⁹ Se <http://www.hvitvasking.no/Om-hvitvasking/Hva-er-hvitvasking/>, sist besøkt 13.08.2013.

1.5.2 Forkortelser

1.5.2.1 FATF

FATF står for Financial Action Task Force on Money Laundering. FATF ble opprettet av G7 i 1989 og består i dag av 34 medlemsland og to regionale organisasjoner. Deres oppgave er å sette internasjonale standarder for bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering. De har til nå kommet med 40 anbefalinger om tiltak mot hvitvasking samt noen tilleggsanbefalinger om tiltak mot finansiering av terrorisme.¹⁰ En utdypende beskrivelse av FATF finnes nedenfor i punkt 3.2.3.

1.5.2.2 FIU

FIU står for Financial Intelligence Units og er finansielle etterretningsenheter som skal føre tilsyn med transaksjoner, se punkt 3.2.3 nedenfor.

1.5.2.3 ØKOKRIM

Økokrim er den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet.¹¹

1.5.2.4 EFE

Enheten for finansiell etterretning (EFE) er en underenhet av Økokrim og er Norges nasjonale FIU. EFE er en etterretningsenhet for mottak, analyse og videreformidling av finansiell informasjon tilknyttet mulig hvitvasking og finansiering av terrorisme etter hvitvaskingsloven § 18.¹²

¹⁰ Se <http://www.fatf-gafi.org/pages/aboutus/whoweare/>, sist besøkt 13.08.2013.

¹¹ Se <http://www.okokrim.no/hva-er-okokrim>, sist besøkt 13.08.2013.

¹² Se <http://www.okokrim.no/artikler/efe>, sist besøkt 13.08.2013.

Del 2: Metode

2.1 Valg av forskningsdesign og metode

Metode betyr å følge en bestemt vei mot et mål. Dette handler om fremgangsmåten for å innhente informasjon om virkeligheten, samt analyse av denne informasjonen. For å besvare et forskningsspørsmål finnes det ulike metoder å benytte seg av, hvor formålet med metoden er å kunne besvare en problemstilling på en systematisk og standardisert fremgangsmåte.¹³ Det er problemstillingen som skal bestemme valget av metode. Forskningsdesign utgjør planen for hvordan problemstillingen skal relateres til empirisk forskning¹⁴. Vi har derfor forsøkt å finne den metoden som besvarer vår problemstilling på best mulig måte.

Masteroppgaver benytter ofte en juridisk eller samfunnsvitenskapelig metode. Siden vår problemstilling er rettet inn mot praksis i revisjonsbransjen vil den samfunnsvitenskapelig metode være mest hensiktsmessig å benytte. Følgelig benytter vi et empirisk utgangspunkt for å komme frem til generell kunnskap, en induktiv tilnærming. Vi er innforstått med at en ren empirisk oppgave på vårt tema kan være utfordrende. Først og fremst fordi det er utfordrende å få tall på revisorer, og selv om vi finner frem til hva som er praksis vil vi ikke få med oss ”mørketallene”.

2.1.1 Kvalitativ eller kvantitativ metode

Den samfunnsvitenskapelige metoden skiller tradisjonelt mellom kvantitativ og kvalitativ metode.¹⁵ Kvantitativ metode gir data i form av målbare enheter, mens kvalitativ metode gir mye informasjon fra et begrenset antall informanter.¹⁶ Vi har valgt et kvalitativt utgangspunkt for vår besvarelse. Den kvalitative metoden bygger på teorier om fortolkning og menneskelig erfaring. Hensikten med en kvalitativ tilnærming er å få frem fylldige beskrivelser, og metoden er særlig anvendelig når man skal undersøke fenomener man ikke kjenner så godt.¹⁷

¹³ Johannesen, Christoffersen og Tufte 2011, 33.

¹⁴ Ghauri og Grønhaug 2010, 54.

¹⁵ Johannesen, Christoffersen og Tufte 2011, 35.

¹⁶ Johannesen, Christoffersen og Tufte 2011, 103.

¹⁷ Johannesen, Christoffersen og Tufte 2011, 36.

Dersom målet er å beskrive eller å forstå noe, er det innenfor kvalitativ metode vanlig å benytte observasjoner og/eller intervjuer.¹⁸

2.2 Dybdeintervjuer

Opprinnelig hadde vi ambisjon om å gjennomføre spørreundersøkelser for å belyse vår problemstilling. Planen var å distribuere den til så mange oppdragsansvarlige revisorer som mulig. Etter å ha satt oss inn i teorien oppdaget vi at alle revisjonsselskaper må utnevne en hvitvaskingsansvarlig som skal ha ”særskilt ansvar for å følge opp rutinene”, jf. hvitvaskingsloven § 23 annet ledd. Den hvitvaskingsansvarlige skal gi retningslinjer til sine medarbeidere. Vi kom til den konklusjonen at ved å spørre de oppdragsansvarlige revisorene, kunne det være fare for at vi testet deres etterlevelse av den hvitvaskingsansvarliges retningslinjer, heller enn å teste bransjens praktisering av rapporteringsplikten. Ergo valgte vi å gå bort i fra spørreundersøkelser og heller intervjuer de hvitvaskingsansvarlige i revisjonsselskapene.

2.2.1 Intervjuteknikk

Dybdeintervjuer, som metode for å samle inn kvalitative data, har den fordelen at det er en fleksibel metode som gjør det mulig å få fylldige og detaljerte data.¹⁹

Intervjuene kan være mer eller mindre strukturerte. I et *strukturert intervju* er tema og spørsmål fastlagt på forhånd og det er faste svaralternativer som intervjueren krysser av for. Fordelen med denne typen er at alle intervjuobjektene får samme spørsmål noe som gjør det enkelt å systematisere og sammenligne svarene i etterkant. Denne metoden gir derimot begrenset fleksibilitet da intervjuene ikke kan skreddersys eller tilpasses individuelle forskjeller.²⁰

Ustrukturerte intervjuer er en variant med åpne spørsmål og en uformell tone. Spørsmål og rekkefølge er ikke tilrettelagt på forhånd. Intervjueren har derfor mulighet til å tilpasse spørsmålene og fleksibiliteten i intervjuet er derfor stort. Dette fører til at det kan være vanskeligere å sammenligne svarene i etterkant. Det

¹⁸ Johannesen, Christoffersen og Tufte 2011, 103.

¹⁹ Johannesen, Christoffersen og Tufte 2011, 143.

²⁰ Johannesen, Christoffersen og Tufte 2011, 145.

er også en risiko for at relasjonen mellom partene kan bli avgjørende for svarene.²¹

Semistrukturerte intervjuer er en mellomting mellom de ovennevnte ytterpunkter. Dette er den mest utbredte formen for kvalitative intervjuer. Denne typen har en overordnet intervjuguide som utgangspunkt for intervjuet, mens spørsmål, temaer og rekkefølgen kan varieres. Intervjuguiden er ikke et spørreskjema, men en liste over tema og generelle spørsmål som springer ut av problemstillingen. Det er vanligvis en bestemt rekkefølge på temaene i intervjuguiden. Denne formen for intervjuteknikk gir en god balanse mellom standardisering og fleksibilitet.²²

Vi har valgt den sistnevnte formen for intervju. I tillegg har vi i forkant av hvert intervju sendt ut et spørreskjema. Hensikten med spørreskjemaet var å bli bedre kjent med intervjuobjektene. Dette ga oss muligheten til å tilpasse spørsmålene til hver enkelt. Selv om vi kunne gjøre små tilpasninger før hvert intervju hadde vi en overordnet intervjuguide som grunnlag.

2.2.2 Antall intervjuer

Det kan være utfordrende å avgjøre hva som vil være et tilfredsstillende antall intervjuer. Hvor mange må vi intervjuer før det ikke lenger har noen hensikt å intervjuer flere? I teorien er det ingen øvre eller nedre grense for antall intervjuer. Vi har valgt å intervjuer den hvitvaskingsansvarlige i ti av de vi definerer som de største revisjonsselskapene i Norge.²³ Dette antallet mener vi er nok til å få frem et bredt spekter av meninger slik at vi kan ha grunnlag til å si noe om hva som praktiseres.²⁴ Ved å anvende dette antallet selskaper vil vi også ha grunnlag for å se på om det er forskjeller mellom de største selskapene og de mellomstore. Som tidligere nevnt hadde vi en ambisjon om å kunne se på hele revisjonsbransjens oppfatning, følgelig forsøkte vi å kontakte noen av de minste revisjonsselskaper. For å spare tid, sendte vi spørsmålene på mail, og ba om skriftlig besvarelse. Mailen ble sendt til 15 små selskaper, hvor vi ønsket svar fra minst fem for å

²¹ Johannesen, Christoffersen og Tufte 2011, 145.

²² Johannesen, Christoffersen og Tufte 2011, 145.

²³ Se vedlegg 9: Norges ti største revisjonsselskaper.

²⁴ De fem største revisjonsselskapene hadde i 2009/2010 62,2% av lovpliktig revisjon. Se Finanstilsynets "Statistikk fra dokumentbasert tilsyn for revisorer og revisjonsselskaper høsten 2011", publisert 21.08.2012.

inkludere de i oppgaven. Det viste seg å være vanskelig og få kontakt, og vi endte opp med bare et svar. Som følge av dette valgte vi å se bort fra de små selskapene.

I tillegg til intervjuene med de hvitvaskingsansvarlige har vi også intervjuet Økokrim, Finanstilsynet og Den norske Revisorforening. Vi ønsket å sammenligne de svarene vi fikk fra revisorene med synspunkter fra disse instansene. Intensjonen var at dette ville gi oss et bedre bilde på hvordan rapporteringsplikten oppfattes og praktiseres. Økokrim er den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. EFE er en underenhet av Økokrim og Norges FIU.²⁵ Det er de som mottar, analyserer og videreformidler finansiell informasjon knyttet til hvitvasking. Siden EFE mottar alle rapporteringene håper vi at de kan belyse hvem og hva som rapporteres og dele sine erfaringer med revisorer som rapporteringspliktige. Finanstilsynet driver tilsyn med bransjen og sørger for at de etterlever blant annet hvitvaskingsreglene. Deres arbeidsoppgaver knytter seg til de formelle reglene, og de tar ikke stilling til om det er riktig å rapportere i gitte situasjoner. De kan hjelpe oss å belyse hvordan bransjen oppfyller de formelle kravene etter hvitvaskingsloven.

Revisorforeningen bistår revisjonsbransjen med informasjon og spørsmål rundt emnet. I motsetning til Finanstilsynet gjør Revisorforeningen seg opp en mening på om det skal rapporteres eller ikke i gitte situasjoner, slik at de kan gi råd videre til sine medlemmer. Vi håper de kan fortelle oss hvilke problemstillinger revisorene tar opp med dem, og følgelig om de anser noen områder som uklare i regelverket.

²⁵ Se nærmere pkt. 3.2.3.

Del 3: De lege lata - Hvitvaskingsloven

3.1 Begrepet hvitvasking

3.1.1 Definisjon

Begrepet *hvitvasking* stammer fra mafiavirksomheten i USA på 1930-tallet. Penger fra illegal virksomhet ble ført inn i myntvaskeriers regnskap slik at omsetningen ble større og pengene legale. På denne måten ble pengene ”vasket” gjennom et vaskeri og begrepet ”to launder money” oppstod.²⁶

Bekjempelse av hvitvasking reguleres i ”lov av 6.mars 2009 nr. 11 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsloven, forkortet hvvl.)”. Loven avløste den gamle hvitvaskingsloven av 2003, som i sin tid avløste reglene i finansieringsvirksomhetsloven. Lovgiver har imidlertid unnlatt å definere begrepet *hvitvasking* i regelverket, ei heller er begrepet benyttet i lovens materielle bestemmelser. I hvitvaskingsloven av 2003 var begrepet kun benyttet i formålsangivelsen og i noen av forskriftsbestemmelsene.²⁷ På bakgrunn av denne begrensede bruken av begrepet ble det ikke ansett hensiktsmessig å utforme noen definisjon ved lovens forberedelse. Det ble ansett som vanskelig å presist avgrense innholdet i reglene.²⁸ Innholdet i begrepet bygger imidlertid på direktivene fra EU og følgende forståelse er lagt til grunn:

”Med hvitvasking av utbytte menes bl.a å bruke, konvertere, overdra, tilegne eller besitte formuesgoder eller å skjule eller tilsløre formuesgodenes reelle art, opprinnelse, plassering, råderett, bevegelser, eierforhold, samt forsøk på eller medvirkning hertil, når den som gjør det vet eller burde vite at formuesgodene stammer fra straffbare handlinger eller fra deltakelse i straffbare handlinger”²⁹

I hvitvaskingsloven av 2009 er begrepet hvitvasking fjernet fra formålsbestemmelsen, se § 1, sml. § 1 i hvitvaskingsloven av 2003. I forarbeidene ble det lagt vekt på at formålsangivelsen i 2003-loven angir et snevert formål. Hensyn som å ”hindre at kriminelle kan nyte godt av profittmotivert kriminalitet”

²⁶ Se Rui 2012, 61.

²⁷ Se Lov av 20. juni 2003 nr. 41. Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger. § 1.

²⁸ Se Ot.Prp. nr. 72 (2002-2003) s. 23.

²⁹ Se Ot.Prp. nr. 72 (2002-2003) s. 23.

og ”avdekke den kriminelle handlingen utbyttet er generert fra” favner videre enn hensynet til å forebygge og bekjempe hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger. Ved å unngå å benytte begrepet hvitvasking i formålsangivelsen tydeliggjør dette lovens primære formål.³⁰

I forarbeidene til dagens regelverk ble det presisert at en definisjon av begrepet ville blitt relativt omfattende og som følge av dette er det usikkert om en definisjon vil være klargjørende.³¹ Det ble imidlertid fastsatt at dersom begrepet hvitvasking innføres som et gjennomgående koblingsord i lovens materielle bestemmelser, vil det være nødvendig med en legaldefinisjon.³² I tillegg ble det lagt vekt på at lovens tittel i sammenheng med formålsparagrafen gir en god oversikt over hva loven handler om.³³ I lovens materielle bestemmelser benyttes derimot uttrykket ”*transaksjon som har tilknytning til utbytte av en straffbar handling*”, se blant annet hvvl. § 17 første ledd. Det kan derfor synes som loven og dens bestemmelser forutsetter kjennskap til hva som ligger i begrepet hvitvasking. Begrepet ”transaksjon” er definert i hvvl. § 2 nr. 2 som ”*enhver overføring, formidling, ombytting eller plassering av formuesgoder. Dette begrepet skal tolkes vidt*”.³⁴

Departementet har lagt til grunn at det primære hensynet med regelverket er å hindre kriminelle å nyte godt av profittmotivert kriminalitet.³⁵ Som nevnt ovenfor har lovgiver bevisst unnlatt å benytte begrepet hvitvasking i loven for å styrke dette primære formålet. Tilsvarende vil en manglende definisjon av begrepet også tydeliggjøre formålet. Noe som kan tyde på at bekjempelse av hvitvasking er av subsidiær art. Loven har som formål å forebygge og avdekke transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller terrorhandlinger, jf. hvvl. § 1. Videre skal loven bidra til å spore opp midlenes opprinnelse og gjøre det mulig å avdekke primærforbrytelsen, og de som står bak den. Reglene skal også forhindre at økonomiske midler stilles til rådighet for terrorister eller terrornettverk. Endelig skal loven beskytte finansinstitusjoner mv. mot å bli utnyttet av kriminelle med

³⁰ Se NOU 2007: 10 pkt. 2.2.

³¹ Se Ot.prp. nr. 3 (2008-2009) s. 23.

³² Se NOU 2007:10 pkt. 2.1.

³³ Se Ot.Prp. nr. 3 (2008-2009) s. 23.

³⁴ Se Ot.Prp. nr. 72 (2002-2003) s. 24.

³⁵ Se Ot.Prp. nr. 72 (2002-2003) s. 22.

fare for tap av renommé, troverdighet, tillit og penger.³⁶ Ordlyden i formålsangivelsen tilsier derfor et snevrere formål enn lovens reelle formål.

Kriminaliseringen av hvitvasking finner vi i ”lov 22. mai 1902 nr. 10 almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven, forkortet strl.)”. Ved endringslov 30. Juni 2006 nr. 49 ble begrepet hvitvasking innført i straffelovens § 317. Loven anvender uttrykket ”utbytte av en straffbar handling”, jf. strl. § 317. Ordlyden i strl. § 317 første ledd første punktum lyder som følger:

”Den som mottar eller skaffer seg eller andre del i utbytte av en straffbar handling (heleri), eller som yter bistand til å sikre slikt utbytte for en annen (hvitvasking), straffes med bøter eller fengsel inntil 3 år”.

I motsetning til hvitvaskingsloven skiller denne bestemmelsen mellom heleri og hvitvasking. I EU-direktivet er hvitvaskingsbegrepet videre enn i straffeloven. Dersom hvitvaskingsloven skulle henvist direkte til strl. § 317 som en form for definisjonsangivelse, vil det gå på tvers av EU direktivets definisjon³⁷ og således være uheldig og ikke tilrådelig.³⁸ Det ble videre lagt vekt på at en selvstendig definisjon av hvitvasking i tilknytning til hvitvaskingsloven også vil medføre en inkonsekvens i forhold til straffelovens begrepsbruk. Noe som kan føre til en viss realitetsforskjell til gjeldende rett. Dagens uttrykk ”transaksjon som har tilknytning til utbytte av en straffbar handling” er objektiv og helt uavhengig av om den som gjennomfører transaksjonen har kjennskap til at den har tilknytning til utbytte av straffbar handling.³⁹ Følgelig kan det argumenteres for at ordlyden i straffeloven er til hinder for en definisjon av hvitvasking i det norske hvitvaskingsregelverket. Det vil her være hensiktsmessig å nevne at både svensk og dansk lovgivning har definert hvitvasking i sine regelverk.⁴⁰ Definisjonene er imidlertid basert på EU-direktivet og utgjør således en forenklet og oversatt versjon av EUs definisjon.

³⁶ Se Ot.Prp. nr. 72 (2002-2003) s. 22-23.

³⁷ Se Directive 2005/60/EC Of the European Parliament and the Council of 26 October 2005 on the prevention of the misuse of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing. Article 1 point 2.

³⁸ Se NOU 2007: 10 pkt. 2.1.

³⁹ Se NOU 2007: 10 pkt. 2.1.

⁴⁰ Se Lag om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (2009:62) § 5 nr.6 for svensk definisjon, og Bekendtgørelse af lov om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask af udbytte og finansiering af terrorisme (nr. 398 af 15. april 2011) § 4 for dansk definisjon.

Formålet med bestemmelsen i straffeloven er å vanskeliggjøre bruken av utbyttet fra straffbare handlinger for gjerningspersonene som har begått disse handlingene, ved å kriminalisere etterfølgende håndtering av midlene. Vi ser av bestemmelsen at den regulerer både heleri, som omtales som *mottaksalternativet*, og hvitvasking, som omtales som *bistandsalternativet*.⁴¹ Mottaksalternativet rammer både den som ”mottar” utbytte av en straffbar handling, og den som mer aktivt ”skaffer seg del i” slikt utbytte. Det foreligger ikke et vilkår om at mottakeren har bidratt til å sikre utbyttet for en annen.⁴² Bistandsalternativet innebærer å kriminalisere den som bistår primærforbryteren med å skjule eller tilsløre at utbyttet har en straffbar opprinnelse. Både mottak og bistand av illegale midler er omfattet og straffes likt.

Den som har mottatt utbytte fra en straffbar handling, straffes for heleri fra det tidspunkt han visste eller burde fått kjennskap til at midlene var illegale.⁴³

Videre heter det i bestemmelsens andre ledd:

”...den som gjennom konvertering eller overføring av formuesgoder eller på annen måte skjuler eller tilslører hvor utbytte fra en straffbar handling han selv har begått..”.

Vi forstår at bestemmelsen har to alternativer. Det første retter seg mot den som yter bistand til andre, hvitvasking, mens det andre gjelder egen hvitvasking, selvvasking. Bestemmelsens andre ledd kriminaliserer dermed det å hvitvaske utbytte fra en straffbar handling man selv har begått, altså selvvasking (self-laundering).

Et viktig poeng er at utbytte ikke nødvendigvis bare omfatter penger. Så lenge det er snakk om utbytte fra en straffbar handling vil det kunne knyttes til hvitvasking. Av forarbeidene ser vi at utbytte kan omtales som en ”fordel”, og kan således innebære sparte utgifter.⁴⁴

Hva angår definisjonen av begrepet hvitvasking er det klart utfordrende å klargjøre. Videre forstår vi at kjernen i begrepet handler om ulike måter å

⁴¹ Se Ot.Prp. nr. 53 (2005-2006) s. 23.

⁴² Se Ot.Prp. nr. 53 (1992-1993) pkt. X (4).

⁴³ Se Rui 2012, 158.

⁴⁴ Se Ot.Prp. nr. 53 (1992-1993) pkt. VII 2.1.

håndtere penger som stammer fra straffbare handlinger. Det hevdes at hvitvaskingsbegrepet i dag er så utvannet at det er lite brukbart som vitenskapelig begrep, men at det i seg selv kan være positivt. På denne måten kan innholdet i begrepet lett utvides til å inkludere ulike problemstillinger som ønskes bekjempet.⁴⁵ Basert på dette og de forhold som er nevnt i lovens forarbeider kan det argumenteres for at behovet for en definisjon er begrenset. På den annen side har denne situasjonen som det senere skal vises, ført til usikkerhet og uklarhet.

3.1.2 Gjennomføring av hvitvasking

Det ligger en prosess til grunn for hvitvasking. Det er gjort mange forsøk på å forklare prosessen og den tilhørende hvitvaskingen. Den mest brukte modellen er trefasemodellen.⁴⁶

Modell 1: Trefasemodellen

Hvitvasking foregår ved at man skjuler den faktiske opprinnelsen til utbyttet og integrerer midlene i en legal økonomi. Dette kan deles inn i tre faser, som stikkordsmessig omtales som; plassering-, tilsløring- og integrasjonsfasen.

I *plasseringsfasen* introduseres utbyttet i finanssystemet, for eksempel ved at svarte penger plasseres på en bankkonto.⁴⁷ Første fase dreier seg i hovedsak om å få plassert utbyttet legalt. Det er normalt i denne fasen at risikoen for å bli oppdaget er størst. Når utbyttet er plassert på en bankkonto, er de neste stegene vesentlig lettere å gjennomføre.⁴⁸

⁴⁵ Se "Hvitvaskingsreguleringens kostnader", artikkel i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap. Av Paul Larsson og Dan Magnusson, 2009.

⁴⁶ Se Rui 2012, 25.

⁴⁷ Se Rui 2012, 25.

⁴⁸ Se <http://www.hvitvasking.no/Om-hvitvasking/Hvordan-foregar-hvitvasking/>, sist besøkt 13.08.2013.

I *tilsløringsfasen* ønsker man å skjule den straffbare opprinnelsen til pengene.⁴⁹

Her dreier det som om å forflytte og følgelig tilsløre at utbyttet stammer fra en straffbar handling.⁵⁰ Dette kan gjøres ved å investere pengene finansielt eller spre de over flere konto. På denne måten reduseres tilknytningen til den straffbare primærhandlingen og utbyttet blir vanskeligere å spore.

I *integreringsfasen* er det skapt et legitimt grunnlag for pengenes opprinnelse og de er tilgjengelige til disponering. Her forutsettes det at de øvrige fasene er gjennomført, slik at utbyttet er konvertert til tilsynelatende legale midler.⁵¹

3.2 Bakgrunn for loven

Bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering er høyt prioritert internasjonalt. Det internasjonale finanssystemet må beskytte dets integritet og motvirke terrorfinansiering, samt gjøre det vanskelig for kriminelle å sitte igjen med utbytte fra ulovlige handlinger.⁵²

3.2.1 Den internasjonale utviklingen

De nasjonalt implementerte tiltak og standarder for hvitvasking vi har i dag, har sitt utspring fra initiativer på slutten av 1980-tallet. På den tiden ble det gjennomført en internasjonal skjerping av regelverk, standarder og anbefalinger på hvitvaskingsområdet.⁵³ Bekjempelsen av terrorfinansiering kom ikke på dagsordenen før etter terroranslagene mot USA den 11. september 2001.

FNs konvensjon mot narkotikahandel (Wienkonvensjonen)⁵⁴ betegnes som startskuddet for internasjonale tiltak mot hvitvasking. Konvensjonen trådte i kraft desember 1988 og var spesielt rettet mot hvitvasking av penger fra narkotikahandel. Definisjonen av hvitvasking som ble gjort her dannet grunnlaget og mønsteret for senere konvensjoner med samme tema. Landene forpliktet seg

⁴⁹ Se Rui 2012, 25.

⁵⁰ Se <http://www.hvitvasking.no/Om-hvitvasking/Hvordan-foregar-hvitvasking/>, sist besøkt 13.08.2013.

⁵¹ Se Rui 2012, 25.

⁵² Se <http://www.hvitvasking.no/Om-hvitvasking/Hvorfor-bekjempe-hvitvasking/>, sist besøkt 15.04.2013.

⁵³ Se Rui 2012, 63.

⁵⁴ United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. Vedtatt 20. Desember 1988 i Wien, i kraft 11. November 1990.

gjennom konvensjonen til å kriminalisere hvitvasking, styrke det internasjonale samarbeidet og vedta lover for å lette sporing, beslag og inndragning av svarte penger.⁵⁵

På samme tid som Wienkonvensjonen utstedte Baselkomiteen⁵⁶: ”*statement of principles on the prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money laundering*”.⁵⁷ I motsetning til Wienkonvensjonen var ikke denne begrenset bare til hvitvasking fra narkotikahandel, men gjaldt all hvitvasking relevant for en finansinstitusjon. Formålet med erklæringen var å fronte misbruk av finansinstitusjoner i hvitvaskingsøyemed.

FNs andre konvensjon, konvensjonen mot transnasjonal organisert kriminalitet (Palermokonvensjonen) av 2000⁵⁸, er resultatet av at globalisering av økonomien gir økte muligheter for organisert kriminalitet. Erkjennelsen av utviklingen i kommunikasjonsteknologien og utviklingen av stadig nye metoder for transportering av utbytte fra økonomisk kriminalitet, var bakgrunnen for signeringen av konvensjonen i desember 2000. Formålet var å øke det internasjonale samarbeidet vedrørende utlevering, juridisk bistand, felles etterforskning og overføring av straffesaker. Konvensjonen krevde blant annet opprettelse av et kundekontroll-, undersøkelses- og rapporteringspliktsystem, med formål å avdekke og forebygge hvitvasking.⁵⁹

3.2.2 Den Europeiske Union

Arbeidet mot hvitvasking og terrorfinansiering er høyt prioritert også i Europa. Som et ledd i EØS-avtalen er Norge forpliktet til å implementere EUs direktiver. Følgelig er EUs hvitvaskingsdirektiv den rettslige anordningen som har størst betydning for norsk rett. EUs tredje hvitvaskingsdirektiv⁶⁰: ”*the prevention of the*

⁵⁵ Se Rui 2012, 82-83.

⁵⁶ Baselkomiteen er et internasjonalt organ for sentralbanker, hvor formålet er å samarbeide om bankovervåking. Komiteen ble etablert i 1974 av sentralbanksjefer fra ti land, den består i dag av representanter fra 27 land. Se Bank of international Settlements: About the Basel Committee (<http://www.bis.org/bcbs/about.htm>, sist besøkt 12.04.2013).

⁵⁷ Statement of principles on the prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money laundering, Vedtatt 28. desember 1988.

⁵⁸ United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto. Vedtatt 15. november 2000 i Palermo, i kraft 29. september 2003.

⁵⁹ Se Rui 2012, 83.

⁶⁰ Directive 2005/60/EC Of the European Parliament and the Council of 26 October 2005 on the prevention of the misuse of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist

use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing” fra 2005 er EØS-relevant og medførte en forpliktelse for Norge til å inkorporere den i norsk lovgivning. Dette ble gjort gjennom hvitvaskingsloven av 2009⁶¹. I tredje hvitvaskingsdirektiv er hensynet til terrorfinansiering tatt inn for første gang, samtidig som kretsen av pliktsubjekter er utvidet sammenlignet med de tidligere direktivene. Generelt bærer dette direktivet gjennomgående preg av større detaljregulering, noe som gir utslag i flere bestemmelser enn i 2004-loven.⁶²

Vi er kjent med at det arbeides med en revisjon av tredje hvitvaskingsdirektiv, noe som vil resultere i et fjerde hvitvaskingsdirektiv. EU-kommisjonen ønsker å utforme direktivet i samsvar med de reviderte anbefalingene fra FATF, som ble publisert i februar 2012.⁶³ Det er utarbeidet et forslag til fjerde hvitvaskingsdirektiv⁶⁴ som er til første behandling i parlamentet og rådet, pr april 2013.⁶⁵ Forslaget inneholder mer om reelle rettighetshavere, skatteflukt og skatteparadis, behandling av politisk eksponerte personer (PEPs) og omfanget av kundekontrollen. Vi kan ikke se noen endringer på undersøkelses- og rapporteringsplikten. Rui⁶⁶ hevder det kan være tale om så omfattende endringer at resultatet vil bli en ny hvitvaskingslov. Siebke og Damslorå hevder derimot det ikke vil være så omfattende endringer at en ny lov vil være nødvendig.⁶⁷

financing. (Direktivet bygger på Det andre hvitvaskingsdirektiv (Directive 2001/97/EC of the European Parliament and the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC in prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering) og Det første hvitvaskingsdirektiv (Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering).

⁶¹ Se Rui 2012, 92.

⁶² Se “Ny hvitvaskingslov”, artikkel i Tidsskrift for Regnskap og Revisjon, nr 3. 2009, 32. Av Henning Siebke.

⁶³ Se FATF: The FATF Recommendations, February 2012.

⁶⁴ Proposal for a Directive of the European parliament and of the Council 2013/0025 (COD) on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing. (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52013PC0045:EN:NOT>, sist besøkt 03.05.2013)

⁶⁵ Se European Parliament, Legislative Observatory ([://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2013/0025\(COD\)&l=en](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2013/0025(COD)&l=en), sist besøkt 03.05.2013).

⁶⁶ Se Rui 2012, 236.

⁶⁷ Samtale med Henning A Siebke i Deloitte, Mars 2013 og se vedlegg 5: intervju med Svein Arild Damslorå i Økokrim (EFE) Mai 2013.

3.2.3 FATF

EUs hvitvaskingsdirektiv er basert på anbefalingene fra Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF).⁶⁸ FATF ble etablert i 1989 av G7 landene⁶⁹ for å imøtekomme bekymringene for økt økonomisk kriminalitet på verdensbasis, og er blitt beskrevet som det viktigste internasjonale organ når det gjelder hvitvaskingspolitikk.⁷⁰ FATF består av 36 medlemmer, og vedtar internasjonale standarder for bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering. Formålet til FATF er å redusere omfanget av svarte penger ved å utvikle internasjonal konsensus om tiltak for å identifisere, spore og konfiskere utbytte fra kriminell aktivitet. FATF har utviklet 40 anbefalinger for bekjempelse av hvitvasking og ni spesialanbefalinger i forbindelse med terrorfinansiering. Anbefalingene er basert på et underliggende prinsipp om gjennomsiktighet. De er utformet for en internasjonal og universell anvendelse og skal fungere som generelle prinsipper som kan tilpasses hvert enkelt land. Disse anbefalingene er de mest effektive og innflytelsesrike rettslige instrumentene på hvitvaskingsområdet.⁷¹ Det føres tilsyn med de enkelte landene for å sikre implementering og overholdelse av anbefalingene.

FATF oppfordrer alle lands regjeringer til å opprette finansielle etterretningsenheter (Financial Intelligence Units, FIU) for å føre tilsyn med transaksjoner. I Norge har Økokrim en underenhet ved navn ”Enheten for finansiell etterretning” (EFE) som fungerer som Norges FIU. Disse mottar, analyserer og videreformidler rapporter om mistenkelige transaksjoner etter regelverket.

⁶⁸ FATF ble opprettet i 1989 og består i dag av 34 medlemsland og to regionale organisasjoner. Se FATF: About the FATF (<http://www.fatf-gafi.org/pages/aboutus/>, sist besøkt 12.04.2013). Norge, ved Bjørn Skogstad Aamo, var president i FATF fra 1. Juli 2012 til 30. Juni 2013. 1. Juli 2013 overtok Russland ved Vladimir Nechaev presidentskapet.

⁶⁹ G7 landene er betegnelsen på de viktigste industrilandene i verden: USA, Storbritannia, Frankrike, Tyskland, Italia, Canada og Japan.

⁷⁰ Se Ryder 2012, 14.

⁷¹ Se Rui 2012, 89.

Del 4: Reglens betydning for revisor

4.1 Revisor som rapporteringspliktig

Revisor ble ikke omfattet av rapporteringsplikten før hvitvaskingsloven av 2003 trådte i kraft den 1. januar 2004. Dagens hvitvaskingslov av 2009 er en videreføring og utvidelse av den gamle loven. 2003-loven er en videreføring og utvidelse av finansieringsvirksomhetslovens §§ 2-17 og 2-17a, som ble opphevet i 2003. Finansieringsvirksomhetsloven § 2-17 inneholdt undersøkelses- og rapporteringsplikt kun for finansinstitusjoner. På den tiden hadde revisorene bare rett, ikke plikt, til å underrette politiet etter revisorloven (revl.) § 6-1 fjerde ledd. Departementet mente det ikke var nødvendig for revisorer å ha en egen rapporteringsplikt.⁷² Hvitvaskingsloven av 2003 kom som en følge av EUs andre hvitvaskingsdirektiv og fikk stor betydning for revisorene og en rekke andre aktører som ble omfattet av regelverket.

I dagens hvitvaskingslov blir revisor regnet som rapporteringspliktig etter hvvl. § 4 annet ledd nr. 1. Loven pålegger de rapporteringspliktige en rekke plikter;

- Kundekontroll og løpende oppfølging etter lovens kapittel 2.
- Undersøkelses- og rapporteringsplikt etter lovens kapittel 3.
- Oppbevaring av opplysninger og dokumenter etter lovens kapittel 4 og 5.
- Interne rutiner og opplæring, jf. § 23.

Undersøkelses- og rapporteringsplikten er det gjennomgående temaet for vår oppgave, de øvrige pliktene, med unntak for rutiner og opplæring, vil ikke bli tilegnet mye plass.

Rapporteringspliktige har plikt til å rapportere ved mistanke om visse straffbare forhold til Økokrim. Dette gjelder forhold som kan indikere hvitvasking av utbytte fra straffbar handling, terrorisme eller finansiering av, oppfordring til, rekruttering til eller opplæring i terrorisme. I lovens § 18 heter det at plikten til å rapportere oppstår ved en ikke-avkreftet mistanke om en transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling. Det eksisterer også en plikt til å

⁷² Se Ot.prp. nr. 75 (1997-1998) s. 98.

undersøke mistenkelige transaksjoner etter hvvl. § 17, samt plikt til å etablere interne kommunikasjonsrutiner og opplæringsprogrammer jf. § 23.

Revisorer omfattes av loven når det under ”*utøvelsen av yrket*” fremkommer mistanke om at en transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling, jf. hvvl. § 4 annet ledd. Dersom en revisor jobber som økonomisjef, daglig leder eller lignende for et selskap, kan han ikke sies å utøve yrket. Det er imidlertid viktig å presisere at det er *statsautoriserte* og *registrerte* revisorer som omfattes av loven. Det er Finanstilsynet som godkjenner og tildeler titlene statsautorisert og registrert, jf. revl. § 3-1 tredje ledd. Begrepet ”revisor” er ikke en lovbeskyttet tittel og kan derfor benyttes av andre, for eksempel skatterevisor og internrevisor.⁷³ Skatterevisor er ansatt i skatteetaten, altså i det offentlige, og er følgelig unntatt fra hvitvaskingsloven.⁷⁴ Ut i fra en antitetisk tolkning av hvvl. § 4 annet ledd nr. 1 vil en internrevisor ikke være rapporteringspliktig, da han hovedsakelig arbeider som intern rådgiver.

Selv om lovteksten retter seg mot revisor som yrkesutøver, er det klart at revisjonsselskaper også er pålagt pliktene etter hvitvaskingsloven og må i tillegg følge de bestemmelser som retter seg mot juridiske personer i hvvl. §§ 23-26.⁷⁵ Av hvvl. § 4 tredje ledd forstår vi at revisors medarbeidere også er omfattet av loven, men en naturlig tolkning av bestemmelsen vil være at de rapporterer til et internt kontrollsystem i revisjonsselskapet.⁷⁶ Det skal etter hvvl. § 23 annet ledd utpekes en hvitvaskingsansvarlig i ledelsen som skal ha et ”*særskilt ansvar for å følge opp rutinene*”.

Hvitvaskingsloven pålegger ikke revisor å innrette revisjonen spesielt mot å avdekke forhold som er rapporteringspliktige. Det vil si at revisjonen skal gjennomføres i henhold til god revisjonsskikk og etter beste skjønn.⁷⁷ Ordinær revisjon omfatter derimot at revisor søker et ”tilstrekkelig grunnlag” for å kunne vurdere om det foreligger brudd på lov og forskrift av vesentlig betydning for årsregnskapet, jf. revl. § 5-2 første ledd annet punktum. Av forarbeidene til

⁷³ Se NOU 1997: 9 s. 19 og 39-40.

⁷⁴ Se (Ot.prp. nr. 3 (2008-2009) s.43.

⁷⁵ Rui 2012, 259.

⁷⁶ Se ”Informasjon om hvitvaskingsregelverket”, uttalelse av Den norske Revisorforening, 2004-240.

⁷⁷ Gulden 2012, 240.

revisorloven kommer det frem at revisjonen også bør ha som formål å bidra til å forebygge misligheter og feil. Departementet anså det som viktig at revisor har en selvstendig oppgave til å bidra i forebyggingen av ulike former for økonomisk kriminalitet.⁷⁸ Dette er kommet til uttrykk i revl. § 5-1 tredje ledd. Revisors oppgave omfatter både å forebygge og å avdekke misligheter, men revisor er ikke forpliktet til å vurdere om det foreligger straffbare forhold. ISA 240 *Revisors oppgaver med og plikter til å vurdere misligheter ved revisjon av regnskaper* gir nærmere regler om hvordan revisor bør forholde seg. Standarden er utviklet for å bidra til å vurdere risikoen for at regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter, og for å bidra i håndteringen av denne risikoen i løpet av revisjonsprosessen. Revisor har dermed ansvar for å oppnå betryggende sikkerhet for at regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon. På bakgrunn av dette må revisor alltid vurdere risikoen for lovbrudd, inkludert de lovbrudd som følger av hvitvaskingsloven.

4.2 Identitetskontroll/kundekontroll

Rapporteringspliktige plikter å gjennomføre reglene i hvitvaskingslovens kapittel 2 om *kundekontroll og løpende oppfølging*. En utdypende redegjørelse av disse reglene vil falle utenfor vår oppgave, likevel vil det være hensiktsmessig å redegjøre for noe. ”Kjenn-din-kunde-prinsippet” ligger til grunn for dette kapitlet. Når et kundeforhold etableres skal den rapporteringspliktige kontrollere identiteten og registrere nødvendige opplysninger. Kunden skal identifiseres og identiteten bekreftes. Rapporteringspliktige pålegges av lovens § 5 å foreta risikobasert kundekontroll. Finanstilsynets rundskriv⁷⁹, nr. 8/2009, presiserer at kundekontrolltiltakene tilpasses antatt risiko for hvitvasking og terrorfinansiering.⁸⁰ Revisor må vurdere risikoen for hvitvasking og tilpasse kundekontrollen ut fra risikovurderingene. 2009-loven inneholder nye og mer omfattende bestemmelser om identitetskontroll i forhold til den tidligere loven. Blant annet nye plikter til å foreta kontroll av ”reelle rettighetshavere” og til å

⁷⁸ Se Ot.Prp. nr. 75 (1997-1998) s. 34.

⁷⁹ Finanstilsynet, tidligere kredittilsynet, har utarbeidet veiledning til hvitvaskingsloven av 2003 gjennom rundskriv nr. 9/2004, en særveiledning for revisorer og regnskapsførere gjennom rundskriv nr. 13/2006, samt veiledning til hvitvaskingsloven av 2009 gjennom rundskriv nr. 8/2009. Rundskriv nr. 8/2009 erstatter rundskriv nr. 9/2004, følgelig er rundskriv 13/2006 og 8/2009 gjeldende.

⁸⁰ Se Rundskriv nr. 8/2009, pkt. 2.1.

foreta ”løpende oppfølging” av kundekontrollen, se henholdsvis lovens § 7 første ledd nr. 3 og § 14.

4.3 Undersøkelsesplikt

Hvitvaskingsloven § 17 fastsetter en undersøkelsesplikt for lovens rapporteringspliktige, i bestemmelsens første ledd heter det:

”Dersom den rapporteringspliktige har mistanke om at en transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller forhold som rammes av straffeloven §§ 147 a, 147 b eller 147 c, skal det foretas nærmere undersøkelser for å få bekreftet eller avkreftet mistanken”.

Undersøkelsesplikten er et viktig tiltak for forebygging og bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering.⁸¹ Hensynet til en effektiv bekjempelse av økonomisk kriminalitet må vurderes i forhold til de belastningene loven pålegger de rapporteringspliktige, samt personvern hensynet.⁸² Det kreves en skjønnsmessig vurdering i de enkelte tilfeller. Revisor må bygge vurderingen på kunnskapen om kunden, følgelig står ”kjenn-din-kunde-prinsippet” sentralt også her.⁸³ Videre skal kunden eller tredjeparter ikke gjøres kjent med at det foretas undersøkelser, jf. hvvl. § 21 første ledd. Denne ”motsatte taushetsplikten” kan begrunnes i risikoen for bevisødeleggelse.

Etter revisorlovens § 5-3 første ledd 2. punktum jf. § 5-1 tredje ledd og § 5-2 første ledd, skal revisor, når han opplever forhold som tilsier misligheter eller feil, dokumentere særskilt hva han har foretatt seg i en slik anledning. Dersom revisor oppdager slike forhold, skal han vurdere om det er nødvendig med andre eller utvidende revisjonshandlinger for å klargjøre forholdet. Sammenligner vi denne undersøkelsesplikten med hvitvaskingslovens undersøkelsesplikt i § 17, ser vi at reglene er parallelle. Siden revisor allerede har en undersøkelsesplikt, uavhengig av hvitvaskingsreglene, oppleves ikke undersøkelsesplikten etter hvitvaskingsloven som utvidende. Den vil derfor tjene til å understreke de plikter revisor allerede har. Dermed vil undersøkelsesplikten etter hvitvaskingsloven ikke

⁸¹ Se Ot.Prp. nr. 72 (2002-2003) s. 54.

⁸² Se Ot.Prp. nr. 72 (2002-2003) s. 53.

⁸³ Se Rundskriv nr. 8/2009, pkt. 3.1.

oppleves som noe nytt for revisor, men at det bare er nedfelt i enda en lovhjemmel. Dette styrkes av ISA 240 som regulerer revisors plikter ved misligheter som forårsaker vesentlig feilinformasjon i regnskapet. Det kan imidlertid presiseres at de to undersøkelsespliktene tjener ulike formål, henholdsvis vanlig revisjon og forebygging av hvitvasking.

4.3.1 Vilkår for undersøkelsesplikten

Blant de rapporteringspliktige kan det være noe usikkerhet med hensyn til *når* undersøkelsesplikten oppstår. I det følgende skal vi derfor se litt nærmere på vilkårene for undersøkelsesplikten.

4.3.1.1 Mistanke

Undersøkelsesplikten inntreffer ved ”mistanke”, jf. hvvl. § 17 første ledd. Det innebærer at det må foreligge holdepunkter av en viss kvalitet for at en transaksjon skal ha tilknytning til hvitvasking. Til begrepet mistanke skal det legges til grunn en lav terskel, det er ikke grunn til å stille strenge krav.⁸⁴ Enhver mistanke vil kunne oppfylle kriteriet, også en ”diffus” mistanke.⁸⁵ En slik vid tolkning av begrepet taler for at lovens formål om å avdekke, forhindre og bekjempe økonomisk kriminalitet er særlig tungtveiende.

Det eksisterer ikke et krav om at mistanken må knytte seg til en bestemt straffbar handling. Det er ikke et formål å klargjøre de bakenforliggende handlinger rundt den primærforbrytelsen som utbyttet eventuelt stammer fra.⁸⁶ Dersom mistanken er knyttet til en bestemt handling, vil den imidlertid oppleves sterkere. Ofte vil ikke en transaksjon per se være mistenkelig, men kjennskap til kundens økonomiske stilling kan få revisor til å forstå at utbyttet transaksjonen gjelder tvilsomt har en lovlig kilde. I hvitvaskingsforskriftens § 12 er det gitt en oversikt over enkelte forhold som kan medføre mistanke:

- Transaksjonen synes å mangle et legitimt formål
- Transaksjonen er usedvanlig stor eller kompleks, eller uvanlig i forhold til kundens forretningsmessige transaksjoner.

⁸⁴ Se Rundskriv nr. 13/2006, pkt. 4.2.

⁸⁵ Se Ot.Prp. nr. 3 (2008-2009) s. 97.

⁸⁶ Se NOU 2007: 10 pkt. 5.2.3.2.

-
- Transaksjonen foretas til eller fra en kunde i et land eller område som ikke har tilfredsstillende tiltak mot hvitvasking, eller terrorfinansiering. Det skal vises særlig aktsomhet med transaksjoner utenfor FATF-området.⁸⁷
 - Transaksjonen er på annen måte av uvanlig karakter.

Denne oversikten er ikke uttømmende, og i de enkelte tilfeller blir det tale om konkret skjønn. Den rapporteringspliktige må, som nevnt ovenfor, knytte vurderingene til sine kunnskaper om den enkelte kunde.⁸⁸ I Finanstilsynets rundskriv er det nærmere presentert eksempler på forhold som kan være mistenkelige.⁸⁹

4.3.1.2 Transaksjon

Objektet for mistanken er transaksjonen. Loven krever at det foreligger en ”transaksjon” som har tilknytning til utbytte av en straffbar handling. Begrepet transaksjon er definert i hvvl. § 2 nr. 2 som ”*enhver overføring, formidling, ombytting eller plassering av formuesgoder*”. I forarbeidene uttales det at begrepet skal tolkes vidt.⁹⁰ Både foretatte, aktuelle og fremtidige transaksjoner omfattes. Det er ikke krav om at den rapporteringspliktige har deltatt aktivt i transaksjonen, ei heller krav om at han forstår den.⁹¹ Fordelen med en så vid forståelse av begrepet er at det blir enklere å vite når undersøkelsesplikten inntreffer. Begrepet transaksjon står også sentralt i regnskapslovgivningen, der omtalt som ”*overføring av kontroll og risiko*”. Finanstilsynet har imidlertid lagt til grunn at transaksjon etter hvitvaskingsloven kan omfatte mer enn det som anses som transaksjon etter regnskapslovgivningen.⁹² Det er videre et vilkår for undersøkelsesplikten at transaksjonen har en ”tilknytning til” utbytte av en straffbar handling. Tilknytningen skal være til selve utbyttet eller det som utbyttet eventuelt er konvertert til. Formålet med undersøkelsen er ikke å avdekke den straffbare handlingen utbyttet eventuelt stammer fra, primærforbrytelsen, det er hvitvaskingshandlingen, sekundærforbrytelsen, som skal undersøkes.⁹³ Det er

⁸⁷ Se Rundskriv nr. 8/2009, pkt. 3.1.

⁸⁸ Se Rundskriv nr. 8/2009, pkt. 3.1.

⁸⁹ Se Rundskriv nr. 9/2004, pkt. 2.10, Rundskriv nr. 13/2006, pkt. 4.2, samt Rundskriv nr. 8/2009, pkt. 3.1.

⁹⁰ Se Ot.Prp. nr. 72 (2002-2003) s. 23-24.

⁹¹ Se Ot.Prp. nr. 3 (2008-2009) s. 97.

⁹² Se Rundskriv nr. 13/2006, pkt. 4.3.

⁹³ Se Ot.Prp. nr. 3 (2008-2009) s. 98.

følgelig et krav til logisk årsakssammenheng mellom utbyttet og den straffbare handlingen. Dette vil vi redegjøre nærmere for under punkt 4.3.2.

4.3.1.3 Utbytte av en straffbar handling

Ordlyden i § 17 knytter undersøkelsesplikten til mistanke om at en transaksjon har tilknytning til ”utbytte av en straffbar handling”. Dersom vi leser denne ordlyden isolert sett, tilsier den ikke nødvendigvis at det trenger å være tale om *hvitvasking* for at lovens forpliktelse skal inntre. Begrepet ”utbytte” er ikke definert i loven, følgelig oppstår et spørsmål om formuleringen i hvvl. § 17 er sammenfallende med ordlyden i strl. § 317. Når en rapporteringspliktig får mistanke om et utbytte stammer fra en primærforbrytelse, trenger ikke sekundærforbrytelsen være fullbyrdet enda.⁹⁴ Dersom revisor for eksempel oppdager at en kunde har gjort underslag, uten å finne spor etter pengene, har han ikke avdekket hvitvasking. Det ser derfor ut som formuleringen i hvitvaskingsloven er videre enn hva som naturlig anses som hvitvasking.

I lovens forarbeider er det imidlertid fastsatt at begrepet utbytte de facto skal tolkes i samsvar med formuleringen i straffelovens § 317.⁹⁵ I forarbeidene til straffeloven er følgende definisjon lagt til grunn:

*”Med utbyttet menes noe som har vært fremskaffet ved en straffbar handling eller som på annen måte står i nær sammenheng med en straffbar handling”.*⁹⁶

Det uttales at begrepet utbytte skal tolkes så vidt at det i enkelte tilfeller vil kunne omfatte sparte utgifter. Det er imidlertid fastsatt at begrepet ikke kan forstås synonymt med en ”fordel”.⁹⁷

Utbyttet må stamme fra en straffbar handling for at vilkårene er oppfylt. Uttrykket straffbar handling skal omfatte enhver straffbar handling, uten avgrensninger, og inkluderer både forbrytelser og forseelser.⁹⁸ Det er ikke begrenset til art, alvorlighetsgrad, hvem som har utført den eller hvem som er fornærmet ved den

⁹⁴ Rui 2012, 337.

⁹⁵ Se Ot.Prp. nr. 3 (2008-2009) s. 98.

⁹⁶ Se Ot.Prp. nr. 53 (1992-1993), pkt. X (2).

⁹⁷ Se Rundskriv nr. 13/2006, pkt. 4.4.

⁹⁸ Se Ot.Prp. nr. 3 (2008-2009) s. 98.

straffbare handlingen.⁹⁹ Den rapporteringspliktige er ikke pliktig til å foreta nærmere vurdering om skyldkravene for straffbarhet er oppfylt, han skal kun forholde seg til en objektiv vurdering av om det foreligger mistanke om straffbar handling.¹⁰⁰ Det er klarlagt at undersøkelsesplikten også vil inntre i de tilfeller der utbyttet stammer fra en straffbar handling foretatt av den som selv utfører transaksjonen. Dette innebærer også at tilfeller av *self-laundering* etter strl. § 317 annet ledd omfattes.¹⁰¹

Finanstilsynet har lagt vekt på at revisor har spesialkompetanse om regnskaps- og bokføringsreglene, skattereglene og selskapslovgivningen som kundene i alminnelighet ikke vil besitte. I revisors rolle ligger et element om å påpeke en eventuell kundes feil og mangler, samt gi veiledning til hva som kan gjøres. Dersom feil og mangler skyldes manglende kompetanse hos kunden, og kunden retter opp dette, har Finanstilsynet uttalt at det ikke vil være tale om mistanke av straffbart forhold, og skal følgelig ikke rapporteres.¹⁰²

4.3.2 Primær- eller sekundærforbrytelser

Som nevnt ovenfor kan det se ut som hvitvaskingslovens formulering, av hva som skal rapporteres, favner videre enn det som intuitivt anses som hvitvasking. Begrepet ”straffbart utbytte” er et meget vidt begrep. Det oppstår følgelig spørsmål om hvorvidt begrepet skal dekke alle former for straffbart utbytte, og ikke bare de som naturlig anses som hvitvasking. Det synes å fremstå som et spørsmål om de lege ferenda om loven generelt skal dekke straffbare forhold eller bare de forhold som kan regnes som hvitvasking.¹⁰³

Det skilles mellom primær- og sekundærforbrytelser, hvor det er sekundærforbrytelsen som i utgangspunktet omfattes av hvitvaskingsregelverket. Det er ikke primærforbrytelsen som krever undersøkelser og rapportering, men mistanke om transaksjon av utbytte fra straffbare handlinger. Hvorvidt det skal

⁹⁹ Se Rundskriv nr. 13/2006, pkt. 4.5.

¹⁰⁰ Se Rundskriv nr. 13/2006, pkt. 4.5.

¹⁰¹ Se Ot.Prp. nr. 3 (2008-2009) s. 98.

¹⁰² Se Rundskriv nr. 13/2006, pkt. 4.5.

¹⁰³ Se ”Mangler klare definisjoner”, artikkel i Tidsskrift for Regnskap og Revisjon nr, 2, 2004. Av Finn Eide.

skilles mellom primær- og sekundærforbrytelser synes for oss å være et uklart emne.

Før hvitvaskingsloven av 2003 kom, hadde revisor rett til å underrette politiet ved mistanke om straffbare forhold etter revl. § 6-1 fjerde ledd, ikke en plikt. På denne tiden eksisterte et forslag om å endre reglene fra rapporteringsrett til rapporteringsplikt,¹⁰⁴ forslaget forsvant imidlertid da hvitvaskingsloven kom. Vi har ikke lyktes i å finne dokumenter fra myndighetene med nærmere drøftelser på hvorfor lovforslaget forsvant. Vi har imidlertid fått bekreftet fra Espen Knudsen i DnR, som på den tiden jobbet i Finansdepartementet, at hvitvaskingsloven hadde en effekt på lovforslaget.¹⁰⁵ Det ble her vurdert om rapporteringsplikten i hvitvaskingsloven var nok, og de kom frem til at det ikke var behov for en generell rapporteringsplikt for revisor.¹⁰⁶ Det kan derfor spekuleres i om man allerede i 2003 tolket rapporteringsplikten i hvitvaskingsloven vidt. Det er mye som omfattes dersom man forstår loven i den retning av at enkelte primærforbrytelser også er rapporteringspliktige.

I Finanstilsynets¹⁰⁷ rundskriv 9/2004 med veiledning til 2003-loven, samt sær-rundskrivet 13/2006 spesielt rettet mot revisorer og regnskapsførere, forsøker de å klargjøre hva lovgiver har ment med ”straffbar handling”. Tilsvarende finner vi i veiledningen til 2009-loven, rundskriv 8/2009. Her kommer det tydelig frem at reglene kun er ment til å avdekke ulovlige forhold som knytter seg til hvitvasking av utbytte eller finansiering av terrorisme. Finanstilsynet markerte derfor et skille mellom sekundær- og primærforbrytelser, hvor det ble fastslått at det er sekundærforbrytelsen som skal rapporteres. Følgelig kan det spekuleres i om Finanstilsynet på denne måten har avkortet den generelle rapporteringsplikten dette kunne ha vært.

Finanstilsynet definerer skillet mellom primær- og sekundærforbrytelser slik:

”I vurderingen av om rapportering skal skje må det derfor skilles mellom lovbruddene som har gitt utbytte, og de etterfølgende (eventuelt forberedende)

¹⁰⁴ Se høringsforslag av 15.06.2004, ”Forslag om å innføre rapporteringsplikt for revisorer”.

¹⁰⁵ Se Vedlegg 7: Intervju med Espen Knudsen i DnR. Juni 2013.

¹⁰⁶ Se Vedlegg 7: Intervju med Espen Knudsen i DnR. Juni 2013.

¹⁰⁷ På den tiden: Kredittilsynet.

*handlinger for å sikre utbyttet – hvitvaskingshandlingene. At revisor eller regnskapsfører oppdager en forbrytelse, innebærer ikke i seg selv en rapporteringsplikt til Økokrim. Det må finne sted en tilknyttet handling (etterfølgende eller forberedende) som går ut på å omgjøre utbyttet til tilsynelatende lovlige midler. Det må understrekes at en handling som tilsynelatende fremstår som en slik primærforbrytelse, rent faktisk kan være en del av hvitvaskingsprosessen”.*¹⁰⁸

Ut fra dette forstår vi at det er de etterfølgende eller forberedende hvitvaskingshandlingene i tilknytning til utbyttet som utgjør sekundærleddet. Finanstilsynet uttaler også at lovens formål om å forebygge og bekjempe hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger, må tas i betraktning når man skal vurdere om det foreligger rapporteringsplikt. De legger videre vekt på at det er umulig å angi konkret hvilke tilfeller som omfattes av rapporteringsplikten, og at det derfor må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Finanstilsynet råder imidlertid revisor til å kontakte Økokrim og be om veiledning i tvilstilfeller.¹⁰⁹

Ser vi dette fra Økokrim sin side, kan det synes som om de legger mindre vekt på skille mellom primær- og sekundærforbrytelser. Dermed oppstår et spørsmål om rapporteringsplikten er videre enn å bare rapportere hvitvasking, og om sammenhengen mellom lovens navn og omfanget av reglene. Kan det kreves at mistenkelige transaksjoner, som ikke er hvitvasking, skal rapporteres til Økokrim, når loven heter hvitvaskingslov? I samtale med Damslora fikk vi bekreftet denne tankegangen.¹¹⁰ Han er imidlertid enig i at det må ha ”skjedd noe mer” med utbyttet, en hvitvaskingsoperasjon, for at det skal bli omfattet av loven. Det kommer frem at Økokrim ikke har vært opptatt av dette skillet, og at det ikke er så viktig. Damslora legger vekt på at Økokrim ikke ønsker å bli brukt som en erstatning, ”den enkleste utvei”, når den rapporteringspliktige ikke ønsker å gjennomføre en anmeldelse til politiet. Endelig sier han at det er bedre at Økokrim får informasjonen, enn at ingen får den.

Eksempler på typiske tvilstilfeller for en revisor kan være hvorvidt det skal rapporteres til Økokrim om manglende skattetrekkkonto etter

¹⁰⁸ Se Rundskriv nr. 13/2006, kap. 6.

¹⁰⁹ Se Rundskriv nr. 13/2006, kap. 6.

¹¹⁰ Se Vedlegg 5: Intervju med Svein Arild Damslora, Økokrim (EFE). Mai 2013.

skattebetalingslovens § 5-12, og ulovlige lån etter aksjelovens § 8-7. I begge disse tilfellene er revisor underlagt et strengt regelverk i tillegg til hvitvaskingsreglene. Revisor plikter blant annet å sende nummerert brev til ledelsen etter revl. § 5-2 fjerde ledd, skrive presisering i revisjonsberetningen, samt vurdere om kontroll- og næringsoppgaven skal signeres. Et annet eksempel kan være når en av kundens leverandører fakturerer med merverdiavgift, uten å være registrert i merverdiavgiftsregisteret. Hvis det er tilfelle må revisor følge kravene i ISA 240 *Revisors oppgaver med og plikter til å vurdere misligheter ved revisjon av regnskaper* som gjelder for ethvert mislighetstilfelle. Hvorvidt de nevnte eksemplene er omfattet av rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven vil vi drøfte nærmere nedenfor.¹¹¹

4.4 Rapporteringsplikt

Hvitvaskingslovens § 18 regulerer rapporteringsplikten, første ledd første punktum lyder som følger:

”Dersom undersøkelser som nevnt i § 17 ikke avkrefter mistanken, skal den rapporteringspliktige av eget tiltak oversende opplysninger til Økokrim om den aktuelle transaksjonen og om de forhold som har medført mistanke”.

Rapporteringsplikten vil inntre når revisors undersøkelser ikke avkrefter en mistanke. Enhver mistanke etter § 17 vil være gjenstand for rapportering, og det er funnene fra undersøkelsene som danner grunnlaget for rapporten. Dersom mistanken er blitt avkreftet gjennom undersøkelser, vil ikke rapporteringsplikten gjelde. Revisor plikter likevel å registrere at undersøkelse er gjennomført, og resultatet av dette, jf. revl. § 5-3 første ledd andre punktum.

Hvitvaskingsforskriftens § 13 annet ledd innebærer detaljerte regler om innholdet i rapporten. Så langt det er mulig skal det gis en beskrivelse av bakgrunnen for mistanken, herunder opplysninger om mistenkte, eventuelle tredjepersoner, kontoopplysninger og kontobevegelser, transaksjonens art og størrelse, samt til hvem midlene skal overføres, og midlenes opprinnelse. Rapporteringen skal skje elektronisk via Altinn. Hvis Økokrim følger opp et rapportert forhold, heter det i

¹¹¹ Se pkt. 5.2.1.6 nedenfor.

hvvl. § 18 første ledd siste punktum at revisor plikter å gi alle nødvendige opplysninger når Økokrim anmoder om det.

4.4.1 Rapportering av tredjepersoner

Det oppstår et spørsmål om rapporterings- og undersøkelsesplikten gjelder dersom den rapporteringspliktige får mistanke om at andre enn kunden gjennomfører, planlegger eller har gjennomført en transaksjon med tilknytning til straffbar handling. Ordlyden i § 17 synes ikke å begrense undersøkelsesplikten kun til kunder. Det fremgår av forskriftens § 13 at meldingen til Økokrim skal inneholde ”opplysninger om den mistenkte”. Den *mistenkte* bør innebære enhver person med tilknytning til den rapporteringspliktige.¹¹² Lovens formål, ”(...) å forebygge og avdekke (...)” taler for at en mistanke hos en eventuell tredjepart vil utløse undersøkelsesplikt. Vi ser her flere momenter som veier for at mistanke hos tredjeparter vil utløse undersøkelses- og rapporteringsplikt.¹¹³

4.4.2 Straff

Det fremgår av hvitvaskingsloven § 28 første ledd at den som ”forsettlig eller grovt uaktsomt” overtrer eller medvirker til overtredelse av §§ 17 og 18 og tilhørende forskrifter, straffes med bøter. Bøtelegging vil være den ordinære reaksjonsformen, men i særlige skjerpede tilfeller kan fengsel inntil ett år anvendes, jf. annet ledd. Som en følge av dette er undersøkelses- og rapporteringsplikten en straffesanksjonert aktsomhetsplikt.¹¹⁴ Forarbeidene presiserer at hvitvaskingslovens pliktsubjekter er de rapporteringspliktige.¹¹⁵ Den rapporteringspliktiges ansatte er også å oppfatte som pliktsubjekter, jf. hvvl. § 4 tredje ledd. Etter ordlyden i hvvl. § 28 vil den straffeansvarlige følgelig være den som anses som rapporteringspliktig. Med dette forstår vi at både revisjonsselskapet og den enkelte ansatte kan straffes for overtredelse. Revisjonsselskapet kan straffes med bøter eller bli fratatt retten til å utøve virksomheten etter reglene om foretaksstraff i strl. § 48a. Departementet har uttalt at de enkelte ansatte ikke skal gjøres til direkte pliktsubjekter i enkelte bestemmelser. De mener ansatte kun skal straffes i lys av

¹¹² Se Chanana i Høgberg/Stridbeck 2008, 96.

¹¹³ Se Rui 2012, 341.

¹¹⁴ Se Rui 2012, 332 og 349.

¹¹⁵ Se Innst. O. nr. 42 (2008-2009), s. 37.

medvirkningsansvaret.¹¹⁶ Fysiske personer som er underlagt loven i kraft av yrket, kan imidlertid straffes uavhengig av om de er ansatte. En statsautorisert revisor som er ansatt i et revisjonsselskap vil dermed kunne straffes alene, mens en revisjonsmedarbeider kun vil straffes for medvirkning.

4.5 Forholdet til revisors taushetsplikt

4.5.1 Ulike taushetsplikter

Revisor har taushetsplikt om alt han får kjennskap til ved utførelsen av revisjonsoppdraget etter revl. § 6-1 første ledd. Taushetsplikten gjelder for alle ansatte i et revisjonsselskap som måtte få tilgang til informasjonen, selv om de ikke er engasjert på oppdraget. Det følger av hvvl. § 21 at revisor er pålagt taushetsplikt vedrørende undersøkelse, rapportering og etterforskning av eventuell hvitvasking. Kunder eller tredjepersoner skal derfor ikke gjøres kjent med undersøkelser av mistenkelige transaksjoner, rapporteringer til Økokrim eller iverksatt etterforskning. Revisor plikter å overholde taushetsplikten etter revisorloven og etter hvitvaskingsloven.

Hvitvaskingsloven § 20 første ledd fastslår at rapportering i aktsom god tro til Økokrim, ikke medfører brudd på taushetsplikten den rapporteringspliktige har etter særlovgivning, for revisorer er dette revl. § 6-1 første ledd. Dette gjelder selv om det senere viser seg at forholdet ikke var omfattet av rapporteringsplikten. Kravet om god tro, tilsier at revisor må skaffe seg sannsynlighetsovervekt før det rapporteres. Det kan virke som bestemmelsen gir beskyttelse for uaktsom rapportering foretatt av den rapporteringspliktige, likevel kan den ikke gi beskyttelse mot rapportering som er gjort i ond tro.¹¹⁷ Med ond tro menes at den rapporteringspliktige med hensikt har meddelt uriktige opplysninger. Det er ingenting i veien for å rapportere uriktig, så lenge man er i god tro. Formålet med bestemmelsen er å unngå at frykt for erstatnings- eller straffeansvar vil hindre den rapporteringspliktige i å rapportere.¹¹⁸ Det er imidlertid viktig å presisere at denne ansvarsfrihetsregelen kun gjelder opplysninger til Økokrim. Overfor politiet vil de alminnelige taushetsregler i revl. § 6-1 være gjeldende. Likevel tillater

¹¹⁶ Se Innst. O. nr. 42 (2008-2009), s. 37.

¹¹⁷ Se Rui 2012, 382.

¹¹⁸ Se Rui 2012, 382.

bestemmelsens fjerde ledd revisor å gi forklaring til politiet, uten hinder av taushetsplikten, når det er åpnet etterforskning av straffesak. Unntak fra de alminnelige taushetsregler gjelder også i tilfeller der det fremkommer grunn til mistanke om straffbare forhold som ikke er hvitvaskingsforhold, jf. revl. § 6-1 fjerde ledd 2. punktum.¹¹⁹ Revisor har dermed rett til å rapportere mistanke om enhver straffbar handling til politiet. Etter bestemmelsen er det tilstrekkelig med en mistanke, revisor trenger ikke ha avdekket et straffbart forhold. Så lenge rapportering skjer i aktsom god tro, risikerer ikke revisor straffe- eller erstatningsansvar.¹²⁰

4.5.2 Konflikt med andre plikter

Som nevnt ovenfor, bestemmer hvitvaskingslovens § 21 første ledd at kunden eller tredjepersoner ikke skal gjøres kjent med iverksettelse av tiltak etter §§ 17 og 18. Formålet med bestemmelsen er å hindre at uvedkommende får informasjon som kan vanskeliggjøre en mulig straffeforfølgelse.¹²¹ Denne bestemmelsen kommer i konflikt med en rekke bestemmelser i revisorloven hvor revisor har plikt til å informere blant annet ledelsen, eventuell ny revisor og noen ganger allmennheten.¹²² Forbudet kan eksempelvis skape en utfordring for revisor når kundeforholdet ønskes avsluttet som følge av mistanke om hvitvasking. Etter revisorloven § 7-1 første ledd har revisor plikt til å frasi seg oppdraget når det er oppdaget *”vesentlige brudd på lov og forskrifter som den revisjonspliktige er underlagt”*. Etter skyldkravet i straffeloven § 317 kan det være aktuelt å si fra seg oppdraget etter at en rapport er sendt til Økokrim, for ikke å gjøre seg skyldig i eventuelle fremtidige straffbare handlinger. I et slikt tilfelle kan ikke revisor opplyse kunden om hvorfor kundeforholdet avsluttes, jf. hvvl. § 21.

Ny revisor skal etter revisorloven § 7-2 *”be om uttalelse fra fratredende revisor om hvorvidt det foreligger forhold som tilsier at ny revisor ikke bør påta seg oppdraget”*. Etter denne bestemmelsen skal den fratredende revisor, uten hinder av taushetsplikten, gi opplysninger og dokumentasjon om sitt revisjonsoppdrag når ny revisor ber om det. Det er her en klar motstrid mellom hvvl. § 21 og

¹¹⁹ Se nærmere om bestemmelsen i pkt. 4.3.2.

¹²⁰ Gulden 2012, 239.

¹²¹ Se NOU 2007: 10 pkt. 5.5.3.

¹²² Se Rundskriv nr. 8/2009, pkt. 10.5.

revisorloven § 7-2. Det kan synes som en *lex specialis* betraktning vil gi revisorloven forrang, da den fremstår som mer spesiell enn hvitvaskingslovens § 21.¹²³ Finanstilsynet uttaler at revisor plikter å forholde seg til revisorlovens bestemmelser, også i de tilfeller der det er stor sannsynlighet at kunden vil forstå at revisor har sett rapporteringspliktige forhold.¹²⁴ Dette taler for at den fratredende revisor kan gi opplysninger om foretatte undersøkelser, rapporteringer eller igangsatt etterforskning til en eventuell ny revisor. Det foreligger en lovpålagt plikt for ny og tidligere revisor til å kommunisere ved revisorskifte, det eksisterer derfor ikke noen hinder for tidligere revisor til å opplyse om eventuell mistanke, undersøkelser eller rapporteringer dersom det har hatt betydning for fratreden. Det er her lagt til grunn et unntak fra taushetsplikter i situasjoner ved revisorbytte.¹²⁵

Taushetsplikten etter hvitvaskingsloven synes å være i konflikt med en rekke bestemmelser i revisorloven. Finanstilsynet har imidlertid lagt til grunn at revisor plikter å forholde seg i samsvar med revisorlovens regler om undersøkelser, nummererte brev og om forhold som er rapporteringspliktige etter hvvl. § 18. Dette plikter revisor å gjøre uavhengig av om kunden vil forstå eller kunne forstå at revisor har oppdaget mistenkelige forhold.¹²⁶

4.5.3 Unntak fra taushetsplikten

Hvvl. § 21 tredje ledd sier at departementet i forskrift kan fastsette unntak fra taushetsplikten. Disse unntakene er kommet til uttrykk i hvitvaskingsforskriftens § 14. Det gjøres her fire unntak fra taushetsplikten: den vil ikke gjelde ovenfor påtalemyndigheter eller den myndighet som fører tilsyn med den rapporteringspliktiges etterlevelse av regelverket, jf. nr. 1. Forbudet gjelder ikke for utveksling av opplysninger mellom juridiske personer som tilhører samme konsern, jf. nr. 2. Det er videre gjort unntak for utveksling av opplysninger mellom blant annet advokater og revisorer som utøver sin yrkesvirksomhet innenfor samme juridiske enhet eller nettverk, jf. nr. 3. I nr. 4 er det gjort et eget unntak for utveksling av opplysninger mellom blant annet revisor og

¹²³ Se Rui 2012, 392.

¹²⁴ Se Rundskriv nr. 8/2009, pkt. 10.5.

¹²⁵ Se Rundskriv nr. 8/2009, pkt. 10.3.

¹²⁶ Se Rundskriv nr. 8/2009, pkt. 10.5.

regnskapsfører, angående en felles kunde i en transaksjon der de aktuelle personene er involvert, gitt at personene er pålagt tilsvarende forpliktelser med hensyn til taushetsplikt og vern av personopplysninger. Dette gir kun unntak for taushetsplikten i hvitvaskingsregelverket, og ikke i særlovgivningen, henholdsvis revisorloven og regnskapsførerloven.¹²⁷

4.6 Statistikk og rettspraksis

4.6.1. Statistikk

Hvert år publiserer Økokrim i sine årsrapporter statistikk på hvem som har rapportert og hvor mye. Statistikken viser at banker og betalingsformidlere hittil har klart flest rapporteringer totalt.¹²⁸ Revisorer ligger på tredjeplass, men denne rangeringen er basert på totalt antall rapporter fra 2004 til 2012. Rekkefølgen har derfor variert i løpet av disse årene. I følge statistikken rapporterer regnskapsførere, forsikringsselskaper, meglere og advokater i gjennomsnitt mindre enn revisor.

Tabell 1: Antall rapporteringer

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Antall rapporter fra revisor	25	53	46	75	78	97	86	65	54
Antall rapporter totalt	6 082	4 893	7 042	7 543	9 026	6 161	6 660	4 018	4 069

Tabellen viser antall rapporter pr. år fra revisor samt totalt antall rapporteringer pr. år. Siden loven kom har antall rapporteringer variert fra år til år. Hvis vi ser på antall rapporteringer fra revisor var det en progressiv trend frem til 2009, deretter har antallet blitt halvert. Det kan være en rekke variabler som påvirker antall rapporteringer, for eksempel skal vi nedenfor¹²⁹ undersøke om bransjen tror den skjerpede kundekontrollen som kom med 2009-loven har hatt noen effekt på antall rapporteringer. En mulig årsak til så mange meldinger i 2009 kan være at det ble mer oppmerksomhet rundt reglene i forbindelse med lanseringen av den nye loven. Det kan spekuleres i om den avtagende trenden kan forklares med at revisorbransjen har ”glemt” reglene den siste tiden. Økokrim hadde heller ikke gjort noen nærmere undersøkelser for å forklare variasjonen i antall meldinger.

¹²⁷ Se Rundskriv nr. 8/2009, pkt. 10.5.

¹²⁸ Se vedlegg 8: Statistikk.

¹²⁹ Se pkt. 5.2.3.4.

Gjennom samtale med Økokrim får vi opplyst at mellom 33 og 50 % av det som rapporteres av revisor gjelder kunders forretningsforbindelser som fakturerer med merverdiavgift, uten å være registrert i Merverdiavgiftsregisteret. Av meldingene som har kommet hittil i 2013 var svindel med merverdiavgift godt representert, de resterende meldingene omhandlet dokumentforfalskning og korrupsjonslignende tilfeller.¹³⁰

4.6.2 Rettspraksis

Vi har ikke lyktes i å oppdrive rettspraksis der revisor har blitt domfelt for manglende rapportering. Imidlertid har vi funnet en sak der revisors opptreden fikk mye oppmerksomhet. Vi henviser her til North Sea Oiltech saken fra 2011, hvor tre menn ble tiltalt for grov korrupsjon i Stavanger Tingrett.¹³¹ Daglig leder i North Sea Oiltech AS, en konsulent i Statoil Hydro ASA og en tredje person var innblandet i korrupsjonen. Statoil anmeldte selv forholdet i 2010 som følge av mistanke om fiktiv fakturering.¹³² Revisor for selskapet var Kallesten Revisjon og Regnskap AS fra Stavanger. Allerede i 2009 oppdaget ansvarlig revisor, Janne Gryte Malmin, at noe ikke stemte og ytret ønske om at Kallesten skulle si fra seg oppdraget, uten å vinne frem.¹³³ Hun la frem en rapport til daglig leder i North Sea Oiltech i 2009 med en rekke kritiske spørsmål knyttet til de tre korrupsjonstiltalte. Etter dette varslet hun om de mistenkelige forholdene til den hvitvaskingsansvarlige internt i revisjonsselskapet. Forholdene ble imidlertid ikke meldt videre til Økokrim, slik det kreves av hvitvaskingsreglene. Økokrim, ved politiadvokat Lene Hammersland, roser Malmin for sitt revisjonsarbeid.¹³⁴ I dag er Malmin ansatt i FSS-revisjon og ønsker ikke å kommentere saken ytterligere.¹³⁵

To av de tre tiltalte innrømmet straffeskyld, og alle ble dømt for grov korrupsjon etter strl. § 276a første ledd bokstav a, jf. § 276b. I lys av oppgavens tema er det interessant å nevne at én av de tiltalte også ble dømt for selvvasking etter strl. §

¹³⁰ Se Vedlegg 5: Samtale med Svein Arild Damslora, i Økokrim (EFE). Mai 2013.

¹³¹ Se Stavanger Tingrett 01.11.2011 nr. 5303.

¹³² Se Stavanger Tingrett 01.11.2011 nr. 5303, s. 6.

¹³³ Se "Revisor slo svindelalarm", artikkel i Dagens Næringsliv den 08.10.2011.

¹³⁴ Se "Revisor slo svindelalarm", artikkel i Dagens Næringsliv den 08.10.2011.

¹³⁵ Mailkorrespondanse med Janne Gryte Malmin, Juni 2013. Se også <http://www.fss-revisjon.no/index.cfm?id=344904>, sist besøkt 13.08.2013.

317 annet og fjerde ledd.¹³⁶ De tiltalte anket saken til lagmannsretten, men straffen ble opprettholdt.¹³⁷

Hvitvaskingsansvarlig i Kallesten, Herbjørg Vestvik, har ingen god forklaring på hvorfor ikke forholdene ble tatt videre. Hun hevder undersøkelsene som kreves av hvitvaskingsregelverket ble gjort, men ønsker ikke å kommentere dette nærmere.¹³⁸ North Sea Oiltech skiftet revisor i løpet av 2010, før Økokrim arresterte de tre tiltalte. Daglig leder i Kallesten, Kenneth Kallesten, uttalte i den forbindelse at det var fornuftig at de gikk hvert til sitt. Det kan derfor hevdes at det også ble nok for revisor Kallesten.¹³⁹

Vi har fått bekreftet av politiadvokat i Økokrim, Lene Hammersland, at Økokrim ikke opprettet sak mot revisor som følge av den manglende innrapporteringen.¹⁴⁰ Videre har vi fått bekreftet av daglig leder, Kenneth Kallesten, og hvitvaskingsansvarlig Herbjørg Vestvik, i Kallesten Revisjon at de ikke opplevde sanksjoner i etterkant av saken. Finanstilsynet fikk overlevert alt av dokumentasjon, og det ble ikke stilt videre spørsmål.¹⁴¹ Det er derfor nærliggende å anta at Finanstilsynet ikke fant revisors manglende innrapportering som klanderverdig. Følgelig må det legges til grunn at revisor kunne dokumentere en atferd i overenstemmelse med pliktene i hvitvaskingsloven.

Selv om revisor i dette tilfellet hadde alt på det rene, er denne saken et eksempel på andre uheldige konsekvenser som kan oppstå hvis man unnlater å rapportere. Det er svært uheldig for omdømme til revisjonsselskapet å få en slik sak kjent.

¹³⁶ Se Stavanger Tingrett 01.11.2011 nr. 5303, s. 17-18.

¹³⁷ Se Gulating Lagmannsrett 04.09.12, Gulating Lagmannsrett 04.10.2012, samt Gulating Lagmannsrett 02.11.2012.

¹³⁸ Se ”Revisor slo svindelalarm”, artikkel i Dagens Næringsliv den 08.10.2011.

¹³⁹ Se ”Revisor slo svindelalarm”, artikkel i Dagens Næringsliv den 08.10.2011.

¹⁴⁰ Mailkorrespondanse med Lene Hammersland, Juni 2013.

¹⁴¹ Telefonsamtale med Kenneth Kallesten og Herbjørg Vestvik i Kallesten Revisjon, Juni 2013.

Del 5: Analyse

I dette kapitlet presenteres og analyseres dataene vi har opparbeidet oss gjennom intervjuer med de hvitvaskingsansvarlige i Norges ti største revisjonsselskaper, Økokrim, Finanstilsynet og Revisorforeningen. Dette datamaterialet vil sammenlignes med den teoretiske referanserammen som danner grunnlaget for vår oppgave.

5.1 Analyse av spørreskjema

Nedenfor vil vi analysere og oppsummere resultatene fra spørreskjemaene, som ble utsendt for at vi skulle danne oss et best mulig utgangspunkt for gjennomføringen av intervjuene. Vi ønsket å se om det eksisterte likheter og ulikheter blant intervjuobjektene. Skjemaet består av 25 spørsmål med svaralternativer på flertallet av spørsmålene. En fullstendig versjon av spørreskjemaet er presentert i vedlegg 1, mens resultatene er presentert i vedlegg 2.

5.1.1 De hvitvaskingsansvarlige

Majoriteten av de hvitvaskingsansvarlige er menn i aldersgruppen 40-45 år som har vært praktiserende revisorer i over 15 år, mens det kun er tre kvinner. Erfaring gjennom rollen som hvitvaskingsansvarlig varierer fra ett år til åtte år. Det er utfordrende å se om antall år i rollen som hvitvaskingsansvarlig er avgjørende for antall rapporteringer siden det er mange som enda ikke har rapportert. Vi ser imidlertid at to av de med lengst erfaring også har rapportert mest pr år.

Åtte av ti har selv det daglige og operative ansvaret for oppfølging og gjennomføring av hvitvaskingsreglene i sitt selskap. Den hvitvaskingsansvarlige i tre av de store og en av de mellomstore selskapene har delegert noe av ansvaret til andre medarbeidere i selskapet eller en egen avdeling.

Syv av ti selskaper oppgir at de bruker over 20 timer pr år på rollen som hvitvaskingsansvarlig. Fem av disse er store selskaper. Med ”tid på rollen som hvitvaskingsansvarlig” mener vi det administrative arbeidet som gjøres forhold til

interne rutiner, opplæring og spørsmål fra ansatte. Tid brukt på undersøkelser og rapportering kommer i tillegg. Av tabellen nedenfor fremgår det at kun fire av de syv, som bruker mest tid på rollen som hvitvaskingsansvarlig, har rapportert. På bakgrunn av dette er det vanskelig å se om det eksisterer en sammenheng mellom rapportering og den tiden hvitvaskingsansvarlig bruker på ”administrativt” arbeid.

Tabell 2: Benyttet tid på rollen som hvitvaskingsansvarlig

	> 20 timer pr år		<20 timer pr år	
	Har rapportert	Har ikke rapportert	Har rapportert	Har ikke rapportert
Stor	0	0	3	2
Mellomstor	1	2	1	1
Totalt	1	2	4	3

5.1.2 Rapporteringsplikten

Halvparten av intervjuobjektene har aldri rapportert til Økokrim, og disse består av både store og mellomstore selskaper. Vi vurderer derfor ikke revisjonsselskapenes størrelse som avgjørende for om de har rapportert eller ikke. Blant de som oppgir at de har rapportert ser vi derimot at de største selskapene har flere rapporteringer pr år enn de mellomstore selskapene.

Ni av ti hvitvaskingsansvarlige synes grensen for *når* rapporteringsplikten inntreffer er uklar. Samtlige opplever at andre i selskapet synes grensen er uklar. Fire respondenter medgir at de har vært i tvil om de skal rapportere et forhold. Dette kan tyde på at regelverket er vanskelig å forstå. Spørsmålet vi stilte om typetilfellene¹⁴² styrker denne slutningen. Dette var et spørsmål hvor vi listet opp en rekke eksempler og spurte om de ville rapportert dem til Økokrim. Svaralternativene var ja, nei og usikker. Tabellen nedenfor viser at ingen av typetilfellene hadde en unison enighet om det skulle rapporteres eller ikke.

¹⁴² Se vedlegg 2: Svar spørreskjema, spørsmål 21.

Tabell 3: Typetilfeller

	Ja	Nei	Usikker	Totalt
Underslag	70 %	10 %	20 %	100 %
Atypisk bruk av bankremitter	70 %	30 %	0 %	100 %
Salg til seg selv i utlandet	40 %	20 %	40 %	100 %
Svart omsetning	80 %	0 %	20 %	100 %
Manglende innberetning av naturalytelser	10 %	60 %	30 %	100 %
Bruk av utenlandske betalingskort	10 %	60 %	30 %	100 %
Valutaveksling av store kontantbeløp	60 %	10 %	30 %	100 %
Ukjente bankinnskudd	70 %	20 %	10 %	100 %
Ulovlige lån	20 %	70 %	10 %	100 %
Manglende skattetrekkkonto	10 %	80 %	10 %	100 %
Overføring av større beløp til utlandet	30 %	20 %	50 %	100 %
Privat betaling av virksomhetsgjeld	30 %	30 %	40 %	100 %
Udokumenterte innlån	50 %	10 %	40 %	100 %
Korrupsjon	90 %	10 %	0 %	100 %
Ikke avkreftet mistanke hos tredjepart	70 %	20 %	10 %	100 %
Mistanke om terrorfinansiering	90 %	10 %	0 %	100 %

Ikke engang alternativet ”mistanke om terrorfinansiering” fikk 100 % oppslutning, dog var det bare en av ti som hevdet dette ikke skulle rapporteres. Alternativet ”svart omsetning” var det åtte av ti som mente skulle rapporteres, de to resterende var usikre. Blant typetilfellene var både primær- og sekundærforbrytelser representert for å undersøke om respondentene oppfattet dette poenget og for å se om det var noen sammenhenger mellom besvarelsene. Vi opplever en tendens til at de alternativene som er primærforbrytelser, eksempelvis underslag, svart omsetning og korrupsjon, er blant de alternativene hvor størst andel av intervjuobjektene har svart ja. Problemstillingen med primær- og sekundærforbrytelser kommer vi nærmere tilbake til under analysen av intervjuene.¹⁴³

¹⁴³ Se pkt. 5.2.1.6.

5.1.3 Undersøkelsesplikten

Tabell 4: Grensen for undersøkelsesplikten 1

	Har vært i tvil om en mistanke er stor nok til å undersøkes	Har ikke vært i tvil om en mistanke er stor nok til å undersøkes
Store selskap	1	4
Mellomstore selskap	4	1
Totalt	5	5

Ovenfor¹⁴⁴ redegjorde vi for når en undersøkelse skal iverksettes etter hvitvaskingsloven § 17 første ledd. Undersøkelsesplikten inntreffer ved mistanke, og terskelen for mistanke er lav. Enhver mistanke vil derfor kunne oppfylle kriteriet.¹⁴⁵ Tabell fire viser at fem av ti selskaper likevel har vært i tvil om en mistanke er stor nok til å undersøkes. Her ser vi også det er forskjell på store og mellomstore selskaper. Det ser derimot ikke ut til å være en betydelig forskjell mellom selskaper som har rapportert og ikke rapportert, se tabell fem.

Tabell 5: Grensen for undersøkelsesplikten 2

	Har vært i tvil om en mistanke er stor nok til å undersøkes	Har ikke vært i tvil om en mistanke er stor nok til å undersøkes
Har rapportert	3	2
Har ikke rapportert	2	3
Totalt	5	5

Vi spurte om mistankene ofte avkrefte etter gjennomført undersøkelse. Bare fem selskaper svarte på dette, og de tilsvarer ikke de fem som har rapportert. Tabellen nedenfor viser at to av fem sier mistankene ofte avkrefte, mens de tre andre hevder det motsatte. De to som mener mistankene avkrefte ofte er begge mellomstore selskaper, men de har ulik erfaring i rollen som hvitvaskingsansvarlig. En av dem har tidligere rapportert, mens den andre aldri har rapportert. De tre som svarer det motsatte er alle store selskaper hvor de hvitvaskingsansvarlige har fire til åtte års erfaring. Alle tre har også rapportert tidligere. Det kan derfor virke som størrelsen på selskapet, erfaring som hvitvaskingsansvarlig og erfaring med rapportering spiller en rolle her.

¹⁴⁴ Se pkt. 4.3.

¹⁴⁵ Se Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) s. 49.

Tabell 6: Avkreftelse av mistanker

Er det ofte en undersøkt mistanke avkreftes?	Stor Mellomstor	
	Stor	Mellomstor
Ja	0	2
Nei	3	0
Har rapportert	3	1
Har ikke rapportert	0	1
< 4 års erfaring	0	1
> 4 års erfaring	3	1

5.1.4 Kundekontroll og andre formaliteter

Samtlige selskaper mener de har sikret at deres ansatte vet hva de skal gjøre internt i henhold til rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven. Åtte av ti har en skriftlig prosedyre på dette. En av de vi besøkte var i ferd med å utarbeide rutinene mens vi var på besøk, og et annet selskap var i prosess med å forbedre sine rutiner som følge av et besøk fra Finanstilsynet. Det kan derfor virke som de fleste selskapene har de formelle, skriftlige prosedyrene etter lovens krav i orden. Fire selskaper hadde utformet ”red-flag lists” til sine ansatte og disse besto av to store og to mellomstore selskaper. Tre av fire med en slik liste har rapportert til Økokrim, noe som kan være et tegn på at slike lister er til hjelp for de rapporteringspliktige.

5.1.5 Omgåelse av rapporteringsplikten

Tabell 7: Omgåelse

	Ja	Nei	Totalt
Har valgt å si opp en kunde som et alternativ til rapportering	1	9	10
Har rasjonalisert en avgjørelse om å ikke rapportere som følge av erstatningsansvar	1	9	10
Har rasjonalisert en avgjørelse om å ikke rapportere som følge av tap av renommé	1	9	10
Har rasjonalisert en avgjørelse om å ikke rapportere som følge av kundeforhold	0	10	10

Kun en av ti svarte at de var villige til å si opp kunden fremfor å rapportere til Økokrim. Det var kun en respondent som kan rasjonalisere en avgjørelse om å ikke rapportere som følge av frykt for erstatningsansvar eller tap av renommé.

Resten av intervjuobjektene svarte klart nei på dette, og de fleste kommenterte at oppsigelse av kunden kun vil komme i tillegg til rapportering og ikke som et alternativ. Det kan derfor synes som at integriteten i bransjen er god. Vi kommer nærmere tilbake til denne problemstillingen nedenfor.¹⁴⁶

5.1.6 Avsluttende

Tabell 8: Forventninger til revisor

	I hvilken grad tror du brukerne av regnskapet forventer at revisor avdekker hvitvasking?	I hvor stor grad tror du det er mulig for revisor å forebygge hvitvasking gjennom revisjonen?
Ikke i det heletatt	0	1
Liten grad	3	4
Noen grad	1	3
Stor grad	6	2
Totalt	10	10

Gjennom spørreundersøkelsen ser vi at det, etter de hvitvaskingsansvarliges mening, eksisterer et forventningsgap mellom brukernes- og revisors forventning til hva som er mulig å avdekke av hvitvasking gjennom revisjonen. Seks av ti hvitvaskingsansvarlige mener at brukerne av regnskapet forventer i *stor grad* at revisor avdekker hvitvasking. Dette står i kontrast til de fem av ti som mener det i *liten grad* eller *ikke i det hele tatt* er mulig for revisor å forebygge hvitvasking gjennom utførelse av revisjonen.

Siden mange av spørsmålene ble besvart veldig likt, fikk vi ikke analysert og sett så mange forskjeller og sammenhenger som vi hadde ønsket. Formålet var derimot, som tidligere nevnt, å bli bedre kjent med intervjuobjektene slik at vi kunne forberede oss til intervjuene. Det mener vi ble vellykket.

¹⁴⁶ Se pkt. 5.2.5.

5.2 Analyse av intervjuer

Nedenfor vil vi gjøre en analyse av intervjuene vi har gjennomført. Nesten alle intervjuene ble gjennomført med bruk av diktafon til opptak av samtalene. I etterkant ble intervjuene transkribert, og en fullstendig versjon finnes i vedlegg 4. Opptakene gjorde vi for å forhindre misforståelser, feilsiteringer og for å sikre riktig dokumentasjon. Alle intervjuene med de hvitvaskingsansvarlige er anonymisert, da vi håpet dette ville gi oss mer ærlige svar. De hvitvaskingsansvarlige blir ikke navngitt og det fremkommer ikke av teksten hvilket selskap som har sagt hva.

I analysen vil vi ta for oss det vi mener er de viktigste poengene. Når vi nedenfor skriver: ”..fire av ti..”, henviser vi til de ti hvitvaskingsansvarlige vi har intervjuet. Bakgrunnen for valg av intervjuobjektene følger av problemstillingen. Vi ønsket å snakke med Norges ti største revisjonsselskaper for deretter å sammenligne funnene med instanser som i kraft av sin rolle skulle kunne gi uttrykk for sine oppfatninger av våre funn. Vi har gjennomført følgende intervju:

Norges ti største revisjonsselskap, v/ ti hvitvaskingsansvarlige.¹⁴⁷

EFE-Økokrim v/ Svein Arild Damslora, leder.¹⁴⁸

Finanstilsynet v/ Ellen Cecilie Pettersen-Haag, rådgiver for regnskaps- og revisortilsyn, og Tore Johan Berg, tilsynsrådgiver for revisjon og regnskapsføring.¹⁴⁹

Den Norske Revisorforening v/Espen Knudsen, fagsjef rammebetingelser.¹⁵⁰

Se del 2 for nærmere beskrivelse av metode, og nærmere omtale av instansene vi har intervjuet.

¹⁴⁷ Se vedlegg 9: Norges ti største revisjonsselskaper.

¹⁴⁸ Se vedlegg 5: Intervju med Svein A Damslora i Økokrim (EFE). Mai 2013.

¹⁴⁹ Se vedlegg 6: Intervju med Ellen Cecilie og Tore Johan i Finanstilsynet. Mai 2013.

¹⁵⁰ Se vedlegg 7: Intervju med Espen Knudsen i DnR. Juni 2013.

5.2.1 Rapporteringsplikten

5.2.1.1 Oppfatningen av regelområdet og dagens hvitvaskingslov

a) De hvitvaskingsansvarlige

På spørsmål om dagens hvitvaskingslov og regelområdet for øvrig opplevde vi meningsdivergens mellom intervjuobjektene. Fem av ti presiserer at dette er viktige regler og synes intensjonen er god. Tre av ti mener loven ikke er godt nok tilrettelagt for revisorer fordi den er ”tredd” nedover ørene på dem. De resterende går så langt som å hevde at loven er fullstendig ”over kill” i forhold til hva som oppnås med den, eller at den virker fjern fordi den ikke er en naturlig del av hverdagen. De fleste synes loven er utfordrende og uklar, spesielt i forhold til de skjønsmessige vurderingene. For mange virker kundekontrollen å være forståelig, mens undersøkelses- og rapporteringsplikten fremstår som diffus. Det påpekes at man må jobbe mye med regelverket for å få en klar oppfatning om hva det dreier seg om.

Bare et par intervjuobjekter mener grensen for når rapporteringsplikten inntreffer er klar, dette støttes også av resultatene fra spørreskjemaet.¹⁵¹ De presiserer at det eksisterer utfordringer med regelverket, men tror det følger av praktiseringen og ikke regelutformingen. En av de hvitvaskingsansvarlige mener også det legges for mye vekt på kundekontrollen og for lite på rapporteringsplikten.

b) Økokrim

Økokrim opplever ikke uklarhet i hva som er rapporteringsplikten for revisorer. De presiserer at det ikke har vært noen stor diskusjon rundt innholdet i revisors rapporteringsplikt siden loven kom første gang. For det første tror Økokrim ei utfordring for revisorene er grensen mellom når de skal anmelde et forhold og når de skal rapportere et forhold. Damslara i Økokrim opplever at noen revisorer synes det er enklere å rapportere til dem etter hvitvaskingsloven enn å anmelde til politiet. Noen ganger har de fått inn rapporteringer som strengt tatt ligner på anmeldelser. For det andre mener han det ligger en utfordring i det å rapportere klientene sine, siden de ofte har tette relasjoner til dem. Alt i alt mener Økokrim

¹⁵¹ Se vedlegg 2: Svar spørreskjema.

disse momentene gjør regelområdet utfordrende, heller enn forståelsen av regelverket.

c) Finanstilsynet

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh i Finanstilsynet har også erfart, gjennom sine tilsyn hos revisorene, at regelverket er ”kronplete”. Hun mener det er utfordrende å se hva som er hvitvasking og vanskelig for revisorer å vite hva og når det skal undersøkes. Uten tvil fremstår regelverket som komplisert for noen, mener hun.

d) Revisorforeningen

Den norske Revisorforening (DnR) opplever også flere praktiske tilfeller som uklare, og Knudsen er helt enig i revisorenes syn. Gjennom DnR sin faglige spørretjeneste dukker det stadig opp spørsmål om det skal rapporteres eller ikke. De synes ofte det er vanskelig å svare på spørsmålene, først og fremst fordi loven er uklar samtidig som Knudsen oppfatter at signalene fra myndighetene ikke er helt i tråd med loven. Han mener myndighetene tøyser grensene litt. Spørsmålet blir da om man skal følge signalene eller loven? Det kan være verdt å merke seg at revisorene som regel oppdager ting som sjeldent er helt klare rapporteringstilfeller. Det er en utfordring. Knudsen mener revisorenes tette kundeforhold gjør det vanskeligere for dem. Dette har han forståelse for. Han presiserer likevel at det skal rapporteres når man er i tvil.

e) Oppsummering

Vi opplevde, blant revisorene, at den generelle oppfatningen av regelverket er uklarhet og usikkerhet, selv om noen få mener det motsatte. De som mener loven er klar har jobbet mye med hvitvasking og vært hvitvaskingsansvarlig i seks til åtte år. Mange av dem vi har snakket med har derimot ikke vært hvitvaskingsansvarlig så lenge og noen har akkurat fått rollen. DnR og Finanstilsynet støtter revisorenes oppfatning, mens Økokrim ikke opplever uklarhet i hva som er rapporteringsplikten for revisorer.

*5.2.1.2 Synspunkter på om regelverket kunne vært klargjort bedre**a) De hvitvaskingsansvarlige*

Det fremkom mange eksempler på hva de hvitvaskingsansvarlige kunne ønsket klargjort bedre i dagens regelverk. Flere ønsker seg konkrete eksempler man skal se etter og en oversikt over tilfeller som skal vektlegges. Klare definisjoner på begreper og hva som skal rapporteres ønskes også, for eksempel hvilke typer ulovlige lån og type ulovlig utbytte som skal rapporteres. De forstår imidlertid utfordringen med å lage slike eksempler og faren for å bli låst til dem. Ett av de mellomstore selskapene poengterer at det burde vært mer hjelp og veiledning tilrettelagt for selskaper som ikke har egen fagavdeling å rådføre seg med. Tre av ti mener navnet på loven burde blitt endret. De mener lovens tittel er misvisende fordi reglene dekker mer enn hva man intuitivt forstår ved å se på navnet. Et forslag går ut på å dele inn reglene etter grupper av rapporteringspliktige, slik at revisorene får et mer tilrettelagt regelverk.

Et selskap mener uenigheten om det er, eller skal være, et skille mellom primær- og sekundærforbrytelser burde vært klargjort. Per dags dato omfattes alt av loven og det eksisterer ingen vesentlighetsgrense. Noen av de største selskapene ønsker seg en form for vesentlighetsgrense. Terskelen for å rapportere skal ikke være høy. Et av intervjuobjektene mener praksis har vist at revisorer bare melder de tilfellene de vet er interessante for Økokrim og at mange forveksler rapporteringen med en anmeldelse. Argumentet for å få inn en vesentlighetsgrense er at rettsområdet er veldig omfangsrikt og det stemmer ikke med rettsfølelsen å rapportere noe som er lite vesentlig. Et av objektene mener tilsynsmyndighetene er for opptatt av de formelle kravene. Dette tar fokuset vekk fra det reelle formålet med hvitvaskingsloven, og er en konsekvens av den rigide og formalistiske regelverkutforming.

b) Økokrim og Finanstilsynet

Økokrim mener ikke det er et overhengende behov for å klargjøre noe i regelverket. Hvis man forstår og er lojal mot rapporteringsplikten, så holder det lenge for dem. Finanstilsynet kjente heller ikke til noen kommende endringer i regelverket.

c) Revisorforeningen

DnR, derimot, har absolutt sett behovet for å klargjøre regelverket, og har følgelig forsøkt å lage en veiledning. De har imidlertid ikke ferdigstilt noe enda, fordi det har vist seg å være veldig vanskelig. Revisorene har ytret ønske om en ”sjekklister” på om de må rapportere eller ikke, men det lar seg vanskelig gjøre. Faren med en slik veiledning kan være å fremme mer forvirring, heller enn å klargjøre.

d) Oppsummering

Vi erfarte en motstrid mellom de hvitvaskingsansvarliges ønske om å klargjøre regelverket og Økokrim sin manglende overbevisning om nødvendigheten av en klargjøring. De hvitvaskingsansvarlige hadde mange og til dels avvikende forslag til endringer i regelverket, mens Økokrim på sin side hevder det ikke er behov for revisjon av reglene. Revisorforeningen har sett behovet, men ikke gjort noe med det per dags dato.

*5.2.1.3 Omfanget av undersøkelses- og rapporteringsplikten**a) De hvitvaskingsansvarlige*

Flertallet mener undersøkelses- og rapporteringsplikten ikke er unødvendig omfattende for revisorer. Det presiseres derimot at selv om plikten ikke er for omfattende, kunne den vært klarere og bransjen kunne blitt flinkere til å etterleve den. Det gjelder å knekke koden og forstå om man befinner seg i et rapporteringstilfelle eller ikke. Det påpekes at revisorer kan ha for lite kunnskap og legger for lite vekt på reglene, men forsøker å gjøre det etter beste evne. Det er derimot én som mener systemet krever for mye av revisor, spesielt dersom man ser det opp mot hva som er praktisk mulig. Det er kundene som skal betale for den jobben revisor gjør, og de betaler ikke revisor for å leke etterforsker, uttales det.

Av de som har rapportert svarer fire av fem at de ikke bruker å være i tvil om de skal rapportere etter de har gjennomført undersøkelsen. Undersøkelsen avklarer som regel all tvil, og dersom det skulle oppstå tvil må det i så fall være de gangene hvor de tror meldingen ikke er av interesse for Økokrim. For eksempel der hvor de føler transaksjonen er for liten, men det skjer ikke veldig ofte. En av de som har rapportert innrømmer å ha vært usikker selv etter undersøkelsen, dette

begrunnes med frykten for om forholdet kan slå tilbake på den som rapporterte dersom det rapporteres "feil".

b) Oppsummering

De rapporteringspliktige virker å ha forståelse for tilstedeværelsen av reglene, og synes ikke de er for omfattende. Det kan derimot være behov for større vektlegging og mer bevisstgjøring på reglene.

5.2.1.4 "Vanligste" hvitvaskingsmetoder en revisorer kan oppdage

a) De hvitvaskingsansvarlige

Halvparten av intervjuobjektene mener svarte penger er den formen for hvitvasking som er mest vanlig i Norge, som revisor har mulighet til å avdekke. En av dem tror derimot lite svarte penger går gjennom bedrifter med revisjonsplikt. Merverdiavgifts svindel er den andre formen for hvitvasking revisorene mener de kan avdekke, dette fordi det er enkelt å se under revisjonen. En av de hvitvaskingsansvarlige mener mye hvitvasking foregår gjennom fast eiendom. Det uttales videre at restaurant- og utelivsbransjen var mye brukt før, men hvitvaskingsgebyret der har blitt ganske høyt. For eksempel dersom innkjøp av øl ikke selges videre, men helles ut i avløpet vil det etter hvert medføre høye kostnader for å få regnskapet til å virke rimelig. Underslag blir også trukket frem som en vanlig metode. Andre ting som nevnes er overføringer av penger mellom selskaper via advokaters klientkonto, usedvanlig høye leiepriser og komplekse selskapsstrukturer.

For å kunne oppdage noe mistenkelig er det viktig å forstå virksomheten. Mange mener uforståelige transaksjoner er den indikatoren som oftest får revisor til å fatte mistanke. De mener virksomhetsforståelse er kjernen i revisjonen. Den andre indikatoren som går igjen hos mange er kontanttransaksjoner, for eksempel kontantsalg som er ute av kontroll. Andre indikatorer som blir nevnt er valutatransaksjoner, ulovlige lån, underslag og "ulne" bransjer.

b) Oppsummering

Revisorer har mulighet til å oppdage en rekke forskjellige mistenkelige transaksjoner, men vi har forstått at noen er enklere å oppdage enn andre. Det

eksisterer variasjoner mellom hva de hvitvaskingsansvarlige anser som den vanligste hvitvaskingsmetoden en revisor kan oppdage og hvilke indikasjoner som oftest får revisor til å reagere. I tillegg er det ulike oppfatninger om hvilke metoder og indikasjoner som er rapporteringspliktige. Vi kan derfor vanskelig trekke frem den metoden og den indikatoren som fremstår som mest vanlig.

5.2.1.5 MT-skjema

Dersom revisor har foretatt undersøkelser etter hvvl. § 17 og mistanken ikke avkreftes, skal forholdet rapporteres til Økokrim. Dette skjer gjennom et standardutformet skjema i Altinn¹⁵². Skjemaet omtales som MT-rapport (Mistenkelig Transaksjon rapport) og er tilrettelagt for sikker elektronisk overføring av informasjon. I Altinn benyttes MT-0002 som betegnelse for en MT-rapport. Den som har fått tildelt rollen som rapporteringspliktig etter hvitvaskingsforskriftens § 13, jf. hvvl. 23 annet ledd, skal tildeles rapporteringstilgang i Altinn og er den som kan fylle ut og sende inn det elektroniske skjemaet.¹⁵³ MT-rapporten behandles som etterretningsinformasjon og danner grunnlaget for EFEs arbeid.

a) De hvitvaskingsansvarlige

Samtlige av intervjuobjektene, som hadde rapportert, hevder MT-rapporten er utformet for finanstransaksjoner og ikke særlig tilpasset revisorer. Argumenter som at skjemaet er tidkrevende, tungvint og ikke særlig intuitivt var gjengangere. Det ble spesifisert at revisor ikke skal fungere som en etterforsker, og at det er Økokrim som skal føre saken videre. Flere fortalte om sine erfaringer der de ofte ble kastet ut av systemet og at gatenavn og postnummer ikke alltid passet sammen. Et av intervjuobjektene uttalte at den interne terskelen for å rapportere hadde gått betydelig opp som følge av den negative erfaringen med skjemaet. De som derimot har rapportert flere ganger, kunne fortelle at de valgte å fylle inn minimalt og legge ved et utfyllende dokument som vedlegg.

¹⁵² Altinn er myndighetenes løsning for innrapportering og dialog med næringslivet. Se www.altinn.no.

¹⁵³ Se også <https://www.altinn.no/no/Skjema-og-tjenester/Etater/Okokrim/Melding-om-mistenkelig-transaksjon/>, sist besøkt 13.08.2013.

b) Økokrim

Økokrim er enig i at skjemaet kan utformes på en bedre måte, men det er utfordrende å tilpasse skjemaet til så mange bransjer. I fremtiden håper Økokrim skjemaet vil bli tilpasset den enkelte bransje. Det ble imidlertid lagt vekt på at revisorene er profesjonelle brukere av Altinn og terskelen deres for å anvende Altinn burde være lavere enn for andre.¹⁵⁴

I tillegg til denne negative holdningen mot MT-0002, oppfattet vi at noen forveksler den elektroniske rapporten med en anmeldelse. Når EFE mottar en MT-rapport opererer de fortsatt på etterretningsstadiet, og den omtale i rapporten vil ikke få status som ”mistenkt” før en straffesak er åpnet. EFE er et etterretningsteam og ikke et etterforskningsteam. Allerede i 2005 presiserte Økokrim at en MT-rapport og anmeldelse til politiet skiller seg vesentlig fra hverandre.¹⁵⁵ Økokrim mente på sin side det vil være lettere å sende inn en hvitvaskingsmelding enn å rapportere et forhold til Økokrim, nettopp fordi en hvitvaskingsmelding ikke er en anmeldelse. Videre fortalte Økokrim at de har mottatt MT-rapporter som lignet på anmeldelser hvor den rapporteringspliktige mest sannsynlig håpet EFE skulle ta saken videre, da de selv kanskje ikke ønsket å anmelde.¹⁵⁶

c) Oppsummering

Blant de som har rapportert opplevde vi stor misnøye knyttet til utformingen av skjemaet. I 2009/2010 erstattet MT-0002 det gamle skjemaet, MT-0001, men revisorene synes fortsatt ikke utformingen er tilfredsstillende tilpasset deres rapporteringer. Basert på de hvitvaskingsansvarliges misnøye og faren for at skjemaet er til hinder for rapportering, er dette noe Økokrim bør prioritere.

5.2.1.6 Skille mellom primær- og sekundærforbrytelser

Ovenfor redegjorde vi for skillet mellom primær- og sekundærforbrytelser.¹⁵⁷ Det synes å være vanskelig å avgjøre om noe skal rapporteres til Økokrim, eller behandles i andre systemer.

¹⁵⁴ Se vedlegg 5: Intervju med Svein A Damslora i Økokrim (EFE). Spørsmål. 5, Mai 2013.

¹⁵⁵ Se Økokrim: Enheten for Finansiell Etterretning. Årsrapport 2005, 5.

¹⁵⁶ Se vedlegg 5: Intervju med Svein A Damslora i Økokrim (EFE). Spørsmål. 2, Mai 2013.

¹⁵⁷ Se pkt. 4.3.2.

a) De hvitvaskingsansvarlige

Oppfatningen i bransjen er at Finanstilsynet mener én ting, og Økokrim mener en annen ting. Vi har erfart at noen ikke vet hva som er riktig å gjøre, mens andre har tatt et internt standpunkt på hva de mener er riktig å rapportere om. Flere har uttrykt et ønske om at dette bør tas tak i, og at myndighetene spesifiserer nærmere hvem det er korrekt å høre på. Det kan synes som oppfatningen i bransjen er at Økokrim vil ha innrapportert mer enn det som naturlig kan anses som hvitvasking. Flere av intervjuobjektene har uttalt at det i enkelte tilfeller vil være mer hensiktsmessig å benytte anmeldelsesretten etter revisorloven eller andre revisjonshandlinger, enn å foreta rapportering etter hvitvaskingsloven.

b) Økokrim

Vi har erfart at Økokrim legger mindre vekt på skillet mellom primær- og sekundærforbrytelser enn hva Finanstilsynet gjør. Økokrim synes likevel å være enige i at det må eksistere et sekundærledd ved at det må ”skje noe mer” med utbyttet for at det skal omfattes av hvitvaskingsregelverket. Økokrim har imidlertid valgt å ikke være så opptatte av skillet. Damslora uttalte at det er bedre ”å bare rapportere”, slik at Økokrim får informasjonen fremfor at ingen får den. Det kan tenkes at Økokrim, med denne tilnærmingen, signaliserer at de ønsker å motta MT-rapporter om forhold som synes å være utenfor loven. Det er dog viktig å presisere at Økokrim mener det ligger mer i hvitvaskingsbegrepet enn hva man intuitivt forstår med begrepet. De aller fleste straffbare forhold genererer et utbytte, og vil dermed fanges opp av loven.

c) Finanstilsynet

Finanstilsynet hevdet skillet mellom primær- og sekundærforbrytelser følger av lovens ordlyd, og at det derfor ikke er noe tvil om at det eksisterer og bør eksistere et slikt skille.

d) Revisorforeningen

Knudsen i DnR uttalte at myndighetene tøyser grensen for hva som kan anses som hvitvasking. Dermed vil det oppstå spørsmål om man skal følge de signalene myndighetene gir eller lovens ordlyd. Når Økokrim går langt i tolkningen av om visse primærforbrytelser er omfattet eller ikke, beveger vi oss litt utenfor ordlyden. Knudsen har forståelse for at Økokrim ønsker å få inn flere

rapporteringer, men at forvaltningsoppgaven likevel har sviktet. Det kan synes som Økokrim ikke er så opptatt av den forvaltningsoppgaven de har, med å veilede om hva man har plikt til og ikke, og det ønsker Knudsen å kritisere. DnR er likevel enige i at hvitvasking er mer enn det som naturlig anses som hvitvasking, og at begrepet er misforstått blant de rapporteringspliktige.

e) Oppsummering

Det kan dermed argumenteres for at de rapporteringspliktige trenger mer avklaring og bevisstgjøring rundt hva som egentlig regnes som hvitvasking.

f) Eksempler

Det finnes mange klassiske eksempler som belyser hvor vanskelig det er å avgjøre om rapportering skal skje eller ikke. Vi vil nå redegjøre for de eksemplene vi nevnte i kapittel 4.

Manglende skattetrekkkonto

Skattebetalingsloven § 5-12 første ledd bestemmer at alle som foretar forskuddstrekk av skatt skal sette beløpet inn på en særskilt skattetrekkkonto. Manglende skattetrekkkonto er en primærforbrytelse. Dersom kunden ikke har skattetrekkkonto vil pengene for eksempel stå på driftskontoen og følgelig være tilgjengelige midler. På den måten kan man bruke ulovlige midler, noe som er en sekundærforbrytelse. Følgelig oppstår det spørsmål om dette skal rapporteres til Økokrim. Åtte av ti hvitvaskingsansvarlige svarte at de ikke ville rapportert manglende skattetrekkkonto til Økokrim.¹⁵⁸

I utgangspunktet omfattes en slik formalovertredelse av andre systemer. Revisor har detaljerte plikter etter revisorlovens bestemmelser. Damslora uttalte at manglende skattetrekkkonto som formalovertredelse ikke omfattes av rapporteringsplikten, men dersom midlene benyttes til andre ting er man innenfor plikten og rapportering skal skje.¹⁵⁹ Da rapporterer man hva som har skjedd med midlene, og ikke formalovertredelsen i seg selv. DnR hevdet dette ikke kan sammenstilles med utbyttebegrepet i hvitvaskingsloven, og at det ikke vil være

¹⁵⁸ Se vedlegg 2: Svar spørreskjema, Spørsmål 21.

¹⁵⁹ Se vedlegg 5: Intervju med Svein A Damslora i Økokrim (EFE). Mai 2013.

rapporteringspliktig.¹⁶⁰ Finanstilsynet uttalte at pengene ikke er øremerket, og at dette ikke vil skape rapporteringsplikt så lenge selskapet har penger til å dekke de skatterettslige forpliktelsene.¹⁶¹ Altså at rapporteringsplikt vil inntre i det selskapet ikke har midler til å innbetale skatteoppgjøret.

Ulovlige lån

Når en revisor oppdager lån i strid med aksjelovens § 8-7 skal dette påpekes ovenfor selskapet. I likhet med manglende skattetrekkkonto er revisor omfattet av en rekke detaljerte plikter når han oppdager slikt mislighold. Ulovlig lån er spesielt vanskelig da primærforbrytelsen og sekundærforbrytelsen ofte vil skje samtidig. Vi opplevde at det som karakteriseres som ulovlige lån, ofte er å regne som underslag. Det er klart at underslag er en ren primærhandling, og dette kan bidra til å øke usikkerheten om rapportering.

De hvitvaskingsansvarlige hevder at ulovlig lån ikke skal rapporteres til Økokrim, da det fanges opp av andre handlinger. Bare to av ti intervjuobjekter svarte ja på å rapportere ulovlig lån til Økokrim, blant de resterende åtte svarte syv klart nei og en var usikker.¹⁶² Flere er av den oppfatningen at revisorene har blitt ”enige” om at dette ikke omfattes av rapporteringsplikten. Det kan dermed spekuleres i om dette er blitt en ”lovlig” praksis og en tilpasning som er akseptert i bransjen. Damslara er uenig i denne oppfatningen, og mener fortsatt ulovlige lån skal rapporteres til Økokrim.¹⁶³ DnR uttalte imidlertid at ulovlig lån er et uklart område for revisorene, og når de får spørsmål fra revisorene om dette skal rapporteres eller ikke, svarer de nei.¹⁶⁴ Finanstilsynet hadde ikke et klart svar på dette, men mente det var et vanskelig område. Det ble imidlertid lagt vekt på at dersom revisorene skulle rapportere ulovlige lån, ville antallet rapporteringer gått vesentlig opp.¹⁶⁵

Uriktig fakturering med merverdiavgift

Flere av intervjuobjektene svarte at de har eller ville ha rapportert dersom de oppdaget fiktiv fakturering med merverdiavgift uten at avsenderen er registrert i

¹⁶⁰ Se vedlegg 7: Intervju med Espen Knudsen i DnR. Juni 2013.

¹⁶¹ Se vedlegg 6: Intervju med Ellen Cecilie og Tore Johan i Finanstilsynet. Mai 2013.

¹⁶² Se vedlegg 2: Svar spørreskjema, spørsmål 20 nr. 9.

¹⁶³ Se vedlegg 5: Intervju med Svein Arild Damslara i Økokrim (EFE). Mai 2013.

¹⁶⁴ Se vedlegg 7: Intervju med Espen Knudsen i DnR. Juni 2013.

¹⁶⁵ Se vedlegg 6: Intervju med Ellen Cecilie og Tore Johan i Finanstilsynet. Mai 2013.

Merverdiavgiftsregisteret. Dette er klart en forbrytelse, men det oppstår spørsmål om det kan regnes som hvitvasking. Slik fiktiv fakturering er bedrageri og kan særlig karakteriseres som bedrageri av det offentlige. Økokrim ser seg enige i at dette i utgangspunktet ikke er hvitvasking, men en primærforbrytelse som ikke omfattes av hvitvaskingsregelverket. Likevel vil Damslor og Økokrim det skal rapporteres om slike saker. Det ble lagt vekt på at slike avgiftssaker gjerne har vært starten på større saker. Han legger også til at revisorene ofte rapporterer slike forhold.¹⁶⁶ Dette stemmer overens med den oppfatningen vi merket oss gjennom intervjuene, at fiktiv fakturering var lett å oppdage og følgelig lett å rapportere.

DnR er enige i at dette er rapporteringspliktig, men stiller seg likevel tvilende til om det kan forstås direkte ut fra lovbestemmelsen.¹⁶⁷ Finanstilsynet uttalte at den fiktive fakturaen ikke er en hvitvaskingshandling per se, men heller underslag. Leser man ordlyden direkte vil ikke slik fiktiv fakturering være en transaksjon for å skjule et utbytte.¹⁶⁸ DnR la imidlertid vekt på andre hensyn som taler for at dette er rapporteringspliktig. Slik avgifts svindel er et alvorlig problem, og dersom ikke revisor rapporterer det, vil det ikke bli oppdaget.¹⁶⁹

5.2.2 Undersøkelsesplikten

5.2.2.1 Anvendelsen av undersøkelsesplikten

a) De hvitvaskingsansvarlige

Tre av ti hvitvaskingsansvarlige har aldri foretatt undersøkelser etter hvvl. § 17 første ledd. Blant disse er både store og mellomstore selskaper representert. Det er fire selskaper som skiller seg ut ved å ha mellom 10 og 20 undersøkelser i året, også her gjelder det både store og mellomstore selskaper. De tre resterende selskapene har rundt tre til fem undersøkelser i året. En av de hvitvaskingsansvarlige poengterer at det kan forekomme undersøkelser som blir avklart på teamnivå, slik at informasjonen ikke når frem til han.

¹⁶⁶ Se vedlegg 5: Intervju med Svein Arild Damslor i Økokrim (EFE). Mai 2013.

¹⁶⁷ Se vedlegg 7: Intervju med Espen Knudsen i DnR. Juni 2013.

¹⁶⁸ Se vedlegg 6: Intervju med Ellen Cecilie og Tore Johan i Finanstilsynet. Mai 2013.

¹⁶⁹ Se vedlegg 7: Intervju med Espen Knudsen i DnR. Juni 2013.

Blant de fire som klart har hatt flest undersøkelser uttaler tre at nesten alle undersøkelsene ender som rapporteringer. Den siste av disse, som har rundt ti undersøkelser i året, har fortsatt ikke rapportert i sin tid som hvitvaskingsansvarlig. Blant de selskapene som har noen få undersøkelser i året har en enda ikke rapportert og en hatt like mange undersøkelser som rapporteringer. De som enda ikke har gjennomført undersøkelser, har selvfølgelig ikke rapportert.

Et av de selskapene som rapporterer mest sier det er vanskelig å avkrefte mistankene og følgelig kan de ikke la være å rapportere. De stiller seg spørsmålet: dersom noe er uvanlig, hvordan skal man da klare å bevise at det ikke er uvanlig? De argumenterer også med at de ikke nødvendigvis har tilgang til å avkrefte mistanke hos forretningsforbindelser eller mistenkelige transaksjoner med medkontrahenter over landegrenser.

b) Oppsummering

Det kan virke som terskelen for å undersøke varierer litt mellom selskapene siden det ikke er sammenheng mellom antall undersøkelser, størrelse på selskap og kundeportefølje. Samtidig kan det se ut som de fleste undersøkelser faktisk ender som rapporteringer, siden det bare var to selskaper som hadde avvikende antall undersøkelser og antall rapporteringer.

5.2.2.2 Grensen for undersøkelsesplikten

a) De hvitvaskingsansvarlige

Gjennom spørreskjemaet erfarte vi at fem av ti har vært i tvil om en mistanke er stor nok til å foreta nærmere undersøkelser. På spørsmål om når de hvitvaskingsansvarlige mener undersøkelsesplikten inntreffer opplevde vi meningsdivergens. Seks av ti hevder likevel undersøkelsesplikten inntreffer ved ”diffus” mistanke, altså mistanke med en lav terskel. En av dem mener derimot undersøkelsesplikten inntreffer ved mistanke av en viss størrelse. To påstår magesfølelsen har mye å si, andre uttaler at uforståelige transaksjoner utløser undersøkelsesplikt. Enkelte mener beløpet kan være et moment, og de bruker ikke mye tid på uvesentlige poster. De påpeker imidlertid at transaksjonene i seg selv

kan være uvesentlige, men dersom de er gjentakende kan de bli vesentlige når man ser helheten.

b) Oppsummering

For oss kan det virke som om det er usikkerhet knyttet til undersøkelsesplikten. Både fordi halvparten svarer de har vært i tvil om de skal undersøke, samtidig som det er mange ulike svar på når undersøkelsesplikten synes å inntre.

5.2.3 Kundekontroll og andre formaliteter

5.2.3.1 Interne rutiner etter hvitvaskingsloven

a) De hvitvaskingsansvarlige

Ni av ti selskaper gir uttrykk for å ha utarbeidet skriftlige interne kontroll- og kommunikasjonsrutiner, mens et selskap utarbeider rutiner i skrivende stund. Rutinene er som regel gjort tilgjengelig på intranettet eller i andre interne dokumenter. De fleste forteller at rutinene inneholder fremgangsmåte for hvordan de ansatte skal reagere internt dersom de får en mistanke. På dette området er det ingen forskjeller mellom store og mellomstore selskaper.

Blant de største selskapene mener nesten alle rutinene er gode nok, følgelig ønsker de ikke å utarbeide noen større endringer dersom det er tid og ressurser til det. Noen hevder det er andre interne rutiner som heller burde blitt forbedret. Selv om rutinene ikke trenger å forbedres, ønskes likevel flere opplæringskurs og mer tid til bevisstgjøring. I tillegg ville en av dem sett nærmere på akseptvurderingen av ikke-revisjonskunder. De mellomstore selskapene vil også fokusere mer på bevisstgjøringen, men her har vi ikke stilt spørsmålet til alle, derfor kan vi ikke svare for alle.

b) Oppsummering

Vi opplever at selskapene har, eller holder på å utarbeide, interne kontroll- og kommunikasjonsrutiner etter hvitvaskingsloven. Omfanget og kvaliteten på rutinene varierer derimot mellom selskapene. Likevel føler vi de tilfredsstillende kravene ut i fra det vi blir fortalt.

5.2.3.2 Opplæring og bevisstgjøring

a) De hvitvaskingsansvarlige

Samtlige selskaper føler deres ansatte er tilfredsstillende opplyst og opplært når det kommer til hvitvaskingsreglene og deres interne rutiner. Opplæringen varierer derimot fra egne eksamenslignende e-kurs til og ikke ha noen spesiell opplæring på emnet. Seks selskaper forteller om egne kurs for nyansatte, hvorav en av dem legger vekt på at de nyansatte egentlig ikke ligger i målgruppen. Det ble påpekt at det er managere og partnere som er målgruppen. Halvparten har årlige kurs/fagdager med hvitvasking som tema. Et selskap har til nå holdt kurs bare ved endringer eller nye regler, men dette var ikke Finanstilsynet fornøyd med, så dette skal forbedres. En av de hvitvaskingsansvarlige var opptatt av å legge mer vekt på rapporteringsplikten fremfor kundekontrollen fordi kundekontrollen egentlig bare er et skjema med formalia som må fylles ut. Et av selskapene benyttet et eksamenslignende e-kurs, erfaringer fra det var at medarbeiderne ble mer bevisste på hvitvasking og følgelig kom flere henvendelser til hvitvaskingsansvarlig sammenlignet med før kurset ble innført.

b) Økokrim

Damslora synes opplæringen og bevisstgjøringen varierer mye fra selskap til selskap. Han tror derimot ikke det skyldes mangel på informasjon, da bransjeorganisasjonene bistår med opplæringsmateriell på sine hjemmesider. Utfordringen, mener han, ligger i bevisstgjøringen og de etiske avveiningene. Ledelsens rolle er også viktig for kulturen, dersom ledelsen signaliserer at hvitvaskingsreglene er sentrale og betydningsfulle påvirker det kulturen i selskapet og til slutt rapporteringen.

c) Finanstilsynet

Pettersen-Hagh og Berg opplever stor variasjon i opplæring og bevisstgjøring. De sier at noen er veldig flinke, mens andre kan bli mye bedre. Generelt er større selskaper flinkere, selv om ikke alle de små er dårligere. Gjennom tilsynene har det kommet frem tilfeller hvor det helt klart ikke er tilfredsstillende, selskaper som ikke en gang har opplæring eller steder med god opplæring som ikke er dokumentert.

d) Revisorforeningen

Knudsen i DnR vil kalle opplæringen og bevisstgjøringen i bransjen for tilfredsstillende, selv om det ikke er slik at alle har topp kunnskap om alt i hvitvaskingsregelverket. Ut i fra hva som er en rimelig forventning til hva som skal være nivået der ute, er det etter hans oppfatning tilfredsstillende.

e) Oppsummering

Basert på vår oppfattelse kan det synes som de hvitvaskingsansvarlige har gode rutiner for opplæring og bevisstgjøring. Det er viktig å ha en fornuftig tilnærming til sammenhengen mellom selskapets størrelse og kravene til kontroll og rutiner. I noen tilfeller kan det være vanskelig å avgjøre hva som er riktig, og eventuelt nok, når det kommer til opplæring. Selv om det er store variasjoner, synes det likevel som opplæringen ligger på et fornuftig nivå blant de selskapene vi har besøkt.

*5.2.3.3 Løpende oppfølging av kundekontroll**a) De hvitvaskingsansvarlige*

Hos alle selskapene foregår den løpende oppfølgingen av kundekontrollen naturlig gjennom revisjonen. Det er ingen som har spesielle rutiner tilpasset hvitvaskingsloven. De går uansett gjennom alle kundene en gang i året og vurderer om oppdraget skal fortsette eller ikke. Siden revisor har kontakt med kundene flere ganger i løpet av et år, mener de endringer i eierforholdet eller andre forhold av betydning blir fanget opp gjennom den årlige kontakten.

b) Oppsummering

Vår erfaring er at revisjonsselskapene generelt har de formelle kravene etter hvitvaskingsloven i orden. Det er også lite selskapene ville ha forbedret dersom de hadde hatt tid og ressurser til det. Vi kan også henvise til svært få bemerkninger hva angår de formelle kravene i hvitvaskingsloven basert på Finanstilsynets kvalitetskontroll høsten 2009, og høsten 2011. Dette støtter opp under vår antagelse om at revisjonsbransjen har det formelle i orden. Vi kom kun over noen få bemerkninger etter disse tilsynene.¹⁷⁰

¹⁷⁰ Se Finanstilsynets brev til BDO "Finanstilsynets merknader etter selskapstilsyn" av 4. januar 2011, til Nitschke "Finanstilsynets merknader etter selskapstilsyn av 16. desember 2010, til KPMG "merknader etter stedlig revisortilsyn" av 17. februar 2010, og til EY "Finanstilsynets merknader etter selskapstilsyn av 14. desember 2012.

5.2.3.4 Skjerpet kundekontroll hatt effekt?

a) De hvitvaskingsansvarlige

På spørsmål om den skjerpede kundekontrollen som kom med 2009-loven har hatt noen effekt på rapporteringen, mener flertallet den ikke har hatt effekt. Noen mener kundekontrollen ikke har noe med antall rapporteringer å gjøre i det hele tatt, da revisor uansett utfører kundekontroll i forbindelse med revisjonen. De poengterer også at statistikken taler for at den ikke har hatt noen effekt. Det hevdes at den nye kundekontrollen ble mer omfattende, og at en slik ”papirhaug” ikke har noe med antall rapporteringer å gjøre. Et selskap mener derimot den har hatt en indirekte effekt på rapporteringen fordi den nye loven førte med seg økt oppmerksomhet på området og minnet derfor bransjen på reglens eksistens. Minoriteten, bestående av tre selskaper, mener absolutt den har hatt effekt.

b) Økokrim og Finanstilsynet

Siden det ikke er gjort noen undersøkelser på området, synes Damslara det er vanskelig å si om den skjerpede kundekontrollen har hatt effekt på antall rapporteringer fra revisorer. Han mener derimot det er tilfellet for andre bransjer, for eksempel pengevekslingselskaper som nå avviser flere kunder. Finanstilsynet synes også det er vanskelig å gi noe klart svar på dette. De sier det er mulig den har hatt effekt på rapporteringen ved at revisorene i større grad er klar over hvitvaskingsreglene, og ikke tar på seg de kundene man ikke bør.

c) Revisorforeningen

Knudsen i DnR er sikker på at den ikke har hatt noen effekt for revisorene fordi kundekontrollen er en del av revisors arbeid uansett. Det har blitt litt mer identitetskontroll og reelle rettighetshavere som følge av hvitvaskingsloven, men han tror ikke det har hatt noen effekt på antall rapporteringer.

d) Oppsummering

Statistikken viser at 2009 var det året hvor revisorene hadde flest rapporteringer, mens antallet siden har blitt halvert.¹⁷¹ Dette kan tolkes som et tegn på at den skjerpede kundekontrollen hadde effekt, men det er nok flere momenter som spiller inn på antallet. Selv om antall rapporteringer har gått ned siden loven kom i

¹⁷¹ Se vedlegg 8: Statistikk.

2009, er det likevel et godt poeng at en ny lov fører til mer snakk om emnet og kan derfor ha en indirekte effekt på antallet. Siden kundekontroll også er et krav etter revisorloven og revisjonsstandardene, tror vi kundekontrollen etter hvitvaskingsloven per se, ikke har så stor betydning for antall rapporteringer. Det kan derfor argumenteres for at den nye loven medførte en form for bevisstgjøring av reglene, heller enn økt rapportering.

5.2.4 Hvem skal rapporteres

5.2.4.1 Rapportering av kundens forretningsforbindelser

a) De hvitvaskingsansvarlige

Gjennom intervjuene merket vi en uenighet om hvorvidt rapportering av kundens forretningsforbindelser er omfattet av rapporteringsplikten eller ikke. Syv av ti hevdet det generelt vil være lettere å rapportere en forretningsforbindelse da man ikke har et tett kundeforhold med disse. Intervjuobjektene la imidlertid vekt på at de ikke vil la det påvirke en eventuell avgjørelse om rapportering. Én av de hvitvaskingsansvarlige påpekte at man indirekte vil rapportere sin egen kunde ved å rapportere en forretningsforbindelse, og at det derfor ikke var så stor forskjell på hvem som ble rapportert. Når man skal rapportere forhold hos en tredjemann må man forklare hvordan man har oppdaget forholdet, noe som mest sannsynlig vil være gjennom kunden, og på den måten har man navngitt sin egen kunde.

I tilknytning til dette var det fler som utrykte en usikkerhet knyttet til om slik rapportering lå innenfor deres plikt. Av spørreskjema kan vi se at to av ti ikke ville rapportert en *ikke avkreftet mistanke hos tredjepart*, mens en var usikker.¹⁷² Når vi tok dette opp på intervjuene hevdet flere hvitvaskingsansvarlige at de stod på "utsiden" og hadde mangelfullt grunnlag for å rapportere. De hevdet det ikke var deres ansvar å rapportere kundens forretningsforbindelser. Ut fra dette ser vi at noen direkte unngår å ta tak i et slikt forhold når det oppdages, og flere var usikre på om det var deres oppgave. I motsetning til denne oppfatningen var andre helt sikre på at forretningsforbindelser var omfattet av plikten, og hadde innrapportert slike tilfeller flere ganger.

¹⁷² Se vedlegg 2: Svar spørreskjema, spørsmål 20.

b) Økokrim, Finanstilsynet og Revisorforeningen

Rui¹⁷³ hevder i boken sin at rapportering av forretningsforbindelser klart er omfattet av lovens bestemmelser. Økokrim er av samme oppfatning som Rui og uttalte samtidig at ved å ignorere en mistanke hos tredjemann gjør man ikke jobben sin som rapporteringspliktig.¹⁷⁴ Økokrim påpekte også at den største andelen av MT-rapporter fra revisorer faktisk gjelder forretningsforbindelser. Både DnR og Finanstilsynet deler samme oppfatning om Økokrim. Det spiller ingen rolle hvem som er forbryteren, offeret eller hvem som deltar i håndteringen av utbyttet, det er ingen begrensninger i loven.

c) Oppsummering

Selv om det er motstridende oppfatninger på området, synes det som vi her har nok grunnlag til å si at kundens forretningsforbindelser absolutt er omfattet av rapporteringsplikten. Særlig da lovens ordlyd ikke skiller mellom hvem som er kunde og ikke. De hvitvaskingsansvarlige som hevdet dette ikke var deres ansvar, tar derfor feil.

5.2.4.2 Rapportering av små og store kunder

Avgjørelse om rapportering skal skje kan bero på en vurdering av den relasjon man har til den enkelte klient, følgelig kan integriteten til den hvitvaskingsansvarlige settes på prøve. Rapportering av store kunder kan være en utfordring da de ofte vil være svært betydningsfulle, mens rapportering av små kunder kan være vanskelig som følge av en tett relasjon. Disse utfordringene impliserer at hvitvaskingsansvarlig bør være en person som sitter sentralt, er objektiv og som ikke lar seg påvirke.

a) De hvitvaskingsansvarlige

En av ti hvitvaskingsansvarlige hevdet at typen klient vil ha betydning for avgjørelsen om rapportering. Dette ble begrunnet med at mindre kunder var enklere å rapportere, da store kunder gjerne var bemidlet og har ressurser til å slå hardt tilbake både på rapporteringen og den som har rapportert. Fem av ti hevdet det ikke var tilfelle hos dem, men at en slik tankegang muligens var tilstede i bransjen generelt. De resterende fire mente derimot slik tankegang overhode ikke

¹⁷³ Rui 2012, 341. Som henviser videre til Chanana i Høgberg/Stridbeck 2008, 97.

¹⁷⁴ Se vedlegg 5: Intervju med Svein Arild Damslara i Økokrim (EFE). Mai 2013.

var tilstede, verken hos dem selv eller i bransjen generelt. De uttalte at dersom en berettiget mistanke var til stede vil man, uavhengig av klient, være tjent med å rapportere.

Det ble videre hevdet at grundigere undersøkelser kan forekomme hos større kunder. Dette var ikke nødvendigvis for å beskytte kunden, men for ikke å urettmessig angi noen, samt forhindre rapportering av en stor og betydningsfull kunde. Noen la vekt på at kunder av stor størrelse ofte kan avklare visse forhold internt, slik at rapportering kan unngås. I slike tilfeller må imidlertid revisor informere kunden om forholdet. Dersom forhold ikke ordnes opp internt og revisor likevel skal rapportere, må det avklares om den informasjonen han har gitt kunden er i strid med hvvl. § 21. Endelig ble det påpekt at rapportering av en stor kunde, ikke nødvendigvis betyr at man mister kunden.

b) Oppsummering

Gjennom dette erfarte vi at det er fordelaktig om den hvitvaskingsansvarlige er uavhengig, objektiv og uten sterke relasjoner til den aktuelle saken. Det vil være særlig hensiktsmessig om den hvitvaskingsansvarlige ikke har egen kundeportefølje, men andre interne oppgaver i selskapet. Fire av ti hvitvaskingsansvarlige hadde en slik løsning. Vi ser det hensiktsmessig å presisere at blant disse fire er både store og mellomstore revisjonsselskaper representert.

Ovennevnte organisering vil ikke være praktisk mulig å gjennomføre for de fleste revisjonsselskaper, følgelig kan disse få en utfordring. Hos et av intervjuobjektene ble det engasjert en annen intern person til å bistå med kritiske vurderinger når den hvitvaskingsansvarlige selv hadde en tett relasjon til kunden. Dette oppfattet vi som en svært god løsning, og vil sådan være en aktuell løsning for andre revisjonsselskaper i samme situasjon.

5.2.5 Omgåelse av rapporteringsplikten

Avgjørelse om rapportering til Økokrim skal gjennomføres kan være vanskelig. Det er klart at revisor ikke ønsker å bli ansett som en ”angiver”, heller ikke at kunden urettmessig rapporteres. For et mindre revisjonsselskap kan

undersøkelses- og rapporteringsplikten medføre en økonomisk byrde, da gjennomføring av undersøkelser er ressurskrevende. Basert på dette kan en hvitvaskingsansvarlig søke etter andre, enklere og mulig ulovlige utveier. Vi ønsker å belyse noen eksempler på mulige utveier vi har erfart gjennom intervjuene.

5.2.5.1 Oppsigelse av kunden

a) De hvitvaskingsansvarlige

Ni av ti utelukker oppsigelse av kunden fremfor rapportering som et alternativ. Flere bemerker at oppsigelse kan komme i tillegg til rapportering. Majoriteten mener imidlertid en slik løsning kan være et alternativ i bransjen for øvrig. Et av intervjuobjektene fortalte at det både eksisterte som alternativ, og var benyttet som alternativ. Begrunnelsen var at revisor har rett til å trekke seg fra et oppdrag, følgelig ville det være en bedre løsning enn å involvere seg i for mye ”problemer”.

Revisor har rett til å trekke seg fra revisjonsoppdrag etter regelen i revl. § 7-1 annet ledd. Ved slik fratreden plikter revisor å informere kunden om fratreden i nummerert brev, melde fra til Foretaksregisteret, sende begrunnelse til Finanstilsynet, samt svare på henvendelser fra en eventuell ny revisor. Dersom fratreden skyldes et rapporteringsforhold revisor ikke har rapportert, må det innebære en uærlig begrunnelse for fratreden, noe som klart er i strid med revisorlovens bestemmelser, se revl. § 9-3. Videre er det klart at hvitvaskingsreglene har en *lex specialis* virkning over revisorloven, følgelig må reglene overholdes. Flere av intervjuobjektene påpekte nettopp dette, og mente slik uærlig begrunnelse vil være ukollegialt mot en eventuell ny revisor kunden engasjerer.

Dersom fratredende revisor informerer ny revisor om at fratreden skyldes et rapporteringspliktig forhold i selskapet, vil ny revisor bli rapporteringspliktig i det han får vite om forholdet. Hvis ny revisor melder fra om forholdet, og informerer om at fratredende revisor kjente til forholdet uten å ha rapportert, kan dette få konsekvenser for fratredende revisor. Dersom ny revisor velger å ikke rapportere forholdet til Økokrim, vil begge opptre i strid med rapporteringsplikten. Hvis

ingen ny revisor aksepterer den aktuelle kunden, vil det medføre manglende revisor for kunden, følelig vil han bli avskåret fra å drive virksomheten videre. Dette i seg selv kan umulig anses som en ”enkel utvei”, og enhver revisor som er informert om det eksisterende forholdet, vil opptre i strid med hvitvaskingsreglene.

b) Finanstilsynet

Finanstilsynet vil ikke se bort ifra at det finnes revisorer som kan si opp kunden fremfor å rapportere. I en situasjon der det blir ubehagelig og man sier opp kunden fremfor å drive mer, vil det være en menneskelig måte å unngå konflikt på. De presiserte at man ikke har en ubetinget rett til å si fra seg oppdraget, slik vi beskrev ovenfor. Det kan imidlertid være slik at man bruker vikarierende, uærlige, grunner for å frasi seg oppdraget, for eksempel kapasitetshensyn.¹⁷⁵

5.2.5.2 Rasjonalisering

a) De hvitvaskingsansvarlige

En annen mulig utvei for å unngå rapportering kan være å rasjonalisere en avgjørelse med hensyn til kundeforhold, tap av renommé og erstatningsansvar. Flertallet av de hvitvaskingsansvarlige hevdet de ikke foretar slike rasjonaliseringer. Dette ble begrunnet med deres profesjonalitet og integritet, samt at både erstatningsansvar og tap av renommé også kan oppstå i tilfeller der man ikke rapporterer. Videre ble det lagt vekt på at dersom kunden drev med ulovlige forhold, var han uansett ikke ønsket som kunde. Halvparten av intervjuobjektene utelukket derimot ikke at slik rasjonalisering kan være tilfelle ellers i bransjen. Én av intervjuobjektene hevdet imidlertid en denne typen rasjonalisering var tilstede i sitt selskap. Vedkommende la vekt på relasjonen til kunden og at dette var mennesker man var blitt kjent med.

b) Økokrim

Damslora i Økokrim hevder ”angiver-momentet” spiller en rolle for revisors avgjørelse om rapportering. Særlig for små selskaper på lokale steder. Han legger også vekt på at erstatningsansvaret kan gå begge veier.

¹⁷⁵ Se vedlegg 6: Intervju med Elle Cecilie og Tore Johan i Finanstilsynet. Mai 2013.

c) Finanstilsynet

Pettersen-Haag i Finanstilsynet legger vekt på at dette må gjelde for alle rapporteringspliktige som har personlige relasjoner til kundene sine. I likhet med Damslora tror hun ”angiver-momentet” er det som er mest ubehagelig for en revisor. Det er klart det kan være utfordrende for en revisor å angi en kunde han har et tett forhold til, følgelig ønsker ikke revisor at kunden skal finne ut at det han som har rapportert.

d) Revisorforeningen

DnR opplever en tilbakeholdenhet som følge av tilliten til klientforholdet, og legger ikke skjul på at slik rasjonalisering kan være tilstede i bransjen for øvrig. DnR uttrykker forståelse for at det ikke alltid vil være ønskelig for revisor å rapportere kunden sin. Knudsen mener likevel revisorene har et profesjonelt og uavhengig klientforhold til kundene sine.

e) Oppsummering

På bakgrunn av dette kan det synes som de hvitvaskingsansvarlige har integriteten i behold og ikke foretar slik rasjonalisering. Det er likevel ingenting i veien for at revisor kan frykte for kundeforholdet og det å angi en kunde, samt selskapets renommé, men det synes likevel ikke nok til å omgå rapporteringsplikten.

*5.2.5.3 Kundens reaksjon**a) De hvitvaskingsansvarlige*

På spørsmål om den hvitvaskingsansvarlige var redd for at kunden kan ”slå tilbake” som følge av en rapportering, svarte ni av ti at de ikke var redde for dette. Flere uttalte at det var en problemstilling de aldri hadde tenkt på. Det ble nevnt at det kunne ansees litt naivt å ikke være redd for det, men dersom man gjorde alt riktig ville det ikke være noe problem. En av ti hevdet at det finnes mange eksempler der kunden har funnet ut hvem som har rapportert, og at det derfor eksisterte en frykt for dette.

b) Oppsummering

Etter vår oppfatning eksisterer det ikke en frykt, blant de hvitvaskingsansvarlige, for at kundene skal hevne rapporteringen.

5.2.6 Informasjon som ikke kommer frem

a) De hvitvaskingsansvarlige

Vi bevitnet en bekymring fra de hvitvaskingsansvarlige om at ikke all informasjon kom frem til dem. Typisk at en oppdragsansvarlig selv utfører undersøkelser og avkrefter, eller at han bevisst unnlater å videreformidle informasjonen til hvitvaskingsansvarlig. Flere av intervjuobjektene hevdet den ”eldste generasjon” revisorer har en tettere relasjon til kundene sine. Det blir her et tilfelle av større forhold til kunden, og tilsvarende mindre til loven. Det ble derfor antydning at disse var blant de som kunne unnlate å gi informasjon videre til sin hvitvaskingsansvarlig. En hvitvaskingsansvarlig innrømmet at han følger litt ekstra med på en av medarbeiderne sine som tilhører denne generasjonen. Ut fra dette kan vi anta at det oppdages mer i revisjonsselskapene enn hva som dokumenteres.

b) Økokrim og Finanstilsynet

Økokrim er også av den oppfatning at en del saker blir stoppet på veien. Årsaker til dette kan være at det blir stoppet av kultur, betydningsfulle kunder eller en alt for tett relasjon mellom ledelsen i revisjonsselskapet og den aktuelle kunden, typisk på lokale steder.¹⁷⁶ Finanstilsynet hevdet årsaker til dette er avhengig av organiseringen og tyngden til den hvitvaskingsansvarlige. Dersom den hvitvaskingsansvarlige er godt synlig i organisasjonen vil det være naturlig og benytte han som en sparringspartner. Finanstilsynet uttalte at dersom den hvitvaskingsansvarlige fryktet at informasjon ikke kom frem, hadde han en jobb å gjøre.¹⁷⁷

c) Oppsummering

Det er klart at de hvitvaskingsansvarlige uttrykker bekymring for at ikke all informasjon kommer frem til dem. Dette samsvarer med tankegangen om at revisorene avdekker mer enn hva som mulig kommer frem av dokumentasjonen. I slike tilfeller bør den hvitvaskingsansvarlige jobbe mer med bevisstgjøringen og synligheten av sin egen stilling internt i selskapet. Dersom den

¹⁷⁶ Se Vedlegg 5: Intervju med Svein Arild Damslora i Økokrim (EFE). Mai 2013.

¹⁷⁷ Se Vedlegg 6: Intervju med Ellen Cecilie og Tore Johan i Finanstilsynet. Mai 2013.

hvitvaskingsansvarlige fremstår som en mulig sparringspartner for mistenkelige forhold vil terskelen for å melde fra om forhold bli lavere.

5.2.7 Hvitvaskingsansvarlig tar ikke forholdene videre

Underveis i arbeidet med oppgaven kom vi over et nytt spørsmål: hvilke alternativer har en oppdragsansvarlig hvis den hvitvaskingsansvarlige ikke vil gå videre med et mistenkelig forhold? Det er klart at en oppdragsansvarlig selv kan foreta nærmere undersøkelser hos den aktuelle kunden, spørsmålet oppstår når han mener at rapportering er det eneste riktige og hvitvaskingsansvarlig bestrider. Det følger av loven at rapportering skal skje gjennom Altinn i form av en MT-rapport, og tilgangen til Altinn er det kun den hvitvaskingsansvarlige som har, jf. hvvl. § 18 og forskriftens § 13. Følgelig er den oppdragsansvarlige avskåret fra å sende en elektronisk rapport til Økokrim gjennom Altinn.

a) Økokrim

Økokrim uttalte at det er to sider til et slikt tilfelle.¹⁷⁸ På den ene siden er Økokrim en etterretningsenhet og kan ta i mot alt fra alle. Dersom en hvitvaskingsansvarlig ikke ønsker å ta saken videre, må den enkelte vurdere om han allikevel skal videreformidle informasjonen til Økokrim gjennom andre kanaler enn Altinn. På den andre siden går dette på de interne rutineene i revisjonsselskapet. Det må vurderes hvilken diskusjon som skal tas internt for å gjennomføre dette. Det å sende, eventuelt ikke sende, en sak til Økokrim kan medføre ansvar både for selskapet og den enkelte saksbehandler. Kanskje vil det være hensiktsmessig å føre diskusjonen forbi den hvitvaskingsansvarlige og til ledelsen før øvrig, eventuelt til fagforeningen.

Ovenfor¹⁷⁹ omtalte vi Kallesten Revisjon & Regnskap som var revisor for North Sea Oiltech. I november 2011 ble North Sea Oiltech dømt for grov korrupsjon. Saken er aktuell for oss da revisor varslet både oppdragsansvarlig og hvitvaskingsansvarlig om mistenkelige forhold. Forholdene ble ikke tatt videre, og hvitvaskingsansvarlig har ingen god forklaring på hvorfor.

¹⁷⁸ Se vedlegg 5: Intervju med Svein Arild Damslorå i Økokrim (EFE). Mai 2013.

¹⁷⁹ Se pkt. 4.6.2.

b) Oppsummering

Dersom den hvitvaskingsansvarlige holder tilbake informasjon, når en medarbeider selv mener det er riktig å rapportere, kan det være aktuelt for medarbeideren å gå forbi den hvitvaskingsansvarlige til ledelsen, og ikke nødvendigvis direkte til Økokrim.

5.2.8 Avsluttende*5.2.8.1 Bransjens etterlevelse av hvitvaskingsreglene**a) De hvitvaskingsansvarlige*

Halvparten av selskapene mener revisjonsbransjen etterlever hvitvaskingsreglene på en tilfredsstillende måte. Likevel mener de bransjen fortsatt må ha fokus på hvitvasking og sikre bevisstgjøringen rundt emnet. En av dem mener at selv om revisor kommer ”sist inn” kan han ikke bare lene seg tilbake å tenke: ”dersom ingen før han har funnet noe, kommer heller ikke han til å finne noe”. Det kommer også frem et argument, for at revisorene etterlever reglene på en tilfredsstillende måte, at de meldingene som kommer fra revisorene ofte er reelle og godt dokumenterte. Tre av ti selskaper mener bransjen gjør så godt den kan, mens myndighetene kanskje forventer mer. De mener revisorene sender inn for få meldinger og bransjen som helhet har for snever erfaring. Det er lett for revisor å ha for mye fokus på skatte- og avgifts perspektivet og ikke andre nærliggende ting. Det er derfor bare to selskaper som mener bransjen ikke etterlever hvitvaskingsreglene på en tilfredsstillende måte. Argumentene deres handler om at revisor har mye å hente når det gjelder profesjonelt skjønn og balansen mellom å drive butikk og de formelle kravene. De mener også den ”eldre revisjonsgenerasjonen” har andre holdninger til reglene og ikke ser på dette som ”deres sak”. Til sist mener de også det lave antallet meldinger kan skyldes at revisor ikke ønsker å rapportere før han er helt sikker.

b) Økokrim

Damslora er usikker på hvordan bransjen totalt sett etterlever hvitvaskingsreglene. Han peker på nedgangen i antall rapporteringer siden 2009, men tror neppe det

skyldes færre straffbare forhold i dag sammenlignet med for fire år siden. Han tror enten revisorene har bedret kundekontrollen eller så mangler forståelsen.

c) Finanstilsynet

Finanstilsynet mener det er store forskjeller i bransjen siden det er så stort spekter mellom revisjonsfirmaene. Det er absolutt rom for forbedringer, både hos store og små selskaper. De har derimot inntrykk av at bransjen stadig blir bedre.

Revisorene er ikke den eneste rapporteringspliktige gruppen som kunne ha rapportert mer enn de gjør.

d) Revisorforeningen

Knudsen i DnR mener revisjonsbransjen etterlever hvitvaskingsreglene på en tilfredsstillende måte, selv om de sikkert har litt å gå på.

e) Oppsummering

Selv om intervjuobjektene i Økokrim og Finanstilsynet er usikre på revisjonsbransjens etterlevelse av regelverket, mener DnR og nesten alle hvitvaskingsansvarlige at bransjen generelt etterlever eller gjør så godt de kan for å etterleve hvitvaskingsreglene. Vi kan derfor trekke den slutningen at revisorene alt i alt er fornøyd med sin oppfyllelse av kravene etter hvitvaskingsloven. Likevel mener åtte av ti hvitvaskingsansvarlige revisjonsbransjen definitivt rapporterer for lite sett i forhold til forventningene. De to som synes bransjen ikke rapporterer nok, mener antall meldinger fra revisorer skyldes at mye er oppdaget og avklart før revisor kommer inn i bildet.

Del 6: Konklusjon

Med dette kapittelet ønsker vi å presentere våre hovedfunn som svarer til problemstillingen. Avslutningsvis vil vi presentere begrensninger i oppgaven samt forslag til videre studier.

Formålet med oppgaven har vært å undersøke hvordan revisjonsbransjen oppfatter og praktiserer rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven. Undersøkelsene er avgrenset til å omfatte Norges ti største revisjonsselskaper.

6.1 Hovedfunn

6.1.1 Oppfatningen

Gjennom arbeidet med oppgaven har vi erfart at revisorene oppfatter regelområdet som betydningsfullt og viktig for samfunnet. Det er likevel klart at området er diffust og lite intuitivt. Det eksisterer stor forvirring og uklarhet knyttet til reglene. Ikke alle revisorer besitter den juridiske forståelsen som kreves for å gjennomføre en tilfredsstillende tolkning av regelverket. Vi opplever at flere praktiserer reglene feil som følge av mistolkning.

Regelverket inneholder ingen definisjon av begrepet hvitvasking. Dette kan være positivt da det stadig vil være nye og mer kreative måter å hvitvaske penger på. En uttømmende liste over hva som er hvitvasking vil derfor kunne føre til omgåelse av reglene. Likevel er mangelen på en slik definisjon forvirrende. Mange trekker frem at loven dekker mer enn det man intuitivt forstår av lovens ordlyd, og navnet på loven spesielt. Dette tyder på at noen hvitvaskingsansvarlige ikke har forstått hvor mye begrepet *hvitvasking* egentlig dekker.

Det kan virke som lovgiver bevisst har gitt bestemmelsene en vid ramme, for på den måten å få inn flere rapporteringer. Videre har Økokrim bestemt at visse forhold som ut fra lovteksten egentlig ikke skal rapporteres, likevel skal rapporteres. Tanken til både lovgiver og Økokrim er god da mange rapporteringer vil bidra til å bekjempe økonomisk kriminalitet, men det viser seg å skape

forvirring blant de som skal utøve reglene. Det synes her å være snakk om et de lege ferenda spørsmål, noe som utgjør enda en utfordring til lovtolkningen. Vi mener myndighetene må gripe inn og bidra til mer bevisstgjøring og klargjøring av regelområdet, og det er her svært langt igjen.

Når Økokrim på denne måten bestemmer hva som skal rapporteres, uten at det nødvendigvis kan leses direkte ut av lovteksten, oppstår spørsmål rundt taushetsplikten. Revisor har taushetsplikt etter bestemmelsene i revisorloven, men hvitvaskingslovens § 20 gir imidlertid unntak fra disse. Når rapporteringsforholdet egentlig ikke er omfattet av hvitvaskingsloven, men Økokrim likevel sier det skal rapporteres, er revisor da beskyttet av hvvl. § 20? Vi antar at revisor vil ha en sikkerhet i revl. § 6-1 fjerde ledd som hjemler at revisor kan underrette politiet i spesielle tilfeller. Dette er likevel særlig betenkelig og synes lite gjennomtenkt fra Økokrim sin side. Mangelen på avklaring er derfor langt mer alvorlig enn hva Økokrim synes å forstå.

6.1.2 Praktiseringen

Studiet har vist oss at de formelle kravene etter hvitvaskingsloven praktiseres på en tilfredsstillende måte blant selskapene.

Det er mer usikkerhet knyttet til praktiseringen av undersøkelses- og rapporteringsplikten. Vi opplever mange tvilstilfeller og ulik praktisering av pliktene. Eksempelvis den delte oppfatningen om rapportering av kundens forretningsforbindelser er omfattet av loven eller ikke. Meningsdivergens eksisterer også i tilfeller der det oppdages fakturering med merverdiavgift uten at vedkommende er registrert i Merverdiavgiftsregisteret. Vi har imidlertid stadfestet at førstnevnte tilfelle klart er omfattet av loven og dens ordlyd. Sistnevnte omfattes ikke direkte av lovteksten, men skal likevel rapporteres basert på Økokrims uttalelser.

Gjennom oppgaven har vi i tillegg tatt opp temaet ”omgåelse” hvor vi undersøkte om revisorene lovlig eller ulovlig forsøker å omgå reglene. Vi kan her konkludere med at revisorene generelt ikke bevisst forsøker å omgå reglene og at den ulike praktiseringen skyldes mangel på forståelse hos enkelte. Vi skal likevel ikke legge

skjul på at flere hvitvaskingsansvarlige hevder slik omgåelse kan eksistere i revisjonsbransjen for øvrig. Om dette faktisk er tilfelle eller om det tyder på liten tiltro i bransjen har vi ikke grunnlag for å uttale oss om.

Vi har videre erfart at det er fordelaktig når den hvitvaskingsansvarlig er uavhengig, objektiv og uten tette kunderelasjoner. Det er særlig hensiktsmessig om den hvitvaskingsansvarlige ikke har egen kundeportefølje. Eventuelt at det blir engasjert en annen intern person til å bistå når den hvitvaskingsansvarlige har tett relasjon til kunden. En hvitvaskingsansvarlig uten, eller med en liten kundeportefølje, vil være mindre økonomisk skadelig enn en skandale som kan følge av manglende rapportering. Det er også viktig at den hvitvaskingsansvarlige har tilstrekkelig gjennomslagskraft og interesse for oppgaven. Vi opplevde at enkelte hvitvaskingsansvarlige var redd for at ikke all informasjon ble formidlet til rett person. Hvitvaskingsansvarlig bør derfor ha en svært synlig rolle i selskapet og bidra til å styrke integriteten, for på den måten unngå at informasjonen stopper på veien.

Revisjonsselskapene bør etter vår mening gå mye lenger i å gi intern opplæring. Våre undersøkelser viste at ingen av selskapene har utarbeidet tilfredsstillende "red-flag lists" for de ansatte. Vi synes derimot en slik liste vil være særlig hensiktsmessig til opplæringsøyemed. Når tilstrekkelig bevisstgjøring er oppnådd vil nødvendigheten av en slik liste falle, da man vil ha en klar forståelse av hva som er rapporteringspliktig eller ikke. Myndighetene må, på en bedre måte, formidle viktigheten av opplæring. Vi ønsker å hedre det revisjonsselskapet som avholder et internkurs i hvitvaskingsreglene med avsluttende elektronisk eksamen, og håper andre selskaper følger etter.

Når rapporteringen til Økokrim endelig skal skje, skjer dette elektronisk via Altinn. Her skal den hvitvaskingsansvarlige fylle ut et standardformular som ikke er særlig egnet for en revisor. Skjemaet er i alt for stor grad tilpasset finansinstitusjoners rapportering av transaksjoner. Vi vet at skjemaet MT-0002 nettopp erstattet MT-0001, uten at det synes å ha gjort det mer brukervennlig for revisorene. Økokrim må utforme egne skjemaer spesielt utviklet for revisorer, advokater og regnskapsførere.

6.1.3 Myndighetenes ansvar

På bakgrunn av dette mener vi myndighetene har et særskilt ansvar til å bidra til bevisstgjøring av regelverket. Myndighetene bør jobbe mot en ensartet forståelse av reglene. Det bør eventuelt tydelig presiseres at enkelte forhold er omfattet av regelverket selv om det ikke naturlig fremgår av lovens ordlyd. På den måten får revisor forståelse for hvorfor lovens grenser synes å bli strukket langt.

Dersom det er tilfelle at hvitvaskingsloven ikke virker slik lovgiver har ment, blir spørsmålet hva som skal til for å få en effektiv regulering. Hvis lovgiver eller myndighetene ikke bidrar til mer klarhet i regelverket, kan det være hensiktsmessig om Revisorforeningen utarbeider en veiledning for hvordan revisor skal forstå hvitvaskingsreglene. Revisor har en særlig rolle, og det kan argumenteres for at denne bør tas mer hensyn til.

6.2 Begrensninger ved oppgaven

Vi har vurdert det som hensiktsmessig å påpeke noen begrensninger ved vår oppgave. Analysen er noe skjevfordelt da vi ikke har dekket hele revisjonsbransjen, men konsentrert oss om de ti største revisjonsselskapene.

Siden vi har hatt individuelle intervjuer med hvert av revisjonsselskapene har vi vært nødt til å være kritiske til informasjonen vi har fått. Selv om den hvitvaskingsansvarlige ble garantert anonymisering, er det fortsatt knyttet usikkerhet til troverdigheten i svarene.

En siste begrensning er vår kunnskap om regelområdet og revisjonsbransjen. Regelverket er komplisert og vi har basert oss på den kunnskapen vi har tilegnet oss gjennom arbeidet med oppgaven.

6.3 Forslag til videre forskning

Med utgangspunkt i denne oppgaven, hvor formålet var å belyse revisors oppfatning og praktisering av hvitvaskingsregelverket, vil det være interessant å se nærmere på hvorfor revisorer ikke rapporterer mer enn det de gjør. Eventuelt om revisorene rapporterer tilstrekkelig. Det kan undersøkes om revisorene

egentlig oppdager mer, men at de er gode til å avkrefte mistankene. På denne måten blir det få men gode innrapporteringer.

Det bør videre vurderes om en revisjon av hvitvaskingsregelverket ville vært hensiktsmessig. Vil vi få flere innrapporteringer dersom reglene ble tilpasset den enkelte rapporteringspliktiges gruppe, og på den måten mer forståelig?

Endelig vil en studie av vår type være interessant ved å anvende hele bransjen. Som nevnt tidligere er vår studie noe skjevfordelt som følge av at vi kun har basert oss på de ti største revisjonsselskapene i Norge. Det vil derfor være særlig interessant og få en fremstilling av hvordan forholdene er i hele bransjen, og spesielt blant små revisjonsselskaper på mindre steder.

For uten studier ser vi det kan være hensiktsmessig med mer utdypning av regelverket. Følgelig kan det argumenteres for at det bør utformes en veiledning til revisorene, og de rapporteringspliktige for øvrig.

LITTERATURLISTE

Baselkomiteen. 1988. *Prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money laundering (Baselerklæringen)*. Tilgjengelig fra URL:

< <http://www.bis.org/publ/bcbasc137.pdf> >

(Sist besøkt 13. august 2013).

Dalland, Olav. 2012. *Metode og oppgaveskriving*. 5. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Den norske Revisorforening. 2004. *Informasjon om hvitvaskingsregelverket*. 2004-240.

Den norske Revisorforening. 2013. *Revisors Håndbok*. Oslo: Den norske Revisorforening.

Eide, Finn. 2004. "Mangler klare definisjoner". *Tidsskrift for Regnskap og Revisjon*, 2004 (2).

Enheten for finansiell etterretning. 2011. *Årsrapport 2011*. Økokrim.

Enheten for finansiell etterretning. 2009. *Årsrapport 2009*. Økokrim.

Enheten for finansiell etterretning. 2008. *Årsrapport 2008*. Økokrim.

Enheten for finansiell etterretning. 2007. *Årsrapport 2007*. Økokrim.

Enheten for finansiell etterretning. 2006. *Årsrapport 2006*. Økokrim.

Enheten for finansiell etterretning. 2005. *Årsrapport 2005*. Økokrim.

Enheten for finansiell etterretning. 2004. *Årsrapport 2004*. Økokrim.

European Union. 2005. *Directive 2005/60/EC Of the European Parliament and the Council of 26 October 2005 on the prevention of the misuse of the financial*

system for the purpose of money laundering and terrorist financing (Det tredje hvitvaskingsdirektiv). Tilgjengelig på URL:

< [\[lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_309/l_30920051125en00150036.pdf\]\(http://lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_309/l_30920051125en00150036.pdf\)>](http://eur-</p></div><div data-bbox=)

(Sist besøkt 13. august 2013).

European Union. 2001. *Directive 2001/97/EC of the European Parliament and the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC in prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering (Det andre hvitvaskingsdirektiv)*. Tilgjengelig på URL:

<[\[lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=32001L0097&lg=EN\]\(http://lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=32001L0097&lg=EN\)>](http://eur-</p></div><div data-bbox=)

(Sist besøkt 13. august 2013).

European Union. 1991. *Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering (Det første hvitvaskingsdirektiv)*. Tilgjengelig på URL:

<[\[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0308:EN:HTML\]\(http://lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0308:EN:HTML\)>](http://eur-</p></div><div data-bbox=)

(Sist besøkt 13. august 2013).

FATF. 2012. *The FATF Recommendations*. Tilgjengelig på URL:

<[\[gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf\]\(http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf\)>](http://www.fatf-</p></div><div data-bbox=)

(Sist besøkt 13. august 2013).

Finansdepartementet. 2004. *Forslag om å innføre rapporteringsplikt for revisor ved mistanke om straffbare forhold*. Høringsfrist 17. September 2004.

Tilgjengelig på URL:

<<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/hoeringer/hoeringsdok/2004/horing-forslag-om-a-innfore-rapportering/3.html?id=96598>>

(Sist besøkt 13. august 2013).

Finanstilsynet. 2012. Brev til Ernst & Young: *Finanstilsynets merknader etter selskapstilsyn*. 14.12.2012. Tilgjengelig på URL:

<<http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Brev/2013/Finanstilsynets-merknader-etter-selskapstilsyn/>>

(Sist besøkt 13. august 2013).

Finanstilsynet. 2012. *Statistikk fra dokumentbasert tilsyn for revisorer og revisjonsselskaper høsten 2011*. Tilgjengelig fra URL:

<http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Aktuelt/2012/3_kvartal/Statistikk-fra-dokumentbasert-tilsyn-for-revisorer-og-revisjonsselskaper-hosten-2011/>

(Sist besøkt 13. august 2013).

Finanstilsynet. 2011. Brev til BDO: *Finanstilsynets merknader etter selskapstilsyn*. 04.01.2011. Tilgjengelig på URL:

<<http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Brev/2011/Finanstilsynets-merknader-etter-selskapstilsyn3/>>

(Sist besøkt 13. august 2013).

Finanstilsynet. 2010. Brev til KPMG: *Merknader etter stedlig revisortilsyn*. 17.02.2010. Tilgjengelig på URL:

<<http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Brev/2010/Merknader-etter-stedlig-revisortilsyn/>>

(Sist besøkt 13. august 2013).

Finanstilsynet. 2010. Brev til Nitschke: *Finanstilsynets merknader etter selskapstilsyn*. 16.12.2010. Tilgjengelig på URL:

<<http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Brev/2011/Finanstilsynets-merknader-etter-selskapstilsyn1/>>

(Sist besøkt 13. august 2013).

Ghuri Pervez N og Kjell Grønhaug. 2010. *Research methods in business studies*. Harlow: Financial Times Prentice Hall.

Gulating Lagmannsrett. 02.11.2012.

Gulating Lagmannsrett. 04.10.2012.

Gulating Lagmannsrett. 04.09.2012.

Gulden, Bror Petter. 2012. *Den eksterne revisor*. 8. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Høgberg, Alt Petter og Ulf Stridbeck (red.). 2008. *Hvitvasking*. Oslo: Universitetsforlaget.

Innst. O. nr. 42 (2008-2009) Instillinger fra finanskomiteen om lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsloven).

Johannesen, Asbjørn, Line Christoffersen og Per Arne Tufte. 2011. *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. 3. utg. Oslo: Abstrakt forlag.

Kredittilsynet. 2009. *Veiledning til ny lov og forskrift med tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering*. Nr. 8/2009 2009-06-23. Tilgjengelig på URL:
<http://www.finanstilsynet.no/Global/Venstremeny/Rundskriv_vedlegg/23062009_Rundskriv_8_2009_Endelig.pdf>
(Sist besøkt 13. august 2013).

Kredittilsynet. 2006. *Regelverket om tiltak mot hvitvasking av penger m.m. – veiledning til problemstillinger som har særlig betydning for revisorer og regnskapsførere*. Nr. 13/2006 2006-06-19. Tilgjengelig på URL:
<<http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Rundskriv/2006/Regelverket-om-tiltak-mot-hvitvasking-av-penger-mm---veiledning-til-problemstillinger-som-har-sarlig-betydning-for-revisorer-og-regnskapsforere/>>
(Sist besøkt 13. august 2013).

Kredittilsynet. 2004. *Revisors rolle og oppgaver, og tilsynet med at dette blir tilfredsstillende ivaretatt*. Foredrag av Anne Merete Bellamy, 8. Mars 2004. Tilgjengelig fra URL:

<<http://www.finanstilsynet.no/no/Revisjon/Informasjon/Artikler-og-foredrag/Revisors-rolle-og-oppgaver-og-tilsynet-med-at-dette-blir-tilfredsstillende-ivaretatt/>>

(Sist besøkt 13. august 2013).

Kredittilsynet. 2004. *Veiledning til ny lov og forskrift med tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger*. Nr. 9/2004 (Erstattet av nr 8/2009).

Tilgjengelig på URL:

<http://www.finanstilsynet.no/archive/stab_pdf/01/01/Hvitv054.pdf>

(Sist besøkt 13. august 2013).

Lag 2009:62 om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (Svensk hvitvaskingslov).

Larsson, Paul og Dan Magnusson. 2009. "Hvitvaskingsreguleringens kostnader". *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*.

Lov nr. nr. 398 af 15. april 2011 om bekendtgørelse of lov om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask of udbytte og finansiering af terrorisme (Dansk hvitvaskingslov).

Lov 2009-03-06-11. Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsloven – hvvl.).

Lov 2005-06-17-67. Lov om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven – sktbl.).

Lov 2003-06-20-41. Lov om hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv. (hvitvaskingsloven – hvvl.). (OPPHEVET).

Lov 1999-01-15-02. Lov om revisjon og revisorer (revisorloven – revl.).

Lov 1988-06-10-40. Lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner (finansieringsvirksomhetsloven – finansvl.).

Lov 1956-12-07-01. Lov om tilsynet med finansinstitusjoner mv.
(finanstilsynsloven – finanstill.).

Lov 1902-05-22-10. Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven – strl.).

Mailkorrespondanse med revisor Janne Gryte Malmin i FSS-revisjon, tidligere
Kallesten Revisjon. 24.06.2013.

Mailkorrespondanse med politiadvokat Lene Hammersland i Økokrim.
21.06.2013.

NOU 2007: 10 Om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering.

NOU 1997: 9 Om revisjon og revisorer.

Ot.Prp. nr. 3 (2008-2009) Om lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering
mv. (hvitvaskingsloven).

Ot.Prp. nr. 53 (2005-2006) Om lov om endringer i straffeloven 1902 og
utleveringsloven (gjennomføring av FN-konvensjonen mot korrupsjon).

Ot.Prp. nr. 72 (2002-2003) Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare
handlinger mv. (hvitvaskingsloven).

Ot.Prp. nr. 75 (1997-1998) Om lov om revisjon og revisorer (revisorloven).

Ot.Prp. nr. 53 (1992-1993) Om lov om endringer i straffeloven mv. (hvitvasking
av utbytte fra straffbare handlinger).

Rui, Jon Petter. 2012. *Hvitvasking: Fenomenet, regelverket, nye strategier*. Oslo:
Universitetsforlaget.

Ryder, Nicholas. 2012. *Money Laundering – an endless cycle? : a comparative
analysis of the anti-money laundering policies in the United States of America, the
United Kingdom, Australia and Canada*. London: Routledge.

Samtale med Henning Siebke. Mars 2013.

Siebke, Henning. 2009. "Ny hvitvaskingslov". *Tidsskrift for Regnskap og Revisjon*, 2009 (3).

Stavanger Tingrett. 01.11.2011 nr. 5303.

Telefonsamtale med Kenneth Kallesten og Herbjørg Vestvik i Kallesten Revisjon. 25.06.2013.

United Nations. 2013. *Proposal for a Directive of the European parliament and of the Council 2013/0025 (COD) on the prevention of the use of the financia lsystem of the purpose of money laundering and terror financing*. Tilgjengelig på URL: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52013PC0045:EN:NOT>> (Sist besøkt 13. august 2013).

United Nations. 2000. *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto (Plermokonvensjonen)*. Tilgjengelig fra URL: <<http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>> (Sist besøkt 13. august 2013).

United Nations. 1988. *United Nations Convention against Illicic in Narcotic Drugs and Psychotropic Sbstances (Wienkonvensjonen)*. Tilgjengelig fra URL: <http://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf> (Sist besøkt 13. august 2013).

www.FATF-GAFI.org

www.fss-revisjon.no

www.hvitvasking.no

www.proff.no

www.SSB.no

www.økokrim.no

Økokrim. 2012. *Årsrapport 2012*. Økokrim.

Økokrim. 2010. *Årsrapport 2010*. Økokrim.

Ånestad, Morten. 2011. "Revisor slo svindelalarm". *Dagens Næringsliv*
08.10.2011.

VEDLEGG

SPØRRESKJEMA

Formålet med spørreskjemaet er å bli bedre kjent med deg som intervjuobjekt. Vi vil også bruke det for å tilrettelegge spørsmålene til selve intervjuet. Vi kommer ikke til å publisere hva du som enkeltperson har svart, men lage noen oppsummerende tabeller dersom det fremkommer noen sammenhenger/ forskjeller av særlig interesse.

Vi minner om vår problemstilling slik at du kan ha denne som utgangspunkt for spørsmålene:

”Hvordan oppfattes og praktiseres rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven blant Norges ti største revisjonsselskaper?”

Generelle opplysninger:

1. Alder: _____
2. Erfaring som praktiserende revisor (sett kryss):

0-5 år	
6-15 år	
Over 15 år	

3. Hvor lenge har du vært hvitvaskingsansvarlig?
Svar: _____
4. Hvor mye tid (timer) bruker du på din rolle som hvitvaskingsansvarlig i løpet av et år i gjennomsnitt?
Svar _____
5. Har du det daglige og operative ansvaret for oppfølging og gjennomføring av hvitvaskingsrutinene i ditt selskap?
Ja _____ Nei, det har jeg delegert bort _____
6. Hvor mange ansatte har du under deg som skal rapportere til deg?
Svar: _____
7. Hvor mange kunder har dere?
Svar: _____

8. Er dere flere (en avdeling) som jobber med/mot hvitvasking?

Svar: _____

Omfanget av rapporteringsplikten:

9. Har du rapportert til Økokrim?

Ja _____ Nei _____

10. Hvis ja: Hvor mange ganger sånn omtrentlig?

Svar: _____

11. Er du noen ganger i tvil om du skal rapportere et forhold?

Ja _____ Nei _____

12. Hvis ja: hva er den hyppigste årsaken til at du ikke rapporterer?

Åpent svar:

13. Har det forekommet at du har vegret deg for å rapportere som følge av konsekvensene som kan oppstå? Eksempelvis:

Erstatningsansvar: Ja _____ Nei _____

Tap av renommé: Ja _____ Nei _____

Tap av kunder: Ja _____ Nei _____

Eventuell kommentar:

14. Synes du grensen for *når* rapporteringsplikten inntreffer etter hvitvaskingsloven er uklar?

Ja _____ Nei _____

15. Opplever du at andre i ditt selskap synes grensen for når rapporteringsplikten inntreffer er uklar?

Ja _____ Nei _____

Undersøkelsesplikten:

16. Har du noen gang vært i tvil om en mistanke er stor nok til å foreta nærmere undersøkelser?

Ja _____ Nei _____

17. Er det ofte en undersøkt mistanke avkrefte?

Ja _____ Nei _____

18. Hvor stor andel av undersøkelsene fører til rapportering?

Stor _____

Middels _____

Liten _____

Eventuell kommentar:

19. Har dere noen gang valgt å si opp kunden som et alternativ til rapportering?

Ja _____ Nei _____

Eksempler/typetilfeller:

20. Ville du rapportert til Økokrim etter hvitvaskingsloven om (det er anledning til å komme med kommentarer til svaret):

- Underslag: Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Atypisk bruk av bankremitter :
Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Salg til seg selv i utlandet:
Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Svart omsetning: Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Manglende innberetning av skattepliktige naturalytelser (for eksempel fri bil):
Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Bruk av utenlandske betalingskort:
Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Valutaveksling av store kontantbeløp:
Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Ukjente bankinnskudd:
Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Ulovlige lån: Ja _____ Nei _____ Usikker _____
Eventuell kommentar:

- Manglende skattetrekkkonto eller sikkerhetsstillelse for skattetrekk:
Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Overføring av større beløp til utlandet:
Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Privat betaling av virksomhetsgjeld:
Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Udokumenterte innlån:
Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Korrupsjon: Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Ikke avkreftet mistanke hos tredjepart:
Ja _____ Nei _____ Usikker _____

- Mistanke om terrorfinansiering
Ja _____ Nei _____

Interne kontrollrutiner:

21. Har dere sikret at de ansatte vet hva de skal gjøre internt i revisjonsselskapet ihht rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven?
Ja _____ Nei _____
22. Hvis ja: er det etablert en formell skriftlig prosedyre på dette?
Ja _____ Nei _____
23. Har dere en ”rød flagg”-liste over situasjoner dere mener skal rapporteres?
Ja _____ Nei _____

Avsluttende spørsmål:

24. I hvilken grad tror du brukerne (kunden, offentlige og private) av regnskapet forventer at revisor avdekker hvitvasking? (kryss av)

Ikke i det hele tatt _____

Liten grad _____

Noen grad _____

Stor grad _____

Forventer at revisor avdekker slike forhold _____

25. I hvor stor grad tror du det er mulig for revisor å forebygge hvitvasking gjennom revisjonen? (kryss av)

Ikke i det hele tatt _____

Liten grad _____

Noen grad _____

Stor grad _____

Forventer at revisor forebygger misligheter _____

SVAR SPØRRESKJEMA

Generelle opplysninger:

1. Kjønn:

	Antall	I prosent
Menn	7	70 %
Kvinner	3	30 %
Totalt	10	100 %

2. Alder:

	Antall	I prosent
Aldersgruppen 35-39 år	1	10 %
Aldersgruppen 40-45 år	4	40 %
Aldersgruppen 46-50 år	3	30 %
Aldersgruppen 51-60 år	2	20 %
Totalt	10	100 %

3. Erfaring som praktiserende revisor:

	Antall	I prosent
Fra 0-5 år	2	20 %
Fra 6-15 år	0	0 %
Over 15 år	8	80 %
Totalt	10	100 %

4. Hvor lenge har du vært hvitvaskingsansvarlig?

	Antall	I prosent
1 år	2	20 %
2 år	2	20 %
3 år	0	0 %
4 år	2	20 %
5 år	1	10 %
6 år	0	0 %
7 år	2	20 %
8 år	1	10 %
Totalt	10	100 %

5. Hvor mye tid (timer) brukes på rollen som hvitvaskingsansvarlig i løpet av et år i gjennomsnitt?

	Antall	I prosent
0-20 timer	4	40 %
21-50 timer	5	50 %
Over 50 timer	1	10 %
Totalt	10	100 %

6. Har du det daglige og operative ansvaret for oppfølging og gjennomføring av hvitvaskingsrutinene i ditt selskap?

	Antall	I prosent
Ja	8	80 %
Nei	2	20 %
Totalt	10	100 %

7. Hvor mange ansatte har du under deg som skal rapportere til deg?

	Antall	I prosent
0-30 ansatte	3	30 %
31-60 ansatte	1	10 %
61- 100 ansatte	1	10 %
101-1000 ansatte	0	0 %
Over 1000 ansatte	5	50 %
Totalt	10	100 %

8. Hvor mange kunder har dere?

	Antall	I prosent
<1000 kunder	1	10 %
1000-3000 kunder	4	40 %
3000 -10000 kunder	0	0 %
>10000 kunder	5	50 %
Totalt	10	100 %

9. Er dere flere (for eksempel en avdeling) som jobber med/mot hvitvasking?

	Antall	I prosent
Ja	4	40 %
Nei	6	60 %
Totalt	10	100 %

Omfanget av rapporteringsplikten:

10. Har du rapportert til Økokrim?

	Antall	I prosent
Ja	5	50 %
Nei	5	50 %
Totalt	10	100 %

11. Hvis ja: Hvor mange ganger sånn omtrentlig?

	Antall	I prosent
<1 ganger	5	50 %
1-10 ganger	3	30 %
11-50 ganger	1	10 %
50-90 ganger	0	0 %
>90 ganger	1	10 %
Totalt	10	100 %

12. Er du noen ganger i tvil om du skal rapportere et forhold?

	Antall	I prosent
Ja	4	40 %
Nei	3	30 %
Totalt	7	70 %

Kun 70% av intervjuobjektene svarte på dette spørsmålet.

13. Hvis ja: hva er den hyppigste årsaken til at du ikke rapporterer?

Åpent svar:

Svarene vi fikk her gikk på at det var skjønnsmessige vurderinger og vanskelig å avgjøre hvorvidt lovens vilkår var oppfylt.

14. Har det forekommet at du har vegret deg for å rapportere som følge av konsekvensene som kan oppstå? For eksempel erstatningsansvar, tap av renommé eller tap av kunder?

	Ja	Nei	Totalt	I prosent
Erstatningsansvar	1	9	10	10 %
Tap av renommé	1	9	10	10 %
Tap av kunder	0	10	10	0 %

15. Synes du grensen for når rapporteringsplikten inntreffer etter hvitvaskingsloven er uklar?

	Antall	I prosent
Ja	9	90 %
Nei	1	10 %
Totalt	10	100 %

16. Opplever du at andre i ditt selskap synes grensen for når rapporteringsplikten inntreffer er uklar?

	Antall	I prosent
Ja	10	100 %
Nei	0	0 %
Totalt	10	100 %

Undersøkelsesplikten:

17. Har du noen gang vært i tvil om en mistanke er stor nok til å foreta nærmere undersøkelser?

	Antall	I prosent
Ja	5	50 %
Nei	5	50 %
Totalt	10	100 %

18. Er det ofte en undersøkt mistanke avkreftes?

	Antall	I prosent
IA	4	40 %
Ja	2	20 %
Nei	4	40 %
Totalt	10	100 %

40% av intervjuobjektene hadde aldri foretatt undersøkelser.

19. Hvor stor andel av undersøkelsene fører til rapportering?

	Antall	I prosent
IA	4	40 %
Stor	4	40 %
Middels	0	0 %
Liten	2	20 %
Totalt	10	100 %

40% av intervjuobjektene hadde aldri foretatt undersøkelser.

20. Har dere noen gang valgt å si opp kunden som et alternativ til rapportering?

	Antall	I prosent
Ja	1	10 %
Nei	9	90 %
Totalt	10	100 %

Eksempler/typetilfeller:

21. Ville du rapportert til Økokrim etter hvitvaskingsloven om:

	Ja	Nei	Usikker	Totalt
Underslag	70 %	10 %	20 %	100 %
Atypisk bruk av bankremisser	70 %	30 %	0 %	100 %
Salg til seg selv i utlandet	40 %	20 %	40 %	100 %
Svart omsetning	80 %	0 %	20 %	100 %
Manglende innberetning av naturalytelser	10 %	60 %	30 %	100 %
Bruk av utenlandske betalingskort	10 %	60 %	30 %	100 %
Valutaveksling av store kontantbeløp	60 %	10 %	30 %	100 %
Ukjente bankinnskudd	70 %	20 %	10 %	100 %
Ulovlige lån	20 %	70 %	10 %	100 %
Manglende skattetrekkkonto	10 %	80 %	10 %	100 %
Overføring av større beløp til utlandet	30 %	20 %	50 %	100 %
Privat betaling av virksomhetsgjeld	30 %	30 %	40 %	100 %
Udokumenterte innlån	50 %	10 %	40 %	100 %
Korrupsjon	90 %	10 %	0 %	100 %
Ikke avkreftet mistanke hos tredjepart	70 %	20 %	10 %	100 %
Mistanke om terrorfinansiering	90 %	10 %	0 %	100 %

Interne kontrollrutiner:

22. Har dere sikret at de ansatte vet hva de skal gjøre internt i revisjonsselskapet ihht rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven?

	Antall	I prosent
Ja	10	100 %
Nei	0	0 %
Totalt	10	100 %

23. Hvis ja: er det etablert en formell skriftlig prosedyre på dette?

	Antall	I prosent
Ja	8	80 %
Nei	2	20 %
Totalt	10	100 %

En av intervjuobjektene var i ferd med å utarbeide skriftlige rutiner da vi var på besøk våren 2013.

24. Har dere en "rød flagg"-liste over situasjoner dere mener skal rapporteres?

	Antall	I prosent
Ja	4	40 %
Nei	6	60 %
Totalt	10	100 %

Avsluttende spørsmål:

25. I hvilken grad tror du brukerne (kunden, offentlige og private) av regnskapet forventer at revisor avdekker hvitvasking?

	Antall	I prosent
Ikke i det hele tatt	0	0 %
Liten grad	3	30 %
Noen grad	1	10 %
Stor grad	6	60 %
Totalt	10	100 %

26. I hvor stor grad tror du det er mulig for revisor å forebygge hvitvasking gjennom revisjonen?

	Antall	I prosent
Ikke i det hele tatt	1	10 %
Liten grad	4	40 %
Noen grad	3	30 %
Stor grad	2	20 %
Totalt	10	100 %

INTERVJUGUIDE

Introduksjon

- Presentasjon av oss.
- Presentasjon av vår oppgave.
Vi ønsker gjennom vår oppgave å se på revisorbransjens oppfatning og praktisering av rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven.
- Åpent intervju.
Vi ønsker mest mulig innspill for å få frem din oppfatning og erfaring rundt revisors rapporteringsplikt.
- Hvis det er slik at deltakeren ikke føler at han/hun har forutsetninger for å svare, er det full anledning til å gå videre til neste spørsmål.
- Informere om anonymitet.
Alle svar vil bli anonyme i oppgaven, da vi ønsker mest mulig ærlige svar.
- Be om tillatelse til å gjøre opptak.
Dersom det er i orden for deg ønsker vi å bruke diktafon slik at vi kan sikre oss mest mulig riktig gjengivelse av intervjuet.
- En noterer mens en styrer intervjuet.
- Varighet.
Vi har estimert at intervjuet vil vare ca en time, men det kan variere litt alt etter hvor omfattende svarene som mottas er.

Intervjuobjektet

- Deltakeren presenterer seg med navn, alder, utdanning og arbeidserfaring.

Innledende spørsmål

- Kan du fortelle litt om hvordan de preventive og avdekkende aktivitetene mot hvitvasking er organisert hos dere?
- Den tiden du bruker på rollen som hvitvaskingsansvarlig, hvordan fordeles den på aktiviteter?
- For uten din rolle som hvitvaskingsansvarlig, hva er dine viktigste arbeidsoppgaver ellers i selskapet?
- Hvor viktig er etterlevelse av hvitvaskingsreglene for deg og selskapet – på en skala fra 1 til 10 hvor 10 er svært viktig?

Hvitvasking i Norge

- Hva anser du som de vanligste metoder for hvitvasking av penger i Norge som en revisor kan oppdage?
- Opplever du at det er noen indikatorer på hvitvasking som opptrer hyppigere enn andre?

Hvitvaskingsloven

- Hva er din oppfatning av dagens hvitvaskingslov og regelområdet for øvrig?
- Hva konkret kunne du ønsket klargjort bedre i dagens regelverk?
- Hvor aktivt går du inn for å bedre selskapets bevissthetsnivå knyttet til viktigheten av hvitvaskingsreglene – på en skala fra 1 til 10 hvor 10 er svært aktivt?

- Kan du fortelle litt om deres interne kontroll- og kommunikasjonsrutiner? Hvordan er disse distribuert eller tilgjengeliggjort til medarbeiderne?
- Har dere opplæringsprogrammer for de ansatte? Føler du at ansatte blir satt godt inn i reglene og eventuelt tilfredsstillende oppfriskning?
- Dersom du hadde hatt tid og ressurser til det, er det noe du ville forbedret med deres rutiner for hvitvasking?
- Har dere rutiner rundt løpende oppfølging av kundekontroll? Hvem påser at informasjon om kunder er oppdatert, hvem sjekker opp, hvor ofte?

Undersøkelsesplikt

- Hvor mange undersøkelser etter hvvl. § 17, foretas hos dere per år?
- Hvor mange av disse undersøkelsene ender som rapporteringer til Økokrim prosentvis?
- Har en mistanke noen gang ført til oppsigelse av kunden, fremfor rapportering og tror du dette kan være et alternativ for noen i bransjen?
- Når mener du at undersøkelsesplikten inntreer?

Rapporteringsplikt

- Kan du fortelle litt om selskapets ”rapporteringshistorie”?
- Hvordan opplever du MT-skjemaet i Altinn?
- De rapporteringene selskapet har foretatt, har det vært rapportering av kunden eller kundens forretningsforbindelser? Tror du det generelt kan være lettere å rapportere en forretningsforbindelse?
- Er du av den oppfatning at revisorbransjen rapporterer for mye eller for lite? Er revisor for defensiv eller offensiv? Mener du at undersøkelses- og rapporteringsplikten er unødvendig omfattende?
- Hvor ofte er du i tvil om du skal rapportere etter en undersøkelse?
- Dersom du er i tvil, men velger å ikke rapportere, hva rasjonaliserer du avgjørelsen din med? Tar du hensyn til kundeforholdet, renommé, erstatningsansvar etc.?
- Tenker du noen ganger på at kunden kan slå tilbake på deg?
- Opplever du noen ”gråsoner” der det er vanskeligere å avgjøre hvorvidt det skal rapporteres eller ikke?
- Hender det at type klient er med på å avgjøre om det skal rapporteres?
- Hvor sikker på det aktuelle forholdet ønsker du å være før du rapporterer til Økokrim? Har du noen gang tatt underhånden kontakt med Økokrim før du tok avgjørelsen?
- Mener du at den skjerpede kundekontrollen har hatt noen effekt på rapporteringen?

Avslutning av intervjuet

- Tror du revisjonsbransjen etterlever hvitvaskingsreglene på en tilfredsstillende måte?
- Mener du det er noe annet vi bør vurdere og eventuelt ta stilling til ifht oppgaven?
- Har du noen artikler/litteratur vi kan ha nytte av ifht det vi har vært igjennom i dag?
- Har du noen spørsmål til oss?

Takk for at du tok deg tid til å snakke med oss.

REFERAT FRA INTERVJUER MED SELSKAPENE

For at intervjuresultatene skal bli mer leservennlige har vi valgt å plassere svarene systematisk etter hverandre under hvert spørsmål. For å sikre anonymitet har vi gitt hvert selskap en bokstav og presenterer de i tilfeldig rekkefølge.

Hvitvaskingsansvarlig

Spørsmål 1:

Kan du fortelle litt om hvordan de preventive og avdekkende aktivitetene mot hvitvasking er organisert hos dere?

Svar selskap A:

Det er bare jeg som har rollen som hvitvaskingsansvarlig, men alle forholder seg til hvitvasking i alle revisjonsoppdrag. Siden mye av dette er en naturlig del av revisjonen "kontrollerer" jeg nesten ikke noe av det. Vi har manualer her på kontoret hvor dette tema har en naturlig plass.

Svar selskap B:

Selve rutinene er nedfelt i et internt dokument. Kontrollen skjer i form av kundekontroll, aksept av klient og i forbindelse med den løpende revisjonen. Vi finner ikke mange mistenkelige transaksjoner, så det blir ikke mange undersøkelser.

Svar selskap C:

I tillegg til loven har vi vedtatt en skriftlig intern rutine som er vårt hoveddokumentet. Denne presenteres for alle nyansatte som vår rutine på området. Ut over dette har vi jevnlig kontormøter hvor hvitvasking er tema. I utgangspunktet forsøker vi å gjøre det en gang i året, men pr i dag er det ikke et fast møte vi tar det opp på. Det kan derfor variere litt fra år til år når det tas opp. Hensikten med disse jevnlig møtene er å dele erfaringer, presentere anonyme eksempler for de andre for å forsøke å spre litt kunnskap og erfaringer på området.

Svar selskap D:

Først og fremst prøver vi å følge hvitvaskingsloven og regelverket så godt vi klarer. Vi har gjennomført dette i to runder. Da den nye loven kom i 2009/2010 utførte vi en risikoanalyse for å kartlegge særlige forhold som kan lede til forsterket kundekontroll. Denne risikoanalysen fornyet vi nå i vinter. Dette innebærer at vi har kartlagt vår portefølje og identifisert de kundene, kundeforholdene, produktene og transaksjonene vi mener gir grunnlag for forsterket kundekontroll. Følgelig har vi tatt de forholdene som ble definert som forhøyet risiko og plassert de i vårt "risk-management-system". Dette innebærer at alle kunder/oppdrag som aksepteres går gjennom et risk-system hvor det blant annet stilles spørsmål om hvitvaskingsregelverket. Jeg kan også presisere at identifiserte forhold som tilsier forsterket kontroll utløser en automatisk mail til meg. Da er det jeg som må avgjøre hvilke ytterligere undersøkelser som skal gjennomføres og avgjøre om kunden/oppdraget kan godkjennes eller ikke. Tilsvarende skal det tas kontakt med meg, som hvitvaskingsansvarlig, når det under et oppdrag avdekkes forhold. Det er jeg som avgjør hva som skal gjøres videre og eventuelt fortar rapporteringen til Økokrim. Vi har en årlig e-læring med temaet hvitvasking som

gjennomføres av alle ansatte. I tillegg har vi opplæring knyttet til forfremmelsesprogrammer og vi har en "risk & quality"-dag som inkluderer alle ansatte der hvitvasking alltid er et tema.

Svar selskap E:

Det er bare jeg som jobber som hvitvaskingsansvarlig og står for all kontakt med Økokrim. Jeg foretar alle rapporteringene, mens kundekontrollen gjøres av de som aksepterer kundene.

Svar selskap F:

Det er styreleder som har den formelle forpliktelsen som hvitvaskingsansvarlig, men han har delegert det operative ansvaret til meg. Jeg har derfor hovedansvaret og utfører innrapporteringer, i tillegg har jeg medarbeidere som kan bistå og ta oppgaver for meg. Nå "bekjemper" vi ikke hvitvasking her, vi kontrollerer andres regnskaper. Vi er opptatt av å bevisstgjøre de ansatte på hvitvaskingsreglene. Vi har et elektronisk opplæringskurs som alle må igjennom. Utenom opplæring har vi ikke andre tiltak eller rutiner på hvitvaskingsområdet. I revisjonen er det uansett en del faste ting man skal gjennom med tanke på planlegging og kundekontroll.

Svar selskap G:

Vi har overordnede rutiner for hvitvasking som gjelder for alle i selskapet. Disse går på hvordan man skal forstå loven og hvilke situasjoner som omfattes. Uansett hvilket forretningsområde man tilhører har man en plikt til å følge disse rutinene. Nye klienter skal gjennom en kundekontroll. Vi fører kundekontroll både av selskapet og de reelle rettighetshaverne. Det er et krav at kundeporteføljen skal risiko klassifiseres og en slik klassifisering har betydning for hvordan kundekontrollen skal gjennomføres. Vi skiller mellom alminnelig-, forenklet- og forsterket kundekontroll. I tillegg til dette har vi den løpende oppfølgingen. Vi driver en butikk samtidig som vi har ansvar for at hvitvaskingsloven følges opp, følgelig må vi se på kundene våre med "hvitvaskingsøyne". Rapporteringsplikten er en vanskelig bestemmelse å forholde seg til. Det er lettere for en revisor enn for en advokat. Advokater må først vurdere om de er innenfor, mens en revisor vil alltid være innenfor. Det er viktig at vi får medarbeiderne til å forstå det ansvaret som ligger der.

Svar selskap H:

Det er jeg som er hvitvaskingsansvarlig, men jeg har delegert bort noen oppgaver til andre, for eksempel å holde opplæringskurs. I løpende kundeforhold har vi rutiner gjennom revisjonen til å avdekke slike ting. For nye kunder gjennomfører vi identifikasjonskontroll. Vi prøver å skille ut de vi ikke ønsker som kunder. Jeg tror bransjen som helhet rapporterer for lite. Hvis vi sammenligner med en bank hvor det kommer inn et menneske med 100 000 dollar i kontanter, blir det en helt annen verden når man ikke har noen relasjon til kunden over tid. Jeg tror det er viktig å skille mellom måten banker jobber på kontra advokater og revisorer.

Svar selskap I:

Helt først kan jeg nevne at Finanstilsynet nylig var her og hadde stedlig tilsyn, da kom de med noen krav vi holder på å rette opp nå, blant annet ifbm. opplæring og kursing. Når loven først kom, utnevnte vi daglig leder som hvitvaskingsansvarlig og lagde en kort og konsis rutine. Denne rutinen blar jeg gjennom hvert år samtidig som jeg følger med på oppdateringer, slik at jeg kan foreta tilfredsstillende endringer. Det er viktig for meg at vi henger med og ser hva som skjer. I tillegg får jeg litt bistand fra en venn av meg som er både advokat og politi, og har jobbet veldig mye med hvitvasking. Han har hjulpet meg å lage litt mer detaljerte rutiner og å komme med flere eksempler på ting vi

må være obs på. Rutinen vår er ikke på mer enn ca tre A4 sider altså, det er ikke noe store greier, men jeg forventer at de ansatte kan rutinen og ikke minst innholdet i loven. Det skal ligge i bakhodet vårt hele tiden. Nå er det bare jeg som jobber med hvitvasking her, men alle vet jo om det og skal følge med.

Svar selskap J:

Vi er to som deler på rollen som hvitvaskingsansvarlig, selv om bare en av oss er det på papiret. Vi snakker alltid sammen når det dukker opp problemstillinger.

Spørsmål 2:

Den tiden du bruker på rollen som hvitvaskingsansvarlig, hvordan fordeles den på aktiviteter?

Svar selskap A:

Det er ikke sånn at man daglig jobber aktivt med hvitvasking, da dette er et biprodukt. Jeg har kanskje en dag i året hvor vi går igjennom at vi er der vi skal være i forhold til loven og revisjonsstandarder. Hvitvasking er et området som får mye oppmerksomhet i samfunnet og vi må forholde oss til det. For eksempel må vi foreta kundekontroll når det kommer inn nye klienter. Vi følger bestemte rutiner rundt det å påta seg oppdrag, både nye og oppfølging av bestående. Dette arbeidet gjør de revisorene som påtar seg oppdragene. Disse pliktene og rutinene fører til at alle har et daglig forhold til dette.

Svar selskap B:

Tiden bruker jeg på å oppdaterer rutiner, drive presentasjon for de ansatte og opplæring. Vi har også et kontormøte en gang i året der hvitvasking er tema.

Svar selskap C:

Mye av tiden går med til å svare på spørsmål, gi råd og tips eller presentere temaet for andre. I år har vi i tillegg hatt en rapportering som vi har brukt litt mer tid på. Ellers går tiden med til opplæring og diskusjon om eventuelle saker som dukker opp. Rutinen ligger der fast og endres ikke med mindre det skjer lovendringer eller erfaringer som krever at vi gjør noe med den.

Svar selskap D:

Tiden går for det meste med til utarbeidelse og revisjon av rutiner, opplæring og løpende bistand.

Svar selskap E:

Hva jeg konkret gjør i min rolle som hvitvaskingsansvarlig varierer litt ut fra hvor mange meldinger vi har. Bruker ikke en kjempestor andel av min tid på denne rollen. Jeg er ansvarlig for regelverket og verktøyene for kundekontrollen, samt at jeg holder en del kurs. I den grad det er eksterne kurs, går jeg også på de. Ellers bruker jeg tiden på rapporteringene og vurderinger av om vi har undersøkelsesplikt og hvilke undersøkelser vi skal iverksette.

Svar selskap F:

Litt vanskelig å svare på hvor mye tid jeg egentlig bruker på dette. Det jeg hovedsakelig gjør er å motta henvendelser og diskutere forskjellige saker. Dette dreier seg jo om Risk-Management, så det blir ofte mye snakk og diskusjoner rundt slike saker. Dersom det dukker opp kompliserte saker går det mye mer tid.

Selskap G:

Jeg bruker mest til på opplæring, samt å utvikle interne kurs. Bruker også en del tid på konsultasjon, snakke om konkrete saker og case som kommer fra en partner eller team som ikke klarer å håndtere det selv. I tillegg må jeg holde meg oppdatert på regelverket, rettspraksis, holde kontakt med myndighetene, foreningen og lignende. Jeg vet ikke helt om 60-70 timer er et så bra estimat, men gjennomsnittlig vil det nok ligge på 70 timer.

Svar selskap H:

Dette blir veldig skjønnsmessig, men tiden går til kursing og samtaler med folk som vil diskutere forskjellige problemstillinger. Jeg har delegert bort noe, for eksempel opplæringsbiten. En problemstilling vi har brukt litt tid på å diskutere er om vi skal rapportere saker hvor Økokrim allerede er involvert. Vi kom til slutt frem til at vi ikke trenger å rapportere i slike saker fordi det blir litt meningsløst å løpe etter å si at "vi har også funnet noe". Som hvitvaskingsansvarlig får du mange henvendelser hele tiden av folk som trenger hjelp. Det har ikke vært så mange meldinger, så det har ikke vært noen belastning. Tilsynet har stilt spørsmålstegn til hvorfor vi ikke har rapportert, men jeg kan jo ikke true folk til å finne noe å melde.

Svar selskap I:

De fem timene jeg har oppgitt at jeg bruker på denne rollen er eksklusiv den tiden jeg bruker på å diskutere saker. Dette er kun et anslag på hva jeg bruker av tid på å holde det interne regelverket vedlike. Dersom det kommer noen saker blir det helt automatisk flere timer, men dette er egentlig ikke noe vesentlig her hos oss. De kundene som kommer hit er ikke banditter slik jeg ser det.

Svar selskap J:

Vi har ingen faste tider hvor vi jobber med hvitvasking, men tar det når det dukker opp noe. Alle ansatte er informert om de "røde flaggene", og de kan ta kontakt dersom de lurer på noe. Det blir litt diskusjoner med partnere og medarbeidere om emnet. Vi jobber nå med å utforme konkrete skriftlige rutiner på området, det går derfor med litt tid til dette. Det er viktig for oss at alle er klar over når det skal ringe en varselampe. Når det dukker opp saker vil det selvfølgelig gå med litt ekstra tid til å vurdere om vi er innenfor eller ikke.

Spørsmål 3:

For uten rolle som hvitvaskingsansvarlig, hva er dine viktigste arbeidsoppgaver ellers i selskapet?

Svar selskap A:

Jeg er daglig leder, så jeg gjør ikke noe revisjon annet enn å lese arbeidspapirer.

Svar selskap B:

Da driver jeg ordinær revisjon. Jeg er partner og fagansvarlig i selskapet.

Svar selskap C:

Jeg er partner med egen portefølje, i tillegg er jeg IT ansvarlig.

Svar selskap D:

Jeg er partner innenfor granskning, i tillegg har jeg oppgaver innenfor anti-korrupsjon og verdipapirområdet.

Svar selskap E:

Andre fellesfunksjoner på quality risk management, hvorav den største delen gjelder uavhengighet. Jeg håndterer også risikosakene våre, samt at jeg er ansvarlig for kontakt med tilsynsmyndighetene.

Svar selskap F:

Jeg er leder for risk management, leder for revisjonen i Oslo, partner med en vanlig kundeportefølje, styremedlem i diverse organisasjoner, også internasjonalt.

Svar selskap G:

Jeg har ca 70-80 % stilling som Leagal counsler og advokat i selskapet, og ca 20-30% kommersiell advokat.

Svar selskap H:

Ved siden av oppgaven som hvitvaskingsansvarlig er jeg revisjonspartner og har en halv kundeportefølje. I tillegg er jeg risk management partner med ansvar for selskapets totale kvalitets- og risikostyring.

Svar selskap I:

Jeg er partner med full kundeportefølje og daglig leder.

Svar selskap J:

Vi jobber alle med revisjon. De administrative oppgavene er fordelt mellom partnerne. Vi har fått rollene fagansvarlig og hvitvaskingsansvarlig og samarbeider om hvitvaskingsrollen.

Spørsmål 4:

Hvor viktig er etterlevelse av hvitvaskingsreglene for deg og selskapet – på en skala fra 1 til 10 hvor 10 er svært viktig?

Svar selskap A:

Ikke svart.

Svar selskap B:

Å avdekke hvitvasking er veldig viktig og en del av vår rolle som revisor. Vi gjør risikovurderinger av våre kunder, så det tror jeg absolutt er ivaretatt. Vi er oppmerksomme på hvitvasking i forbindelse med revisjonen og kanskje særlig oppmerksomme på store kontanttransaksjoner.

Svar selskap C:

10. For oss er det viktig både innad og utad.

Svar selskap D:

10. Dette er kritisk både i forhold til konsesjon og i forhold til vårt eget omdømme. Dette gjelder ikke bare hvitvasking i snever forstand, men egentlig økonomisk kriminalitet i vid forstand. Vi ønsker ikke å være innblandet i slik.

Svar selskap E:

Dette kan deles i to; jeg mener at kundekontrollen ikke er så viktig for formålet med loven. For oss er det viktig å ikke ta på oss kunder som er i risikozonen og det er helt uavhengig av hvitvaskingsloven. Jeg tror derfor det ikke ligger så mye kriminalbekjempelse isolert sett i kundekontrollen. Når det gjelder selve rapporteringen, som en samfunnsplikt, mener jeg den er veldig viktig.

Svar selskap F:

7. Fra mitt ståsted er dette veldig viktig. Jeg vet ikke om bevisstheten er så stor i resten av organisasjonen, men revisorer er opptatte av at dette skal håndteres på en riktig måte.

Svar selskap G:

9. Vi vil ikke bli tatt med buskene nede, vi har et ansvar og fallhøyden er stor. Som regnskapsførere, revisorer og advokater sitter vi i en situasjon hvor vi er veldig tett på selskapet og har nære bånd med klientene. Dette går på tillitt, renommé og sanksjoner. En negativ sak på dette området vil være skadelig for både omdømmet og troverdigheten til selskapet.

Svar selskap H:

10. Vi er en viktig samfunnsspiller og hvitvasking er ett element av det hele. For et revisjonsselskap er dette svært viktig og vi vil ikke ha kunder som kan tenkes å drive med hvitvasking.

Svar selskap I:

8. Det er veldig viktig. Hvis jeg skal være helt korrekt må jeg jo svare 10, men det har jo ikke noe fremtredende plass i det daglig hos oss. Det ligger i bakhodene våre og kommer automatisk gjennom revisjonsmetodikken. Det er ikke noe vi lever og ånder for, men det er en viktig del av revisjonen.

Svar selskap J:

10. For oss er det viktig at vi etterlever det vi skal, vi vil jo ikke ha Finanstilsynet på døra. Hvitvaskingsreglene er noe vi er forpliktet til å etterleve.

Hvitvasking i Norge

Spørsmål 5:

Hva anser du som de vanligste metoder for hvitvasking av penger i Norge som en revisor kan oppdage?

Svar selskap A:

Vanskelig spørsmål. Det er jo utrolig mye svarte penger der ute, men jeg tror det er utrolig lite av det som går igjennom bedrifter som har revisjonsplikt. Det er mulig jeg er naiv. Jeg har jobbet med dette i mange år og har sett utrolig lite svarte penger.

Svar selskap B:

Det vet jeg ikke helt.

Svar selskap C:

Hvitvasking forekommer i veldig mange varianter. Fra revisors ståsted er nok underslag og den type kriminalitet mest aktuelt.

Svar selskap D:

Jeg tror det begås veldig mye hvitvasking gjennom fast eiendom. Før var nok restaurant- og utelivsbransjen ganske populær til bruk, men der er nok hvitvaskingsgebyret blitt ganske høyt med tiden. Dersom man kjører tankbiler med Ringnes-øl i sluket blir det etter hvert høye kostnader for å få bruttofortjenesteanalysen til å virke rimelig. Jeg vil definitivt svare at fast eiendom er den mest utsatte bransjen, og den bransjen hvor jeg er helt sikker på at det foregår mest hvitvasking. Dette sier også Økokrim i sine trusselvurderinger og årsrapporter. Man kan også se at fast eiendom ligger på toppen over hvilke bransjer bankene innrapporterer i forbindelse med hvitvasking.

Svar selskap E:

Det vi ser oftest og har flest meldinger på, er våre kunders leverandører som fakturerer med mva uten å være registrert i Merverdiavgiftsregisteret. Det er den desidert viktigste meldingsformen vi har. Dette er nok fordi det er enkelt å se det under revisjonen. Meldingstype nummer to er kontanttransaksjoner, med dem er det ofte tilfeldig at vi finner.

Svar selskap F:

Det vi har mest tilfeller av er momssvindel. Typisk at utenlandske leverandører fakturerer med mva uten å være registrert i Merverdiavgiftsregisteret. Det er også en del overføringer av penger mellom selskaper via advokatens klientkonto. Jeg opplever i tillegg en del selskaper som blir opprettet i Norge, som man ikke skjønner formålet med da det er store pengestrømmer gjennom. Det kan virke som overføringer som kommer fra et norsk selskap til et annet land i Europa blir sett på som "rent", men når det kommer fra et skatteparadis og inn til Norge er det ikke fullt så rent.

Svar selskap G:

Det er hovedsakelig penger som forsvinner, for eksempel svarte penger som ikke tåler dagens lys, men som "pløyes" inn i en virksomhet og forsvinner. Både banker og revisorer kan benyttes som hvitvaskingsverktøy uten at de får det med seg. Et annet eksempel er uoversiktlige og kompliserte strukturer hvor man fort mister oversikten.

Svar selskap H:

Svart omsetning ligger høyt på lista, fordi dette er noe vi innretter vår revisjon på. Underslag er også godt representert.

Svar selskap I:

Dette synes jeg er vanskelig å svare på. Vi som revisorer kommer som sistemann inn i prosessen, men likevel foreligger en forventning om at vi skal finne alt og når revisor har godkjent så er alt greit. Vi kommer helt sist og skal være den som er best egnet, men slik er det ikke. Dette tror jeg er et ganske stort problem som ikke omverdenen skjønner. Dersom jeg skal si noen konkrete metoder kan det være usedvanlige høye leiepriser. For eksempel at utleier er et utenlandsk selskap og det bare skuffes penger gjennom. Vi hører også om alle mulige historier i restaurantbransjen. Typisk at ølkranene står og tapper hele tiden, da får du varekjøpet fra Ringnes og tjener penger på ølsalg når du egentlig ikke har åpnet. I tillegg har man for eksempel kjempehøy husleie, slik at du går i null og slipper å betale skatt.

Svar selskap J:

Skatteunndragelser tenker jeg, men det som er enklest å undersøke er mellomregningskontoer som lett kan gi oss mistanke.

Spørsmål 6:

Opplever du at det er noen indikatorer på hvitvasking som opptrer hyppigere enn andre?

Svar selskap A:

Kontanttransaksjoner i regnskapet, for eksempel kontantsalg som er ute av kontroll. Det kan være en torghandler som har bokført 300 000 i kassa, men det er ikke en krone noen steder. Da har han som regel bare tatt fra seg selv. En annen underlig situasjon er når noen underslår fra egen forretning. Da har man tatt sine egne penger, men kan få dom for underslag fordi man ikke klarer å redegjøre for det.

Svar selskap B:

Det er vanskelig å svare for meg som ikke har noe særlig erfaring på området. Valutaområdet tror jeg er godt representert, samt unormale transaksjoner, betalingstransaksjoner etc.

Svar selskap C:

Det vi kanskje ser mest av er ulovlige lån, i den grad det er noe som skal meldes, det er i alle fall lett å se og påpeke. Ut over det har vi underslag, utroskap og internprising som kan skape en viss grad av mistenksomhet.

Svar selskap D:

De indikatorene vi ser er de samme som står i regelverket; unaturlige transaksjoner, manglende legitimt forhold osv. Det viktigste for revisor er å kjenne virksomheten og transaksjonsmønsteret godt. Man må være i stand til å se avvikende forhold. En annen viktig ting er å ha en profesjonell skepsis holdning. Revisorene er ekstremt dårlige på å avdekke misligheter, herunder hvitvasking. En revisor blir trent til å finne bekreftelser på at regnskapet er riktig, noe som innebærer at de blir dårlig til å finne det motsatte. Jeg har bakgrunn fra Økokrim og merker forskjell på å være vant til å lete etter misligheter. Hvis du går inn i faktum med "mislighets-brillene" på så finner du noe. Vi finner alltid noe i granskningssaker. Dersom revisorene hadde vært flinkere til å lete med disse brillene på hadde de funnet mer.

Svar selskap E:

Ut i fra formuleringen av bestemmelsen ligger jo terskelen på "uvanlig", så det skal ikke så mye til.

Svar selskap F:

Indikatoren er egentlig bare at du ikke forstår transaksjonene som er gjort. Du skjønner ikke hvorfor pengene blir flyttet og hvorfor det er uvanlige mottakere, betalere osv.

Svar selskap G:

Her er transaksjonsmønsteret avgjørende. Det skal ringe en bjelle når kunden gjør noe atypisk, både når det gjelder kjøp og salg. Det kan være store beløp, transaksjoner til andre land eller virksomhetsområder som ikke er logisk for bedriften for øvrig.

Svar selskap H:

Alt dette handler om virksomhetsforståelse. Er det noe man ikke forstår må det dokumenteres og forklares, og hvis du ikke kan det så er det klart at det er noe galt. Dette er kjernen i revisjonen.

Svar selskap I:

Dette blir det som står i loven, så det er litt vanskelig å svare på. Det klassiske er ting du ikke forstår, for eksempel at en pengeoverføring ikke gir mening. Der man ikke skjønner noen ting og tenker "hva i alle dager", det er indikasjoner det.

Svar selskap J:

Bransjer har jo litt å si, det finnes bransjer med stor kontantomsetning hvor muligheten for hvitvasking helt klart er tilstede.

Hvitvaskingsloven

Spørsmål 7:

Hva er din oppfatning av dagens hvitvaskingslov og regelområdet for øvrig?

Svar selskap A:

I følge standardene i revisors håndbok skal vi som revisor spørre hver eneste revisjonsklient ca 70 spørsmål fordelt på 22 sider. Dette skjer jo ikke. Det er et regelverk som er fullstendig "over kill" i forhold til hva som oppnås med det. Det sier seg selv at jeg ikke kan sitte hos en bilforhandler i fire timer å stille så mange spørsmål.

Svar selskap B:

Jeg mener at dette er viktige regler, og vi må sikre at dette blir tatt tak i. Det kan være litt uklart i forhold til når en transaksjon er å anse som en straffbar handling. Mange vil nok synes at terskelen for å rapportere bør være høy og at ubetydelige ting ikke behøver å rapporteres. Revisorer har kanskje ikke så nært forhold til akkurat dette regelverket.

Svar selskap C:

Regelområdet er utfordrende fordi det er så mange skjønnsmessige vurderinger ifht hva som skal rapporteres. Vi har aldri hatt noen helt opplagte situasjoner hvor det var klart at vi skulle rapportere. Siden det er så skjønnsmessig faller man noen ganger ned på den ene siden og andre ganger på den andre. Det er et vanskelig område.

Svar selskap D:

Lovverket teoretisk sett synes jeg er ganske greit, men jeg ser at det er mange utfordringer. Jeg forstår godt at det er mange som synes det er vanskelig. En utfordring kan være å finne gode tiltak for å undersøke de forholdene som skal gjennom forsterket kontroll, og dette sier ikke lovverket noe om. Jeg mener at lovverket er greit, men det å praktisere det er vanskeligere.

Svar selskap E:

Jeg synes det er for mye fokus på kundekontrollen og for lite på rapporteringsplikten. For meg fremstår regelverket som klart og jeg har snakket med både Finanstilsynet og Økokrim om det. Jeg støtter tolkningen av regelverket som Økokrim har lagt til grunn, mens Finanstilsynet ikke er helt enig. Forskjellen på tolkningene er at Økokrim mener det ikke er nødvendig å skille mellom primær- og sekundærforbrytelser eller om det er "hvitvasking" eller ikke. Vi rapporterer derfor uavhengig av det. Mener vi at det er utbytte fra en ulovlig handling så melder vi enten det er hvitvasking eller ikke.

Svar selskap F:

Jeg synes man må jobbe veldig mye med regelverket for å klare å få en oppfatning av hva det dreier seg om. Oppfatningen blant de som har laget reglene er ganske ulik fra den oppfatningen vi som praktiserer reglene har. For noen kan det virke som myndighetene bare har lagt et ekstra pålegg på oss.

Svar selskap G:

Intensjonen er god, jeg forstår viktigheten og formålet er veldig bra. Hvitvasking i dag utgjør kanskje 3-4% av verdens BNP og det er veldig mye penger. Behovet for en hvitvaskingslov og ansvarliggjøring av aktører som revisorer, advokater og regnskapsførere er absolutt til stede. Spørsmålet blir hvor enkelt det er å praktisere loven. Utfordringen er at den er skrevet for finansinstitusjoner og "tredd" nedover de øvrige aktørene. Loven er ikke skrevet for revisorer og regnskapsførere noe som kunne vært løst på en bedre måte. For uten kundekontrollen er loven vanskelig å få tak på, og det er vanskelig å trekke de profesjonelle vurderingene som loven pålegger aktørene. På nordisk nivå har man kanskje gjort loven unødvendig komplisert. Vi får ikke noe eierskap til regelverket og man stiller seg spørsmål som "hvorfor skal jeg gjøre dette, jeg er ikke lovens lange arm". Oppsummert mener jeg at intensjonen med loven er god, men det kunne vært gjort på en mer pedagogisk måte.

Svar selskap H:

Det er et viktig regelverk, men ikke spesielt tilrettelagt for revisorer. MT-skjemaet på Altinn er utformet for banktransaksjoner og egner seg dårlig for revisorer. Hvis man har ambisjoner om at revisorer skal rapportere mer, bør dette kanskje forbedres?

Svar selskap I:

Jeg må være ærlig og si at loven virker veldig fjern for oss, det er ikke en del av vår hverdag. Jeg føler at jeg er "hengt" på loven, og at den ikke er laget til meg. Jeg ser at jeg er omfattet av loven og må være med, men jeg forstår det ikke. Kundekontrollen synes jeg er helt ok, den skjønner jeg godt, men jeg forstår ikke hvorfor loven har forventninger til oss om at vi skal være med å avdekke. Vi kommer inn sist for å bekrefte den økonomiske situasjonen. Gitt at en av mine kunder finner på noe tull i januar, så kan det i verste fall gå nesten halvannet år før vi er der og reviderer.

Svar selskap J:

Jeg vil påstå at dette er et ekstremt "ullent" området, som mangler klart definerte linjer på når du har undersøkelses- og rapporteringsplikt og ikke. Vi har hatt mange vurderinger på om vi er innenfor eller ikke. Reglene er diffuse, spesielt forskriftene. Loven dekker mer enn det man tror når man først leser den. Begrepet "hvitvasking" er egentlig feil, fordi man da tenker på klassisk hvitvasking mens det egentlig dekker mer enn det. Hvitvasking.no har gitt oss mye veiledning og hjelp, den er klarere og hjelper oss mer enn å lese forskriftene.

Spørsmål 8:

Hva konkret kunne du ønsket klargjort bedre i dagens regelverk?

Svar selskap A:

Jeg ser ikke noe mer eller mindre hvitvasking enn jeg gjorde for 15 år siden. Det er et overfokus på kriminalitet i regelverket. Samfunnet er blitt sånn at hvis du ikke kan bevise at du ikke er kriminell, så er du det. Å "rappe" penger av fellesskapet er det verste du gjør i Norge, du kan voldta og drepe gamle damer på Frogner uten å bli satt inn, men hvis du har rappa en femmer så får du dom. Dette er innmari rart, det er noen perspektiver vi har mistet oppi alt dette her.

Svar selskap B:

Konkret kunne jeg ønsket flere eksempler på ting man skal se etter, altså flere og mer konkrete eksempler.

Svar selskap C:

Klarere definisjoner på hva som skal rapporteres. For eksempel hvilken type ulovlige lån, type ulovlig utbytte og andre lignende begreper. Hvis begrepene hadde vært klarere definert så hadde det vært enklere for oss å håndtere. Det er selvfølgelig ikke så enkelt, jeg forstår at det er utfordrende å lage slike definisjoner og at det er en fare for å bli låst til de.

Svar selskap D:

Jeg opplever at tilsynsmyndighetene er opptatt av det formelle. Praktiseringen av hvitvaskingsregelverket er knyttet til formalia, for eksempel om vi har innhentet firmaattest, kopi og legitimasjon. Spørsmålet blir om dette gjør oss gode nok til å forebygge og avdekke hvitvasking, eller medfører dette at vi glemmer at det er anti-hvitvaskingsarbeid vi skal drive med. Jeg synes det er for mye fokus på det formelle og ikke på det reelle formålet bak hvitvaskingsloven, noe som er en konsekvens av den rigide, formalistiske regelverk-utformingen.

Svar selskap E:

Uenigheten om det er, eller skal være et skille mellom primær- og sekundærforbrytelser, burde kanskje vært klargjort. Finanstilsynet har i 2009 skrevet et rundskriv til revisorer og regnskapsførere som indikerer at det er et skille. Jeg snakket med en i Økokrim i november i fjor, som ikke var klar over at rundskrivet eksisterte en gang og var definitivt ikke enig. Jeg har reagert på dette hele tiden. Vi forholder oss ikke til det og rapporterer uansett. Vi har hatt mange rare problemstillinger. En gang kom kunden med en PC og lurte på om vi kunne se på noen bilder han hadde funnet. Det var mistanke om barnepornografi. Vi ringte Økokrim å spurte dem hva vi skulle gjøre, og de svarte at vi ikke hadde meldeplikt, men de var usikker på hvordan vi skulle håndtere det og tipset oss om å ringe Kripas. Vi vil jo gjerne melde slike ting og vi har jo uansett melderett så vi melder begge deler. Vi melder rett uansett. Jeg har aldri skjont hvorfor så mange andre revisorer vil ha skillet – det gjør det bare vanskeligere.

Svar selskap F:

Ja, for eksempel navnet på loven. Den tituleres "hvitvasking og terrorfinansiering", noe som virker veldig alvorlig. Det er imidlertid ganske mange andre ting som omfattes og skal gå under hvitvaskingsbegrepet. Reglene er mye videre enn det man forstår ved å bare lese tittelen og overskriftene. Det burde kanskje vært et annet navn på regelverket.

Svar selskap G:

Jeg kan komme med et eksempel, som kanskje mange vil arrestere meg på, når det gjelder dette. Alt omfattes av loven, og det er ingen vesentlighetsgrense. Dersom du har et ulovlig ervervet utbytte på kroner 5.000 og lovens vilkår er oppfylt, har du ikke noe grunnlag for at dette ikke omfattes, du kan ikke unngå det. For oss vil terskelen for å rapportere, mentalt sett, være ganske høy. Når vi først melder noe vil vi at det skal være reelt. Praksis har derimot vist at man bare melder de tilfellene man vet er interessante for Økokrim. Nå kan det imidlertid være slik at et ulovlig utbytte på 5.000 er interessant, men poenget er bare at loven ikke har en vesentlighetsgrense. Terskelen for å rapportere noe skal ikke være høy, man skal bare kunne rapportere uten å tenke så mye over det. Det er fortsatt mange som forveksler en MT-rapport med en anmeldelse, slik er det jo ikke.

Rettsområdet er veldig omfangsrikt og det stemmer ikke helt med rettsfølelsen at man skal sende noe inn som er "mikroskopisk". Det eksisterer også noen fordommer at slike "småting" uansett ikke følges opp av Økokrim. Økokrim jobber aktivt for å gjøre aktørene bevisst på at saker som sendes inn får konsekvenser.

Oppsummert ønsker jeg meg en vesentlighetsgrense, og kanskje en oversikt over tilfeller man skal fokusere på. Det kan også være fornuftig med nytt navn på loven. Dette henger sammen med hvitvaskingsdirektivet i EU, det er der alt kommer fra. Vi har derimot en litt annen utforming her i Norge, og fra lovgivers side kan det bety en oppoverbakke ifbm. forståelsen av systemet, særlig fordi den er skrevet til finansinstitusjonene.

Svar selskap H:

Pass.

Svar selskap I:

Ja, kanskje en veiledning med eksemplifisering om når du skal melde, hva du skal melde, og hva som forventes. Jeg synes også at det burde vært delt inn, bankene kunne for eksempel hatt et mer omfattende regelverk enn oss. Bankene ser jo dette i det daglige, det gjør ikke vi.

Svar selskap J:

Forskriften skal egentlig være forklarende, men det er den ikke. Det fremgår ikke at det er snakk om mer enn den klassiske hvitvaskingen. Når jeg først leste regelverket tenkte jeg at det var utbyttet vi skulle konsentrere oss om, men vi skal komme inn lenge før det. Dette får ikke forskriften klart nok frem. Ordvalget "utbytte fra straffbar handling" synes jeg derfor er misvisende. Det bør presiseres at veien frem til utbyttet også omfattes. Det å finne selve utbyttet er ikke nødvendigvis så lett, det kan være delt i så små deler at du ikke finner det. Navnet på loven kan derfor være misvisende, så den burde nok bli endret, men jeg har ikke noe forslag til nytt navn. Det kunne også vært mer hjelp og veiledning tilgjengelig, spesielt for små selskaper uten egen fagavdeling.

Spørsmål 9:

Hvor aktivt går du inn for å bedre selskapets bevissthetsnivå knyttet til viktigheten av hvitvaskingsreglene – på en skala fra 1 til 10 hvor 10 er svært aktivt?

Svar selskap A:

5. Vi lever i et samfunn under utvikling og det er mye mer fokus på dette temaet nå. Dette medfører at alle organisasjoner også har økt fokus på dette sammenlignet med tidligere. Vi som revisorer må bare følge strømmen, men vi kan ikke bli for naive å tro at alle er kriminelle heller. Da har man mistet perspektivet.

Svar selskap B:

5. Vi har et kontormøte i året, men vi vil jo gjerne bruke mer tid på dette for å sikre at de ansatte forstår det.

Svar selskap C:

7. Man kunne jo brukt kjempe mye ressurser på det, men det må gjøres en avveining ifht. andre ting som også må tas hensyn til. Vi kjører, som tidligere nevnt, en seanse for alle nyansatte slik at vi er sikre på at de er satt godt inn i reglene. Vi er enige om at det er et viktig området, men vi må avveie det mot andre viktige felt. Hvitvasking har fått større fokus både i samfunnet og bransjen enn tidligere. Både vi som firma og DnR har et større fokus på det nå enn før. Antall saker som rapporteres er vel et signal om at reglene er litt uklare og at revisorer og andre kanskje ikke er flinke nok til å rapportere inn det vi bør.

Svar selskap D:

7. Vi har en del foredrag og deltar på internsamlinger, men vi kunne nok gjort mer.

Svar selskap E:

8. Vi har kanskje litt for få "fora" til å formidle det vi vil.

Svar selskap F:

Jeg synes jeg gikk hardt ut når jeg oversatte og implementerte et elektroniske kurs, men etter det har jeg egentlig ikke gjort så mye. Jeg vil likevel anta at vi ligger høyt på skalaen ifht mange andre.

Svar selskap G:

9. Her internt vil nok noen oppfatte meg som veldig aktiv. Det kunne nok vært enda mer, men det er et ressurs spørsmål. Det er bevisstgjøringen som er viktig, vi må "vekke" denne bevisstheten i det daglige, og ikke bare la det være en link på intranettet vårt. Jeg kunne sikkert brukt enklere virkemidler som folk skjønner, for eksempel filmer som viser poenger på en humoristisk måte og "to the point" hvorfor ting er viktig. Veldig mange oppfatter hvitvaskingsreglene som plunder og hefte, og at det "gjelder ikke meg". Det er egentlig ikke en del av virksomhets- og risikostyringen på et oppdrag før det virkelig skjer noe, det er først da øynene åpnes.

Svar selskap H:

7. Jeg har gjort mer på mitt år som hvitvaskingsansvarlig enn tidligere hvitvaskingsansvarlig.

Svar selskap I:

6. Jeg organiserer kurs for de ansatte, så litt aktiv er jeg jo. Jeg merker at de synes det er litt spennende når jeg har kursene. Det er egentlig ikke så mye man får gjort, man må bare holde de ansatte bevisst på å se etter slike ting – og det er ikke det enkleste.

Svar selskap J:

10. Akkurat nå er vi ganske aktive, og det er klart at vi alltid på ha fokus på det. Dette er et tema som alltid vil være vanskelig. Det er nok et forventningsgap mellom brukerne av regnskapet og hva revisor kan utrette, så vi må jobbe for at forventningsgapet skal bli minst mulig.

Spørsmål 10:

Kan du fortelle litt om deres interne kontroll- og kommunikasjonsrutiner? Hvordan er disse distribuert eller tilgjengeliggjort til medarbeiderne?

Svar selskap A:

Ja, reglementet foreligger på dette området. Vi har en håndbok som ligger på intranettet. Når det skjer endringer der går det automatisk ut en mail om dette til alle ansatte.

Svar selskap B:

Disse rutinene går konkret inn på kundekontrollen. Videre står det litt om at det er jeg som er hvitvaskingsansvarlig og at man skal rapportere til meg. Rapporteringen til meg skal skje via partner/oppdragsansvarlig på oppdraget. Disse rutinene ligger i et internt dokument.

Svar selskap C:

Rutinene gis ut til alle nyansatte samtidig som de alltid er tilgjengelige på intranettet vårt.

Svar selskap D:

Rutinene er utformet skriftlig og ligger i vårt interne QRM-system (Quality Risk Management system).

Hvitvaskingsrutinene er en del av dette systemet og de er tilgjengelige til enhver tid. Videre kommuniseres dette også i den årlige e-læringen.

Svar selskap E:

Skriftlige og lett tilgjengelige for alle ansatte.

Svar selskap F:

Rutinene ligger tilgjengelig på vårt intranett. Der står det blant annet hvordan medarbeiderne skal gå frem når de får en mistanke. Først skal man diskutere saken med oppdragsansvarlig i teamet, altså den som kjenner kunden best. Hvis teamet er enig med oppdragsansvarlig kommer han/hun med saken til meg. Dersom teamet ikke blir enige, er det derimot ingenting i veien for at medarbeideren kan komme direkte til meg.

Svar selskap G:

Ja, vi har utformet retningslinjer som er tilgjengelige på intranettet. Det er omfattende interne kontroll- og kommunikasjonsrutinene som ligger i bunn og spesifikke maler for kundekontroll. Undersøkelser og eventuell rapportering skal dokumenteres særskilt ihht interne prosedyrer. Typetilfeller/situasjoner med indikasjoner o.l fremgår av kontroll- og kommunikasjonsrutiner, men dette er også et viktig tema i opplæringsammenheng.

Svar selskap H:

Ja, vi har utviklet skriftlige rutiner som er tilgjengeliggjort for de ansatte. Hvis noen i selskapet oppdager noe mistenkelig, skal de først gå til partner som kommer til meg med det. Vi skal ikke ha noe av at tilfeldige medarbeidere rapporterer rett til Økokrim.

Svar selskap I:

Ja, dette er de tre A4 sidene jeg snakket om tidligere. De er en del av det interne kontrollsystemet og tilgjengelig for alle.

Svar selskap J:

Jobber med de nå og rutinene vil bli skriftlige og tilgjengeliggjort for de ansatte.

Spørsmål 11:

Har dere opplæringsprogrammer for de ansatte? Føler du at ansatte blir satt godt inn i reglene og eventuelt tilfredsstillende oppfriskning?

Svar selskap A:

Ja, jeg føler at de ansatte blir satt godt inn i reglene. I tillegg har vi noen fagdager hvert år for hele kontoret.

Svar selskap B:

Ja, vi forsøker å bevisstgjøre de ansatte på dette gjennom det årlige kontormøtet.

Svar selskap C:

Håper det, vi gjør i alle fall et forsøk på det.

Svar selskap D:

Ja, vi har opplæringsprogrammer for alle ansatte inkludert nyansatte. Vi har lagt vekt på at de nyansatte egentlig ikke er målgruppen. Det er manager, partner osv som er midt i målgruppen. Dersom de nyansatte avdekker misligheter skal de alltid gå til manager eller partner, følgelig vil opplæring for seniorenne være det viktigste.

Svar selskap E:

For nyansatte holder jeg et kurs på en time med hvitvasking som tema. Vi har også kursing i misligheter i revisjon på erfaringsnivå hvor hvitvasking kommer inn som tema. Vi fokuserer mer på rapporteringsplikt enn kundekontrollen som egentlig bare er et spørreskjema. Det er rapporteringsplikten som er vanskelig.

Svar selskap F:

Vi har et opplæringskurs som alle må gjennom når de starter her. Dette er et e-kurs med spørsmål, nesten som en liten eksamen. Kurset er laget av selskapet internasjonalt, men jeg har oversatt det til norsk. Etter vi begynte med kurset har medarbeiderne blitt mer bevisste på hvitvasking og det kommer oftere henvendelser til meg om tilfeller skal rapporteres eller ikke. Da e-kurset ble innført for ca 3 år siden måtte alle ansatte gjennomføre det. Jeg har ikke planer om oppfriskning av dette før det eventuelt kommer endringer i regelverket. Jeg vet at det er et nytt hvitvaskingsdirektiv på vei. Kurset ligger imidlertid ute hele tiden, så man kan alltid gå inn og tittle hvis man lurer på noe.

Svar selskap G:

Jeg har ansvaret for opplæringen hos oss. Utfordringen er å få bevissthetsnivået og kunnskapen knyttet til hvitvaskingsreglene på et tilfredsstillende nivå. Vi må gjøre temaet synlig og forståelig for hele organisasjonen. Hvitvaskingsreglene er ikke bare et av mange "compliance-hinder", men et samfunnsproblem som de facto utgjør en risiko for vår virksomhet. Vi kjører ikke bare opplæring av nyansatte, men også på resten av huset. Nyansatte er gjennom dette fra begynnelsen av, mens de øvrige har årlige kurs der hvitvasking er tema. Her er det viktig at det ikke bare dreier seg om kundekontroll, som mange tror er det eneste loven handler om, men også den løpende oppfølging og undersøkelses- og rapporteringsplikten.

Svar selskap H:

Nyansatte får opplæring ved oppstart, ellers hadde vi kurs for alle partnerne og managere i fjor høst. Vi har også et årlig kurs på fire timer og hvert annet år har vi internasjonale kurs med tema "money laundering". Jeg mener at denne kurspakken er et tilfredsstillende opplæringsprogram.

Svar selskap I:

Ja, opplæringen skjer for nyansatte og de andre medarbeiderne for øvrig. De nyansatte får en gjennomgang når de starter, og ellers holder vi kurs når det kommer nye ting. Denne løsningen var imidlertid ikke tilsynet fornøyd med, så nå skal jeg kjøre et kurs og legge opp et litt annet løp.

Svar selskap J:

Vi har ikke hatt hvitvasking som et eget tema under opplæringen, men vi minner om det på interne møter osv. Etter hvert begynner jo dette å sitte "under huden" hos de ansatte og de har antennene ute under revisjonen. Vi kommer nok ikke til å endre opplæringsprosessen så mye, men når den skriftlige rutinen foreligger vil den bli en naturlig del å gjennomgå med nye ansatte som begynner hos oss.

Spørsmål 12:

Dersom du hadde hatt tid og ressurser til det, er det noe du ville forbedret med deres rutiner for hvitvasking?

Svar selskap ABC:

Ikke spurt.

Svar selskap D:

Ja, det er det. Jeg ville nok drevet enda mer opplæring og fokusert mer på bevisstgjøringen. Vi har en utfordring ved at det avdekkes ting i selskapet som jeg ikke får vite om.

Svar selskap E:

Ikke i forhold til rutinene, men hadde vi hatt uendelig med ressurser kunne vi tatt temaet inn i flere kurs osv. Utfordringen med slike kurs er jo å få samlet alle de ansatte.

Svar selskap F:

Nei, egentlig ikke. Det er nok andre interne rutiner jeg ville forbedret da.

Svar selskap G:

Jeg mener at rutinene er der de burde være, så de ville jeg ikke endret. Det er mer forståelsen vi må jobbe med. Klargjøre hvorfor vi gjør som vi gjør, hvordan vi kan gjøre det mer effektivt, hva som er hensikten osv. Vi må få medarbeiderne til å skjønne at det er en grunn til hvorfor vi gjør som vi gjør. Jeg skulle også gjerne hatt mer opplæring med caser, dilemmatrening og lignende, det er det man lærer av. Jeg ville forbedret undervisningen og bevisstgjøringen.

Svar selskap H:

Jeg ville ha sett nærmere på "inngangsdøra" og styrket akseptvurderingene av nye kunder. Da ville jeg særlig sett på akseptvurderingen av ikke-revisjonskunder. Advokatenes klienter er jo litt mer sånn at de kommer og går.

Svar selskap I:

Jeg har jo tid og ressurser hvis jeg vil det, så her har jeg kanskje ikke noe godt svar. Hvis jeg skal svare noe så ville jeg nok jobbet enda mer med bevisstgjøringen. Bygget det bedre inn i revisjonsmetodikken for å flytte hvitvaskingen fra bakhodet og frem til panna. Kanskje vi er litt naive, men vi kjenner jo kundene våre og alle disse er snille og greie. Dersom vi opplever en ny kunde som litt "ruskete", ønsker vi ikke å ha han lenger fordi vi ikke ønsker å ha slike kunder.

Svar selskap J:

Vi forbedrer rutinene nå, men tiden til å få gjort det er en utfordring. Når høsten kommer får vi nok tid til å gjøre det ferdig.

Spørsmål 13:

Har dere rutiner rundt løpende oppfølging av kundekontroll? Hvem påser at informasjon om kunder er oppdatert, hvem sjekker opp, hvor ofte?

Svar selskap A:

Løpende oppfølging er veldig vanskelig å gjennomføre. Her er det organisert slik at hver partner har hver sine kunder som de har den daglige oppfølgingen med.

Svar selskap B:

Som revisor blir man godt kjent med sine kunder etter hvert, men dette går jo på integritet osv. Vi vil kontrollere hvem som er de reelle rettighetshavere. Men vi er nok ikke så systematiske på oppfølgingskontroll.

Svar selskap C:

For nye klienter bruker vi et klientskjema hvor vi fyller inn en del informasjon, som dekker mye mer enn bare hvitvasking. Etter det er utfyllt går det videre til en ny person som kontrollerer informasjonen. Dette er en form for kvalitetssjekk. Når det gjelder løpende oppfølging av eksisterende klienter skjer dette ved en årlig oppdragsvurdering som dokumenteres.

Svar selskap D:

Ja, det har vi. Løpende oppfølging er en del av den ordinære revisjonen. Hvert år vurderes dette i forbindelse med "continuens-vurderingen". Her vurderer vi blant annet endringer i ledelse, risikoklassifisering og hvitvasking.

Svar selskap E:

Ja, det er en del av kundeaksept-verktøyet vårt, med obligatoriske spørsmål som må fylles ut.

Svar selskap F:

Ja, dette følger av den løpende revisjonen, så det tror jeg vi er ganske gode på. Vi må gjennom ulike prosedyrer hvert år i vurderingen om kunden skal beholdes eller ikke. Vi må også undersøke om det har skjedd endringer i eierforholdet eller om det er kommet andre nye opplysninger av betydning for vurderingen. Dette er en del av jobben vår som revisor og vi har alltid vurderinger på om det er kunder vi ønsker å ha her eller ikke. Så vi "rydder" egentlig en gang i året.

Svar selskap G:

Alle kundene gjennomgås i løpet av revisjonen, dette skjer gjennom en fornyelsesvurdering hvor vi ser på ny informasjon, reelle rettighetshavere, transaksjonsmønster osv. Vi ser på kundene våre med "hvitvaskingsøyne".

Svar selskap H:

Ja, absolutt, det er rutine på dette i revisjonen hvor alle kunder blir re-evaluert hvert år. Vi har ett sjekkpunkt i året hvor vi vurderer om vi skal fortsette som revisor eller ikke.

Svar selskap I:

Kundekontroll har vi når det kommer folk på døra og vil bli kunde. Da kjører vi vanlig identitetskontroll. I noen tilfeller får vi kunden direkte fra et regnskapskontor, som allerede har sjekket identiteten og da kan vi bruke det. Vi har også en

årlig gjennomgang av kundegruppen vår gjennom revisjonen. Det er et eget punkt i revisjonsmetodikken vår å sjekke at vi har de riktige rettighetshaverne, aksjonærene og at det ikke er endringer brønnøysundregistret osv. Nå lager vi ofte aksjonærregister for mange av kundene våre og det er jo i seg selv en kontroll for å se om det har skjedd noe blant aksjonærene.

Svar selskap J:

Løpende oppfølging av kundekontrollen kommer naturlig gjennom revisjonen. Vi har kontakt med kundene gjennom hele året, så dersom det skjer endringer får vi vite det da.

Undersøkelsesplikt

Spørsmål 14:

Hvor mange undersøkelser etter hvvl. § 17, foretas hos dere per år?

Svar selskap A:

I løpet av min tid har det ikke vært mange, men kanskje rundt ti stykker. Hvitvaskingsreglene har vært i aksjon i noen år og vi har rapportert bare én gang. En gang.

Svar selskap B:

Vi har ikke hatt noen undersøkelser mens jeg har vært her. Vi hadde vel en for mange år siden, da var vi revisor for et konkursbo. Sannsynligheten for å finne noe i en slik situasjon er litt større.

Svar selskap C:

Ikke så veldig mange, de siste 5 årene har det kanskje vært 3-4 undersøkelser. Det kan imidlertid hende det har vært undersøkelser som har blitt avklart på teamnivå, og ikke har kommet helt opp til meg som hvitvaskingsansvarlig.

Svar selskap D:

Det er veldig vanskelig å definere. Når Finanstilsynet var her sist, anslo jeg ca 20 undersøkelser i året.

Svar selskap E:

Det pleier å ligge et sted mellom 10 og 20 i året.

Svar selskap F:

I løpet av et år er det kanskje 10-12 stykker.

Svar selskap G:

I løpet av den tiden jeg har vært her, har det kanskje vært 3-4 undersøkelser. Dette er imidlertid veldig forbundet med våre rutiner på de alminnelige revisjonsundersøkelsene.

Svar selskap H:

Jeg har aldri foretatt noen undersøkelser.

Svar selskap I:

Har ikke rapportert, ei heller foretatt undersøkelser.

Svar selskap J:

Vi har kanskje ti undersøkelser i året. Dette har nok økt litt sammenlignet med tidligere.

Spørsmål 15:

Hvor mange av disse undersøkelsene ender som rapporteringer til Økokrim prosentvis?

Svar selskap A:

Ikke aktuelt.

Svar selskap B:

Ikke aktuelt.

Svar selskap C:

I løpet av min tid som hvitvaskingsansvarlig har vi bare hatt to rapporteringer.

Svar selskap D:

De fleste undersøkelser hos oss ender som rapporteringer. Vi har rundt 10 saker i året. Derom det er oppdrag fra granskningsavdelingen vår vil det likevel være omfattet av rapporteringsplikten uavhengig av om oppdraget ligger i revisjonsselskapet eller i advokatselskapet. Dette medfører at noen av rapporteringene fra revisjonsselskapet, kan stamme fra granskningsavdelingen. Vi rapporterer derimot ikke forhold som blir anmeldt etter et granskningsoppdrag. EFE er enige i at det ikke er nødvendig å rapportere forhold som er anmeldt da politiet allerede er kjent med saken.

Svar selskap E:

Vi avkrefter nesten aldri mistankene, så 99,9 % fører til rapportering. Mange av de eksemplene vi kommer over er ganske klare lovbrudd. Det betyr ikke at vår grense for å undersøke er høy, det handler mer om at det er vanskelig å avkrefte mistanken. Dersom noe er uvanlig, hvordan skal man da klare å bevise at det ikke er uvanlig? Dette henger også litt sammen med at flertallet av de vi rapporterer er kundenes forretningsforbindelser, der har vi ikke nødvendigvis tilgang til å avkrefte heller. Mistenkelige transaksjoner med medkontrahtenter over landegrenser begrenser også adgangen til å få avkreftet.

Svar selskap F:

Det er veldig få saker som avkreftes, så nesten alt ender som rapporteringer. Det er nok et problem at mange saker stoppes før de kommer til meg. Typisk at oppdragsansvarlig undersøker og avkrefter uten at jeg får vite det. Om de avkreftes riktig eller galt, det vet jeg ikke.

Svar selskap G:

Ingen av de undersøkelsene vi har foretatt mens jeg har vært her har blitt rapportert. Undersøkelsene er godt dokumentert, så alt skal være på plass.

Svar selskap H:

Ikke aktuelt.

Svar selskap I:

Ikke aktuelt.

Svar selskap J:

Selv om vi har undersøkt en del har vi fortsatt ikke rapportert.

Spørsmål 16:

Har en mistanke noen gang ført til oppsigelse av kunden, fremfor rapportering og tror du dette kan være et alternativ for noen i bransjen?

Svar selskap A:

Ja, jeg har valgt å si opp kunden som et alternativ til rapportering. Det er jo grenser for hvilke problemer jeg skal involvere med i. Når jeg har en rett til å trekke meg, så gjør jeg heller det.

Svar selskap B:

Ikke besvart.

Svar selskap C:

Nei, ikke som jeg er kjent med. Det kunne heller ikke ha vært et alternativ for oss, men vi er kjent med at andre har gjort det. Vi har opplevd en gang å ta over et slikt oppdrag med tilhørende undersøkelse, som vi endte med å rapportere.

Svar selskap D:

I dette spørsmålet ligger det en premiss som jeg ikke er helt enig i. Dersom det oppstår en mistanke, som vi ikke har mulighet til å undersøke ei heller avkrefte, da mener jeg vi skal rapportere. Jeg utelukker ikke at dette kan være et alternativ for noen i bransjen. Det er imidlertid helt uaktuelt for oss, men vi kan si opp kunden som en følge av rapporteringen.

Svar selskap E:

Vi har ikke sagt opp en kunde fremfor å rapportere. Jeg vet ikke hvordan bransjen opptrer, men antall meldinger i året fra revisorer virker litt lavt. Jeg vet ikke om det er fordi man legger seg på Finanstilsynets tolkning av reglene eller om det er fordi man synes at terskelen skal være høyere enn jeg personlig synes.

Svar selskap F:

Det har vi ikke lov til, men jeg har gjort det i tillegg til rapportering. Jeg tror nok at oppsigelse fremfor rapportering kan være tilfelle i bransjen. Dersom vi for eksempel hadde sagt opp en klient fremfor å rapportere, ville ny revisor kontaktet meg og spurt hvorfor vi sa opp. Hvis jeg fortalte at det var som et alternativ til rapportering kunne han anmeldt oss til Finanstilsynet. Dette har vi opplevd motsatt vei. Vi rapporterte en kunde og sa han opp samtidig, uten at kunden visste om rapporteringen. Når vi fikk forespørsel fra ny revisor fortalte vi om rapporteringen. Ny revisor fortalte om rapporteringen til kunden, og kunden saksøkte oss. Vi anmeldte den nye revisoren for brudd på taushetsplikten og Finanstilsynet tok bevilgningen hans. Jeg tror denne revisoren var av den eldre generasjonen, og de har sterke holdninger mot hvitvaskingsreglene.

Svar selskap G:

Nei, det tror jeg ikke, men det kan nok være et alternativ i bransjen. Det er ingen av oss som tenker at det er lettere å si opp kunden fremfor å rapportere. Når man først er i en slik situasjon er nok terskelen absolutt, man kan ikke bare slippe kunden.

Svar selskap H:

Jeg tror ofte at man fratrer før hvitvaskingen er et faktum. Hvis du har en kunde som driver med ting du ikke liker, så bør du bare fratre. Da kan du argumentere med at du ikke hadde mistanke, men at du bare valgte å fratre. Dette blir et retorisk spørsmål, vi bør jo egentlig ikke ha sånne kunder i det hele tatt.

Svar selskap I:

Nei, og der er jeg helt ærlig. Dersom vi får en mistanke må vi få avklart den, noe annet ville vært helt galt. Jeg ville aldri fratrådte og latt en kollega overta noe vi trodde det var noe galt med. Dersom du ikke hadde sendt nummererte brev eller varslet kollegaen om hvorfor du fratrer kan du heller ikke advare kollegaen din. Det blir som å stikke hodet i sanden, og det gjør vi ikke her. Jeg tror bransjen har samme oppfatning som meg, eller jeg håper det hvert fall. Jeg tror ikke noen vil oppføre seg så ukollegialt, vi er jo tross alt kolleger med lik bakgrunn og foreningsmedlemskap osv.

Svar selskap J:

Nei, dette er ikke et alternativ for oss, men det kan nok skje i tillegg til rapporteringen. Jeg kan tenke meg at det kan være noen i bransjen sier opp kundene som et alternativ til rapportering. Håper ikke det er slik, men jeg kan kanskje se for meg at små selskaper kan finne på å ta den enkleste utvegen.

Spørsmål 17:

Når mener du at undersøkelsesplikten inntreffer?

Svar selskap A:

Det går mer på en magesfølelse enn en beløpsgrense. Skatteetaten har nok et annet syn på dette. De mener sikkert at hver krone teller, men vi lever i en "vesentlighetsverden". Dersom jeg reviderer en butikk med 70 millioner i omsetning, setter jeg en vesentlighetsgrense hvor jeg kanskje ikke tar hensyn til poster under 500 000 kroner. Reviderer jeg derimot bensinstasjonen på hjørnet har jeg mulighet til å se mer av helheten og kanskje grille han over noen tusenlapper. Så dette er veldig relativt og bygger stort sett på magesfølelsen. Det er ingen regler eller beløpsgrenser.

Svar selskap B:

Mistanken bør være av en viss størrelse. Store kontanttransaksjoner og andre store transaksjoner vil ofte bli veldig synlig og vi må forstå formålet med transaksjonene. Vi har veldig mange små kunder og der er det jo veldig åpent og lett og se hva som skjer.

Svar selskap C:

Vi mener at undersøkelsesplikten inntreder dersom vi finner noe mistenkelig. Da må vi undersøke forholdet nærmere for å se om det faller innenfor hvitvaskingsrapporteringen. Dersom vi ikke kan avkrefte mistanken rapporterer vi. Beløpet og transaksjonens art kan være et moment, men vi bruker ikke mye tid på uvesentlige ting. Det kan imidlertid tenkes at transaksjonen i seg selv er liten, men at det er snakk om gjentakende hendelser som blir vesentlige når man "grosser" det opp. Dette må tas med i vurderingen.

Svar selskap D:

I utgangspunktet er det ingen begrensninger for rapporteringsplikten, det er en svært lav terskel. Det vi kan stille spørsmål ved, er om det finnes en vesentlighetsgrense. Dersom vi opplever at en av kundens ansatte har begått underslag på 3000kr, er jeg ikke sikker på om vi kommer til å rapportere det. Jeg vil normalt ikke rapportere det som defineres som primærforbrytelse på ikke-hvitvaskingstransaksjoner.

Svar selskap E:

Jeg mener undersøkelsesplikten inntreder når det er noe uvanlig, altså ved en "diffus" mistanke. Vi praktiserer en veldig lav terskel, også når vi foretar opplæring. Når loven kom i 2004 kom EFE til oss og holdt kurs. De var også den gang veldig klare på at terskelen ligger på diffus mistanke.

Svar selskap F:

Den inntreder ved mistanke, slik det står i loven. Det er ikke alltid man vet så mye om beløpet eller transaksjonen, og det kan også endre seg når man undersøker.

Svar selskap G:

Magefølelse er et godt stikkord her, men det skal jo være ved mistanke slik det står i forarbeidene. Det må imidlertid være noe konkret og objektivt, ikke bare at man får et anstrengt forhold til klienten. Revisjonsbransjen er i en særstilling, da vi også har andre plikter som er parallelle med hvitvaskingslovens plikter. Vi har for eksempel undersøkelsesplikt etter revisorloven på akkurat det samme. Får man mistanke om at noe foregår, og du ikke får noen god forklaring, så har du plikt til å dokumentere hva du gjør i tillegg til revisjonshandlingene. Jeg liker å gjøre et lite poeng av dette; det er noe en revisor skal kjenne igjen, så det er egentlig ikke noe nytt. Det er bare et lite tilleggskrav som kommer inn sammen med undersøkelsesplikten i revisorloven. Jeg mener at undersøkelsesplikten inntreder ved en dårlig magefølelse som er forbundet med noe konkret.

Svar selskap H:

Undersøkelsesplikten inntreder ved mistanke eller ved transaksjoner du ikke forstår. En revisor er inne å graver uansett, men er det noe du ikke forstår, så graver du mer. Undersøkelsene gjøres ikke alltid med hvitvasking som eneste årsak.

Svar selskap I:

Ja, her må jeg nok svare magesfølelse, deretter kommer en betraktning om vesentlighet. Hvis magesfølelsen er at man lurer på hvorfor det i alle dager er slik, så må man undersøke. Deretter kommer en vesentlighetsbetraktning, men den er nok ganske lav. Hvis man først snakker om hvitvasking så snakker man ikke om små beløp egentlig.

Svar selskap J:

Det er ingen klare grenser. Beløpet kan selvfølgelig spille en rolle, sakker vi om kroner 10 000 ville vi ikke gjort noe mer. Ellers går det litt på magesfølelse også, vi ser jo an postene. Det er lett å merke om vi treffer et ømt punkt ute hos kundene når vi undersøker noe. Jeg synes det er vanskelig å vurdere hvilke saker som krever undersøkelser, men vi føler at vi har truffet på de vi har gjort. Vi har ikke unødig undersøkt noe, men føler at vi har fanget opp de sakene med behov for undersøkelse. Så vi har hatt god magesfølelse hele tiden. Generelt kan vanskelig settes noen beløps- eller vesentlighetsgrense. Vi har derimot gått litt ut i fra vår egen vesentlighetsgrense og dermed ikke sett på ubetydelige feil.

Rapporteringsplikt

Spørsmål 18:

Kan du fortelle litt om selskapets ”rapporteringshistorie”?

Svar selskap A:

Jeg har rapportert bare en gang og det tilfellet var helt opplagt. Den jeg rapporterte var en forretningsforbindelse til en av mine kunder. Han var en konsulent som konsekvent fakturerte honorarer inklusiv merverdiavgift uten å være registrert i Merverdiavgiftsregisteret. Dette er en ganske alvorlig overtredelse så da dette kom på bordet måtte jeg rapportere om det.

De fleste saker har en forklaring. Hvis du for eksempel spør en innvandrerbutikk hvor han har fått pengene fra, og han kan dokumentere at de er tatt ut fra sin egen lovlige bankkonto. Da er vi jo ferdig med den saken. Vi kan ikke bare sende inn en melding til Økokrim uten å ha undersøkt nærmere. Samfunnet har en veldig lav terskel for at vi skal gå rundt å sladre på folk. Hva skjer hvis vi gjør feil da? Hva om jeg tar ”rotta” på en eller annen på feil grunnlag? Jeg har sett mange tilfeller av folk som har blitt mishandlet i en prosess med Økokrim. På en eller annen måte finner de rapporterte ut hvor meldingen kommer fra, skal jeg slite med det? Det er bedre å ikke rapportere og heller avslutte kundeforholdet.

Svar selskap B:

Vår daglige leder mener at vi hadde en partner som rapportere noe for noen år siden, men det vet ikke jeg noe om.

Svar selskap C:

Vi har hatt en sak som var ganske vanskelig å vurdere. Den gikk ut på transaksjoner med nærstående. Transaksjonene var uvanlige for bedriften da de delvis var av formuesobjekter som ikke direkte var knyttet opp mot driften. Det spesielle var at selskapet selv kom til oss å sa at tidligere revisor hadde kommet til de å sagt at han hadde vurdert å rapportere

til Økokrim, men at han ikke kunne det fordi de hadde valgt en annen revisor. Han hadde altså gått til selskapet med denne informasjonen som senere videreformidlet dette til oss. Dette var en spesiell situasjon, så vi måtte undersøke de mistenkelige transaksjonene. Vi endte til slutt opp med å rapportere forholdet. Rapporten omfattet både klienten og forretningsforbindelser av klienten. Nå skal det også sies at det hadde vært bytting av ledelse osv i selskapet fra det tidspunktet transaksjonene hadde skjedd til vi overtok revisjonsoppdraget.

Svar selskap D:

Vi har hatt flere saker gjennom årene, og vi vet at flere av disse har blitt etterforsket av Økokrim og medført sanksjoner. Jeg kan ikke fortelle så mye om sakene våre, men vi har hatt én sak der det uttrykkelig stod i DN at saken etterforsket på bakgrunn av rapportering fra oss som revisor. I utgangspunktet skal det ikke avsløres hvem som har rapportert.

Svar selskap E:

Vi har hatt mange konkrete avgiftssaker som har vært enkle å avklare. Den mest diffuse saken vi har hatt var en kunde som kom til oss og sa at han hadde fått en uvanlig bestilling. Bestillingen kom fra Baltikum med levering i England, mens betalingen skulle komme fra Panama. Kunden hadde selv vært i Baltikum og uttrykt at dette var uvanlig. Svaret han hadde fått der var at "bankvesenet i Baltikum ikke virket, så alle der brukte bankene i Panama". Vi verifiserte påstanden med vår virksomhet i Baltikum og det stemte ikke. Sakene kan variere fra veldig diffuse til helt klare. I tilknytning til denne saken avklarte vi også med EFE hva vi skulle gjøre dersom kunden selv kommer til oss med saker. Er vi da innenfor eller utenfor? Vi ble enige med EFE om at du er innenfor så lenge du er på jobb, men er du på fest når du får informasjonen så er du ikke på jobb og følgelig utenfor.

Jeg har kjent igjen saker i media i etterkant. Vi har meldt ting som har fått ganske store konsekvenser, om det er meldingen vår eller en annen hendelse som utløste etterforskningen vet jeg ikke. Når loven var ny hadde ikke EFE lov til å tipse/underrette myndighetene om tilfeller, men det har de lov til nå. Jeg tror at de nå i mye større skala varsler saker videre. EFE har hele tiden vært klar på at de ønsker meldinger. De har ofte mistanker rundt mange kriminelle, men ikke grunnlag for å gjøre noe. Meldingene kan derfor hjelpe dem slik at de kanskje får gjort noe med det.

Svar selskap F:

Jeg har rapportert ca 30 ganger, og ca 10 i året. Noen av sakene våre har Økokrim gått videre med, det har vi fått meldinger om. Blant annet har de etterforsket videre en sak der et byggefirma fakturerte fiktivt på et ganske stort prosjekt. Vi har også hatt en sak der vi ikke skjønnte formålet med selskapets opprinnelse her i Norge. Det kom penger fra utlandet til Norge som gikk ut igjen til at annet sted i utlandet. Når vi så alle disse transaksjonene og konfronterte de som styrte dette selskapet, et advokatselskap, trakk alle seg.

Svar selskap G:

Mens jeg har vært her har vi ikke rapportert. Etter at 2009-loven kom tror jeg vi har hatt kun to rapporteringer, men det er før min tid så jeg har ikke noe dokumentasjon på dette.

Svar selskap H:

Jeg har jo ikke rapportert, men før min tid har det vært ganske store saker som har endt opp i media. Det ble rapportert under hvitvaskingsloven som fane, men det hadde nok skjedd uansett. Sånn sett kan du si at vi har hatt en betydning.

Revisor har rapporteringsplikt uansett for lovbrudd, så jeg vil ikke si at det bare handler om hvitvasking. Melder du en mistanke som viser seg å være realitet, så er jo det en "vinn" for oss som selskap. Man er alltid redd for å rapportere en mistanke som viser seg å være feilaktig. Melder du noe som er feil, føler du deg som og som en sladrebank selv om vi har plikt gjennom vår profesjon til å sladre.

Svar selskap I:

Vi har aldri rapportert. Vi har hatt noen diskusjoner, men disse var ikke basert på mistanke heller. Vi hadde blant annet en sak hvor noen hadde salg til Afrika, der var vi bare usikre på hvilke krav vi skulle stille, og hvilke krav som skal stilles. Kontrakten var helt legitim, men man leser jo så mye rart. Vi har også hatt en sak hvor et selskap fikk store midler fra statene. Dette ga oss mye å tenke på, overføringen pengene var én ting, men man skal finne de riktige kildene i tillegg til skattespørsmålet. Denne saken satte vi rett og slett ut til en advokat.

Nå holder vi på med en annen sak, der vi driver å undersøker. En av våre kunder solgte noen brukte driftsmidler og mottok betaling kontant. Beløpet stemmer med takstverdier, men kunden må dokumentere at pengene er kommet til på lovlig vis. Vi har gitt han beskjed om hva han må gjøre, hvis han ikke gjør det må vi vurdere å rapportere den forretningsforbindelsen. Det blir i tilfelle vår første rapportering.

Svar selskap J:

Har ikke rapportert.

Spørsmål 19:

Hvordan opplever du MT-skjemaet i Altinn?

Svar selskap A:

Jeg har aldri vært så sint i hele mitt liv som da jeg prøvde meg på det skjemaet. Når jeg har funnet en sak, er den egentlig ganske lett å beskrive – med navn og nummer kunne den vært beskrevet på noen få linjer. Men skjemaet krever jo bankkontonummer, medkontrahenter osv. Når jeg oppga adressen var ikke engang kombinasjonen mellom postnummer og gatenavn riktig, så jeg ble kastet ut av hele skjemaet. Det tok mange tiner uten at jeg fikk det til. Det endte med at jeg ringte Altinn og fortalte at skjemaet ikke stemte. Da sa jeg også at jeg aldri kom til å rapportere igjen, fordi skjema var så omfattende. Det er de som skal etterforske – jeg skal bare peke på et symptom. De beklaget at jeg hadde opplevd det som vanskelig, men min rapporteringsterskel gikk rett opp etter denne opplevelsen.

Svar selskap B:

Ikke aktuelt.

Svar selskap C:

Det er ganske omfattende og tungvint egentlig. Jeg kunne ønske at vi kunne ha laget et eget notat hvor vi beskriver saken. Jeg forstår at de må ha detaljer, men det er ikke alltid like lett å ha all informasjon som kreves om alle personer, selskaper osv. Når jeg skulle rapportere var jeg både i tvil om hvor det skulle krysses av og fylles inn ting. Skjemaet var ikke noen udelt positiv opplevelse vil jeg si. Vi brukte en del tid på det siden det var så detaljert.

Svar selskap D:

Det er faktisk et "helvete". I likhet med loven er rapporteringsskjemaet utviklet for finansinstitusjoner. Det er utformet med hensyn til at man er en bank som skal rapportere en bestemt transaksjon, det passer oss revisorer veldig dårlig. Jeg velger å fylle inn det jeg må og legger heller ved god dokumentasjon.

Svar selskap E:

Fryktelig tungvint, men jeg har inntrykk av at det har blitt bedre enn det var. Tidligere drev det å falt ut slik at man måtte starte på nytt, det forsinket flere av meldingene våre.

Svar selskap F:

Det opplevde jeg som ganske tungvint, men når du har gjort det en del ganger så går det bedre. Utfyllingen av skjemaet er absolutt ikke intuitivt, og det er veldig vanskelig å matche alt. Som regel fyller jeg ut det jeg må, og legger ved en detaljert beskrivelse som vedlegg.

Svar selskap G:

Ikke aktuelt.

Svar selskap H:

Ikke aktuelt.

Svar selskap I:

Har aktuelt.

Svar selskap J:

Ikke aktuelt.

Spørsmål 20:

De rapporteringene selskapet har foretatt, har det vært rapportering av kunden eller kundens forretningsforbindelser? Tror du det generelt kan være lettere å rapportere en forretningsforbindelse?

Svar selskap A:

Den jeg rapporterte i høst var en kundes forretningsforbindelse. Jeg har aldri rapportert en kunde. Jeg tror det generelt kan være lettere å rapportere en forretningsforbindelse fordi jeg ikke har noe forhold til ham, mens jeg kjenner kundene mine. I den saken hvor jeg rapporterte en klients forretningsforbindelse, kunne hvem som helst som har fått en faktura fra fyren oppdaget ham.

Svar selskap B:

Det er selvfølgelig enklere å rapportere kundens forretningsforbindelser, men vi er jo profesjonelle på det. Oppdager vi noe skal vi gripe fatt i det, og vi skal ikke tenke på kundeforholdet. I mange tilfeller er det snakk om en mistanke, og det vil være uheldig å rapportere når det er feil.

Svar selskap C:

Vi har som tidligere nevnt rapportert både klienter og forretningsforbindelser. Jeg vil anta at det generelt og psykologisk sett er lettere å rapportere andre enn klientene sine. Selv om det i utgangspunktet ikke skal være noe forskjell, vil jeg anta at det er enklere å rapportere kundenes forretningsforbindelser enn klienten selv.

Svar selskap D:

De rapporteringene vi har foretatt har vært av begge deler, men mest av våre egne kunder. I bransjen for øvrig tror jeg det kan være lettere å rapportere forretningsforbindelser enn egne kunder. Samtidig kan det tenkes at det er en del som ikke rapporterer forretningsforbindelser i det hele tatt, nettopp fordi noen tenker at det er utenfor hva man er pliktig til å gjøre.

Svar selskap E:

De fleste rapporteringene våre går på medkontrahtenter av kundene, men jeg liker å tro at det også handler om at vi er flinke i utvelgelsen av våre kunder. For mange tror jeg det kan være enklere å rapportere forretningsforbindelser enn kunder. Jeg ser ikke bort i fra at det er en del som har lettere for å se at det er noe galt hos medkontrahtentene.

Svar selskap F:

Vi har rapportert begge deler, og jeg tror det er en 50/50 fordeling. I bransjen antar jeg at det generelt vil være lettere å rapportere en forretningsforbindelse enn en kunde.

Svar selskap G:

Ja, det tror jeg det kan være, en forretningsforbindelse har man normalt ikke noe forhold til. Jeg tror imidlertid at jeg kjenner integriteten her på huset, så jeg vil svare menneskelig sett; ja det er lettere, mens profesjonelt sett skal vi ikke gjøre det. Hvis man først har kommet til et punkt der man har noe å rapportere, skal det ikke ha noe å si. Det gjelder uansett forretningsforbindelse, stor eller liten kunde.

Situasjonen kan nok være annerledes i bransjen. Særlig hos de mindre revisjonsselskapene som reviderer mindre selskaper ute i distriktene. Der er det kort vei mellom klienten og revisor, og revisor er i større grad avhengig av den enkelte kunde. Klienten har man faktisk som en inntektskilde, mens forretningsforbindelsen har man ikke noe forhold til så terskelen for å rapportere der er lavere. Jeg tror dessverre det er sånn, men det skal jo ikke være det.

Svar selskap H:

Har ikke rapportert. Nei, ikke generelt, er det noe galt så er det noe galt. Ville nesten sakt omvendt jeg, at det er lettere å rapportere egen kunde. Er det mitt ansvar å rapportere forretningsforbindelser? Det er ikke min kunde etter loven, jeg er på utsiden av det så det ville jeg ikke ha brydd meg med.

Svar selskap I:

Ja, det tror jeg kanskje, men på den annen side vil det ikke hjelpe. Dersom vi skal rapportere en medkontrahtent må vi røpe at vi oppdaget dette på grunn av handelen med vår kunde, da har vi indirekte rapportert vår kunde også. Når du rapporterer forretningsforbindelser beveger du deg over på noe du ikke har kontroll over og ikke vet konsekvensene av. Det er bedre å rapportere inn en kunde og si at han har opplevd "det og det med den og den forretningsforbindelsen". Da kommer man like langt, men jeg mener du har fulgt linjen bedre.

Svar selskap J:

Vi har ikke rapportert, men vi mener at vår plikt ikke omfatter rapportering av forretningsforbindelser. Dersom en av våre kunder har mottatt kontanter fra en mistenkelig forretningsforbindelse, kan vi ikke bare rapportere han fordi han tok imot kontanter. Kontanter er jo et lovlig betalingsmiddel. Vi er veldig usikre på hvorvidt vi skal rapportere tredjeparter eller ikke, da vi ikke ønsker å rapportere uten å foreta tilfredsstillende undersøkelser. Jeg tenker at vi har for mangelfullt grunnlag til å rapportere forretningsforbindelsene. Du kan si at vi legger grunnlaget for hvitvasking hvis vi ikke rapporterer forretningsforbindelsene, disse kan jo være privatpersoner som ikke har revisjon eller lignende. Jeg tror ikke det generelt er lettere å rapportere forretningsforbindelser fordi man uansett gjør nøye nok undersøkelser når man skal rapportere. Håper ikke det er slik i alle fall, men jeg kan kanskje se for meg at små selskaper kan finne på å gjøre den enkleste utvegen.

Spørsmål 21:

Er du av den oppfatning at revisorbransjen rapporterer for mye eller for lite? Er revisor for defensiv eller offensiv? Mener du at undersøkelses- og rapporteringsplikten er unødvendig omfattende?

Svar selskap A:

Defensiv. I forhold til myndighetenes intensjoner rapporterer revisorene alt for lite.

Regelverket er for omfattende, jeg tror systemet krever for mye av revisor. Spesielt dersom vi ser det opp mot hva som er praktisk mulig. Det er kundene som skal betale for den jobben vi gjør, og de betaler ikke for at vi skal sjekke om de driver med hvitvasking, det er jo ikke derfor vi er ansatt.

Svar selskap B:

Nei, jeg vil ikke si at undersøkelses- og rapporteringsplikten er for omfattende.

Svar selskap C:

Jeg ville sagt at revisjonsbransjen rapporterer for lite, i alle fall dersom vi ser det i forhold til antall tiltak, straffesaker og anmeldte saker som har med selskaper og forretningstransaksjoner å gjøre. Regnskapsførere og advokater ligger vel under revisorer igjen, målt i antall rapporteringer. Hvis vi ser bort i fra rapporteringer fra finansinstitusjoner så er det vel bare en 3-400 meldinger i året blant alle bransjene som skal rapportere. Det er ikke mange, så da er det jo noe som "skurrer" litt, det er vel alle enige om. Spørsmålet da; hvordan skal vi få opp dette tallet på et mer riktig nivå? Det må være en kombinasjon av et klarere regelverk, muligens i form av en forskrift som kan klargjøre rapporteringsplikten, samt at alle rapporteringspliktige må bli flinkere.

Nei, ikke nødvendigvis for omfattende, men den kunne vært klarere. Hvor omfattende man velger å gjøre det, kommer litt an på hva det enkelte selskapet legger i det som står i loven. Det er vanskelig å si at loven skulle vært vesentlig annerledes enn slik den står i dag. Noe som kanskje kan virke litt forvirrende for noen er navnet "hvitvaskingsloven" siden den omfatter så mye mer enn hvitvasking. Generelt synes jeg regelverket er bra.

Svar selskap D:

Revisorbransjen rapporterer definitivt for lite. Plikten etter loven er ikke for omfattende, men bransjen er dårlig til å gjennomføre den. Vi gjør det etter beste evne, men det er vanskelig å oppdage.

Svar selskap E:

Jeg tror vi rapporterer mest av alle revisjonsselskaper, men at revisorer generelt rapporterer for lite. Jeg føler ikke at det tar for mye tid. Når det gjelder kundekontrollen er jeg ikke like enig, men når det gjelder rapporteringsplikten blir det noe annet.

Svar selskap F:

Vi rapporterer sannsynligvis for lite, men det som er ganske forunderlig er jo hvor lite regnskapsførerne rapporterer. De sitter på første rad og ser all dokumentasjonen. Ved flere tilfeller når vi har rapportert, har ikke regnskapsførerne oppdaget noe som helst.

Svar selskap G:

Absolutt for lite! Med strek under! Slik jeg oppfatter at loven praktiseres, er den nok ikke for omfattende, det gjelder bare å knekke koden. Vi må bare forstå om vi befinner oss i et rapporteringstilfelle eller ikke. Noen tilfeller er rapporteringspliktige og skal følgelig rapporteres, disse tilfellene skal ikke behandles i form av nummererte brev og kommentarer på revisjonen. Revisorene ser utvilsomt mer enn det som kommer frem.

Svar selskap H:

Det er i alle fall ikke for mye, sett i forhold til forventningene. Jeg har sett på statistikken for de siste årene, og med vår kundeportefølje skulle vi statistisk sett hatt en eller to meldinger i året. I fjor hadde vi derimot ingen, er dette et stort avvik? Vi ligger nok litt under, men jeg tror det var tilfeldig at vi ikke hadde noen i fjor.

Svar selskap I:

Vi er kanskje litt defensive, men det kan skyldes at mye er oppdaget og avklart før vi kommer inn i bildet. Jeg tror ikke vi rapporterer for lite heller. Mye av det vi kunne ha rapportert er allerede rapportert av andre kilder. Jeg synes ikke regelverket er unødvendig omfattende. De som er i første linje burde derimot hatt mer omfattende regler enn oss som kommer i andre linje, men det er nok vanskelig å gjennomføre.

Svar selskap J:

Bransjen rapporterer nok for lite. Nei, tror ikke den er for omfattende, den er vel heller for vanskelig å forstå. Vi har kanskje for lite kunnskap og fokus på det i bransjen og foreningen. Vi har tatt det opp med foreningen at det generelt er lite informasjon om emnet på deres hjemmesider.

Spørsmål 22:

Hvor ofte er du i tvil om du skal rapportere etter en undersøkelse?

Svar selskap A:

Har tidligere vært litt inne på det, er litt usikker og redd for at det skal slå tilbake på meg, dersom jeg gjør feil. I all norsk juss er det slik at ingen dømmes før man er sikker på skyldkravet, men her kan man "angi" vanlige folk uten å ha belegg for det. Det er liksom samfunnet som skal ordne opp i dette. Jeg synes det er "overnaivt".

Svar selskap B:

Ikke aktuelt.

Svar selskap C:

Har ikke hatt noen store tvilsomme saker hvor dette har vært en utfordring. Tvilen blir nok i stor grad løst innad i teamet. Det er ikke før de mener det skal undersøkes nærmere at de kommer til meg, som hvitvaskingsansvarlig, med saken. Det er slik jeg opplever det i alle fall. Revisjonen er ikke innrettet på den måten at man retter søkelyset på å avdekke misligheter gjennom hele prosessen, det er bare en liten del av det. Veldig mye av mislighetene som finnes er tilslørt og tildekket på ganske "finurlige" måter, noe som gjør dem vanskelig å oppdage. Dette har, mange som er utenfor revisjonen, lett for å glemme når de kritiserer revisor for å rapportere for lite. Det er åpenbart mye mer der ute. I de fleste tilfeller er det mennesker, som sitter mye nærmere det som skjer i selskapet, som burde sett det bedre enn revisor, for eksempel regnskapsførerene. Regnskapsføreren sitter mye nærmere detaljene, så lenge det ikke er han selv som utfører mislighetene, burde han ha sett det.

Svar selskap D:

Nei, jeg har ikke noen problemer med å avgjøre det.

Svar selskap E:

Er ikke veldig ofte i tvil egentlig. Da må det i så fall være de gangene hvor vi tror meldingen ikke er av interesse for økokrim. For eksempel der hvor vi føler transaksjonen er for liten, men det skjer ikke veldig ofte.

Svar selskap F:

Som nevnt ovenfor så ender nesten alle undersøkelserne våre som rapporteringer, så da er jeg kanskje ikke i så ofte i tvil. Når man får all dokumentasjonen er man kanskje ikke i tvil i det hele tatt.

Svar selskap G:

Ikke aktuelt.

Svar selskap H:

Ikke aktuelt.

Svar selskap I:

Ikke aktuelt.

Svar selskap J:

Vi har vært i tvil, men når undersøkelsen er foretatt og vi skal ta et standpunkt om vi skal rapportere eller ikke har vi vært ganske sikre. Tvilen blir oppklart gjennom undersøkelsene. Det er mange skjønnsmessige vurderinger, så det er viktig å gjøre gode nok undersøkelser slik at vi kan føle oss sikre på avgjørelsen.

Spørsmål 23:

Dersom du er i tvil, men velger å ikke rapportere, kan du rasjonalisere avgjørelsen din med følgende: hensynet til kundeforholdet, renommé, erstatningsansvar?

Svar selskap A:

Melde noe til en inkompetent politimann? Hallo! Det finnes mange eksempler på at man blir dårlig behandlet i strafferetten. Det handler om relasjonen du har til kundene, dette er jo mennesker du kjenner. Dette er et spørsmål om renommé og moral for min del. På alle andre områder skal det være overveiende sannsynlig osv, men ikke her, her er det bare å angi. Dette er en rar greie i samfunnet vårt. De som har laget regelverket har nok ikke gjort så mye revisjon. Dette blir litt som det vi sa om de dårlige lærerne på skolen vår før i tiden "if you cant do it, teach it".

Svar selskap B:

Nei, jeg håper ikke det. Det skal jo være en del av vår profesjon som revisor å gripe fatt i dette.

Svar selskap C:

Vi prøver å unngå at avgjørelsen skal ligge kun på en person, dersom vi er i tvil tar vi med andre i vurderingsprosessen. For å få uavhengige og kritiske vurderinger på sakene går vi opp til flere runder med flere instanser tilstede som kan komme med kritiske spørsmål for å prøve å rapportere mest mulig "riktig".

Klienten skal ikke vite at man har iverksatt undersøkelser eller vurderer å rapportere, men jeg antar at det er vanskelig å grave rundt uten at kunden forstår at noe er på gang. Spesielt dersom han har noe å skjule. Dersom revisor plutselig begynner å grave i transaksjoner hvor han vet at han har noe å skjule, så blir han fort mistenksom. Vi forsøker å være objektive hele tiden, får det konsekvenser for et klientforhold så får det heller bare være. Vurderingen om vi skal beholde kunden, tar vi etter rapporteringen. Dette er en naturlig del av prosessen, det er ikke sikkert vi ønsker å fortsette klientforholdet etter en slik sak.

Svar selskap D:

Nei, det er helt uaktuelt for meg. Det er jeg som bestemmer om det skal rapporteres eller ikke, og jeg tar ingen hensyn. En fordel for meg er at jeg ikke har noen revisjonsklienter selv.

Svar selskap E:

Tror ikke jeg kunne ha gjort det, men jeg kan ikke si at ingen andre aldri ville ha rasjonalisert slik. Det kan hende at saker ikke kommer frem til meg fordi andre tenker sånn, det vet jeg ikke, men hvis vi har et slik forhold til en kunde, så burde vi nok ikke hatt kunden i det hele tatt.

Svar selskap F:

I mange tilfeller vegrer vi oss ikke i det hele tatt, men i bransjen kan det være annerledes. Erstatningsansvar kan også oppstå dersom vi lar være å rapportere. Vi vil alltid være redde for at kunden kan slå tilbake på oss. Det er en fare for at noen ikke overholder taushetsplikten og saken lekker ut, men det er ikke nok til at jeg ikke rapporterer. Dersom en kunde holder på med ulovlige transaksjoner, vil jeg ikke fortsette med kunden uansett, så det er ikke noe alternativ. Som tidligere nevnt kan det hende at informasjon ikke kommer frem til meg, som følge av at oppdragsansvarlig undersøker og avkrefter saken selv, eller ikke ønsker at jeg skal vite om det.

Svar selskap G:

Nei, er det politisk korrekte svaret her. Bransjemessig vil jeg si at det skjer, det ville vært dumt å si noe annet. Jeg tror absolutt at det er tilfeller der noen tar hensyn til dette. Når rapportering skjer av de mindre revisjonsselskapene vil det være ganske opplagt at det er revisor som har satt i gang saken. Ja, det kan være et tilfelle at informasjon ikke kommer frem til meg fordi oppdragsansvarlig rasjonaliserer slik. Jeg kjenner imidlertid de fleste i selskapet, og ville blitt overrasket dersom det skulle skjedd. De ansatte her har mye integritet, men jeg kan jo ikke utelukke det helt heller.

Svar selskap H:

Ikke besvart.

Svar selskap I:

Nei, jeg kunne ikke ha rasjonalisert slik. Beklageligvis, kan jeg tenke meg at andre her på huset kunne gjort det. Jeg tror den eldre revisorgenerasjonen har litt andre holdninger, noe som henger sammen med alder og hvor lenger man har vært i bransjen. De har et annet risikobilde og et misforstått syn på det å "hjelp kunden". Siden vi snakker om den eldre generasjonen er dette forhåpentligvis en nedadgående trend, men det er fortsatt mange igjen i bransjen, det er jeg helt sikker på. Jeg tror også at "kundevennligheten" kan være for bred. Det er mange som vil strekke seg ganske langt for å drive konsulenttjenester og foreta verdivurderinger. Jeg er ingen jurist så jeg skriver ikke aksjonæravtaler. Hvis jeg skal hjelpe til med å stifte selskaper gjør jeg det med minimum syv paragrafer. Det finnes advokater med utdanning til slikt.

Svar selskap J:

Nei, vi kan ikke rasjonalisere slik. Slike ting kan vi ikke bekymre oss for. Det kan være forskjellige oppfatninger rundt dette i bransjen spesielt mellom store og små selskaper, men jeg håper ikke at det er noen i vår bransje som unnlater å rapportere.

Spørsmål 24:

Tenker du noen ganger på at kunden kan slå tilbake på deg?

Svar selskap A:

Ja, det er jeg redd for.

Svar selskap B:

Ikke besvart.

Svar selskap C:

Ja, selvfølgelig, men vi må bare opptre på en måte som tilfredsstiller kravene. Dersom vi følger loven har vi jo alt på det rene. Jeg synes ikke faren for at de kan slå tilbake på meg kunne ha hindret meg i å rapportere, da får man heller bare ta konsekvensen.

Svar selskap D:

Nei, ikke for meg. Det kan imidlertid være tilfelle at de som skal rapportere til meg ønsker å ta hensyn til dette. De kan være redde for at kunden slår tilbake og av den grunn velger å ikke si noe til meg om forholdet. Jeg kan ikke utelukke at det ikke er tilfelle her, og at noen unnlater å snakke med meg som en følge av det.

Svar selskap E:

Nei, jeg er kanskje litt naiv, men jo har hørt historier om at det kan skje. Det finnes folk med uærlige hensikter, som kan være villige til å gå langt for å skjule de. Jeg har hørt om folk som har fått trusler knyttet til deres nærmeste familie. Vi ville derimot vært forsiktig med å bruke rapporteringsretten pga. av denne faren, pluss at politiet ikke har noe system for å ta i mot. Vi har hørt fra foreningen at når kolleger i andre firmaer har brukt rapporteringsretten har den lokale lensmannen ikke forstått hva det dreier seg om. I tillegg blir du part i saken, så av den grunn ville vi alltid ha brukt EFE. Økokrim har taushetsplikt rundt meldingene de får inn, og de påstår at de er fri for lekkasjer. Vi har aldri erfart at meldingene våre har lekket ut. Uansett er jeg forsiktig og påser at alle spor av firmanavn og navn på medarbeidere blir fjernet fra bilagene jeg sender med som vedlegg til meldingen på Altinn. I bransjen tror jeg at noen kan være reddere for dette enn meg. Jeg jobber i et stort selskap og har derfor mange å støtte meg på og søke råd hos.

Svar selskap F:

Se spørsmål over.

Svar selskap G:

Jeg er i utgangspunktet ikke redd for at kunden kan slå tilbake på meg, men vi har jo sett eksempler på det også. Når man rapporterer får man en slags "angiver" funksjon, men alle kundene våre skal være klar over at vi har forpliktelser etter hvitvaskingsloven.

Svar selskap H:

Nei, hvis vedkommende er kjeltring så skal vi rapportere og fratre. Vi vil ikke ha kjeltringer som kunder. Når det gjelder de andre i selskapet er det mulig jeg er naiv, men jeg tror de kommer til meg med alt. Jeg håper vi har så innarbeidet god kultur at alt blir rapportert opp til meg. Jeg velger å tro at integritet er helt avgjørende. Hvis vi har en kunde som har begått underslag, men forsikrer om at det var et engangstilfelle, så er det greit, men da vil ikke vi ha han som kunde lenger. Jeg ville derimot ha fortsatt som revisor hvis økonomisjefen hos en kunde har fått sparken etter å ha blitt tatt for underslag.

Svar selskap I:

Nei, jeg er ikke redd for at kunden kan slå tilbake på meg.

Svar selskap J:

Nei, det tenker vi ikke på.

Spørsmål 25:

Opplever du noen ”gråsoner” der det er vanskeligere å avgjøre hvorvidt det skal rapporteres eller ikke?

Svar selskap A:

Ja, kontanttransaksjoner, men det er lite av det. Handel med andre land, for eksempel honorarer som betales for tjenester i utlandet er vanskelige situasjoner. Det er også bransjer i Norge som er spesielle slik som restaurant- og bruktbilbransjen.

Svar selskap B:

Ja, underslag er ganske uklart for meg.

Svar selskap C:

Det er mange ”gråsoner”, det er sjeldent helt opplagte tilfeller. I nesten alle saker er det usikkerhet og behov for drøfting om det skal iverksettes undersøkelser og om det skal rapporteres eller ikke.

Svar selskap D:

Ja, det tror jeg absolutt, for eksempel ved ulovlige lån. Det revisorene karakteriserer som ulovlige lån, er normalt ikke ulovlige lån, men underslag. Jeg mener at revisorenes stemping på underslag som ulovlig lån, på en måte er hvitvasking i seg selv. Dette er et typetilfelle av stort omfang som bransjen rapporterer lite på. Samtidig kan det diskuteres om dette er en primærforbrytelse eller en hvitvaskingstransaksjon, og følgelig om det er omfattet av rapporteringsplikten. Et annet eksempel er når noen underslår et beløp. Det blir ikke bare stående på konto, vi vet at det går videre, noe som gjør det mer eller mindre hvitvasking. Transaksjonsbegrepet i hvitvaskingsloven er relativt vidt, så det skal lite til før det er hvitvasking.

Svar selskap E:

Nei, ikke i forhold til loven. Da kan det heller være at jeg er usikker på de praktiske avklaringene noen ganger.

Svar selskap F:

Ja, absolutt. Av og til har man ikke god nok dokumentasjon. Skal man stole på at det man har er godt nok? Det er også veldig vanskelig å avgjøre om vi skal gå videre med saken dersom beløpene er små. Det skal jo ikke være noe vesentlighetsgrense i loven, men det er litt spesielt å innrapportere et underslag på kroner 1.000 utført av en ansatt i en dagligvarebutikk.

Svar selskap G:

Ja, det tror jeg absolutt. Foreningen forsøker å ”oppdra” revisorene med ”er man i tvil, så er man ikke i tvil” så da skal man sende en MT-rapport. Det er også mulig å ringe Økokrim for å få bistand og tips. Jeg har snakket med noen som har ringt og fått til svar at de ikke trenger å rapportere det gitte tilfellet. Det vil alltid være gråsoner hvor man skjønner at noe er rart og man ikke får en god forklaring. Da er det ikke nødvendigvis straffbare forhold, men det er noe som lugger. Så lenge man er i tvil, så skal man sende inn en rapport.

Svar selskap H:

Transaksjoner med utlandet kanskje? Jeg tror ikke det er spesielle transaksjoner som er vanskeligere å avgjøre enn andre. Kommer ikke på noen i alle fall.

Svar selskap I:

Ja, det er jo det hvis du føler at du ikke kommer helt i mål. Det er nettopp dette som er problemet til loven, ingenting er konkret. Det blir litt sånn "der og da"-sak. Jeg mener at veldig mye kan rettes opp og ikke nødvendigvis rapporteres. Konkrete saker kan være ulovlige lån, men det blir umiddelbart henlagt hos Økokrim. Vi må rapportere konkrete saker som det er sannsynlig at Økokrim vil gå videre med. En annen ting er skatteflukt, men her går det umiddelbart nummererte brev. Dersom vi fratrer og ny revisor kontakter oss, kan vi bare henwise til nummererte brev og til slutt vil ingen være revisor for det selskapet.

Svar selskap J:

Gråsoner vil det alltid være når loven og forskriften er uklar. Det handler om hvordan man tolker lovverket, og der er det forskjeller på de som skal tolke det. I et bestemt tilfelle kan det være at vi ikke rapporterer, mens det ville vært en selvfølge for andre å rapportere det samme tilfellet – og motsatt. Det kommer an på hvordan regelverket tolkes. Vi har vært usikre på når vi skal signere næringsoppgaven. Hvis vi bestemmer oss for å rapportere en sak, skal vi heller ikke skrive under på næringsoppgaven og det må begrunnes. Da er det jo helt klart hvem det er som har rapportert. Dette er håpløst. Vi har akkurat hatt denne diskusjonen, hvor en kunde hadde riktig næringsoppgave, men den la grunnlaget for et urettmessig fradrag for et annet selskap. De hadde fakturert feil kunde, men deres inntekter og kostnader var likevel riktig, så næringsoppgaven var jo riktig. Da var vi usikre på om vi skulle signere eller ikke. Lovverket sier at vi ikke skal signere oppgaven, men vi heller kanskje mot å signere.

Spørsmål 26:

Hender det at type klient er med på å avgjøre om det skal rapporteres?

Svar selskap A:

Ja, dette handler om mennesketyper og den relasjon man har til den enkelte kunden. Det er generelt mye enklere å rapportere mindre kunder enn store. En stor og bemidlet kunde har ressurser til å slå beinhardt tilbake på rapporteringen i seg selv og på deg som revisor dersom de finner ut hvem du er. Samfunnet er nådeløst når det kommer til slike saker, du kommer på forsiden av avisene med navn og bilde uten domfellelse eller noen ting. Når det kommer til økonomisk kriminalitet i motsetning til dop og drap har du ingen beskyttelse for omtale.

Svar selskap B:

Nei, jeg tror ikke det. Dersom det er snakk om en berettiget mistanke, vil man jo ikke være tjent med å beholde den typen kunder uansett.

Svar selskap C:

I utgangspunktet er det aldri to like tilfeller, men hadde det vært sammenlignbare tilfeller hos en gammel og en ny klient skal det ikke være forskjell. Det er derfor vi drar inn andre mennesker, som ikke har så tette bånd til oppdraget,

for å få et objektivt syn på saken. På tilfeller som handler om mine revisjonsklienter bruker vi en annen person som "hvitvaskingsansvarlig", som er med på å gjøre de kritiske vurderingene.

Svar selskap D:

Nei ikke for meg, men i bransjen regner jeg med at det kan oppfattes slik, det kan jeg se selv. Rapportering av store selskaper kan være vanskelig fordi de er svært viktige og rapportering av små selskaper kan være vanskelig på grunn av en tett relasjon. Slike utfordringer er årsak til at man bør ha en som sitter sentralt i selskapet til å avgjøre slike spørsmål, og som ikke vil la seg påvirke.

Svar selskap E:

Nei, det bør ikke være det i alle fall og det tror jeg ikke heller. Da må det i tilfelle være at de som jobber med ulike klienter lettere har tiltro til store klienter i kjente selskaper enn til små. Men det er jo ikke noe man skal ha.

Svar selskap F:

Nei, dersom det er en veldig stor kunde, vil man jobbe ekstra hardt for å finne tilfredsstillende dokumentasjon. Er det derimot snakk om en mindre kunde vil du nok ikke legge så mye i undersøkelsesjobben. Hvis du rapporterer en stor og betydningsfull kunde, er det ikke sikkert at du trenger å miste han, fordi det kan være snakk om en liten ting som kan rettes opp slik at du kan fortsette kundeforholdet. Generelt er det nok vanskeligere dersom det er en stor og viktig kunde, vi lever faktisk av kundene våre.

Svar selskap G:

Ja, det tror jeg. Det bør ikke være sånn, men jeg tror det.

Svar selskap H:

Nei, men type klient er viktig ved risikovurderingen i forhold til om vi skal ta på oss oppdraget. Vi er selektive når vi skal velge kunder, da vi ikke tar på oss kunder i risikofylte bransjer. Generelt tror jeg kanskje det sitter litt lenger inn å rapportere en større kunde. Store selskaper rydder ofte opp internt, de kan for eksempel gjøre det ved å rydde ut de som har gjort noe galt.

Svar selskap I:

Nei, det tror jeg ikke. Dersom du reviderer en bank, som genererer mye i honorarer, og det oppstår en mistanke bør du be om hjelp. Én ting er at du kan miste honorar, men en annen ting er at det kan slå tilbake på deg noe så grenseløst hvis du ikke rapporterer. Fallhøyden er stor. Jeg tror ikke terskelen for å undersøke og grave dypere er høyere hos en klient som genererer høyt honorar, det henger heller sammen med den risikoen du tar og den fallhøyden som kan komme. Man kan jo miste godkjenningen sin. Jeg tror ikke det er slik i bransjen heller, man tørr ikke. En ting er at man kan miste bevilgningen sin, men firmanavnet vil bli skadeskutt, dette går på renommé. Tenk bare på Arthur Andersen, det tok bare et år før de forsvant.

Svar selskap J:

Er man i en situasjon hvor du mener at man skal rapportere, så tror jeg du hadde rapportert uansett. Det er jo jobben vår, så får man heller ta konsekvensen av det etterpå. Uavhengigheten svakkes dersom du unnlater å rapportere fordi det er en stor kunde. Jeg ser ikke bort i fra at vi ville ha undersøkt dypere hos en større kunde for å gjøre det vi kan for

å eventuelt rapportere på riktig grunnlag. Det er derfor vi gjør undersøkelser. Du skal jo stå inne for det du gjør selv om det er anonymt. Det sitter langt inne å rapportere bare for å rapportere. Undersøkelsene utføres ikke bare for å "beskytte" en kunde, men for å ikke angi noen urettmessig.

Spørsmål 27:

Hvor sikker på det aktuelle forholdet ønsker du å være før du rapporterer til Økokrim? Har du noen gang tatt underhånden kontakt med Økokrim før du tok avgjørelsen?

Svar selskap A:

Den ene gangen jeg har rapportert, var jeg helt sikker. Jeg tror alltid jeg vil være like sikker før jeg rapporterer igjen. Dersom jeg er usikker ville jeg aldri tatt kontakt med Økokrim for hjelp, stoler ikke nok på de til å gjøre det.

Svar selskap B:

Jeg vil føle meg ganske sikker, men det er litt avhengig av omstendighetene. Jeg antar man vil komme ganske langt ved å undersøke ting selv og skaffe seg en helhetsvurdering. Det kan være vanskelig hvis vi ikke klarer å få nok oversikt over situasjonen.

Svar selskap C:

Det er vanskelig å angi noe eksakt, vi er jo ikke noen domstol. Hvis transaksjonene i seg selv virker såpass "snodige" eller uvanlige at det sannsynligvis ikke er noe forretningsmessig forklaring, vil vi rapportere. Vi ønsker overvekt av sannsynlighet av den mistanken vi ikke har fått avkreftet. Jeg har ikke tatt underhånden kontakt med Økokrim før. Kunne ha gjort det, å fått et svar på generelt grunnlag, men en endelig avklaring på om man bør rapportere eller ikke det tror jeg ikke vi får. Hvis man er usikker får man rapportere. De som svarer på telefonen vil nok ikke gi deg et ja eller nei uansett.

Svar selskap D:

For meg er det er nok med mistanke. Jeg har hatt en del saker, så jeg har fått god erfaring med dette og jeg er sjelden i tvil. Jeg har ikke tatt kontakt med Økokrim om konkrete saker, kun generelle spørsmål.

Svar selskap E:

Det er meg totalt likegyldig på hvor sikker man er. Det er ikke mitt kundeforhold uansett. Ja, det er lett å ringe til Økokrim. Stiller generelle spørsmål til dem, de krever ikke navn osv, det gjør de nok lurt i å, ellers ville de nok ikke fått spørsmål.

Svar selskap F:

Jeg ønsker å være ganske sikker, i hvert fall sikker på at det er noe galt der, jeg kan uansett ikke gå utover taushetsplikten min. Jeg trenger ikke vite nøyaktig hva det er, for eksempel dersom det er transaksjoner jeg ikke forstår. Jeg har ikke tatt kontakt med Økokrim, vi har folk i selskapet med slik erfaring som jeg kan rådføre meg med.

Svar selskap G:

Jeg vil være så sikker som mulig og helst helt sikker, men vi må vokte oss for å bli etterforskere- vi har jo taushetsplikt. Vi kan ikke informere kunden eller tredjemann om at vi rapporter, følgelig må vi utføre undersøkelsene med hensyn til dette. Det skal ikke så mye til før kunden lurere på hvorfor vi er så opptatte av noen spesifikke ting. Jeg ønsker derfor å være så sikker som jeg kan bli ut fra de reglene man har. Jeg kunne enkelt tatt kontakt med Økokrim underveis, ja.

Svar selskap H:

Har ikke rapportert før, men ville nok vært ganske sikker. Har ikke tatt kontakt med Økokrim, men kunne sikkert gjort det. Jeg tror derimot ikke det er nødvendig.

Svar selskap I:

Her skal jeg være brukbart sikker. Du drar tross alt vedkommende inn i noe som kan være ganske alvorlig. Jeg tror jeg ville søkt råd utenfor huset, og jeg hadde nok brukt advokathjelp fremfor å kontakte Økokrim. Kontanter du Økokrim har du kastet den første terningen, de ringer deg opp igjen for å spørre hvordan det gikk med saken, og da er du fanget.

Svar selskap J:

Dette er en skjønnsmessig vurdering hver gang. Du ser an hvor god dokumentasjon du finner. 100 % sikker vil du jo aldri være. Økokrim sitter med et helt annet mandat til å undersøke enn vi. Ja, vi kunne tatt kontakt med Økokrim for hjelp. Vi var på vei til å gjøre det en gang, men så fikk vi dokumentasjon i siste liten. Dette handlet om rapportering av tredjeperson. Vi var veldig i tvil på om vi skulle rapportere tredjemann så vi ville egentlig spørre om det, men så fikk vi så god dokumentasjon og forklaring på transaksjonen. I tillegg har vi "spørretjenesten" i foreningen. Den bruker vi mye siden vi ikke har egen fagavdeling. Vi får hjelp hvis vi først kommer med en henvendelse til Økokrim, men det er ikke noe initiativ den andre veien, med mindre det kommer noe nytt som de vil informere om.

Spørsmål 28:

Mener du at den skjerpede kundekontrollen har hatt noen effekt på rapporteringen?

Svar selskap A:

Ja, det tror jeg absolutt.

Svar selskap B:

Ja, det tror jeg, men det har nok skjedd litt over tid. Den første loven kom jo i 2004 og da var det nytt og usikkert, så jeg regner med det har skjedd en slags modningsprosess her.

Svar selskap C:

Nei, ikke på rapporteringen. Den nye kundekontrollen ble litt mer omfattende, men det viktigste er å vite hvem du samarbeider med. Det er viktig med klare regler, ikke minst med hensyn til de som driver i diverse "useriøse" land, der er det ikke alltid like lett å få vite hvem som er rette eier.

Svar selskap D:

Nei, det tror jeg ikke. Dersom vi ser på statistikken er det lite som tyder på det.

Svar selskap E:

Nei, ikke på antall rapporteringer. Jeg ser fordelene med noen av innskjerpingene, før fremsto det som litt meningsløst at du overhode ikke skulle bry deg om hvem som eide selskapet. Vi som revisorer gjennomførte uansett kundekontroll av andre årsaker. Det var en naturlig utvidelse av det som var, men har ikke merket noe på antall rapporteringer.

Svar selskap F:

Nei, det tror jeg faktisk ikke. At en slik "papirhaug" kan ha noe effekt på det, det tror jeg absolutt ikke.

Svar selskap G:

Dersom vi ser på statistikken, så tror jeg ikke det. Jeg tror ikke rapporteringen har noe med kundekontrollen å gjøre i det hele tatt. Det går på den løpende oppfølgingen og undersøkelsesplikten. Man må fange opp de situasjonene som gir grunnlag for rapportering. Dersom man har en kunde i en forsterket risikogruppe, skal også oppfølgingen være annerledes. Se blant annet på saken med Nordea i Sverige som går nå. De hadde plassert et selskap på normal kundekontroll, finansinspeksjonen mente kunden burde vært på forsterket kundekontroll, følgelig fikk Nordea 30 millioner i bot for feil risikoklassifisering. Det var ingen forhold om tilsa at noe hadde skjedd, men Nordea hadde ikke gjort jobben sin. Det å plassere kunden og ha riktig oppfølging er veldig viktig, det er den løpende oppfølgingen som følge av risikoklassifiseringen som er avgjørende. Her har vi mye å hente.

Svar selskap H:

Ja, det tror jeg.

Svar selskap I:

Jeg tror den har hatt en effekt for bankene. For oss har den nok ikke hatt betydning.

Svar selskap J:

Effekt kan det ha hatt, fordi folk ble mint på at det er noe som heter hvitvaskingsloven. Loven er ikke så veldig klar, men vi fikk økt fokus på det igjen. Jeg synes ikke den er så veldig klar, så jeg tror ikke den direkte har ført til flere rapporteringer.

Avslutning

Spørsmål 29:

Tror du revisjonsbransjen etterlever hvitvaskingsreglene på en tilfredsstillende måte?

Svar selskap A:

Ja, tror det.

Svar selskap B:

Ja, men vi vil fremdeles ha fokus på det. Vi må sikre god nok kundekontroll og bevisstgjøring rundt tema.

Svar selskap C:

Ja, det mener jeg.

Svar selskap D:

Revisorene er gode på det formelle, noe som medfører at vi har det meste på plass. Vi prøver så godt vi kan, men er nok ikke like gode på å vurdere risikoen for hvitvasking og ta tak i mistenkelige transaksjoner.

Svar selskap E:

Jeg tror vi er en bransje som prøver å følge ting, men vi sender nok inn litt få meldinger. Bransjen er litt snever i sin erfaring og ser derfor mest på skatt og avgift gjennom revisjonen. Vi har sett tilfeller hvor vi har meldt en skattetransaksjon som endte opp i en stor sak som egentlig ikke hadde så mye med skatt og gjøre. Revisorer ser ofte bare skatte- og avgifts- perspektivet og ikke andre nærliggende ting. Litt mer fokus, fra bransjen som en helhet, på andre ting en skatt og avgift hadde vært bra.

Svar selskap F:

Fra revisjonsbransjens ståsted tror jeg at vi gjør det beste vi kan, men fra myndighetenes ståsted kunne vi nok gjort mye mer.

Svar selskap G:

Helt ærlig mener jeg at vi ikke er det. Vi er kommet et godt stykke på vei, men vi er ikke der vi bør være. Vi har masse å hente på vårt profesjonelle skjønn hva gjelder rapportering og ikke rapportering. Dette er imidlertid litt avhengig av hvem du spør og hvem du er også. Hvis en journalist spør Per Anstad i DnR om de har gjort nok for bransjen ifbm med hvitvaskingsregelverket, vil nok han svare ja og forklare hva de gjør som er bra. Snakker du med han på tomannshånd vil han nok si at bransjen kan gjøre mye mer.

Det er en evig balanse mellom det å drive butikk og det å ha formelle krav over seg. Dette med "angiveri" og "etterforskning" er ubehagelig. For noen år siden ble jeg konfrontert av en eldre revisor. Han kalte meg nærmest Quisling for det budskapet jeg kom med, så det har mye å si på hvilke holdninger man har også. Jeg tror det er mange holdninger hos den eldre generasjonen, de ser ikke på dette som "deres sak". Blant de yngre revisorene er det nok ikke slik.

Svar selskap H:

Ja, det tror jeg vi gjør. Meldingene som kommer fra revisorer er stort sett gode og reelle.

Svar selskap I:

Antageligvis ikke, da hadde vel Finanstilsynet vært fornøyd når de kom hit på tilsyn. Bransjen erkjenner at vi kommer sist inn, men det kan igjen medføre en sovepute. Man kan fort tenke at "hvis ingen andre har funnet noe, finner ikke jeg noe heller".

Svar selskap J:

Jeg tenker at revisjonsbransjen ikke etterlever hvitvaskingsreglene på mange måter. Som tidligere nevnt ønsker vi ikke å rapportere før vi er helt sikker. Vi burde nok rapportert på et lavere nivå. Det er lite litteratur på området, i tillegg er

det lite erfaringer å dra fra andre. Internt har vi snakket om at det er for lav kunnskap rundt hvor omfattende dette er. Hos andre selskaper på vår størrelse tror jeg også det er normalt at kunnskapen er for lav. Det er enklere for bankene og det er ikke overraskende at det er de som rapporterer mest. Vi har andre typer kundeforhold en hva bankene har.

Spørsmål 30:

Mener du det er noe annet vi bør vurdere og eventuelt ta stilling til ifht oppgaven?

Svar selskap A:

Jeg ser av spørsmålene dere stiller at dere mangler noe "real life" her, det er jo svakheten med en slik oppgave. Det er stor forskjell på lærebok og praksis.

Svar selskap B:

Det er spennende å se på om bransjen rapporterer tilstrekkelig. Hva kan være årsaken til at det ikke skjer mer rapportering? Er det slik at revisor ikke finner noe, eller prøver han å avklare ting på egen hånd. Det kan også være slik at revisorene oppdager mindre nå, fordi man har flyttet mye "snusk" til de selskapene som ikke har revisjonsplikt.

Svar selskap C:

Hvitvaskingsreglene som sådan er greie, men det er mange andre regler som burde vært innstramme. Feks "land-til-land" rapportering, som er veldig i kjølevannet nå. Alt som har med transaksjoner med skatteparadiser å gjøre, hvor veldig mange transaksjoner skjer til diverse "ulne" skatteparadiser. På dette området burde det vært mye strengere regler synes jeg, dette sier jeg på vegne av meg selv og ikke selskapet.

Svar selskap D:

Dere er inne på veldig mange interessant spørsmål. En utfordring for oss er at rapporteringsplikten anvendelsesområde er ulik for våre avdelinger. Det kan oppstå noen vanskelige problemstillinger mellom vårt revisjonsfirma og advokatfirma. Et oppdrag i granskningsavdelingen kan legges i både revisjonsselskapet og advokatselskapet og følgelig ha ulik rapporteringsplikt.

Noe av det vanskeligste for oss er å være bevisste på at vi har en sammensatt virksomhet som i ulik grad omfattes av regelverket.

Svar selskap E:

Alle landene som er omfattet at EU-direktivene tolker reglene om Kundekontrollen svært ulikt. Jeg satt på en demonstrasjon av et verktøy i dag som er laget etter EU reglene på hvordan man skal gjøre kundekontroll og det er enormt store forskjeller. Norge er en av de mer firkanta landene, uten at jeg tror det fører til noen flere eller bedre meldinger. Det er undersøkelsesplikten og rapporteringen som er det viktige momentet i bekjempelsen av økonomisk kriminalitet og ikke selve kundekontrollen. For de som driver å flytter penger så blir det jo noe annet, men ikke for oss som ikke håndterer kundenes penger i det hele tatt.

Det største tolkningsspørsmålet må være meningsforskjellene mellom Finanstilsynet og EFE.

Svar selskap F:

Det ville vært spennende å se på hva som skjer med behandlingen etter man har rapportert. Dette er nok utenfor oppgaven deres, men det virker som etatene ikke snakker så godt sammen.

Svar selskap G:

For meg virker det som dere har truffet veldig bra. Dere treffer kjernen og skjønner tegningen. Dere må få bransjen til å forstå. Hvis dere gir inntrykk av at regelverket er slik og slik, hvilke holdninger man skal ha, og hvordan man forstår og praktiserer dette, kan man lære mye av oppgaven deres. Jeg tror det er veldig behov for en slik oppgave og håper at svarene dere får kan bli en tankevekker for de som leser oppgaven.

Svar selskap H:

Snakke med Økokrim. Les rapporten om virksomhetsforståelse, den er helt grunnleggende for bransjen. Mange av spørsmålene deres går på "mistanke", men det går nok helt tilbake til virksomhetsforståelse. Hva er mistenkelig? Det å veksle store kontantbeløp er i våre dager uvanlig, men i seg selv er jo ikke det ulovlig.

Svar selskap I:

Forventningsgapet er veldig spennende å se på. Hvis man ser på alle de som er omfattet av loven, og prøver å dele inn disse. Da kan man få frem hvem som er i første rekke, andre rekke osv. Dermed kan dere si hvor det er lettest å finne ting og hvem som lettest kan finne det. Treffer egentlig loven slik den skal? Det er så mange grupper som omfattes. Regnskapsførerne bør oppdage ting før oss, det er de som bokfører alt vi kommer og sjekker. De er nærmere saken.

En annen ting er å se på om de som er underlagt plikten i større grad befinner seg på feil side, altså at de deltar? Jeg kan være litt sleip og si at det er større sjans for at en advokat er deltagende i noe, enn at en revisor er deltagende. Advokater har klientkonto, det har ikke vi. De kan innblandes i mer enn hva andre kan.

Svar selskap J:

Dere kan skrive en bok om emnet, fordi det er vanskelig. Vår konklusjon er at det burde vært større veiledning på området. Forskriften er veldig lite konkret til forskrift å være, så den skulle vært mer utdypende. Begrepet "utbytte" kunne vært presisert bedre og mer fokus på området. Det er jo fokus på området, men det går mer på "husk" enn på hva og hvordan. Det hadde også vært spennende på om dere så på hva som skjer med meldingene etter at de er mottatt av Økokrim? Hva gjør de med rapportene?

REFERAT FRA INTERVJU MED ØKOKRIM

Vi snakket med Sven Aril Damslora, leder i EFE, Økokrim.

Innledning

Spørsmål 1:

Kan du presentere deg?

Jeg begynte i Økokrim i 2001 og har ledet EFE siden 2005. Overordnet er vår oppgave å ivareta Norges internasjonale forpliktelser på dette området. Alle land skal ha en FIU som skal motta, analysere og sende ut informasjon. Løsningen er veldig forskjellig fra land til land, noen steder er den nasjonale FIU rent administrativ, mens andre steder er den ren politi. I Norge er vi litt spesielle siden Økokrim er et statsadvokatembete med politi-kompetanse. Vi er derfor både det som kalles politi og Judisiell-FIU, og dette gir oss veldig mange muligheter siden vi har tilgang til alle politiets registre. I tillegg har vi tett kontakt med politiet samtidig som vi har jurist- og påtalekompetansen. Strengt tatt kunne vi ha åpnet straffesaker, men det gjør vi altså ikke. Vi slutter våre analyser når det åpnes etterforskning. Det er flere grunner til det, blant annet har det litt med ressurser, og innsynsrett å gjøre. Det er viktig for oss som etterretningsenhet at vi hindrer mest mulig innsyn. Ikke det at vi har noe å skjule, men det er klart at det er vanskelig å se for seg en utenlandsk etterretningsenhet i samarbeid med oss, i hvert fall terrorfinansieringssiden, hvis enhver advokat får innsyn i vår database. Det ville ha svekket virksomheten vår veldig. Det er ikke så mange som kan så mye om hvitvasking fordi det er et ganske smalt emne. Vi har en jurist som jobber mye med lovverket, FATF og Egmont Group osv. I Norge har vi ordtaket "i de blindes rike er den enøyde konge", det er jo litt sann, det er ikke så mye vi skal kunne før vi er langt foran de fleste andre. Sann sett er det et både spennende, men også et veldig smalt fagfelt.

Hvitvaskingsloven

Spørsmål 2:

Hva er din oppfatning av dagens regelverk når det gjelder revisors rapporteringsplikt? Er det klart/uklart?

Økokrims oppfatning er at det aldri har vært en stor diskusjon om innholdet i rapporteringsplikten for revisorer. Siden 2003 loven kom har man hatt ganske lang tid på å gå opp grense dragninger også, så i dag oppfatter ikke vi at det er veldig uklart hva som er rapporteringsplikten for revisorer. Grensen mellom når en revisor skal anmelde eller rapportere et straffbart forhold har vært vanskelig hele tiden, og er det kanskje fortsatt. Noen revisorer synes det er lettere å rapportere etter hvitvaskingsloven enn å anmelde til politiet, fordi da slipper de å gå offentlig ut med en anmeldelse. Enkelte ganger har vi fått rapporteringer som strengt tatt ligner på anmeldelser, men de sender dem til oss og håper at vi tar det videre, fordi de selv kanskje ikke ønsker å anmelde. Vi har jo taushetsplikt.

Spørsmål 3:

Opplever du at andre (for eksempel revisorene) synes det er uklart?

Det var diskusjoner når loven kom, men jeg synes det har gått seg til de siste årene. Når loven kom forsøkte Finanstilsynet å hjelpe til med noen avklaringer. Det som fortsatt kanskje er vanskelig for revisorer er utfordringen i det å rapportere sine klienter. De har et tett forhold til klienten sin så da er det heller det som gjør det vanskelig fremfor forståelsen av regelverket.

Spørsmål 4:

Er du kjent med om det er noen planer for å klargjøre reglene, og er det etter din mening behov for dette?

Jeg tror ikke det er et overhengende behov for det. Hvis man er lojal mot rapporteringsplikten så holder det lenge, og det er ikke meg bekjent at det er noen endringer på gang. Det er derimot et nytt hvitvaskingsdirektiv på gang, men det går ikke så mye på rapporteringsplikten og de rapporteringspliktige, det går heller på myndighetene, deres organisering og plikter.

Spørsmål 5:

Mener dere at MT-skjemaet i Altinn godt nok tilrettelagt for revisorene?

Helt innledningsvis kan vi si at det helt sikkert kan bli bedre, også for revisorer. Utfordringen i dag er at skjemaet skal fange alle typer bransjer, så det å lage et skjema som passer alt er jo vanskelig. Det har blitt litt mer forklarende nå enn den første versjonen, men det er klart at det er rom for forbedringer. I fremtiden har vi et håpt om at man får opp et skjema tilpasset den bransjen man legger inn. Revisorer og regnskapsførere er profesjonelle brukere av Altinn, siden de er avhengige av Altinn til mange andre oppgaver de gjør for kundene, sånn sett burde terskelen deres for bruk av Altinn være mindre enn for andre.

Spørsmål 6:

Gitt en situasjon der en medarbeider i revisjonsselskap rapporterer et mistenkelig forhold til hvitvaskingsansvarlig, men hvitvaskingsansvarlig ikke ønsker å ta saken videre – hva kan medarbeideren gjøre?

Dette er et godt spørsmål. I mange sammenhenger tror vi det er sånn at en del ting blir stoppet på veien. Årsaken til at det blir stoppet kan være kulturen, betydningsfulle kunder eller småsteder hvor ledelsen i selskapet kjenner vedkommende virksomhet. I media har vi sett eksempler på folk som reagerer på ting som ikke kommer videre, for eksempel den Kallesten-saken i Stavanger.

Kan medarbeideren komme direkte til dere?

Dette går egentlig på interne rutiner i revisjonsselskapet. Medarbeidere kommer ikke inn i Altinn, fordi de ikke har tilgang til å rapportere til oss. På den ene siden kan vi ta i mot alt i fra alle, særlig hvis de mener det er et alvorlig tilfelle, vi er jo en etterretningsenhet. Hvis de ikke kommer til oss med en sak kan både selskapet og den enkelte saksbehandler komme til ansvar. Så dersom den hvitvaskingsansvarlige ikke ønsker å ta det videre må den enkelte vurdere om man allikevel bør sende informasjonen til Økokrim. På den andre siden må man vurdere hvilken diskusjon man skal ta internt for å få dette på plass. Skal man for eksempel gå forbi sin overordnede til fagforeningen å si at man

rapporterer mye internt som ikke kommer videre. Den andre varianten er å komme til Økokrim med informasjonen som den hvitvaskingsansvarlige ikke vil ta videre.

Spørsmål 7:

Er eller bør det være et skille mellom sekundær- og primærforbrytelser?

Helt grunnleggende er det viktig å tenke på hva hvvl. §§ 17 og 18 handler om, altså mistanker om transaksjoner som har tilknytning til straffbare handlinger. Dette er helt uavhengig av om det er primær- eller sekundærforbrytelser, hvem det er som har gjort det osv. Økokrim bruker ikke mye tid på skillet mellom primær- og sekundærlovbrudd. Hvis du ser et primærlovbrudd er hovedregelen at du skal melde fra til daglig leder eller styreformann om lovbruddet og eventuelt anmelde det dersom det er alvorlig. Dersom man også ser at det umiddelbart skjer noe mer med utbyttet fra primærlovbruddet, for eksempel at det overføres til et skatteparadis, så har det kommet innenfor hvitvaskingsloven med en gang. Vi uttalte det også under diskusjonen når loven kom, at vi ønsker at det skal ha skjedd noe mer enn bare for eksempel et underslag. Med en gang det har skjedd noe mer enn selve primærlovbruddet kommer hvitvaskingsloven inn.

Vi legger ikke særlig mye i dette skillet, vi ønsker bare at de skal rapportere, så kan det vise seg at de strengt tatt skulle anmeldt det i stedet. Vi ønsker ikke å være mottaker bare fordi de ikke ønsker å anmelde. Det kan være noen som velger å rapportere til oss for å slippe å anmelde, da har de i alle fall gjort noe og likevel sluppet å gå til politiet. Denne løsningen kan bli litt for enkel. Da har vi egentlig fått en straffesak på bordet, å det er ikke det vi skal ha, vi skal ha etterretningsinformasjon som gjelder hvitvasking eller terrorfinansiering.

Vi har, som tidligere nevnt, lite fokus på dette skillet. Hvis saken er at politiet ikke hadde fått informasjonen, vil heller vi ha den så vi kan formidle det videre i politisystemet. Det er bedre at vi får det enn at ingen får det, dersom det er saken.

Vil økokrim ha ”alt”, men ikke alt likevel?

Ja, alt som har med hvitvasking og terrorfinansiering skal rapporteres, men tallene har gått ned siden 2009. Vi blir ikke oversvømt av MT rapporter, så jo flere vi får jo bedre blir våre analyser. Vi har kapasitet til å ta i mot MYE mer enn det vi får i dag.

Spørsmål 8:

Hva skjer med MT-rapporten når den har kommet frem til dere?

99 % av det som kommer inn elektronisk til oss blir beriket ved at det blir sjekket opp mot forskjellige registre, så mye er gjort før vi har gjort noe manuelt. Det blir altså gjort en elektronisk pre-analyse. Deretter blir det plukket ut etter strategiske og taktiske valg hva som skal analyseres videre. Alt blir egentlig bearbeidet og analysert når det kommer, fordi vi har en full-elektronisk plattform for det.

Spørsmål 9:

Burde det vært en generell rapporteringsplikt for alle straffbare forhold? Vi er klar over at det forelå et forslag på dette før 2003-loven kom, vet du noe om dette?

Formålet med hvitvaskingsloven, som er beskrevet i forarbeidene til 2003 loven, er bekjempelse av primærlovbruddet, domfelle heleri- og hvitvaskingssaker, ivareta renommé til de rapporteringspliktige og mye mer. Det er ikke et formål eller noe behov for at alle straffbare forhold skal rapporteres til oss, men det er der hvor det er et forhold som er tilknyttet utbyttedelen, det er det vi ønsker å få inn.

Så du tror ikke at intensjonen på den tiden var et generelt rapporteringsplikt?

Nei, det var det ikke. Det er veldig få straffbare forhold som ikke generer utbytte, voldshandlinger og seksuelle overgrep er nesten det eneste som ikke gjør det, mens all annen kriminalitet har en eller annen form for utbytte. Det oppstår for eksempel et utbytte i en miljøsak hvor det spares flere millioner på å ikke rense utslippene, dette fanges opp av hvitvaskingsloven. Alt fra miljøkriminalitet til menneskehandel dekkes altså, så sånn sett favner rapporteringsplikten veldig bredt. I alle fall i motsetning til andre land som for eksempel Tyskland hvor det står "utbytte fra de og de straffbare handlingene omfattes av loven" mens vi har det helt motsatt, vi har "utbytte fra kriminelle handlinger".

Spørsmål 10:

Omfatter loven mer enn hva navnet skulle tilsi, burde loven hatt et annet navn?

Det er kanskje slik at folk tror at hvitvasking er veldig smalt, men det er det ikke. Det er nesten ingen virksomhet, produkter eller tjenester som ikke kan benyttes i hvitvaskingsammenheng. Å formidle bredden av hva hvitvasking er, var nok utfordringen når loven kom. Det er feil oppfatning blant folk av hva hvitvasking egentlig er, mange tror at det er noe som ikke ligger for dem. Om loven omfatter mer enn det skulle tilsi, det vet jeg ikke, men den omfatter mye. Jeg mener at dersom du forstår hva "hvitvasking" er, så er navnet dekkende for innholdet i loven.

Spørsmål 11:

Burde undersøkelses- og rapporteringsplikten hatt en vesentlighetsgrense?

Hva som er vesentlig vil variere fra Oslo til Kirkenes og mellom bransjer. Vi har også sett at kriminelle tilpasser seg slike objektive grenser samtidig som små beløp kan være inngangen vi trenger for å finne noe som er mye større. Det vil også kreve mer vurderinger av de rapporteringspliktige og det er ikke meningen. De skal bare fange opp de transaksjonene de får dårlig magefølelse på og ikke får ordentlig svar på fra kundene sine. Det holder til å rapportere.

Det er utfordrende dersom revisor legger sin egen vesentlighetsgrense til grunn, fordi rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven har en mye lavere terskel enn "vesentlig". Grensen etter hvitvaskingsloven ligger på dårlig magefølelse, og da snakker vi kanskje om 5 – 10 % mistanke. Dersom det er tilfellet at revisorene legger sin egen vesentlighetsgrense til grunn er det ikke rart at vi ikke får de meldingene vi skal fra bransjen. Det er mange som legger listen for høyt, forsikringsbransjen for eksempel gjør også det. Enkelte ønsker å være nesten 100% sikre på at noe er galt før de rapporterer, men da er de langt over mistenkelighetskravet. Dette er ment som en etterretningsinngang og

skal settes sammen med annen informasjon for å være med på å bygge opp noe som kanskje blir stort nok til å åpne etterforskning.

Jeg er som tidligere nevnt i mot en vesentlighetsgrense!

Spørsmål 12:

Eksisterer en plikt til å rapportere forhold som er omtalt i revisjonsberetningen, eller anses det for tilstrekkelig handling?

Uansett plikt etter annen lovgivning står pliktene i hvitvaskingsloven selvstendig, de skal ivaretas selv om det er helt- eller delvis nevnt i revisjonsberetningen. Rapporteringsplikten er der uansett, det holder ikke at det er nevnt andre steder. Noen sier jo: "vi har skrevet det der og der..", men vi har ingen søkemotorer som fanger opp det de har skrevet i revisjonsberetningene, så det må rapporteres uansett.

Spørsmål 13:

Omfattes kundens forretningsforbindelser av rapporteringsplikten?

De omfattes helt klart. Når vi ser på hvem som har blitt rapportert til nå er klientenes forretningsforbindelser godt representert.

Hva om noen føler at det ikke er deres ansvar å rapportere tredjeparter?

Det er jeg ikke enig i, dersom de mener det gjør de ikke jobben sin. Den største andelen av de rapportene vi får inn fra revisorer gjelder tredjeparter, så de omfattes absolutt.

Spørsmål 14:

Mener du at den skjerpede kundekontrollen som kom i 2009-loven har hatt noen effekt på rapporteringen?

Det vi ser generelt er at tallene har gått ned, dette kan være fordi det avvises flere kunder som en følge av kundekontrollen. Allikevel er det vanskelig å si om den har hatt noen effekt, når det ikke er gjort noen undersøkelser på det. For noen virksomheter, for eksempel pengevekslerselskaper, er dette tilfellet, så det kan hende den har hatt effekt for noen bransjer som avviser flere kunder. Spørsmålet er om dette også gjelder for revisorer? Det tror jeg revisjonsbransjen er bedre rustet til å svare på selv.

Spørsmål 15:

Mener dere revisjonsbransjen har tilfredsstillende opplæring og bevisstgjøring av hvitvaskingsreglene for sine ansatte?

Jeg tror det varierer ganske mye, både når det gjelder kunnskap og opplæring. Bransjeorganisasjonene bistår med opplæringsmateriell på sine hjemmesider, så jeg tror generelt at informasjonen er til stede. Utfordringen ligger i bevisstgjøringen og de etiske avveiningene. Det er også viktig at det fremstår som en viktig oppgave internt i virksomheten, fordi det påvirker kulturen og til slutt rapporteringen. Hvis selskapet har en negativ holdning ovenfor

rapporteringsplikten (merarbeid, ressurskrevende osv) får det en negativ virkning på rapporteringen. Dette har mye med ledelse og gjøre.

Spørsmål 16:

Er organiseringen i revisjonsfirmaene godt tilrettelagt, og er fokuset på rett plass når det gjelder etterlevelsen av hvitvaskingsreglene?

Jeg vet ikke så mye om hvordan selskapene har tilrettelagt. De største har utpekt en hvitvaskingsansvarlig, men jeg tror nok det er litt mer tilfeldig hos de mindre.

Spørsmål 17:

Har du/dere forslag til tiltak for å bevisstgjøre revisorene og gjøre det enklere å forstå reglene?

Jeg synes ikke reglene er så veldig vanskelig, og mange får det til. Det er grensen mellom primær- og sekundærlovbruddet som er vanskelig. Resten er ganske opplagt for vår del. De rapporteringspliktige må bare forstå reglene samt bevisstgjøre sine ansatte.

Revisor som rapporteringspliktig

Spørsmål 18:

Revisor kommer som "sistemann" inn for å kontrollere et regnskap, hvilke forventninger har dere til revisor som rapporteringspliktig?

Økokrim har ganske store forventninger til revisor som rapporteringspliktig. I motsetning til veldig mange andre rapporteringspliktige har denne gruppen ganske god relasjon, kjennskap og historikk på kundene. I alle fall dersom vi ser det opp mot Forex som får en person i skranken i noen minutter, som han skal utføre kundekontroll, vurdere risiko samt utføre transaksjonen på den tiden. Dette er årsaken til at vi har høye forventninger til revisorene. Selv om revisor kommer "sist inn", kan de ikke gå rundt å tenke at alle andre burde ha sett alt.

Spørsmål 19:

Tror du revisorene (u)lovlig forsøker å omgå reglene for å slippe å rapportere?

- Angiver-momentet/ frykt for at kunden kan slå tilbake?
- Rasjonaliserer med: fare for erstatning, tap av renommé, tap av betydningsfull kunde.
- Sier opp kunden fremfor å rapportere.
- Oppdragsansvarlig kommer ikke med info til hvitvaskingsansvarlig.
- Nummererte brev og andre revisjonshandlinger.

Ja, man kan stille spørsmålstegn til hvorfor tallene har blitt halvert siden 2009. Er det kundekontrollen som har slått inn? Eller er det lenge siden vi har hatt store straffesaker mot revisor? Eller har de glemt dette litt? Jeg tror angiver-momentet spiller en rolle, i alle fall for små selskaper på lokale steder. I utlandet er nok dette med erstatning og tap mer betydelig, de har andre rutiner rundt erstatning. I Norge er det nok ikke så mye av det enda. Men vi må huske at erstatningsansvaret kan gå begge veier.

Spørsmål 20:

Opplever dere at det er forskjeller i praktiseringen av loven mellom store – mellomstore – små revisjonsselskaper?

Vi føler at de store revisjonsselskapene har knyttet til seg mer kompetanse og følgelig blitt mer profesjonalisert. De rapporterer også mer, men vi har ikke noe god statistikk på dette. Det er nok en økonomisk byrde for de minste selskapene og undersøke, fordi det tar tid fra andre inntektsbringende aktiviteter. Det blir jo så klart en økonomisk belastning for alle, men det koster mye mer å bli dømt for uaktsomt heleri. Nordea i Sverige fikk en bot, for noen uker siden, på 30 millioner for ikke å følge hvitvaskingsloven. Du kan undersøke mye for 30 millioner, og det er ikke positivt for omdømme heller å få en slik sak smurt utover forsidene.

EksemplerSpørsmål 21:

Mener dere at det skal rapporteres om:

Her er vi litt tilbake til start, hva er det man skal rapportere? Det er ikke spesielle lovbrudd, men transaksjoner som har tilknytning til straffbare handlinger. Det handler om hva som er atypisk, men hva er det da? Du må kjenne kunden, det er starten på rapporteringsprosessen og det er det som få deg til å spekulere og stille spørsmål. De eksemplene deres som går på primærforbrytelser skal rapporteres etter de linjene vi har vært igjennom tidligere.

- Ulovlige lån:
Lånet i seg selv er utbytte av en straffbar handling, brudd på aksjeloven, med det resonnementet så sier vi ikke at det ikke skal rapporteres.
- Manglende skattetrekkkonto eller sikkerhetsstillelse for skattetrekk:
Nei, dette alene skal ikke til oss, men det er klart at dersom dette er forbundet med andre ting så nærmer vi oss. I utgangspunktet er ikke formalovertredelser i seg selv omfattet av hvvl. Ser man en dobbel transaksjon, altså at pengene blir brukt til noe annet, skal man rapportere det og ikke formalovertredelsen per se.
- Mistanke om terrorfinansiering:
Det følger direkte av loven at du skal gjøre det, så det må du ikke spekulere i.
- Merverdiavgifts svindel:
Det er ikke i utgangspunktet hvitvasking, men bedrageri og utroskap av det offentlige. Det vil vi ha innrapporter fordi flere slike saker har vært starten på andre ting. Så vi vil ha rapporter på dette.

AvslutningSpørsmål 22:

Hva tror du skjer etter det 4. hvitvaskingsdirektivet kommer?

Det er primært rettet mot det offentlige, og de siste signalene vi har oppfattet tilsier ikke at det blir ny lov, men kun en lovendring.

Spørsmål 23:

Mener du at revisjonsbransjen etterlever hvitvaskingsreglene på en tilfredsstillende måte?

Det er jeg litt usikker på, fordi tallene har gått veldig ned. Jeg kan ikke si hva de riktige tallene er, men at det i 2009 var flere mistenkelige transaksjoner enn det er i dag, det tror jeg ikke. Enten har de fått bedre kundekontroll eller så mangler det på forståelsen. Jeg er derfor usikker på om vi i dag er kommet helt i mål. Det var en god utvikling frem til 2009 hvor tallene økte hvert år, mens nå er de halvert igjen. Den samme trenden ser vi hos regnskapsførerene.

REFERAT FRA INTERVJU MED FINANSTILSYNET

Vi snakket med Ellen Cecilie Pettersen-Hagh og Tore Johan Berg.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Jeg vil først si litt om hva vi gjør med dette.

Vi fører tilsyn med revisorene, men det som er vårt hovedformål er hva de gjør i sitt virke, særlig kundekontroll som en del av aksept og fortsettelsesvurderingen. Når det kommer til rapporteringen pleier tilsynet å stille spørsmål om de har rapportert, hva de har rapportert, og hvilke erfaringer de har rundt det å rapportere. Etter det overlater vi resten til Økokrim. Vi forholder oss til regelverket, men fører ikke tilsyn med den delen av hvitvaskingsregelverket. Dette begrenser nok hvor mange av deres spørsmål vi kan svare på. Rapporteringsdelen er ikke noe vi arbeider med i det hele tatt. Hvis noen ringer og spør oss om dette, svarer vi at de heller må ringe Økokrim og EFE. Vi er ikke rette instans til å gi svar på lovtolkning.

Tore Johan Berg:

Vi har utarbeidet rundskrivene, og prøvd å hjelpe med å beskrive de pliktene revisorene har. Så vi har uttalt oss om plikter og forståelse, men rapportering og når det skal skje er ikke vi veldig egnet til å svare på.

Hvitvaskingsloven

Spørsmål 1:

Hva er din oppfatning av dagens regelverk når det gjelder revisorers rapporteringsplikt? Er det klart/uklart?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det er litt vanskelig å svare på hva vår oppfatning er. Det er nok mer hensiktsmessig å svare på den oppfatningen vi har at revisorene har.

(Se spørsmål 2)

Spørsmål 2:

Opplever du at andre (for eksempel revisorene) synes det er uklart?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Ut fra hva revisorene sier til oss på tilsyn, ser vi at det er litt kronglete vilkår. Juridisk sett er det vanskelig å se hva som er hvitvasking. Vi opplever at revisorene synes det er vanskelig å vite hva og når det skal undersøkes. Det går ikke å gi et sånt klart/uklart svar, men det er ingen tvil om at det for noen fremstår som litt komplisert.

Spørsmål 3:

Er du kjent med om det er noen planer for å klargjøre reglene og er det etter din mening behov for dette?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det er et nytt hvitvaskingsdirektiv på gang, men det er på bakgrunn av FATFs anbefalinger og ikke på bakgrunn av at de rapporteringspliktige synes det er uklart.

Tore Johan Berg:

Jeg kjenner ikke til om det noen særnorske tiltak på gang for å gjøre noen endringer i regelverket. Det som har skjedd er at man har gjennomført EU-direktivene på norsk, og det kommer nok neppe til å skje noe nytt før vi får et nytt direktiv vi må gjennomføre i norsk rett. Det er ganske nylig kommet et forslag, så det vil nok ta litt tid før det skjer noe. Det skjer ingenting i dag. 2016 er et bra år.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det virker heller ikke som det er noen spesielle endringer på undersøkelses- og rapporteringsplikten på gang.

Tore Johan Berg:

Vi snakket med en annen her på huset i går, han mente de mest dramatiske endringene kom ved forrige revisjon av regelverket. Det som nå skjer er at man går igjennom de 40 reviderte anbefalingene. Så det blir ikke noen dramatiske endringer ifht. nåværende regelverk.

Spørsmål 4:

Er eller bør det være et skille mellom sekundær- og primærforbrytelser?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det er helt riktig at det er bedre at det "rapporteres enn at det ikke rapporteres". Økokrim vil ha så mange innrapporteringer som mulig, slik at man kan nøste rundt dette. Dette kommer litt an på hva slags akademisk tilnærming man har til vilkårene i loven. Jeg har ikke tenkt så mye over denne problemstillingen, dersom noen spør meg vil jeg nok si "rapporter", eller be de om å ringe Økokrim.

Tore Johan Berg:

Det er en del fremstillinger i forarbeidene av sammenhengen mellom dette. Det går en grense for hva som er hvitvasking. Vi har en dom, der Erling Grimstad på vegne av klient saksøkte DNB. I denne dommen ble det lagt vekt på, og henvist til, rundskrivet av 2006. Det ble her vurdert utbytte av straffbar handling, og hva som hadde skjedd med det utbyttet. Jeg vil anbefale dere å ta en titt på denne dommen. Her har Oslo Tingrett tatt stilling til hva som er hvitvasking og ikke.

Tore Johan Berg:

Rundskrivet vi har laget ble utarbeidet i samarbeid med Økokrim. På den tiden var Økokrim enig i denne forståelsen, men det er den praktiske utførelsen som er utfordrende og som gjør at Økokrim kanskje ønsker et litt bredere spekter av rapporteringer. De ønsker ikke at man skal sitte å "nilese" på bestemmelsene og foreta vurdering ut fra det. Det kan nok være lurt å ha en litt mer praktisk tilnærming.

Vi spør om man kan forstå at det skal være et sekundærledd kun ved å lese loven?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Når jeg leser loven er det for meg klart at hvitvaskingshandlingen er å forstå som en sekundærhandling.

Tore Johan Berg:

Det vil være veldig enkelt hvis man slipper å ta hensyn til skillet mellom primær og sekundær. Når man må ta hensyn til det det, så blir det litt mer vanskelig, men det er det loven har lagt opp til.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det blir også et spørsmål om når man kommer i ansvar for å ikke ha rapportert. Hvis man ikke rapporterer sekundærhandlingen er det mer alvorlig enn at man ikke rapporterer primærhandlingen. Primærhandlingen er ikke omfattet av straffebudet som sådan. En revisor har, etter revisorloven, også anledning til å gjøre politiet oppmerksom på straffbare forhold, og ikke bare rapportere til Økokrim.

Spørsmål 5:

Burde det vært en generell rapporteringsplikt for alle straffbare forhold? Vi er klar over at det forelå et forslag på dette før 2003-loven kom, vet du noe om dette?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Jeg tenker det ville vært veldig enkelt hvis man bare skulle rapportert alle straffbare handlinger man kom over. Jeg tror ikke datatilsynet hadde vært så fornøyde med det heller. Jeg vet ikke helt hvor målrettet det hadde vært. Det oppstår et kapasitetsspørsmål hvis man bare skal "rapportere alt". Kanskje ville man ha druknet i det mindre viktige. Jeg vet ikke helt, men "alle straffbare forhold" er jo veldig, veldig mye. Det ville vært en enorm rapporteringsplikt i så tilfelle.

Tore Johan Berg:

Jeg husker ikke helt bakgrunnen for hvorfor det forslaget forsvant. Jeg kan godt undersøke dette og komme tilbake til dere med det. Det er mulig at det var en del uenigheter rundt innføringen av dette.

Spørsmål 6:

Omfatter loven mer enn hva navnet skulle tilsi, burde loven hatt et annet navn?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det er det veldig mange som mener. Den "vanlige revisoren på gata" mener at begrepet hvitvasking er veldig snevert ifht. hva lovens faktisk dekker. Dog tror jeg ikke Finanstilsynet har noen meninger om dette generelt. Det blir bare hva vi har hørt av andre. Dere tenker nok på at formålsbestemmelsen er så vidt. Det er så mye mer enn det man tenker på som klassisk hvitvasking som faller inn under lovens bestemmelser. "Hvitvasking og terrorfinansiering" høres mye mer alvorlig ut, bare det at loven har et slikt fryktingytende navn er en faktor. Vi mener at alt det loven omfatter er hvitvasking i en eller annen grad. Det er tiltak for å bekjempe hvitvasking, og rapportering av det man frykter er en hvitvaskingshandling. Det er ganske greit å ha en slik vid rapporteringsplikt, da dekker man ganske mye.

Tore Johan Berg:

Dette er tiltak for å bekjempe hvitvasking, og det hjelper med å bekjempe hvitvasking. Til å begynne med var det kanskje litt ukritisk rapportering i bransjen. Det ble rapportert mye av utlendinger som sendte penger til hjemlandet. Noe var kanskje hvitvasking, men mye var også riktige transaksjoner. Jeg går ut ifra at Økokrim har klargjort dette, og at det ikke er så mye ukritisk rapportering som det var før.

Spørsmål 7:

Burde undersøkelses- og rapporteringsplikten hatt en vesentlighetsgrense?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Jeg tror det vil være umulig for lovgiver å dra opp en vesentlighetsgrense i loven. Personlig mener jeg mange mest sannsynlig opererer med en vesentlighetsgrense i seg selv når de vurderer rapportering. Revisorene har allerede en vesentlighetsgrense i revisjonen som ligger høyere enn "ubetydelig", og dermed er det nok ikke alt som blir rapportert.

Spørsmål 8:

Eksisterer en plikt til å rapportere forhold som er omtalt i revisjonsberetningen, eller anses det for tilstrekkelig handling?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Dette er to helt forskjellige ting. Rapport til Økokrim er en rapport der man har undersøkt noe som er mistenkelig, den er adressert til Økokrim og bare Økokrim. Meningen er at den det gjelder ikke skal ha kjennskap til det. De nummererte brevene og revisjonsberetningen er tilgjengelig for den det gjelder. Det er offentlige rapportert.

Vi belyser med et eksempel om ulovlig lån.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Jeg går ut fra at revisorene mener en bemerkning i revisjonsberetningen om ulovlig lån vil være nok. Økokrim sitter imidlertid ikke å leser revisjonsberetningene, det ville vært helt håpløst å fange opp dette. Når det gjelder nummererte brev går de direkte til foretaket. Dette vil heller ikke Økokrim ha mulighet til å fange opp. Selv om det sendes et nummerert brev til foretaket betyr ikke det at man ikke skal sende en melding til Økokrim om akkurat det samme. Selv om foretaket skjønner at revisor har oppdaget noe mistenkelig når han sender et nummerert brev, og de aner at revisor kanskje kan si dette til Økokrim, så skal man fortsatt sende den meldingen til Økokrim. Det at kunden selv skjønner at et mistenkelig forhold kan ende hos Økokrim, avskårer ikke det faktum at revisor har plikt til å sende inn meldingen.

Spørsmål 9:

Omfattes tredjeparter av rapporteringsplikten?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Loven skiller ikke mellom hvem som er kunde og ikke. Dersom revisor kommer over et mistenkelig forhold som reguleres etter hvvl. § 17, så spiller det ingen rolle om det er klienten eller tredjeparter. Det er uansett dekket av loven.

Tore Johan Berg:

Det er ingen begrensning i loven. Det gjelder "gjennom utøvelsen av yrke" og ingen begrensning om at det ikke kan være tredjeparter. Jeg føler ikke jeg er den nærmeste til å foreta en slik vurdering. Her på huset har vi en avdeling som har ansvaret for regelverket, eller det er forså vidt Finansdepartementet som har ansvaret for reglene, men vi bistår departementet. Det vil nok være mer hensiktsmessig om den avdelingen besvarer dette spørsmålet.

Vi presiserer at vi bare ønsker en oppfatning av loven, og ikke noen tolkning

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Vi er ingen lov tolkere, men etter min mening er det ikke noen begrensninger når det kommer til kundeforhold og lignende. Man har en plikt til å undersøke hvis man oppdager forhold hos tredjeparter, men nøyaktig hva og hvordan man skal gjennomføre denne undersøkelsen er det nok noen som synes er uklart.

Spørsmål 10:

Mener dere den skjerpede kundekontrollen som kom i 2009-loven har hatt noen effekt på rapporteringen?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det har vært en generelt stigende antall innrapporteringer, og innholdet i rapporteringene har også blitt bedre. Hvorfor dette skjer tør jeg ikke svare på.

Vi kommenterer at det var en stigning for revisorene frem til 2009, deretter har det gått nedover.

Tore Johan Berg:

Det er forskjell på kundekontroll og undersøkelses- og rapporteringsplikten. Om kundekontrollen har hatt noen direkte betydning er ikke sikkert. Det er mulig man ikke tar på seg forhold som det er sannsynlig at kan føre til rapporteringsforhold i senere tid.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Jeg føler det har blitt en mer bevisstgjøring på regelverket i den senere tiden. Om det er på grunn av den skjerpede kundekontrollen i 2009, eller det at det kom en ny lov som minnet oss på regelverket, det vet jeg ikke. Det at man i større grad er klar over hvitvaskingsreglene gjør at man kanskje ikke tar på seg de kundene man ikke bør.

Tore Johan Berg:

Kundekontrollen har en effekt for gjennomføringen av lovens formål, men om det har betydning for innrapporteringen er vanskelig å si.

Spørsmål 11:

Mener dere revisjonsbransjen har tilfredsstillende opplæring og bevisstgjøring av hvitvaskingsreglene for sine ansatte?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det er veldig, veldig varierende. Noen er flinke og andre kan bli mye bedre. Generelt er de større selskapene flinkere enn de små. Det er likevel ikke slik at alle de små er dårligere enn de store. På generell basis er det veldig vanskelig å svare på om det er tilfredsstillende eller ikke.

Vi kommer over tilfeller der:

- *..det helt klart ikke er tilfredsstillende.*
- *..der man ikke engang har opplæring.*
- *..der man har én time på kontormøtet i året, uten å helt vite hva man har gjennomgått.*
- *..der noen egentlig har god opplæring, men manglende dokumentasjon – da er det vanskelig for oss å vite hva de har gjort.*
- *..der det er veldig små kontorer og man vet ikke helt hva som er tilfredsstillende.*

Tore Johan Berg:

Vi har tilsyn med revisjonsselskapene, men vi har også samarbeid med DnR når det gjelder tilsyn. I utgangspunktet skal DnR foreta kvalitetskontroll av sine egne medlemmer. Vi foretar kontroll av revisjonsselskaper som har kunder av allmenn interesse, både selskaper og enkeltstående revisorer. I tillegg har vi tilsyn med de som ikke er medlem av DnR, det er de aller færreste og rundt en 30-50 stk. Vi ser på de store og på noen bitte små. I mellomstadiet der er det DnR som fører tilsyn.

Tore Johan Berg:

Det vi imidlertid ser, er at det er veldig store forskjeller. De store, som har mye ressurser, får til dette veldig bra, gitt at de vil. De små sliter mer. Dersom det er en person som driver virksomheten sin selv, blir det vanskelig å avgjøre hva som er riktig at han gjør av opplæringstiltak og rutiner? Det blir litt som å skyte spurv med kanon. Vi må ha en fornuftig tilnærming til de små, og ikke angripe de helt for manglende kontroll og rutiner. Vi må se fornuftig på dette. Konklusjonen vel at det er store variasjoner.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Jeg synes noen burde bli veldig mye flinkere.

Spørsmål 12:

Er organiseringen i revisjonsfirmaene godt tilrettelagt, og er fokuset på rett plass når det gjelder etterlevelsen av hvitvaskingsreglene?

Tore Johan Berg:

Etterlevelsen av regelverket er veldig avhengig av faglig forankring. Det skal være forankret på toppen og styret skal godkjenne retningslinjer, rutiner og utnevne en hvitvaskingsansvarlig. Det viktigste er at den hvitvaskingsansvarlige har tilstrekkelig gjennomslagskraft og interesse for oppgaven. Har han det er det veldig gode forutsetninger for at man oppfyller pliktene på en god og fornuftig måte. Dersom det ikke er tilstede så blir som regel resultatet deretter.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

De som har forankret dette på toppen, med en person som tar ansvar, har en god organisering, men det er ikke alle som har det. Det kan godt være forankret på toppen, men hvitvaskingsansvarlig kan være en partner som kanskje ikke har tid, lyst eller interesse for dette. Dersom vi spør et stort revisjonsselskap om de har hatt rapporteringer de siste fem årene, og svaret er nei, vil vi spørre om de har hatt noen tvilstilfeller. Hvis svaret er nei, vil vi spørre om hvitvaskingsansvarlig i det hele tatt har tatt stilling til noen spørsmål om dette temaet. Svarer han fortsatt nei, er nok hans rolle kanskje ikke så veldig tydelig. I løpet av fem år bør det i det minste ha oppstått et spørsmål innenfor temaet. Så i slike tilfeller stiller vi spørsmålsteget.

Tore Johan Berg:

Det er ofte sånn at pengene kommer inn gjennom kundene og derfor har den hvitvaskingsansvarlige ofte egne kundeforhold. Det er sjeldent at den hvitvaskingsansvarlige er helt objektiv og ikke har noen kunder selv. Vi har prøvd å si at det kan være mer økonomisk skadelig å ha en skandale som følge av manglende rapportering, enn det at man må la vær å fakturere noen timer fordi man bruker tiden sin på hvitvaskingsarbeid.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Svaret på spørsmålet blir at dette er veldig variert. Det kommer an på hvem som har rollen, hvor engasjert og interessert vedkommende er i oppgaven.

Spørsmål 13:

Har du/dere forslag til tiltak for å bevisstgjøre revisorene og gjøre det enklere å forstå reglene?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det er glimrende at dere bevisstgjør de 10 største. Vi har ingen konkrete forslag, men vi anser vårt løpende tilsynsarbeid som en del av bevisstgjøringen. Vi stiller spørsmål om hvitvaskingsrutiner, rapportering og hvordan organiseringen er. Alle som har fått besøk av oss er klar over regelverket og reglenes betydning.

Tore Johan Berg:

De blir jevnlig pustet i nakken og påminnet oppgavene sine.

Revisor som rapporteringspliktig

Spørsmål 14:

Revisor kommer som "sistemann" inn for å kontrollere et regnskap, hvilke forventninger har dere til han som rapporteringspliktig?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

I utgangspunktet må vi ta med oss at revisor mest sannsynlig allerede opererer etter en vesentlighetsgrense i revisjonen. Dermed er det ikke sikkert alt blir fanget opp, men forsvinner under "radaren". Jeg tror ikke det er mange utenforstående som er klar over den vesentlighetsgrensen revisorene opererer etter. Når det er sagt, er nok regnskapsførerne enda tettere på regnskapene. De fører bilagene og sitter midt oppi det. Revisorene sier kanskje selv at

bankene også burde følge med der transaksjonene går igjennom. Vår forventning er at revisor skal følge det gjeldende hvitvaskingsregelverket. Jeg har ikke noen høyere forventninger til revisor, men alle de rapporteringspliktige har selvstendige juridiske plikter de må følge. En regnskapsfører ser hver enkelt bilag, og ikke den store sammenhengen som revisorene ser. Revisor har større mulighet til å sette det hele sammen og se om sammenhenger er mistenkelige.

Tore Johan Berg:

Regnskapsførerne ser detaljene, og sørger for at dette blir riktig i regnskapet. Revisorene ser dette fra et litt mer overordnet perspektiv og muligens om det er systematiske problemstillinger som medfører mistenkelighet. Revisor kan særlig se utvikling fra et år til et annet. Jeg ser for meg at revisor kan ha en litt mer bevisst tilnærming enn hva en regnskapsfører har.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det er ikke alle selskaper som har regnskapsførere heller. Mange setter sammen regnskapet sitt selv, og kanskje bare med litt bistand fra revisor.

Spørsmål 15:

Tror du revisorene (u)lovlig forsøker å omgå reglene for å slippe å rapportere?

- Angiver-momentet + frykt for at kunden kan slå tilbake?
- Rasjonaliserer med: fare for erstatning, tap av renommé, tap av betydningsfull kunde
- Sier opp kunden fremfor å rapportere
- Oppdragsansvarlig kommer ikke med info til hvitvaskingsansvarlig
- Nummererte brev og andre revisjonshandlinger

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Dette gjelder alle rapporteringspliktige, særlig advokater, eiendomsmeglere og revisorer, og gjelder derfor ikke spesielt revisorene. Personlig tror jeg revisorene synes "angiver momentet" er mest ubehagelig. Jeg har hørt revisorer si de synes det kan være ubehagelig, og de er redde for at kunden skal finne ut at det er de som har rapportert. Selv om de har rapportert er ikke det nødvendigvis noe som tilsier at de må avslutte kundeforholdet. En MT-rapport er en anmeldelse, men mange føler det er en større byrde enn det det egentlig er. Men igjen, jeg tror dette gjelder for alle rapporteringspliktige som har personlige relasjoner.

Tore Johan Berg:

Man skal ikke se bort ifra at det finnes revisorer som kan si opp kunden fremfor å rapportere. Når man kommer i en situasjon der man synes dette begynner å bli litt ubehagelig, kan man velge å si opp kunden. Man har ikke en ubetinget rett å frasi seg oppdraget heller. Det er strenge regler for det, ved at man må varsle og innrette seg. Det ligger ingen automatikk i at man bare kan velge å frasi seg oppdraget. Imidlertid kan det være slik at man bruker vikarierende grunner til å frasi seg oppdraget, for eksempel sier det er en følge av kapasitetshensyn. Det vil være menneskelig å tenke slik, at noen velger å unngå en konflikt på denne måten.

Spørsmål 16:

Opplever dere forskjeller i praktiseringen av loven mellom store – mellomstore – små revisjonsselskaper?

Tore Johan Berg:

Jeg vil tro de små har nærmere kontakt med kunden enn det de store har. De kan lettere komme i de situasjonene som dere beskrev i spørsmålet over. De har et tettere forhold til kunden over flere år, det kan derfor være vanskeligere å stille de kritiske spørsmålene og ta de vanskelige avgjørelsene. Hos de store derimot, er det mer profesjonelt.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Når det gjelder generell praktisering av loven er det store forskjeller i begge ender av skalaen. Det er ikke nødvendigvis slik at alle de store er best i klassen. Det finnes mellomstore som også er veldig flinke. Jeg har ikke sett så mye på de aller minste, men av det jeg har sett er det variasjon innad i de forskjellige "klassene".

Eksempler

Spørsmål 17:

Mener dere at det skal rapporteres om følgende eksempler:

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

I utgangspunktet hadde vi ikke tenkt å si så mye om dette. Finanstilsynet overlater dette til Økokrim, så vi sitter ikke å analyserer om den enkelte handling skal rapporteres eller ikke. De som er helt åpenbare, som svart omsetning, mistanke om terrorfinansiering osv – det er jo greit.

- Ulovlig lån:

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det å yte et ulovlig lån, i seg selv, er ikke hvitvasking før de brukes til noe annet, tenker jeg. Bruken av et ulovlig lån må være det som er hvitvaskingshandlingen.

Tore Johan Berg:

Det er et lån, og det skal følgelig betales tilbake. Det blir som å stjele en bil, med en hensikt om å levere den tilbake. Spørsmålet blir om det å ta opp et lån er å skjule en straffbar handling og om det oppfyller alle lovens vilkår.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det er ikke tvil om at ulovlig lån brukes i hvitvaskingssammenheng, men tvilen ligger på om revisor automatisk skal tenke hvitvasking når han ser et ulovlig lån. Ulovlig lån bør kanskje være en varsellampe om at her er det noe rart. Økokrim vil vel ha alt, så det blir kanskje mer et spørsmål om hva man "kan" rapportere og hva man "skal" rapportere.

Tore Johan Berg:

Dersom man skal rapportere ulovlig lån vil det nok bli veldig mange rapporteringer. Da vil antallet rapporteringer stige ekstremt.

- Manglende skattetrekkkonto eller sikkerhetsstillelse for skattetrekk:

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Dette er ikke nødvendigvis en hvitvaskingshandling. Det er veldig vanskelig å si ja eller nei her på stående fot. Det vil være avhengig av om de øvrige vilkårene er oppfylt.

Tore Johan Berg:

Man skal ikke rapportere til Økokrim om skattetrekkkonto. Det er på ingen måte rapporteringspliktig.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Dersom det eneste man kommer over er at klienten ikke har skattetrekkkonto, skal man ikke rapportere til Økokrim.

Vi forklarer hva Økokrim mente om saken.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

For at dette skal bli en hvitvaskingshandling er man nesten avhengig av at det ikke er nok penger på driftskontoen til å betale skatten når oppgjøret skal inn. Pengene er ikke øremerket. Så lenge det er tilstrekkelig penger på driftskontoen til å dekke de skatterettslige forpliktelsene oppstår det ikke noe problem.

Tore Johan Berg:

Selv om man ikke har skattetrekkkonto så kan skattetrekket bli betalt likevel. I det tilfellet det ikke blir betalt, ved at man bruker pengene til noe annet, da er det noe annet.

- Fakturere med merverdiavgift uten å være registrert i Merverdiavgiftsregisteret:

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Selve fakturaen gir deg et utbytte, man får 25 % ekstra som du ikke skulle hatt. Men igjen er det hva du gjør med de prosentene for at det skal være hvitvasking. Fakturaen, i seg selv, er ikke hvitvasking.

Tore Johan Berg:

Meningen er at man skal innberette og betale dette. Lar man være å gjøre det sitter man igjen med en gevinst.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Dette blir egentlig underslag. Det er ikke før du skjuler og bruker dette overskuddet det blir en hvitvaskingshandling. Dette er ikke en transaksjon for å skjule et utbytte per se, særlig hvis vi ser litt firkantet på reglene i loven. Jeg tror folk rapporterer på en lavere list enn de egentlig må. Det de bør rapportere er for eksempel når en person har tjent 25.000 kroner på uriktige momsfakturaer. De må spørre seg: hva gjorde han med de pengene? Dersom de ser at pengene har gått til kjøp av en bil, bør det ringe en bjelle.

Tore Johan Berg:

Da bør vel også revisor trekke seg, i tillegg til å rapportere.

Avslutning

Spørsmål 18:

Hva tror du skjer etter det 4. hvitvaskingsdirektivet kommer?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Dette er foreløpig bare et forslag fra kommisjonen, men dersom det ikke er så store endringer fra kommisjonen tror jeg ikke det kommer noen ny lov.

Tore Johan Berg:

I 2009 var det veldig naturlig å lage en ny lov. Dersom det ikke kommer noen store endringer ser jeg ikke for meg det kan være grunn til å lage en ny lov igjen.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det eneste problemet er at EU-kommisjonen har gått litt bort fra direktivene, og bruker heller mer forordninger. Forordninger, i motsetning til direktiver, skal gjennomføres ord for ord. Det gjør det veldig mye enklere for Finansdepartementet å gjennomføre. Da skriver de bare "forordning slik og slik, er gjort om til lov slik og slik"... Det blir bare gjengivelse.

Spørsmål 19:

Mener du at revisjonsbransjen etterlever hvitvaskingsreglene på en tilfredsstillende måte?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Jeg vil si det er store forskjeller i bransjen. Særlig fordi det er et stort spekter i bransjen. Det er alt fra små "kjøkkenbordsbedrifter" til store, profesjonelle, verdensomspennende selskap. Det er absolutt rom for forbedringer, både hos store og små.

Tore Johan Berg:

Vi kan ikke svare verken ja eller nei på dette, men vi har innrykk av at man stadig blir bedre. Det er ofte vi har kommentarer til hvitvaskings spørsmål når vi er på tilsyn. Jeg tror revisorene kunne ha rapportert mer. Der er ikke revisorene så forskjellige fra andre rapporteringspliktige.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Ja, jeg tror de kunne rapportert mer. Jeg tror også advokatene, regnskapsførerene og andre kunne ha rapportert mer.

Vi spør om synspunkter på om ting kan bli "stoppet på veien". At ikke all info kommer frem i lyset.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Dette tror jeg er avhengig av organiseringen og tyngden til den hvitvaskingsansvarlige. Dersom det er en hvitvaskingsansvarlig som er godt synlig i organisasjonen, antar jeg det er naturlig at alle spørsmål blir tatt videre. Da er det lett å bruke han som en sparringspartner. Hvis man føler det ikke er noe vits kan det hende at det stopper før det kommer til den hvitvaskingsansvarlige.

Tore Johan Berg:

Den hvitvaskingsansvarlige må følge pliktene sine. Dersom han med sin lange og dype erfaring kommer frem til at et mistenkelig tilfelle ikke er en hvitvaskingshandling, er det hans vurderingssak.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Dersom den hvitvaskingsansvarlige er redd for at ting ikke kommer frem, har han en jobb å gjøre. Da må han ta et kurs med sine ansatte.

Vi forteller om den ”eldste generasjonen” revisorer.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Ja, det tror jeg nok at kan ha noe i seg.

Tore Johan Berg:

Ja, dersom man har et veldig lagt forhold til kunden er det vanskelig.

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Det er snakk om et mindre forhold til loven, og et større forhold til kunden.

Tore Johan Berg:

Det som har vært nevnt i denne sammenheng er at flere føler frustrasjon for at selv om de rapporter til Økokrim får de ingen tilbakemelding. Dermed føler de det ikke har noen betydning. Økokrim sier rapportene er et del av et stort puslespill og at man gjør noe nyttig likevel. Jeg opplever derfor det er mange som føler de rapporter til ingen nytte. Da er det mulig motivasjonen kan synke. Det tror jeg Økokrim er klar over og prøver å bevisstgjøre. Før var det stor frustrasjon rundt dette.

Spørsmål 20:

Mener du det er noe annet vi bør vurdere og eventuelt ta stilling til ifht oppgaven?

Ellen Cecilie Pettersen-Hagh:

Vi synes det er veldig fint at dere har denne oppgaven, og at de 10 som dere har snakket med nå har blitt enda mer bevisstgjort på reglene.

Tore Johan Berg:

Dere har ikke tatt kontakt med DnR, det bør dere gjøre.

REFERAT FRA INTERVJU MED REVISORFORENINGEN

Vi snakket med Espen Knudsen.

Intervjuobjektet presenterer seg selv:

Jeg er fagsjef for rammebetingelser i Revisorforeningen. Jeg har juristbakgrunn og vært en del år i Finansdepartementet og Kredittilsynet(Finanstilsynet). Rammebetingelser innebærer alle reglene revisorene må forholde seg til. En god del av jobben min består i den forbindelse av å ha kontakt med myndighetene. Vi må også være litt obs på hva som er ønsket blant medlemmene våre, problemer de ønsker vi skal følge opp og det vi synes er verdt å følge opp. I tillegg gir vi råd når vi får spørsmål om hva som er riktig å rapportere om og ikke.

Hvitvaskingsloven

Spørsmål 1:

Er det noe konkret DnR bistår revisjonsbransjen med i forhold til hvitvaskingsregelverket? For eksempel utarbeidelse av interne kontroll- og kommunikasjonsrutiner, opplæring, kurs etc.

Vi har ikke utarbeidet noen maler innenfor hvitvasking. Vi har derimot revisjonsverktøyet DEKART som vi utvikler og selger. Der er det egne faner med hvitvasking og legitimasjonskontroll som automatisk kommer opp. Typisk hvis du skal dokumentere forhold du har avdekket, og om dette skal rapporteres eller ikke. Forhold som du har mistanke om stammer fra straffbare forhold har som regel andre konsekvenser for revisjonen også, i tillegg til det å sende MT-melding.

Vi har gitt noe veiledning tidligere, mest forbundet med det å opplyse om hvitvaskingsrundskrivet til Finanstilsynet. Vi har hatt planer om å lage en egen veiledning med typiske forhold som ikke er avklart i rundskrivet som vi får spørsmål om, men det er ikke så lett. Hvis vi først skal lage noe blir det veldig mye arbeid, og vi må gjøre livet lettere og ikke vanskeligere for revisoren. Vi må også gjøre noe vi synes er faglig holdbart og mulig å følge. Det har vi foreløpig ikke klart.

Spørsmål 2:

Hva er din oppfatning (eventuelt revisorenes) av dagens regelverk når det gjelder revisorerers rapporteringsplikt? Er det klart/uklart?

Det er flere praktiske tilfeller som oppleves som uklare, og som jeg er helt enig i at er uklare. Siden vi har en faglig spørretjeneste dukker det stadig opp spørsmål om det skal rapporteres eller ikke. Her er det ofte vanskelig for oss å svare. Først og fremst fordi loven er uklar, samtidig som jeg oppfatter at signalene fra myndighetene ikke er helt i tråd med loven. Skal man følge signalene eller loven da? Det bygger på en vurdering om det skal være helt ihht. lovens ordlyd. Myndighetene tøyser grensen litt, men på noen områder vil jeg imidlertid ha forståelse for at de tøyser grensene litt. For eksempel hvis man oppdager at noen fakturerer med mva uten å være registrert i Merverdiavgiftsregisteret.

Dette blir en primær- og sekundærvurdering. Merverdiavgifts svindelen og utbyttet av den straffbare handlingen skjer når fakturaen sendes ut og betales. Dette er egentlig en primærforbrytelse, og det er hva man gjør med utbyttet som skal rapporteres.

I et slikt tilfelle vil revisor bare se det straffbare forholdet, utbyttet oppstår ved at man ikke betaler den avgiften man skulle ha betalt til avgiftsmyndighetene. Revisor ser ikke hva som skjer med utbyttet, om det plasseres på konti i utlandet eller bare brukes til å kjøpe varer til varelageret. Når man skal rapportere slike avgifts- og skatteunndragelser, det kan være underslag, korrupsjon, bestikkelser osv, så vil revisor bare se primærforbrytelsen. Likevel sier Økokrim at hvis du ser en sånn avgiftsunndragelse må du anta at disse pengene kommer til å bli brukt på en eller annen måte. Dermed skal du ha en mistanke om at pengene kommer til å bli håndtert og dermed har du mistanke om hvitvasking. Jeg er enig i at man kan lese loven på den måten, men da er det bare primærforbrytelsen du melder. Hvis man først skal melde det, mener jeg det blir meningsløst å ikke skrive i MT-rapporten det man faktisk har sett. Du kan ikke bare skrive : "jeg tror denne virksomheten har et utbytte, og mest sannsynlig har de hvitvasking". Da må du heller skrive at virksomheten har skaffet seg utbytte som følge av merverdiavgifts svindel og sannsynligvis hvitvasket det. I bankene vil det eksempelvis være motsatt, der vet man ikke primærforbrytelsen og kan således ikke skrive den.

Vi har også et annet hensyn når det gjelder slik merverdiavgifts svindel, som taler for rapportering. Dersom revisor ikke rapportere det, vil det ikke bli fanget opp av noen andre.

Revisorenes tette kundeforhold og taushetsplikt spiller også inn her. Det gjør det veldig vanskelig spør du meg. Dersom man skal være på den sikre siden så rapporterer man ved tvil. Dog må man modifisere for taushetsplikten, for man har faktisk en taushetsplikt. Man har også rett til å anmelde til politiet for straffbare forhold. Uansett hva man skal rapportere, hvis du melder det til Økokrim gjennom en hvitvaskingsmelding og det egentlig ikke er hvitvasking, så er man i det minste innenfor et system.

Hva er din oppfatning av revisorenes oppfatning?

Vi får ofte inn spørsmål der revisorene er i tvil. Det er veldig ofte helt "vanlige" spørsmål knyttet til avgifts kriminalitet som revisorene ønsker å få svar på. Revisorene oppdager som regel det som er vanskelig, og har sjeldent helt klare saker. Husk at de største revisjonsselskapene som oftest ikke bruker vår spørretjeneste. De har egne interne avdeling som håndterer dette og de skal følgelig "bruke seg selv".

Spørsmål 3:

Er du kjent med om det er noen planer for å klargjøre reglene og er det etter din mening behov for dette? Har du/dere forslag til tiltak for å bevisstgjøre revisorene og gjøre det enklere å forstå reglene?

Vi har sett behovet, og forsøkt å lage en veiledning. Vi har imidlertid ikke laget noe enda, fordi det har vist seg å være veldig vanskelig. Revisorene vil gjerne ha en sjekklister på om de må rapportere eller ikke, men det lar seg nesten ikke gjøre. En slik veiledning vil kanskje gjøre det enda mer forvirrende, men vi har absolutt sett behovet.

Spørsmål 4:

Er eller bør det være et skille mellom sekundær- og primærforbrytelser?

Burde det vært en generell rapporteringsplikt for alle straffbare forhold? Vi er klar over at det forelå et forslag på dette før 2003-loven kom, vet du noe om dette?

Hvis det ikke skal være et skille mellom primær- og sekundær må det bety det samme som at det skal være en rapporteringsplikt for alle straffbare forhold. For 5-6 år siden, lagde revisorforeningen noe vi kalte for "tiltak mot økonomisk kriminalitet". Dette var et slags innspill til myndighetsdebatten som pågikk, det var i forbindelse med finansskandaleutvalget osv. Her gikk vi inn for at adgangen til å rapportere straffbare forhold til politiet burde vært en plikt for revisorene.

Lovforslaget var en veldig lang og kronglete prosess. Det ville kanskje vært lettere for revisorene å bare rapportert inn alt, for da trenger man ikke ta hensyn til skillet mellom primær og sekundær. Nå er det ikke slik at vi i Revisorforeningen har gått ut og sagt at vi har ombestemt oss, men jeg er litt mer i tvil om det bør være revisors rolle å være en slik allmenn angiver for politiet. Hensynet til klientforholdet står sterkt. Det er ikke slik at det skal være noe beskyttelsesverdig og vi skal ikke hindre kriminalitet i blir avdekket, men jeg ser en fare for tillitten i klientforholdet, og en del revisorer oppfatter det slik. Av de spørsmålene vi får ser vi at det er mange vanskelig situasjoner. Når man er veldig usikker på om det har skjedd noe straffbart eller ikke, sitter det langt inne for en revisor å bare melde til politiet. Når vi sitter her i dag er jeg litt mer skeptisk til å utvide det til å omfatte alle straffbare forhold i rapporteringsplikten, særlig hvis mistankekravet er lavt.

Når det gjelder forslaget til plikten i revisorloven ble ikke det fulgt opp helt i lovbehandlingen. Så kom hvitvaskingsloven og reglene i den kunne egentlig forstås veldig vidt. Når man forstår det i den retning av at primærforbrytelser omfattes i noen grad, er det mye man kan rapportere. Vi kan lese loven slik at dersom du har et utbytte som stammer fra en straffbar handling må du anta at de mest sannsynlig kommer til å hvitvaske det utbyttet. Dermed vil man avdekke veldig mye med hvitvaskingsloven og dens rapporteringsplikt. Hvitvaskingsloven stilte også opp et eget rammeverk med retningslinjer i virksomheten, kundeidentifikasjon, at det skal rapporteres til en egen enhet, EFE osv. Mens i forslaget til revisorloven skulle man rapportere til det lokale politikammeret, da ser jeg for meg at det ville vært mange ulike meldinger rundt på tur. Man kunne sikkert fått til et system for slike ulike rapporteringer, men det ville blitt mye.

Jeg vil helt klart si at hvitvaskingsloven av 2003 hadde en effekt på dette forslaget. Det ble nok imidlertid aldri laget noen dokumenter der disse drøftelsene er på plass. Men det ble hvert i fall vurdert om dette med hvitvaskingsloven egentlig er nok. Så vi kan trygt si at loven påvirket dette forslaget.

Spørsmål 5:

Omfatter loven mer enn hva navnet skulle tilsi, burde loven hatt et annet navn?

Veldig mange mener det, men jeg er av den oppfatningen at det ikke er sånn. Jeg oppfatter at loven har et passende navn. Eller det kunne kanskje heller hetet "anti-hvitvasking", enn hvitvaskingsloven, men det er ikke det det handler om. Kritikken går på om det skal rapporteres mer enn det mange kaller hvitvasking. Min klare mening er at det er mer misforstått hva som egentlig er hvitvasking. Det handler bare om å håndtere utbyttet av en straffbar handling, og det er

veldig mye som omfattes av loven. Nesten alt man kan gjøre med et ulovlig utbytte kan anses som hvitvasking. Det er ganske mye som kan straffs etter straffelovens bestemmelser om hvitvasking. Det er ikke noe klart skille verken i loven eller ellers.

I straffesaker vil man ofte bli tiltalt for den straffesaken du har gjort, men jeg har sett i det siste at man noen gang har blitt tiltalt for hvitvasking i tillegg. Det er veldig mange saker der man kunne ha blitt tiltalt for det også, at man har brutt loven, men du har blitt tiltalt for primærforbrytelsen istedenfor.

Alt i alt synes jeg lovens navn passer bra, men når du skal begynne å rapportere på avgifts- og skatteunndragelser da beveger vi oss litt på grensen. Vi har enda ikke sett at et avgifts- eller skatteunndragelse har blitt straffet for hvitvasking. Jeg vil imidlertid tro det vil komme på et tidspunkt, men sikkert i forbindelse med overføring til skatteparadis med hensikt å skjule osv. Da vil man nok straffes for både skatteunndragelsen og hvitvaskingen. De europeiske reglene har definert mer hva det er som er hvitvasking, og sagt at dette skal man rapportere. I Norge har vi gjennomført et litt annet system, det kunne man ha diskutert litt. Burde EU-reglene vært direkte gjennomført slik at det var likt i flere land.

Det som kanskje ikke ligger i loven, som kan diskuteres om burde ha vært der, det er et straffevilkår om det er gjort med vilje. Den rapporteringspliktige skal ikke ta stilling til om vedkommende har gjort det med vilje eller ikke. Det er mer om du har mistanke om at her har det skjedd en håndtering av utbytte fra en straffbar handling. Den rapporteringspliktige behøver ikke finne ut av om vedkommende er klar over at han har håndtert utbyttet av en straffbar handling.

Når man går langt i tolkningen over i primærforbrytelser så blir det annerledes. Det har aldri vært helt avklart dette her. Vi lar oss påvirke av instanser som sier ting osv. For eksempel, Økokrim, som sier at merverdiavgifts svindel skal rapporteres. Jeg ser at politiet og Økokrim, ut fra sine roller, er mer ute etter å få inn flest rapporteringer, og det er helt selvsagt. Likevel mener jeg at i denne sammenhengen så har forvaltningsoppgaven sviktet litt. De skal veilede om hva man har plikt til og ikke. Dette tyder på at de kanskje ikke er så veldig opptatt av denne forvaltningsoppgaven, og det kan jeg godt kritisere. Det at man "bare skal rapportere" gjør det kanskje litt mindre vanskelig, men i praksis er det ikke så lett. Jeg har full forståelse for de revisorene som ikke synes det er helt kurant å bare rapportere inn, selv om det er lov. Tilliten til klientforholdet skal være viktig for en revisor.

Mange revisorer sier loven burde hatt en annet navn, og det tyder på manglende kunnskap om hva som egentlig er hvitvasking.

Spørsmål 6:

Burde undersøkelses- og rapporteringsplikten hatt en vesentlighetsgrense?

Dette har jeg ikke tenkt så nøye på. Hvis du tenker på en vesentlighetsgrense når det kommer til strafferamme, så synes jeg det er greit å bare ha en "mistanke om hvitvasking". Det er ikke alltid den rapporteringspliktige vil vite hva som er den straffbare hendelsen som ligger bak, det skal man heller ikke bry deg om. Man kan ikke vite om forholdet som ligger bak er alvorlig eller ikke alvorlig. Nå er det slik at revisorene ofte vil vite hva som ligger bak og hva som er den straffbare handlingen.

En vesentlighetsgrense jeg tror blir praktisert i praksis, og som jeg har sympati for, det er typisk skatt- og avgiftsunndragelser. Når slike forhold blir avdekket i forbindelse med revisjonen vil man ta opp forholdet med klienten og få det rettet. Det vil faktisk være greit. Hvis klienten aksepterer dette og retter det, har man ikke gått så langt at man har gjort en skatteunndragelse. Hvis du som revisor et år oppdager forhold som har skjedd i mange år, kan du få klienten til å legge alle kortene på bordet og gjøre opp med myndighetene. Da har du faktisk gjennomført straffbare forhold i de tidligere årene, og da skal man i prinsippet sende hvitvaskingsmelding, hvert fall hvis du følger Økokrims tolkning. Da har du fått klienten til å legge alle kortene på bordet ovenfor ligningsmyndighetene, du skal da skrive nummerert brev og det skal også sendes til skattemyndighetene. Da er alle hensynene ivaretatt, og at det da ikke blir sendt en hvitvaskingsmelding burde være greit. Tolker man loven litt innskrenkende har man oppfylt hensynene og det må være opp til skattemyndighetene om de vil sende det videre til politiet, eller håndtere det selv med straffeskatt osv. Det synes jeg er et område som håndteres best slik.

Beløpsmessig vesentlighet:

Jeg synes ikke det burde vært en beløpsmessig vesentlighetsgrense. Det jeg tror, og som Økokrim ofte sier også, er at man som regel oppdager en liten flik av et forhold. Akkurat det du ser er kanskje ikke så stort, men det betyr ikke at det ligger en større forbrytelse bak.

Selv om revisorene har en egen vesentlighetsgrense, kan det likevel hende at revisoren dumper over ting. Revisorene oppdager av og til ting som strengt tatt ikke ville vært dårlig revisjon om de ikke oppdaget. Det er rett og slett tilfeldig. Den vesentlighetsgrensen revisorene opererer med har egentlig ikke noe å si. For hvitvaskingsloven krever jo ikke at du skal gjøre noe mer enn en revisjon, og en revisjon innebærer en vesentlighetsgrense. Det er bare dersom du gjennom revisjonen skulle få en mistanke så skal du rapportere. Det er klart ting kan gå igjennom systemet. Revisjonen er ikke en helt "tett sil", så da følger det bare av det.

Akkurat det med vesentlighetsgrense verken på strafferamme eller beløp er noe jeg personlig aksepterer fullt ut, som jeg synes er riktig og har forståelse for at praktiseres i noen grad.

Spørsmål 7:

Eksisterer en plikt til å rapportere forhold som er omtalt i revisjonsberetningen, eller anses det for tilstrekkelig handling?

Når de nummererte brevene går til skattemyndighetene burde det være tilstrekkelig. Da vil du typisk ha en etat som kan vurdere. Vi vet det er kapasitetsproblemer i politiet når det kommer til å følge opp skattesvik i straffesystemet. Det betyr at politiet har gitt en påtaleinstruks til skattemyndighetene for hva slags ting de skal ta videre med til politiet og hva de selv skal håndtere med straffeskatt osv. Det er en ganske høy terskel for hva de går videre med til politiet. Jeg synes det passer at skattemyndighetene tar de vurderingene. Jeg håper ikke vi vil få et tilfelle der en revisor får konsekvenser for ikke å ha sendt hvitvaskingsmelding i tillegg til et nummerert brev som gikk til skattemyndighetene. Da blir det veldig firkantet lovhåndtering. Jeg oppfatter dette som akseptert praksis, men igjen vil det bli litt annerledes med merverdiavgifts eksemplet.

Det eksisterer en viss fleksibilitet i hvor alvorlig tilfellet er. Dersom vi tar underslag som eksempel, som er veldig vanskelig for revisorene i praksis. Gitt at kunden har en ansatt, som har vært der lenge, har kommet i en vanskelig situasjon og gjort underslag, men han har allerede betalt tilbake. Selskapet selv ønsker ikke å gå til politiet med dette, de synes synd på vedkommende og ofte ligger det tragiske hendelser bak slike saker, dette vil også påvirke en revisor. Her vil man gjerne ha gjort seg opp en mening seg i mellom, men at man skal sende hvitvaskingsmelding er egentlig klart nok. Det behøver ikke være klienten din som har gjort det straffbare. Hvis det er en ansatt som har gjort underslaget er jeg nok litt mer villig til å gi råd som sier det bare er underslaget du har sett og ikke hva den ansatte har gjort med pengene. Da tolker vi loven litt mer bokstavelig. Jeg oppfatter at Økokrims signaler i slike tilfeller er at det burde bli rapportert. Dersom du oppfatter loven slik jeg mener det er grunnlag for, oppstår en viss fleksibilitet til å se an hvor ille du synes forholdet er, hvor rapporteringsverdig er det. Det blir en slags indre vesentlighetsgrense. Da blir det opp til hva revisoren selv synes, og det kan være forskjeller revisorer i mellom, det er nok en svakhet.

Spørsmål 8:

Omfattes klientenes forretningsforbindelser av rapporteringsplikten?

Ja, det er helt klart. Det er mistanke om transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare forhold. Det er veldig enkelt og greit. Det spiller ingen rolle hvem som er forbryteren, hvem som er offeret, hvem gjennomfører og er med i håndteringen av utbyttet. Det gjelder for alle rapporteringspliktige. I praksis kan det føles litt lettere for revisorene å rapportere en forretningsforbindelse siden klienten ikke er involvert i noe og det vil ikke påvirke kundeforholdet. Hvis noen mener det ikke er demmes jobb, så tar de rett og slett feil, for slik er det etter loven.

Spørsmål 9:

Mener dere at den skjerpede kundekontrollen som kom i 2009-loven har hatt noen effekt på rapporteringen?

Jeg er ganske sikker på at det ikke har hatt noen effekt for revisorene. Måten revisorer oppretter kundeforhold har ganske klare rammer allerede. Det er kanskje litt mer identitetskontroll og reelle rettighetshavere enn hva som følger av revisorstandardene, men det å akseptere og godta en kunde er en del av revisors jobb. Det blir litt annerledes når man kommer på Elkjøp og går over beløpsgrensen. Jeg tror ikke det har hatt noen effekt på om det har blitt rapportert mer eller mindre.

Spørsmål 10:

Mener dere revisjonsbransjen har tilfredsstillende opplæring og bevisstgjøring av hvitvaskingsreglene for sine ansatte?

Det vil være litt drøyt av meg å bare svare ja. Alle har ikke topp kunnskap om alt som gjelder hvitvasking og kravene rundt det, men jeg vil tørre å kalle det tilfredsstillende. Ut fra hva som er en rimelig forventning til hva som skal være nivået der ute, er det absolutt min oppfatning tilfredsstillende.

Spørsmål 11:

Er organiseringen i revisjonsfirmaene godt tilrettelagt, og er fokuset på rett plass når det gjelder etterlevelsen av hvitvaskingsreglene?

Ja, jeg synes det. Revisorer driver først og fremst med revisjon og ikke med hvitvaskingsmeldinger. Når det er sagt, er det ikke slik at vi aldri finner svakheter, men etter min mening er de svakhetene som avdekkes er ikke mer alvorlig enn at jeg vil si det er på et tilfredsstillende nivå. Det er ikke alle som har muligheten til å ha en objektiv og uavhengig hvitvaskingsansvarlig på toppen.

Revisor som rapporteringspliktigSpørsmål 12:

Revisor kommer som "sistemann" inn for å kontrollere et regnskap, hvilke forventninger har dere til han som rapporteringspliktig?

Det er lett å si at revisors oppgave er å gjøre revisjonen ordentlig, og man skal konkludere på om regnskapet er riktig eller ikke. Det vil imidlertid alltid være risiko for feil både på grunn av misligheter, det sier også revisjonsstandarden om god revisjonsskikk. Dette betyr at man skal ha på seg "mislighetsbrillene" selv om man er innstilt på å se om regnskapet er riktig.

Nå gjennomførte Finanstilsynet nettopp et tematisyn på revisjon av inntekter, hvor noen av funnene burde vært bedre. Det burde vært lagt mer vekt på planleggingen av revisjonen og forståelsen av virksomheten. Det vil nemlig ha en betydning for å kunne gjøre seg opp en mening om mislighetsrisiko og hva man faktisk bør finne i revisjonen. Etter min mening er revisorene på et bra nivå, men det er litt mer å gå på.

Revisor og regnskapsfører gjør ikke samme jobb, de har forskjellige oppgaver og kan således ikke se det samme. En regnskapsfører skal ikke revidere, så man kan ikke forvente at han skal oppdage misligheter og feil som du må revidere for å finne. Typisk substansanalytiske kontrollhandlinger ute hos klient, dette skal ikke regnskapsførerne gjøre. Dette med merverdiavgifts svindel kan være et tilfelle, men bare kan. For at man skal oppdage et det er noe "muffins", må man ha sjekket om den man handler med faktisk er registrert i Merverdiavgiftsregisteret. Det er ikke regnskapsførernes oppgave å sjekke det. Dersom fakturen ser vanlig og OK ut er det jo greit. Da kan man egentlig ikke så at "det burde regnskapsføreren ha oppdaget". Vi kan ikke si generelt at regnskapsføreren alltid burde ha oppdaget det revisorene har oppdaget.

Spørsmål 13:

Tror du revisorene (u)lovlig forsøker å omgå reglene for å slippe å rapportere?

- Angiver-momentet + frykt for at kunden kan slå tilbake:
Jeg skal ikke underslå denne muligheten. Jeg oppfatter likevel det er en tilbakeholdenhet som bunner i det med tillitt til klientforholdet. Det er ikke så kurant å rapporterer alt det som Økokrim mener det bør rapporteres om, men det har jeg forståelse for. Jeg mener også at det skal vær sånn. Revisorene oppfatter og opplever at de selv

ikke er rapporteringspliktig og det kan være en tendens til at de tror ikke har rapporteringsplikt i enkelte tilfeller, selv om de likevel har det. Jeg tror det er flere forhold som ikke blir rapportert, men som burde blitt det etter loven. Selv om det har en viss sammenheng blir det å dra det litt langt å si at det er på grunn av klientbeskyttelse. Du skal ha et profesjonelt og uavhengig klientforhold til kunden din, det mener jeg også revisorene har. Det er viktig at revisor er i et forhold basert på tillitt med sin klient, revisor må være trygg på at han faktisk får innsyn i alt det han skal få innsyn i og at ting ikke blir holdt tilbake. Som i så fall vil få negativ effekt på å sjekke om regnskapet er riktig, noe som er absolutt viktigst. Jeg tror ikke det blir riktig å si at revisorene lar vær å rapportere fordi at de gjerne vil at klienten skal slippe straff for ting de har gjort. Eller at de er så nært knyttet til klienten sin at de ikke vil rapportere fordi det føles ubehagelig. Jeg oppfatter at revisor i flere sammenhenger, for eksempel når de skriver beretninger og lignende, tar stilling til ubehagelige forhold ovenfor klientene sine. Det er litt av oppgaven.

- Sier opp kunden fremfor å rapportere:
Det tør jeg ikke si. Jeg har ikke hørt spesifikke tilfeller hvor det har skjedd. Det jeg har hørt av slike tilfeller er at man har rapporter og sier opp klienten i tillegg. Det vil oftest, med mindre du rapporterer forhold som ikke har med klienten å gjøre, være slik at du ikke ønsker å beholde en klient som du mistenker for å ha begått straffbare forhold.

Kan typen klient være med å avgjøre hvorvidt det skal rapporteres. Gjør man grundigere undersøkelser på kunder man helst vil beholde og som betyr mer for omsetningen?

Det er ikke noe galt i å gjøre grundigere undersøkelser. Det ligger til dels i revisjonen også. Det er klare antakelser blant de som er rapporteringspliktige at det er revisorer som vil gjøre mest når det gjelder både grunnlag for å finne mistanke og for så å avkrefte den. Dette skal de egentlig gjøre i revisjonen. Det kommer av og til spørsmål om hvor lenge man kan vente med å rapportere. For eksempel om man kan gjøre ferdig revisjonen, man kan ikke alltid svare ja på det. Man har imidlertid et rimelig rom til å avkrefte mistanke, det mener jeg man har.

Spørsmål 14:

Opplever dere at det er forskjeller i praktiseringen av loven mellom store, mellomstore og små revisjonsselskaper?

Det blir mer en antakelse. Det vi ser forskjell på er organiseringen internt i selskapene. Det går både på rollen til den hvitvaskingsansvarlige og de systemene for rapportering som blir etablert. Det har mye med ressurser å gjøre, og i et stort selskap er det mange som kan komme borti mistenkelige forhold, følgelig kreves det rett og slett et større system for å kunne fange opp dette. Mens i et lite selskap kan man gjøre det fullt ut forsvarlig etter loven, men i mye mindre formalisert system. I de store foretakene har de i stor grad interne krav om at det skal være en intern rutine på nivået på det som rapporteres. Etter loven skal du ha en hvitvaskingsansvarlig som er ansvarlig for systemet, men det er de interne kravene som sier at all informasjon skal gjennom hvitvaskingsfunksjonen før det sendes til Økokrim. Dette er mer formalisert i de store, men mitt klare inntrykk er også at i de små har man en tilsvarende type organisering.

Blant de små er kanskje bevisstheten rundt rapporteringsreglene dårligere enn hos de store. Det blir litt spekulasjon og skulle si at de små prøver å omgå loven mer, selv om de store har veldig gode funksjoner så sier det ikke helt seg selv, men kanskje litt. Det kan nok være store forskjeller her.

Eksempler

Spørsmål 15:

Har du noen kommentarer på undersøkelse og rapportering av følgende eksempler:

Mener dere at det skal rapporteres om:

- **Ulovlige lån:**
Ulovlige lån etter aksjeloven har vi fått spørsmål om flere ganger. Da har jeg svart at det ikke er rapporteringspliktig, men det er vanskelig å anvende dette opp mot lovens vilkår. Hva er egentlig utbyttet og hvordan er det blitt håndtert. Er det lånebeløpet som vil bli utbyttet av straffbar handling her? Det blir et spørsmål om ulovlig lån er straffbart i seg selv, det skal betales tilbake. Dersom det ikke er straffbart er det jo ikke en forbrytelse i det hele tatt. Hovedhensikten med bestemmelsen er av selskapsrettslig art, det blir egentlig de andre aksjeeiernes rett til at vedkommende skal betale beløpet tilbake med en gang. Det er aksjeeier- og kreditorbeskyttelse som ligger bak, men er dette egentlig en bestemmelse som gjør det straffbart? At noe er ulovlig betyr ikke at det er straffbart? For aksjeeieren som mottar lånet er det ikke straffbart. Så det er vel straffbart for den som gir ut lånet, men det er så mye uklarerheter rundt dette at jeg pleier å si at det ikke er rapporteringspliktig.
- **Manglende skattetrekkkonto eller sikkerhetsstillelse for skattetrekk:**
Det har jeg ikke fått spørsmål om enda. Jeg har vanskelighet for å se at dette er utbytte av en straffbar handling, selv om det i seg selv er straffbart å ikke ha det. Utbyttet må her være de pengene man ikke har plassert på skattetrekkkontoen, jeg synes likevel ikke det passer som utbytte etter loven. Dette blir litt for søkt.
- **Fakturere med moms uten å være registrert i Merverdiavgiftsregisteret:**
Dette sier vi er rapporteringspliktig. Det er litt tvilsomt etter lovbestemmelsen i seg selv, men Økokrim sier det er rapporteringspliktig. Det er tvilsomt om man faktisk kan si det er et utbytte av straffbart forhold man faktisk rapporterer. Vi har imidlertid lagt vekt på at i det tilfellet er en fornuftig grunn til å rapportere. Avgifts svindel er et alvorlig problem og hvis ikke revisor rapporterer så vil det ikke bli rapportert, og man slipper unna med det. Dermed har man ordentlige gode grunner for at dette skal rapporteres. Så vi sier at dette skal rapporteres.

Avslutning

Spørsmål 16:

Hva tror du skjer etter det 4. hvitvaskingsdirektivet kommer?

Jeg har ikke sett så nøye på det enda. Mitt umiddelbare inntrykk var at det ikke omfatter revisorene i så stor grad. Selv om det kommer noe mer på kundekontrollen er det jo det revisorene gjør, det har nok ikke så stor betydning. Jeg tror ikke det blir ny lov.

Spørsmål 17:

Mener du at revisjonsbransjen etterlever hvitvaskingsreglene på en tilfredsstillende måte? Kan revisorene rapportere mer?

Ja, revisorene kan rapportere mer. Det er flere områder der det er noe å gå på, men jeg mener likevel det er tilfredsstillende.

Tror du det er mye informasjon som ikke ”kommer frem” – for eksempel saker hvitvaskingsansvarlig aldri får vite om?

Det er sikkert en del tilfeller der informasjon blir stoppet på veien. Det er ikke noe feil i at oppdragsansvarlig selv undersøker og avkrefter, men det kan bli feil etter selskapets interne rutiner. Er det ting som burde vært rapportert, men som ikke blir det fordi det blir stoppet før det kommer til hvitvaskingsansvarlig, er nok absolutt tilfelle der ute. Det kan være ulike grunner til at ting ikke blir rapportert, men bevissthet rundt hva som skal rapporteres er viktig.

STATISTIKK

Tabellen viser statistikk over antall rapporteringer til Økokrim i perioden 2004 til 2012.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Totalt
Betalingsformidlere	5113	3675	5380	4656	6680	3681	3734	1234	882	35035
Banker	867	1080	1481	2556	2073	2176	2618	2529	2903	18283
Revisor	25	53	46	75	78	97	86	65	54	579
Forhandlere av gjenstander	0	18	27	119	109	82	78	62	59	554
Regnskapsførere	8	6	12	15	44	58	59	46	47	295
Forsikringselskaper	21	12	31	34	15	31	42	33	55	274
Meglere	4	2	5	19	11	21	15	6	17	100
Advokater	17	7	10	13	7	12	6	11	12	95
Verdipapirselskap	2	2	10	4	1	1	7	5	1	33
E-pengeforetak	0	0	0	2	1	0	0	1	1	5
Andre	25	38	40	16	7	2	15	26	38	207
Antall rapporter per år	969	1218	1662	2853	2346	2480	2926	2784	3187	20425

NORGES TI STØRSTE REVISJONSSELSKAPER

Vi har lagt til grunn variablene driftsinntekter, antall ansatte og resultat før skatt for vår definisjon av Norges ti største revisjonsselskaper. Dette er basert på tall fra www.proff.no besøkt januar 2013.

Plass	Revisjonsselskap	Driftsinntekter	Ansatte	Res før skatt
1	Ernst & Young	2 148 881	1 650	114 742
2	PWC	1 854 380	1 600	155 510
3	Deloitte	1 043 467	1 200	5 890
4	KPMG	1 000 871	1 000	4 742
5	BDO	707 062	1 200	-1 026
6	RSM Hasner Kjelstrup og Wiggen	64 023	90	15 019
7	Nitschke	55 776	37	13 579
8	Bhl DA	49 395	32	4 812
9	Revisorkollegiet	43 918	38	7 938
10	Svindal Leidland Myhrer & Co	40 873	29	7 696